

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MESLEKİ EĞİTİMDE İSTİHDAM SORUNLARI, ÖRNEK
MODELLER, TÜRKİYE UYGULAMASI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

**EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Mazhar YALÇIN**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Murat AKKAYA**

Mayıs-2017

TEZ TANITIM FORMU

- YAZARIN ADI** : Mazhar YALÇIN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : MESLEKİ EĞİTİMDE İSTİHDAM SORUNLARI, ÖRNEK UYGULAMALAR, TÜRKİYE ÖRNEĞİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Ekonomi ve Finans
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 30.05.2017
- SAYFA SAYISI** :
- TEZ DANIŞMANLARI** : Doç. Dr. Murat AKKAYA
- DİZİN TERİMLERİ** : Mesleki Eğitim, İstihdam Sorunları, Çözüm Önerileri
- TÜRKÇE ÖZET** : Ülkemizin son yıllarda göstermiş olduğu gelişim dinamiği bütün alanlarda kendini hissettirse de temel sosyal bir problem olan işsizlik halihazırda devam etmektedir. Süreç içerisinde bizzat devletin yetkili kurum ve kuruluşları başta olmak üzere özel sektörün de girişimleri ile işsizlik probleminin çözümü aranmıştır. 2000'li yılların akabinde hemen her alana yapılan yatırımlar nitelikli işgücünü daha da önemli bir noktaya taşımıştır. Küreselleşme ve artan rekabetin içerisinde ülkenin eğitilmiş ve aynı zamanda nitelikli beşerî sermayesi daha önemli hale gelmiştir. Beşerî sermayenin kullanım amacı, eğitim durumu, okul ve kurumların reel piyasa ile olan uyumları, eğitimde belirlenen program ve uygulamaların reel piyasada uygulanma düzeyi artan rekabette temel belirleyici olmuştur. Bu kapsamda ülkemizde mesleki eğitimin kuruluş amacı ve felsefesinden başlayarak bu alanda eğitim gören öğrencilerin sorunları işlenmiş, bu alanda yaşanan darboğaza çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitim sistemimiz içerisinde yıllarca üvey evlat muamelesi gören mesleki eğitimin önemiyetinden dem vurulmuştur. Ülkemizin insan kaynağının niteliği ve işgücü piyasasının yaşadığı çıkmazın temel nedenleri araştırılmıştır. OECD ve Avrupa Birliği üye ülkeleri mesleki eğitim modelleri incelenmiş, istihdama olan katkıları irdelenmiştir. İlgili ülkelerde uygulanan mesleki eğitim modellerinin uygulanabilir yönlerinden faydalanarak ülkemiz nitelikli işgücü ihtiyacının temini ve istihdama katkısı hususunda örnekler sunulmuştur.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Mazhar YALÇIN

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MESLEKİ EĞİTİMDE İSTİHDAM SORUNLARI, ÖRNEK
MODELLER, TÜRKİYE ÖRNEĞİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mazhar YALÇIN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Murat AKKAYA

Mayıs-2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mazhar YALÇIN

.../.../2017

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mazhar YALÇIN'ın **Mesleki Eğitimde İstihdam Sorunları, Örnek Modeller, Türkiye Uygulaması ve Çözüm Önerileri** adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Ekonomi ve Finans anabilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Yrd. Doç.Dr. Murat AKKAYA
(Danışman)

Üye

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2017

İmzası

Doç. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

ÖZET

İnsanlık tarihi incelendiğinde 18 yy 'la kadar normal bir gelişim gösteren sanayi üretimi 18 yy. ikinci yarısından itibaren sanayi inkılabı etkisiyle büyük bir sıçrama yaşamıştır. Üretimin içine makinenin dahil edilmesiyle arz oranları tarihin hiçbir dönemine kıyaslanmayacak derece artmıştır. İşbölümü ve uzmanlaşmaya dayalı artan üretim ülkeleri yeni pazar ve alanlara yönlendirmiştir. Süreç içerisinde teknolojinin getirmiş olduğu yeniliklere uygun olarak piyasalarını yapılandıran ülkeler değişimin temel öncüsü olarak küresel artan refahtan daha fazla pay almışlardır. Bilgi ve teknik kapasitenin yükseltilip tabana yayılma süreci ile birlikte iktisadi kalkınma da aşamalar oluşmuş, zaman içerisinde iktisadi refah yükselmiş başta gelir düzeyi olmak üzere beşerî sosyal alanların tümünde olumlu değişim yaşanmıştır. Yukarıda kısaca özetlenen gelişim evresi aslına bakılırsa sadece sonuçtur. Asıl sorulması gereken hangi beşerî gelişim aşamalarından sonra buraya gelindiğidir? Gelişmiş ülke ekonomileri incelendiğinde hemen hemen hepsinde görülen temel özellik beşerî sermayeyi değerlendirme biçimleridir. Ekonomik refahın artırılması, sosyo-kültürel, politik, sosyolojik ve diğer tüm alanlarda yaşanan ilerlemenin doğru ve öngürülü eğitim politikaları neticesinde elde edildiği görülmektedir. Beşerî sermayenin çağın fehmi ve idrakinde yetiştirilmesi, insan hayatının ilgili tüm alanlarıyla müşterek eğitim politika ve uygulamalarıyla mümkün olabileceği görülmektedir. Artan uluslararası rekabet, iş piyasalarının değişim ve dönüşümü neticesinde yeni teknik bilgi ve teknolojik yeniliklerin kolaylaştırıcı yönü beşerî sermayenin niteliğini daha da önemli hale getirmiştir. Emek yoğun üretim anlayışından sermaye yoğun üretime geçişle beraber iş piyasalarının nitelikli işgücü ihtiyacı artmıştır. Artan bu nitelikli işgücü ihtiyacının temini amacıyla ülkeler geleneksel mesleki eğitim modellerini revize ederek modern teknik bilgi ve becerilerle destekli okul ve kurum modeli geliştirmişlerdir. Ülkemizde bu değişim ve dönüşüme uygun olarak süreç içerisinde mesleki eğitim modelinde değişime gitmiş; artan nitelikli işgücü ihtiyacına uygun olarak bu model üzerinde iyileştirmeler yapmıştır. İş piyasanın artan nitelikli işgücü ihtiyacı, ülkelerin küresel rekabet edebilirlik düzeyinin artırılması, süreç içerisinde birikimli artan oranlı işsizlikler nedeniyle mesleki ve teknik eğitimde de model arayışları sürekli kılınmıştır. Temelde üretim tekniklerinde yaşanan değişim ve dönüşüme bağlı olarak aktif nüfus içerisinde bulunması rağmen niteliği nedeniyle iş piyasasına entegre olamayan işgücünün yaşamış olduğu işsizlik probleminin önüne geçmek, işgücünün yapısal sorununu çözerek meslek edinmesinde kolaylık sağlamak amacıyla mesleki eğitim öncülenmektedir.

Ülkemizin artan nitelikli işgücünü temin ve işgücü piyasamızın yaşadığı yapısal sorunların irdelenip güncel gelişmiş modeller üzerinden işsizliğe çözüm arayışları bu tezin ana fikridir.

İşsizlik probleminin yarattığı sosyal, siyasal, iktisadi olumsuz etkilerden yola çıkarak genç nüfusun yaşadığı işsizlik problemine mesleki eğitim modeli içerisinde çözüm aranmıştır. İyi örneklerden hareketle istihdama yönelik mesleki eğitim modelinin nasıl olması gerektiği üzerinde çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Eğitim, İstihdam, Beşerî Sermaye, Nitelikli İşgücü

ABSTARCT

When we look at the history of humanity, it is easy to realise that there had been a dramatic change in industrial manufacturing by the impact of the technological development and industrial revoulution. The use of machinery accelerated the supply of good enourmously which has not witnessed anytime before. The mass production based upon division of labour and specialisation made nations to find new markets.

The nations, which have reformed their markets in accordance with technological developments, has benefited from global wealth more than other nations. Technical capacity and knowledge has sharply increased the wealth of those nations. In fact, the development process that briefly explained above is actually the result. The most significant question that must be asked is what kind of human development processes have played in this regard.

When it is investigated, the developed country economies are mostly categorised in accordance with how they use the human capital. Economic wealth and other developments (such as socio-cultural, political and sociological) in those countries are mostly shaped by visionary education policies. The development of human capital is only possible with education policies that related to all the areas of life. Increased international competition by the role of technical knowledge and other advances in technology made the haman capital more crucial. The need for qualified labour has increased along with the change from labour-intensive production to the capital-intensive production. For this need, various countries revised their traditional vocational education systems and developed a new model based upon modern and institutions. In this regard, our country, Turkey, has also developed a new vocational education model, and revised its model in accordance with the changes with respect to increasing need of qualified labour force. The need of qualified labour force of the market has played a key role in increasing the global competitiveness of nations and make the search of a suitable model in terms of vocational education perennial. With vocational education, it is aimed at fixing the structural problems of labour force and to reduce the unemployment level of youth population that is grounded in the changes and developments related to the means of production.

The supply of qualified labour and the search for a solution to the structural problems of our labour market constitutes the main purpose of this thesis. In this study, it is searched for a solution to youth unemployment in respect to vocational education by looking at social, political and economic problems based upon unemployment. It is examined how to develop a vocational education model In light of the good examples.

Anahtar Kelimeler: vocational aducation, employment, Human Capital, Qualified Workforce

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTARCT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
RESİMLER LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. TÜRKİYE'DE EĞİTİM SİSTEMİ	4
1.1. SERBEST (INFORMAL) ÖĞRENME	4
1.2. YAYGIN (NON-FORMAL) EĞİTİM	4
1.3. ÖRGÜN (FORMAL) EĞİTİM	4
1.4. EĞİTİM SİSTEMİNİN YAPISI	5
1.5. EĞİTİMSEL KAZANIMDA MEVCUT DURUM	6
1.6. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM	19
1.2.1. Türkiye'nin Yükseköğretimde Dünya'daki Yeri	20
2. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM; POLİTİKA VE UYGULAMALAR	30
2.1. MESLEKİ EĞİTİM	30
2.2. MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	31
2.3. MESLEKİ EĞİTİMİN ÖNEMİ	33
2.4. MESLEKİ EĞİTİMİN AMACI	34
2.5. ORTAÖĞRETİMDE MESLEKİ EĞİTİMİN PAYI	37
2.6. MESLEKİ EĞİTİM İSTİHDAM İLİŞKİSİ	42
2.7. NİTELİKLİ İŞGÜCÜ TEMİNİ VE MESLEKİ EĞİTİM	51
2.8. MESLEKİ EĞİTİMDE ÇAĞ İMKÂNI	53
3. 21. YÜZYILDA MESLEKİ EĞİTİMİN ARTAN ÖNEMİ	56
3.1. NÜFUS	57
3.2. BEŞERİ SERMAYE	58
3.3. BİLGİ EKONOMİSİ	59
3.4. TEKNOLOJİ	60
İKİNCİ BÖLÜM	63
2. MESLEKİ EĞİTİM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ	63
2.1. İŞGÜCÜ KOMPOZİSYONU	63
2.1.1. Büyüyen Genç Nüfus	65
2.1.2. İşgücüne Katılım Oranı	69
2.1.2.1. Türkiye İşgücü Piyasasında Gençler	70
2.1.2.2. İş Piyasasına Geçişte Yaşanan Sorunlar	71
2.1.2.2.1. Eğitimlerini Sürdüren Gençler	71
2.1.2.2.2. İşsiz Âtıl Gençler ve Genç Nüfusun İşsizlik Sorunları	72
2.2. EĞİTİM, İSTİHDAM VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ	73
2.2.1. Eğitim ve İşgücü	73
2.2.2. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım ve İstihdam	76

2.3. SEKTÖREL YAPI	80
2.4. MESLEKİ EĞİTİM EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ	83
2.4.1. Mesleki Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Rolü.....	83
2.4.1.1. Gelir Seviyesinde Artış	84
2.4.1.2 Gelir Dağılımında Adalet	85
2.4.1.3. Emeğin Verimliliğini Arttırma.....	86
2.4.1.4. Teknolojiyi İçselleştirme.....	87
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	89
3. MESLEKİ EĞİTİMDE MODEL ARAYIŞI VE ÖRNEK UYGULAMALAR.....	89
3.1. ALMANYA MESLEKİ EĞİTİM MODELİ.....	95
3.1.1. Genel Olarak.....	95
3.1.2. İşletmelerüstü Eğitim.....	101
3.1.3. Meslek Kuruluşlarının Mesleki Eğitim İçindeki Rollerini	102
3.1.4. Mesleki Yeterlilik Çalışmaları	105
3.1.5. Modelin Kanuni Altyapısı.....	105
3.1.6. Uygun İşletmenin Belirlenmesi	106
3.1.7. Sözleşme Aşaması	107
3.1.8. Uygulama	108
3.1.9. Sınavlar	109
3.1.10. İkili Eğitim Modelinde Okul	110
3.2. FRANSA MESLEKİ EĞİTİM MODELİ	110
3.3. YUNANİSTAN MESLEKİ EĞİTİM MODELİ.....	111
3.4. İSPANYA MESLEKİ EĞİTİM MODELİ	113
3.5. İSVEÇ MESLEKİ EĞİTİM MODELİ	115
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	116
4. MESLEKİ EĞİTİMDE TÜRKİYE MODELİ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	116
4.1. MEVCUT DURUM	116
4.2. MESLEKİ EĞİTİMDE SORUNLAR VE ZAYIF YÖNLER.....	121
4.2.1. Mesleki Eğitim Öğrencileri ve Sorunları	123
4.2.2. Mesleki Eğitim Algısı	126
4.2.3. Mesleki Eğitimin Teşvik Edilmesi.....	129
4.2.4. Eğitim Programları ve Altyapı Sorunları	131
4.2.5. Modüler Eğitim ve Öğretim Programları.....	134
4.2.6. Mesleki Yönlendirmede Yaşanan Olumsuzluklar	134
4.2.7. Reel Sektör İle Yaşanan Uyumsuzluklar.....	135
4.3. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	135
4.3.1. Mesleki Eğitim Kanunu'nun Değiştirilmesi	135
4.3.2. Öğretim Modülleri Sayısının Zenginleştirilmesi	136
4.3.3. Kurumlar Arası Koordinasyon.....	136
4.3.4. Yeni Projelerin Oluşturulması	137
4.3.5. Mesleki Eğitim Merkezleri.....	138
4.3.5.1. İlk ve Ortaokul Düzeyinde Mesleki Eğitim	139
4.3.6. İşletmelerde Mesleki Beceri Eğitimlerinin Verilmesi	140
4.3.7. İstihdam İmkânlarının Geliştirilmesi	141
4.4. SONUÇ	142
KAYNAKÇA.....	150
ÖZGEÇMİŞ	154

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BEP	: Temel Mesleki Eğitim Brövesi
CEDEFOP	: Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi
CEP	: Temel Mesleki Eğitim Sertifikası
CPA	: Çıraklık Mesleki Eğitim Sertifikası
EARGED	: Eğitimi Araştırma Geliştirme Derneği
EURO	: Avrupa Para Birimi
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Kurumu
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EĞİTİM BİR-SEN.	: Eğitimciler Birliği
G20	: Gelişmiş 20 Ekonomi
HBÖGM	: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
İKMEP	: İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yolu ile Güçlendirilmesi Projesi
İMEİ- GEP	: İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkinin Güçlendirilmesi Eylem Planı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı
KOBİ	: Küçük Ortaboy İşletme
LYS	: Lisans Yerleştirme Sınavı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MEDA	: Avrupa Akdeniz Ülkeleri İşbirliği
MEGEP	: Modüler Eğitime Geçiş Projesi
MEM	: Mesleki Eğitim Merkezi
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
MTEGM	: Mesleki Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖYS	: Öğrenci Yerleştirme Sınavı
PİSA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
TEOG	: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı
TİSK	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
WLF	: Çalışma Yaşamı Fonu

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1	: Öğretim Yılına Göre Okul Öncesi Eğitim (Okul Öncesi)	12
Tablo-2	: Yükseköğretimde Gelir Düzeyine Göre Okullaşma Oranları	27
Tablo-3	: Yükseköğretimde Coğrafi Alana Göre Okullaşma Oranları (%)	27
Tablo-4	: İslam Ülkelerinde Nüfus, Öğrenci Sayısı, Okullaşma Oranları (%)	29
Tablo-5	: OECD ve G20 Üyesi Ülkelerde Nüfus, Öğrenci Sayısı, Okullaşma (%)	28
Tablo-6	: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları	35
Tablo-7	: İktisadi Faaliyet Kollarında Eğitim Durumuna Göre İstihdam Oranı	49
Tablo-8	: Mesleki Eğitimde Çağ İmkânı	62
Tablo-9	: Türkiye İşgücü Kompozisyonu	63
Tablo-10	: Çalışma Çağındaki Nüfusun Genel Görünümü	68
Tablo-11	: İstihdamın Sektörel Dağılımı	81
Tablo-12	: Türkiye'de Eğitim Durumuna Göre Aylık ve Yıllık Brüt Kazançlar	84
Tablo-13	: Ülkeler Bazında Kişi Başına Düşen Milli Gelir ve Eğitim Seviyeleri	85
Tablo-14	: Eğitimsel Kazanım ve Milli Gelir İlişkisi	87
Tablo-15	: Ülkeler Bazında İleri Teknoloji İhracatı ve Eğitimsel Kazanım Oranları	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1	: Nüfusun Eğitime Katılım Trendi	11
Şekil-2	: Okul Türü ve Öğretim Yılına Göre Öğrenci Sayısı (İlkokul-Ortaokul)	13
Şekil-3	: Öğretim Yılına Göre Öğrenci Sayısı (Ortaöğretim)	14
Şekil-4	: Öğretim Yılına Göre Okullaşma Oranı (Okulöncesi)	15
Şekil-5	: Öğretim Yılına Göre Okullaşma Oranı (Temel Eğitim)	16
Şekil-6	: Öğretim Yılına Göre Okullaşma Oranı (Ortaöğretim)	17
Şekil-7	: Yıllara Göre Yükseköğretim Öğrenci Sayısı	24
Şekil-8	: Yükseköğretim Mezun Öğrenci Sayısı Değişimi	25
Şekil-9	: Yükseköğretimde Okullaşma Oranı	26
Şekil-10	: Yükseköğretimde Üniversite Sayısı	29
Şekil-11	: Ortaöğretimde Mesleki Eğitimin Payı	38
Şekil-12	: Genel ve Mesleki Lise Öğrenci Dağılımı	39
Şekil-13	: Ortaöğretimde Mezun Öğrenci Sayısı Değişimi	40
Şekil-14	: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Ortaöğretim İçindeki Oranı	41
Şekil-15	: Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörlerinin Tamamında Meslek Lisesi ve Genel Lise Mezunlarının Oranı	43
Şekil-16	: Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının Tarım Sektörü İstihdamı	45
Şekil-17	: Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının Sanayi Sektörü İstihdamı	45
Şekil-18	: Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının Hizmet Sektörü İstihdamı	46
Şekil-19	: Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının İnşaat Sektörü İstihdamı	46
Şekil-20	: Ortaöğretimde 2013 Yılından Sonra Sektörel Genel İstihdam Oranları	47
Şekil-21	: Tarım Sektöründe İstihdam Oranları	48
Şekil-22	: İnşaat Sektöründe İstihdam Oranları	50
Şekil-23	: Türkiye'nin Nüfus Projeksiyonu	66
Şekil-24	: Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranı	78
Şekil-25	: Eğitim Düzeyine Göre İstihdam Oranları	79
Şekil-26	: Türkiye ve AB-28 Ülkelerinde Cinsiyete Göre İstihdam	82
Şekil-27	: Avrupa'da İşsizlik Oranları	93
Şekil-28	: Avrupa Ülkelerinde Ortaöğretimde Öğrenci Dağılımı	120
Şekil-29	: Türkiye'de Ortaöğretimde Öğrenci Dağılımı	124

RESİMLER LİSTESİ

Resim-1	: Türkiye'de Eğitim Sistemi	5
Resim-2	: Öğrencinin Yönelimi ve Mesleki Eğitim Süreci	36
Resim-3	: Almanya'da Mesleki Eğitim	98
Resim-4	: Almanya'da Genel Eğitim Sistemi	100
Resim-5	: Türkiye'de Genel Eğitim Sistemi	118

ÖNSÖZ

Yirmi birinci yüzyılda beşerî sermayenin kalkınma ve büyümede olan artan etkisi, toplumları bir bütün olarak yeni nesil üzerinde yoğunlaştırmaya, onlara çağın fehmi ve idrakine uygun eğitim modelleriyle eğilme gereksinimini arttırmıştır. Nüfusun niceliğinden ziyade niteliğinin önemsendiği bu süreçle beraber eğitim modellerinde de değişim yaşanmıştır. Geleneksel piyasa ve üretim tekniklerinin terk edilmesi sonucunda eğitimde de bu değişimin niteliğine uygun modeller uygulanmıştır. Bu minvalde iş piyasasının üretim yöntemlerine alışkın, iş piyasası gerekliliklerine uygun eğitim modeli ile istihdama kanalize edilen mesleki eğitim mezunu nitelikli öğrencilerin önemi daha da artmıştır.

Uluslararası rekabet ve toplumsal temelde önemi artan beşerî sermayenin niteliğinde yaşanan gelişmeler ışığında hazırladığım bu tezde bilgisi, tecrübesi ve yaklaşımı ile beni cesaretlendiren tez danışmanım, kıymetli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat AKKAYA'ya, görüş ve önerileriyle çalışmama önemli katkılar sunan Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Muhammet Ali Avcı'ya, ders ve yüksek lisans seminer döneminde öğrencisi bulunduğum Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı ders hocalarımdan tümüne sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yoğun çalışma temposunda bana sabır, metanet ve nezaketle yaklaşan ve bana çalışma ortamı sunan çok kıymetli eşim Esra Nur YALÇIN'a ve biricik kızım Aişe Hazal YALÇIN'a teşekkür borçluyum.

Ayrıca bana hayatımın hiçbir döneminde yardımlarını esirgemeyen Anne, Baba ve Abilerim Mehmet Sani ve Mehmet Nedim YALÇIN'a sonsuz teşekkür ederim.

GİRİŞ

İşsizlik modern dünyada birçok ülkenin en önemli sosyal ve iktisadi sorunu olarak gündemde yer almaktadır. Ülkelerin işsizliğe karşı geliştirmiş oldukları iktisadi tedbirler toplumların sosyal barışını bile etkilemektedir. Bu nedenle klasik iktisadi deyişle doğal işsizlik haricinde yaşanan işsizlik ülkelerin en önemli sosyal ve iktisadi sorunu olarak karşılık bulmaktadır. Toplumsal temelde ülkelerin iç dinamikleri ile alakalı olan işsizlik problemi çeşitli yönlerden farklılık gösterse de temel de aynı sorunlara yol açmaktadır. Ülkemiz cumhuriyet sonrası uygulanan iktisadi politikalar neticesinde yeni iş alanlarına kavuşsa da genel olarak uzun yıllardır işsizlik ile mücadele eden bir ülkedir. Alınan pansuman tedbirler ülkenin dünya pazarına entegre edilmesi ile birlikte yetersizleşmiş, her uygulanan ekonomik, sosyo-kültürel ve diğer tedbirler sorunu çözememiştir. Artan nüfusun iş alanlarına kanalize edilmemesi problemi sürekli ve birikimli olarak artmış, sonuçta bu problem katlanarak siyasi ve ekonomik belirsizlikler ile birlikte sorunu daha da içinden çıkılamaz hale getirmiştir.

Ülkemizde Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte devralınan iktisadi mirasın yetersizliği, ülkenin topyekûn savaş ve iç çalkantılarla yıllarca süren mücadele tarihi, askeri alan haricinde diğer sosyo-kültürel iktisadi meselelere eğilmeme problemi bu yönde politik tedbirler geliştirmeye mâni olmuştur. Ülkenin beşerî sermayesinin savaş ve milli mücadele yılları içerisinde cephelerde kaybedilmesi devletin yükünü daha da ağırlaştırmıştır. Kamu eliyle özel sektörün teşvik edilerek belli bir seviyeye getirilmesi amacı yıllarca sürmüştür. Bu paralelde artan ülke genç nüfusu ve mübadeleler sonucu öngörülmeleyen nüfus hareketleri ülkeyi daha da zor durumda bırakmıştır. Ülkenin yetişen genç nüfusun iş alanlarında yeteri kadar tecrübe birikiminden yoksun olması, nicelik olarak eğitim kurumlarının tüm ülke sathında yetersizliği, piyasa koşullarının aradığı nitelikte beşerî sermaye kıtlığı, beşerî sermayenin uzmanlaşmamış ve yapısal yeniliklere adapte zorluğu, önderlik ve rehberlik hizmetlerinin eksikliği nedenlerle işsizlik daha da artmıştır. Ayrıca konunun temel olarak kavrayış eksikliğinden kaynaklanan çözüm reçetelerine havalesi çözümlü çözümsüz hale getirmiştir. Diğer yönden bilgi çağına giriş, artan uluslararası etkileşim, rekabetin ülkesel cihetten küresele taşınması gibi temel dinamikler nedeniyle iş piyasası değiştiği gibi iş ilişkileri de artan değişim baskısı nedeniyle değişmektedir. Bununla alakalı araştırmamızda konunun güncel ve ehemmiyeti nedeniyle teferruatlı açıklamalarda bulunulmuş, yaşanan değişim ve dönüşüm iş ve piyasa koşullarını nasıl dönüştürdüğü açıklanmıştır. Hali hazırda bu

değişim ve dönüşüme sokakta bile rastlanmakta adeta sosyal bir gerçek olarak konu önümüzde durmaktadır.

İşsizlik ve istihdam sorunu sadece devlet teşvikiyle çözülebilecek bir sorun görülmemekte yaşanan değişim ile birlikte çalışma şartlarında ve çalışanlarda yaşanan eğilimlere bağlı olarak çözüm yaşanmaktadır. İşgücü piyasasında yaşanan değişim ve dönüşüme bağlı olarak işgücü piyasasında nitelikli genç işgücüne gereksinim artmıştır. Bu nedenle işgücünün yalnızca tek bir alanda eğitimi artık yeterli olmamakta, bunun yerine değişen işgücü piyasasının gereklerine kısa sürede uyum sağlayabilecek niteliklere sahip ülkesel ve küresel değişimleri takip eden, alanı ile yetinmeyip farklı alanlara yönelen genç işgücüne ihtiyaç artmıştır. Nitelikli, donanımlı işgücü piyasaya dinamizm kattığı gibi bulunduğu iş koluna marjinal faydası da fazla olur. Dünyada önemli bir sorun haline gelen genç işsizliği sorunu gerek küresel eğilimler gerekse Türkiye işgücü piyasasının kendine özgü koşulları ve iç dinamikleri göz önüne alındığında daha fazla önem kazanmaktadır.

Ülkemiz eğitim ve diğer etkileyen parametlerin değişimi neticesinde nüfus artış hızının düştüğü bir süreci yaşıyor olsa da yıllara yaygın maliyetlerin birikimi neticesinde istihdamda darboğaza girmiştir. İş alanlarının yetersizliği, açılan iş kollarının uygun istihdama uygun olmayışı, nicelik olarak iş alanlarının büyük işgücüne olan ihtiyaç azlığı, iş alanına uygun maaşta işgücünün olmayışı başat sorun olmakla beraber genel olarak niteliğin düşük olması temel problemdir. Piyasa giren nüfusun nitelik olarak yetersizliği sorunu daha çetrefil hale getirmektedir. Gelişmiş ülke ekonomilerine bakıldığında planlamanın çok eski tarihten itibaren genç nüfus üzerinden yapıldığı görülmektedir. Eğitimin ilk döneminden başlayarak genç nüfusun iş alanlarına becerileri dikkate alınarak kanalize edildiği görülmektedir. Çünkü sermaye ve kalkınmada öncülünen genç nesil refahın kendisidir.

Bu kapsamda istihdamın ve genel olarak iktisadi olumsuz sonuç olarak görülen işsizliğin mesleki eğitim görmüş nüfus üzerindeki etkilerine yoğunlaşma, bu alana yapılacak politik yönelmelerin doğru politika tespitine katkıda bulunmak; beşerî sermaye ve eğitim alanında yaşanan münasebetin kişilerin istihdamına etkisi göz önüne alındığında yaşanan sorunların irdelenmesi ve çözüme ulaşma yolları sunulacaktır. Araştırmamızda genelde mesleki eğitim almış mezunun işgücünün istihdam sorunları, mesleki faaliyetin önemi çeşitli yönleriyle irdelenmiş yaşanan işsizlik-istihdam buhranlarından kaynaklı sosyo-iktisadi-kültürel darboğazlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, ülkemizde mesleki eğitim görmüş nüfusun istihdam alanında yaşadığı sorunların tespit edilmesi; gelişmiş ülkelerde beşerî sermaye ve eğitim alanında örnek politika ve programlarından ilham alarak çözüm

sunma amaçlanmıştır. Bu çalışma görülen beşerî sermaye ve eğitime verilen önemin genç nüfusun gelişiminde ve işgücü piyasasında arzu ettikleri işleri bulma konusunda önemli bir politika yöntemi olduğu görülmektedir.

Ülkemizde istihdam koşullarının nicelik olarak iyileştirilmesi isteniyorsa mesleki eğitimin kaliteli insan kaynağının ve eğitim politikalarının istihdamın önündeki engellerin kaldırılmasında doğru ve etkin bir politika olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde genç eğitimli nüfusun istihdam sorunu yıllardan beri süregelen bir sorundur. Genç nüfusun okul sonrası yaşadığı istihdam sorunlarının tespit edilip çözülmesi gerekmektedir. Değişim ve değişime bağlı olarak sürekli ve verimli istihdamın önü bu şekilde açılabilir. Bu da Ülkenin en önemli unsuru olan beşerî sermaye kaynağının amacına uygun kullanılması neticesinde arzulanan büyüme ve refah seviyesine ulaşmada fırsat sunmaktadır. Bu çalışma gelişmiş kimi ülkelerin eğitim politikalarından esinlenerek Ülkemiz mesleki eğitiminin kıyaslayarak analiz etmektedir. Bu politika uygulamaları gelişmiş ülkelerdeki sonuçları doğrultusunda ülkemizde uygulanabilirliği ve ülke ekonomisine katkısı ortaya konmuştur

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKİYE'DE EĞİTİM SİSTEMİ

Türkiye'de eğitim, serbest (informal) öğrenme, yaygın (non-formal) eğitim ve örgün (formal) eğitim olmak üzere üç ana bölümden oluşur.

1.1. Serbest (informal) Öğrenme

Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında verilen eğitimle edinilmeyen bir amaç veya niyet olmaksızın serbest olarak kazanılan öğrenmeden, bilinçli ve niyetlenmiş öğrenmeye kadar deneyime dayalı her türlü öğrenmedir.

1.2. Yaygın (non-formal) Eğitim

Örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya herhangi bir eğitim kademesini bitirmiş vatandaşları, genel veya mesleki ve teknik eğitim alanlarında eğitmek amacıyla örgün eğitim ile birbirini tamamlayacak, aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkânlarından yararlanacak biçimde bir bütünlük içinde düzenlenen eğitimidir. Yaygın eğitim; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında açılan kurslar, halk eğitimi, çıraklık eğitimi, uzaktan eğitim ve işletmelerde gerçekleştirilen teorik ve/veya uygulamalı kurslar veya hizmetiçi eğitim şeklinde gerçekleştirilmektedir.¹

1.3. Örgün (formal) Eğitim

Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında yapılan düzenli eğitimidir. Örgün eğitim; okul öncesi eğitimi, ilköğretimi (ilkokul ve ortaokul), ortaöğretimi ve yükseköğretimi kapsamaktadır. Ortaöğretim; ortaokula dayalı, çeşitli programlar uygulayan, en az dört yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaokulu tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek zorundadır.²

Yükseköğretimin amacı, toplumun üst düzeydeki insan gücü ihtiyacı ve ülkenin bilim politikası doğrultusunda öğrencilerin ilgi, yetenek ve eğilimlerine göre eğitim almalarını sağlamak; bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, araştırma bulgularına dayalı yayınlar çıkarmak, bilim ve teknolojiyi geliştirmek, kamu kurumları tarafından talep edilen araştırmalarla ilgili görüş bildirmek, Türk toplumunun genel bilgi düzeyinin

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, "*Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı*", 2014, s.15

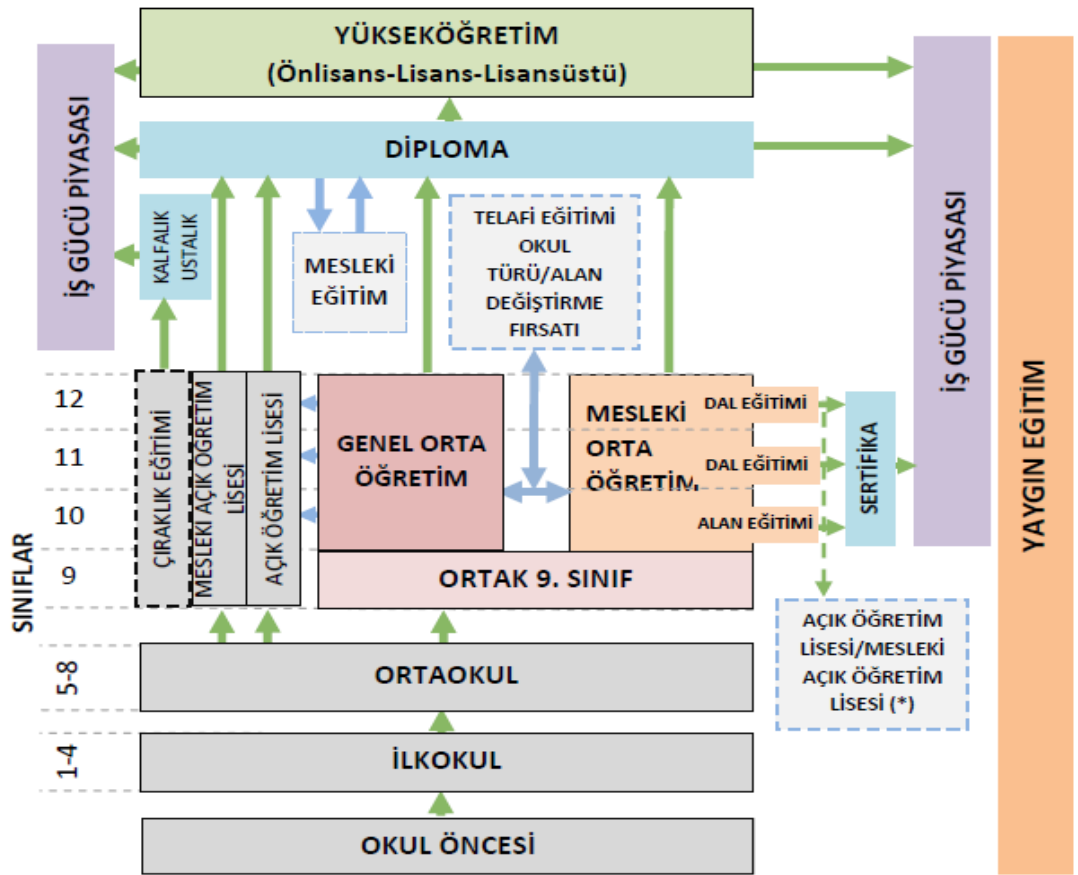
² MEB, a.g.e., s.15

yükseltilmesine ve kamuoyunun aydınlatılmasına yardımcı olacak bilimsel verileri açıklamak ve yaygın eğitim hizmetleri vermektir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda Yükseköğretim "Millî eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim öğretimin tümüdür" olarak tanımlanmıştır.³

1.4. Eğitim Sisteminin Yapısı

Türkiye'de eğitim sistemi; okulöncesi, ilköğretim (ilkokul ve ortaokul), ortaöğretim ve yükseköğretim olarak temelde beş kademedен oluşmaktadır. Okulöncesi ile yüksek öğretim kademeleri zorunlu olmayıp on iki yıllık zorunlu kademeli eğitim; birinci kademe dört yıl süreli ilkokul (1, 2, 3 ve 4. sınıf), ikinci kademe dört yıl süreli ortaokul (5, 6, 7 ve 8. sınıf) ve üçüncü kademe dört yıl süreli lise (9, 10, 11 ve 12. sınıf) olarak düzenlenmiştir.⁴ (Resim-1).

Resim-1: Türkiye'de Eğitim Sistemi

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı

³ MEB, a.g.e., s.15

⁴ MEB, a.g.e., s.15

1.5. Eğitimsel Kazanımda Mevcut Durum

Eğitim işgücünün kalifiye ve yeni açılan iş alanlarına bütünleşik bir yapıda hazır olmasına; değişen ve dönüşün piyasa şartlarına bütünleşmesinde çok önemli bir işlev görmektedir. Genel olarak Ülkemiz son yıllarda eğitime ayırdığı bütçenin yanı sıra okullaşma oranlarında yaşanan sevindirici tabloya bağlı olarak fiziki ortamın nitelik ve nicelikçe daha yetkin hale getirilmesi neticesinde çok önemli mesafeler kat etmiştir. Okullaşma oranlarında birçok ülkeden rakamsal olarak iyi durumdayız. Hatta OECD ortalamasının üzerindeyiz. Fakat bu iyileşme şöyle yanıltıcı da olabilir; Avrupa Birliği üye ülkeleri ve OECD üye ülkelerinin birçoğunda erken dönemde okullaşmada mesafeler almışlardır. Ülkemiz 2002 yılından itibaren bu alana daha önemiyet verdiğinden okullaşma oranlarında Ülkemiz oransal olarak OECD ortalaması üstündedir. Ülkelerin beşerî sermayeyi değerlendirme biçimlerinden başlayarak var olan veri şartlarda eğitime yaptıkları sürekli ve kalıcı yatırımlar nispetinde, nüfusun eğitime engelsiz erişimi başta olmak üzere eğitimde fırsat eşitliği gibi temel değişkenler tahsile etki eder. Genel olarak Ülkemizin tahsil durumuyla alakalı şunlar söylenebilir;

Ülkemiz genç nüfus oranının nispeten fazlalığı ve göçlere bağlı olarak oluşan yeni nüfus göstergelerinden hareketle;

a. Nüfusun tahsil düzeyini ölçen ülkenin eğitim ve öğretimde yaşadığı değişim ve dönüşümün en önemli göstergesi tamamlanan en yüksek eğitim düzeyini temsil eden göstergedir. Yani mezun olunan en son program. Eğitimsel kazanım denilen bu olgu ülkedeki eğitim sisteminin performansına dair önemli bilgi sunmaktadır. Ayrıca, eğitimsel kazanım oranının yıllara ve kuşaklara göre değişiminin incelenmesi, uygulanan eğitim politikalarının amacına ulaşıp ulaşmadığı ve istenilen sonucun elde edilip edilmediğine ilişkin analize imkân vermektedir.⁵ Ülkemizde artan okullaşma oranlarına paralel olarak vatandaşların eğitimsel kazanımları da artmaktadır. Genel olarak eğitime ulaşmada yaşanan kolaylık, eğitim kurumlarının çeşitlenmesi, eğitimde erişimde yaşanan bilinç artışı, eğitime paralel hale gelen yaşam standardı artışları eğitimsel kazanımda önemli etkenlerdir.

b. Ülkemizde özellikle genç nüfusa bağlı kuşaklar arasında (Örneğin 15-18; 18-21; 21-24) yaş gruplarına bağlı bölgesel ölçekte lise mezuniyeti açısından ciddi oranda farklılıklar bulunmaktadır.

---

⁵ Eğitim Bir-Sen, “*Eğitime Bakış İzleme ve Değerlendirme Raporu*”, Eğitim Bir-Sen Yayınları, Eylül 2016, 96-121, s.98

Kız çocuklarının eğitime kazandırılması amacıyla yürütülen çalışmalara bağlı olarak 18-21 yaş aralığında bulunan kız çocuklarının 2002-2016 yılları arasında okullaşma yönünden ciddi mesafeler alınsa da bölgenin sosyo-kültürel ve diğer sosyal dinamiklerine bağlı olarak Türkiye ölçeğinde yine aynı şekilde ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Son yıllarda bu alana uygun politikaların neticesinde bölgesel farklılıklar minimize edilmişse de hala oransal farklılıklar devam etmektedir. Bu da devlet ve özel sektör tarafından yürütülen eğitim seferberliğinin en önemli neticelerinden biridir. (Örneğin özel sektöre finanse edilen Baba Beni Okula Gönder Kampanyası) Buna rağmen, 2016 yılı esas alındığında, Türkiye genelinde 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olan kadınların oranının erkeklerden düşük olduğu bölgeler değişmemiş Güney Doğu ve Orta Doğu Anadolu bölgeleri Türkiye özelinde hala en düşük okullaşma oranlarının yaşandığı bölgeler olmuştur.⁶

c. Genç olarak kabul edilen (18-21 yaş) grubu ve orta yaş olarak kabul ettiğimiz yaş grubunda (40-44 yaş) en az lise mezunu olma durumları arasında yapılan karşılaştırmalar Türkiye 'de eğitim sisteminin uzun vadede analizi açısından önem arz etmektedir. Mezkûr yaş aralığının değerlendirmesinde temel amaç Ülkemiz eğitim sisteminin kendi içinden kıyas edilerek günümüz koşullarına nasıl geldiğinin daha iyi anlaşılabilmesi içindir. Bu minvalde yukarıda belirtilen yaş aralığında bulunan nüfusun karşılaştırılması neticesinde iki yaş grubunda bulunan nüfusta mezun olma oranları arasında ciddi bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır. Gruplar arası %20 fark mevcut eğitim sisteminin 20-25 yıl öncesine kıyasen eğitime erişimde çok daha fazla imkân sunduğunu göstermektedir. Eğitime erişimde yukarıda bahsedildiği üzere birçok değişken bulunmasına rağmen en önemli değişkenin kuşkusuz iki kuşak arasında anlayış ve kavrayışta değişen koşulların etkisi muhakkaktır. Bu da bir yönüyle Ülkemizin tarih yolunda ilerleyişine rakamsal olarak şahitlik denilebilir.

d. 2016-2017 yılı veri alınarak 18-21 yaş ve 40-44 yaş nüfus arasındaki eğitsel kazanım farkı (en az lise mezunu olanların oranı için) cinsiyet değişkeni özelinde incelendiğinde, eğitime erişimde ve eğitimsel kazanım cihetiyle kadınların aleyhinde bulunan cinsiyet eşitsizliğinin nispeten ortadan kalktığını hatta kadınların lehine bir gelişme sergilediği gözlemlenmektedir. 40-44 yaş orta yaş nüfusta en az lise mezunu olan erkeklerin oranı ile kadınların oranı arasındaki fark kadınların aleyhine iken; 18-21 yaş genç nüfusta en az lise mezunu olan erkeklerin oranı ile kadınların oranı arasındaki fark kadınların lehine olmuştur.⁷

⁶ MEB İstatistik Raporları 2016/17, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257, (Erişim Tarihi:27.04.2016)

⁷ MEB İstatistik Raporları 2016/17, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=25, (Erişim Tarihi:27.04.2016)

e. Yükseköğretim için betimlenen teorik yaş grubu olan 18-22 yaş grubundan sonra gelen en yakın 25-29 yaş grubu nüfus içinde en az yüksekokul mezunu olanların oranı yükselmiştir. Bu artışta 2008 yılı itibariyle YÖK tarafından alınan kararlar neticesinde yükseköğretim kurumu sayısı ve kontenjanlarında yaşanan büyümenin büyük etkisi olmuştur. İlgili yıllar itibariyle kadınlarda eğitsel kazanım yönünden erkeklere kıyasen nispeten daha fazla iyileşme yaşandığı söylenebilir. En az yüksekokul mezunu olan erkeklerin oranı %17'den %29'a yükselmişken; kadınların oranı %16'dan %29'a yükselmiştir ve cinsiyetler arası fark kapanmıştır.⁸

f. Yine 22-29 yaş grubunda bulunan nüfusun eğitim projeksiyonu incelendiğinde en az yüksek okul mezunu nüfusun bölgelere göre dağılımda farklılık yaşandığı görülmektedir. 2015 yılı için söz konusu oran Güney Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye ortalamasına göre oldukça düşük seviyededir.⁹ Daha önce belirtildiği gibi yine, kadın ve erkekler arasındaki eğitsel kazanım (en az yüksekokul mezunu oranı) farkının kadınların aleyhine yüksek olduğu bölgeler, Güney Doğu Anadolu ve Orta Doğu Anadolu bölgeleridir. Diğer taraftan 2009-2016 yılları arası 22-29 yaş grubu yüksekokul mezuniyet oranı açısından en hızlı artışın (yüzde değişim) her iki cinsiyet içinde (özellikle kadınlar için) bu bölgelerde yaşanmış olması oldukça olumlu bir gelişmedir.¹⁰ Buradan hareketle şu söylenebilir: Gelişmiş ülke ekonomilerinin yaşadığı sürecin aynısını ülkemiz açısından gerçekleştirmektedir.

g. Türkiye'de hem en az lise mezunu olan hem de en az yüksekokul mezunu olan nüfusun oranı geçmiş yıllara göre ciddi oranda artış göstermesine karşın, eğitsel kazanım noktasında gelişmiş ülkelerin halen çok gerisindedir. 2015 yılı verilerine göre Türkiye'de 25-34 yaş grubu içinde en az lise mezunu olanların oranı %52,13 iken OECD genelinde bu oran %83'dür. OECD ülkeleri içerisinde Türkiye, Meksika'dan sonra söz konusu oranda en kötü performansa sahip ikinci ülke konumundadır. Aynı durum yükseköğretimle ilgili kazanım için de geçerlidir. 2015 yılı verilerine göre Türkiye'de 25-34 yaş grubu içinde en az yüksekokul mezunu olanların oranı %25 iken OECD genelinde bu oran %41'dir.¹¹

h. Yukarıda kuşaklar arası eğitimsel kazanım oranlarında Ülkemiz açısından tablo sevindirici olmasa da son yıllarda elde ettiğimiz kazanımlar küçümsenemez. Ülkemiz genç nüfusunun fazlalığı ve son yıllarda artan göç hareketleriyle birlikte nüfusun önemli göstergelerinden biri olan eğitimsel kazanımın önemi daha çok artmıştır. Nüfusun tahsil düzeyini sürekli olarak pozitif yönlüdür. Bu değişimin daha

⁸ YÖK İstatistikleri (2014-2015 Eğitim Öğretim Dönemi Sonu İtibariyle <https://istatistik.yok.gov.tr/>)

⁹ https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257, (Erişim Tarihi:27.04.2017)

¹⁰ YÖK İstatistikleri (2014-2015 Eğitim Öğretim Dönemi Sonu İtibariyle <https://istatistik.yok.gov.tr/>)

¹¹ Eğitim Bir-Sen, a.g.e., s.99.

sonraki yıllarda uygulanacak eğitim politikalarının yönü ile doğru orantılı olacağı gerçeği ile birlikte düşünüldüğünde değişimin devam edeceği kuşkusuzdur. Ülkemiz eğitimsel kazanımda daha da iyi noktalara gelecektir.

i. 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranları bölgelere göre ciddi farklılık göstermektedir. Okullaşma oranlarının geleneksel olarak düşük olduğu doğu bölgelerinde söz konusu oran da oldukça düşüktür.¹² Ülkemiz Güneydoğu, Ortadoğu, Kuzeydoğu Anadolu Bölgeleri Türkiye ortalamasının altındadır. Diğer taraftan artan bilinç, kız çocuklarının topluma daha fazla katılımı, ailelerin değişen sosyal yaşam dokuları, eğitimsel bilinç ve toplumsal farkındalık neticelerinde kız çocuklarının okullaştırılması yönünde yürütülen çalışmalara bağlı olarak 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olan kadınların oranında 2009-2016 yılları arasında en hızlı artış bu dezavantajlı bölgelerde yaşanmıştır. Ancak buna rağmen, 2016 yılı esas alındığında, Türkiye genelinde 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olan kadınların oranının erkeklerden düşük olduğu bölgeler sadece Güney Doğu ve Orta Doğu Anadolu bölgeleri olmuştur.¹³

j. Diğer taraftan Türkiye’de 25-34 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasındaki en az lise ve en az yüksekokul mezunu olanların yüzde farkının diğer birçok ülkeye göre ve OECD ortalamasına göre yüksek olması, Türkiye’de eğitim sisteminin performansındaki iyileşmeye ve ilerlemeye işaret etmektedir.

Genel olarak Ülkemizin eğitimi hakkında özetlediğimiz bilgilerden hareketle Ülkemizde özellikle 2002 yılından itibaren eğitime ciddi kaynak ayrıldığı, eğitimde fırsat eşitliği adına çok radikal değişiklikler yapıldığı, ülkenin etnik ve kültürel kodları gözetilerek müfredatın yenilendiğini, eğitimin çatı yönü ihmal edilmeden adeta ülke genelinde eğitim seferberliğine gidilerek okul kurum bazında çok ciddi yapılaşmaya gidildiği görülmektedir. Eldeki veriler ülkemiz açısından sevindirici olsa da ülke genelinde eğitimin ideolojik veyahut mevcut iktidar değişikliklerinde milli olmaktan ziyade iktidar anlayışının empoze edildiği fikrinin halk arasında temelde algılanması en büyük sıkıntı olmaya devam etmektedir. Ortak bir çatı, küresel hafızaya yakın ülke gelenek göreneğine uygun bir anlayış eğitim camiasına benimsetilirse daha iyi bir gelecek daha çok umutlanabiliriz. Yoksa Ülke olarak siyasi, ideolojik, belli fikir fırkalarına ayrılan insanımız milli birlik ve bütünlük şuurundan yoksun nesillerin gelişini bekleyebilir. Eğitim iktisadi tabirle uzun vadede ülkeye ve ülke gençliğine yapılacak en büyük yatırım olduğundan ve meyveleri kısa sürede görünmediğinden sabır ve itina ile ele alınacak yegâne müstesna alandır.

¹² Millî Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257, (Erişim Tarihi:27.04.2017)

¹³ TÜİK, (Erişim Tarihi:03.03.2017)

Bu sebeple politika uygulayıcılarımızın eğitim politikalarını, evrensel normlar çerçevesine konumlandırıp en asgari müşterekte insanımızı birleştirip, ülke gerçeği ve töresiyle yoğurup sabırla meyvelerini beklemeleri gerekir. Aksi halinde bu asırda milletimiz ve geleceğimiz için en büyük tehlike gelecek neslin tutumu olacaktır.

Genel olarak özetlenen eğitim tablomuzdan hareketle ülkemiz açısından genellikle 18-22 yaş grubu açısından sevindirici göstergelerin bulunduğu görülmektedir. Özellikler eğitime erişim mevzusunda cinsiyet eşitliğini sağlama çabaları, taşınabilir eğitim sistemiyle çocukların gönü birlik evlerinden alınıp evlerine bırakılmaları, zorunlu eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkarılması gibi başlıca gelişmelere binaen eğitimde göstergeler cihetiyle iyileşmeler yaşanmaktadır.¹⁴ Özellikle genç nüfusa yapılan yatırımlar değişimi öncülemedir. Okulöncesi eğitimden başlanarak çocukların kapasite ve ilgi odaklarına göre birey bazında yatırımlarla öğrencilerin temel eğitim ve ortaöğretimde sürecinde farkındalıklarını kavramalarına yardımcı olarak, ilgilerine göre ayrılaştırılarak yükseköğretim kurumlarına kanalize edilmesine yönelik eğitim yatırımları ile beşerî sermayenin yerinde amacında kullanılması sorunu tamamen ortadan kaldırılacaktır. Eğitim ve öğretime son yıllarda ulaşım konusunda çok önemli ilerlemeler katedilmiş ülkemizi dünya ölçeğinde çok önemli noktaya taşımıştır. Fakat nitelik hususu hala tartışmalıdır.

Okul sonrası dönemde friksiyonel olarak piyasa koşullarında işsizliğin minimize edildiği yapısal olarak ta donanımlı genç neslin varlığı ülkenin istihdam ve çalışma koşullarının niceliğini çok değiştireceği kanaatindeyiz. Bu sebeple genel olarak eğitim durumunda iyileşme çok önemli olmakla birlikte fert bazında niceliğe ancak mesleki eğitime yatırımlarla önceleyebiliriz. Yapılan yatırımların hem ferdi hem bölgesel hem de küresel ölçekte çarpan etkisi gösterdiği güncel örneklerle sabittir.

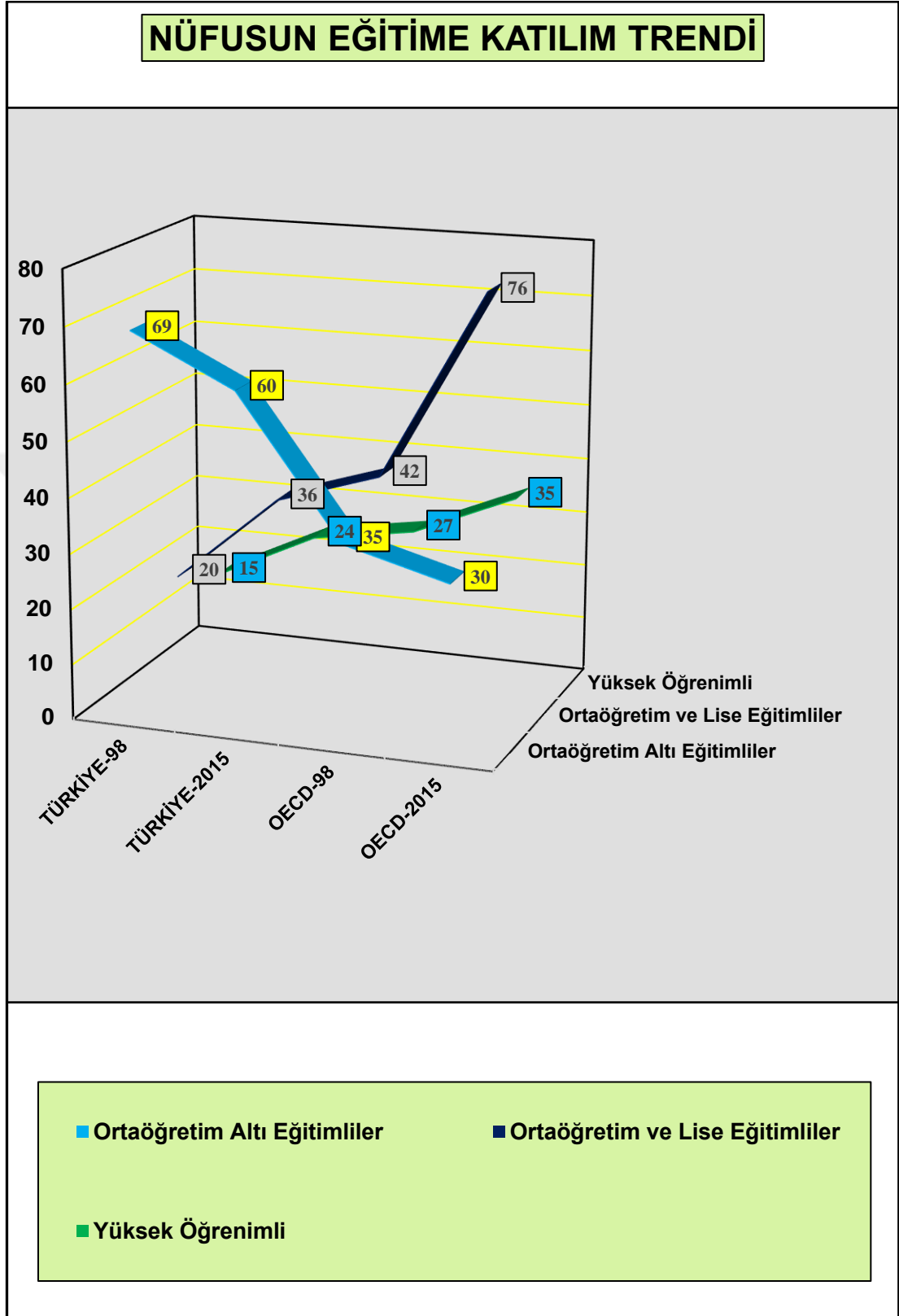
Mesleki eğitimin sadece eğitimde gösterge cihetiyle yaşanan değişim olmadığı gerçeği ülkemiz siyaset yürütücüleri tarafından çok iyi görülmeli; müreffeh, donanımlı, zengin bir toplumun asıl membaı olduğu gerçeği asla unutulmamalıdır.

Çalışmamız genel prensipleriyle mesleki eğitim almış genç neslin istihdam yönünü irdelse de Ülkemizin halihazırda bulunduğu konumu irdelemeyi de şüphesiz konu edineceği için genel olarak göstergelerin tümü önem arz etmektedir.

---

¹⁴ Eğitim Bir-Sen, a.g.e., s.99.

Şekil-1 Nüfusun Eğitime Katılım Trendi

Kaynak: TÜİK, OECD, Eurostat

Tablo-1 Öğretim Yılına Göre Okul Öncesi Eğitim (Okul Öncesi)

OKUL TÜRÜ VE ÖĞRETİM YILI	OKUL	ÖĞRETMEN			ŞUBE	ÖĞRENCİ		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN		TOPLAM	ERKEK	KADIN
OKULÖNCESİ EĞİTİM								
2003/04	13285	17511	694	16817	16710	344741	179988	164753
2004/05	15978	22152	1161	20991	31547	434771	226954	207812
2005/06	18539	20910	1167	19743	31511	550146	286347	263799
2006/07	20675	24775	1181	23594	36654	640849	334252	306597
2007/08	22506	25901	1218	24683	40857	701762	366209	335553
2008/09	23653	29342	1644	27698	45030	804765	421033	383732
2009/10	26681	42716	2069	40647	53235	980654	511127	469527
2010/11	27606	48330	3414	44916	57707	1115818	580296	535522
2011/12	28625	55883	2954	52929	61937	1169556	607052	562504
2012/13	27197	62933	3620	59313	61920	1077933	562179	515754
2013/14	26698	63327	3387	59940	63273	1059495	555194	504301
2014/15	26972	68038	4070	63968	67387	1156661	607247	549404
2015/16	27793	72228	3871	68357	71003	1209106	633349	575757
2016/17	28891	76384	4032	72352	75942	1315854	688517	627337

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17

Genel olarak tüm tablolar için:

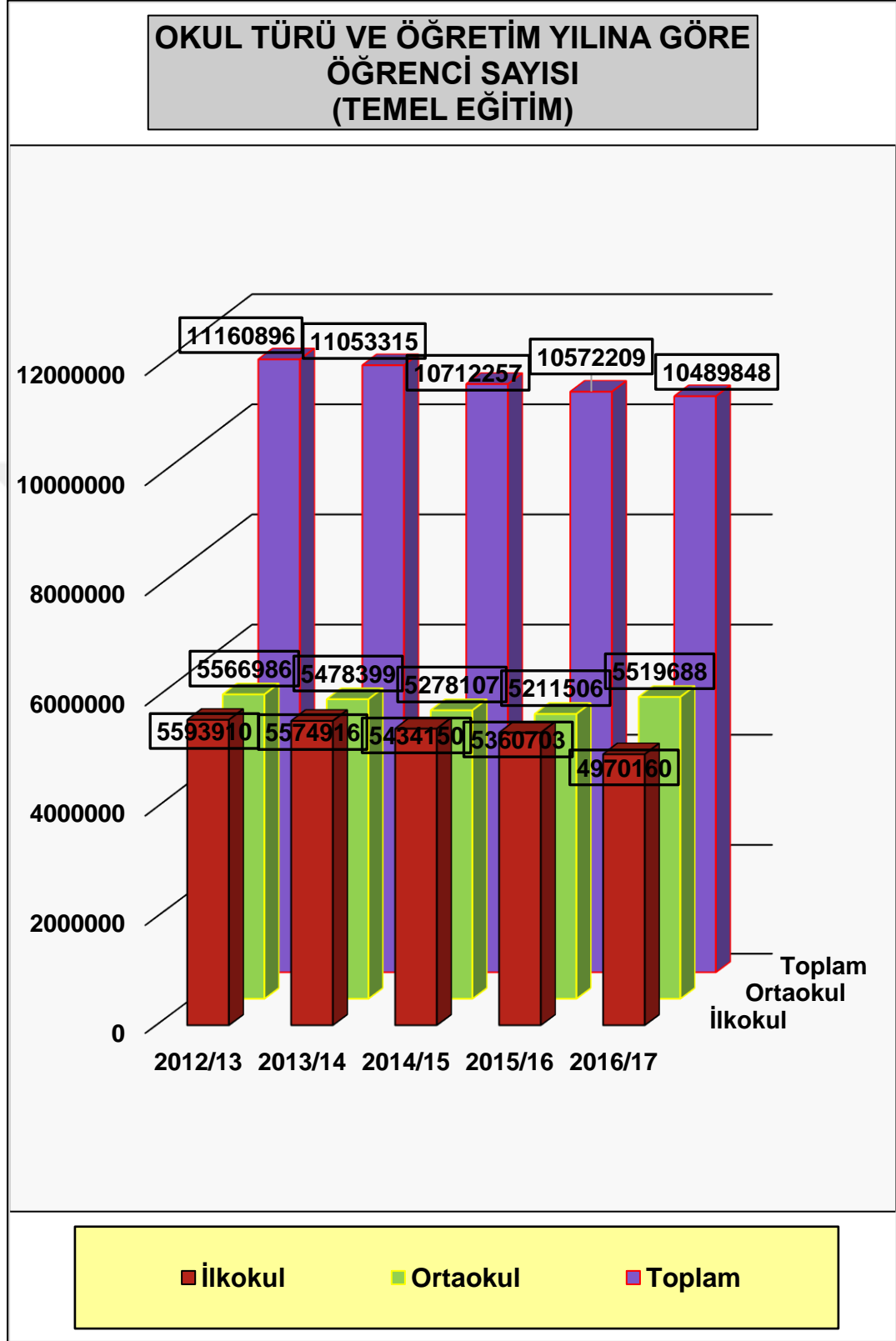
Not-1: Resmi ilkokulların bünyesinde bulunan anasınıfı öğretmenleri resmi ilkokul öğretmenleri içerisinde, kız teknik okulu bünyesindeki uygulamalı anasınıfı öğretmenleri kız meslek lisesi içerisinde birer kere daha gösterilmiştir

Not-2: Öğretmen sayısı sütununda kadrolu öğretmenler ile öğretmen olmayıp, ders okutanlar kapsamıştır. Lise bünyesindeki ortaokul öğretmenleri bağlı buldukları lise öğretmenleri içerisinde gösterilmiştir. 1997/'98 öğretim yılından itibaren kadrolu öğretmen bilgileri verilmiştir. 2007-2008 öğretim yılından itibaren kadrolu ve sözleşmeli öğretmenleri kapsar.

Not-3: 18.08.1997 tarih ve 4306 sayılı yasa ile 1997/'98 öğretim yılından itibaren 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmiştir.

Not-4: Öğretmen sütununda kadrolu öğretmenler gösterilmiştir. Lise bünyesindeki ortaokul öğretmenleri bağlı buldukları lise öğretmenleri içerisinde gösterilmiştir. 2007-2008 öğretim yılından itibaren kadrolu ve sözleşmeli öğretmenleri kapsar.

Şekil-2 Okul Türü ve Öğretim Yılına Göre Öğrenci Sayısı (İlkokul-Ortaokul)

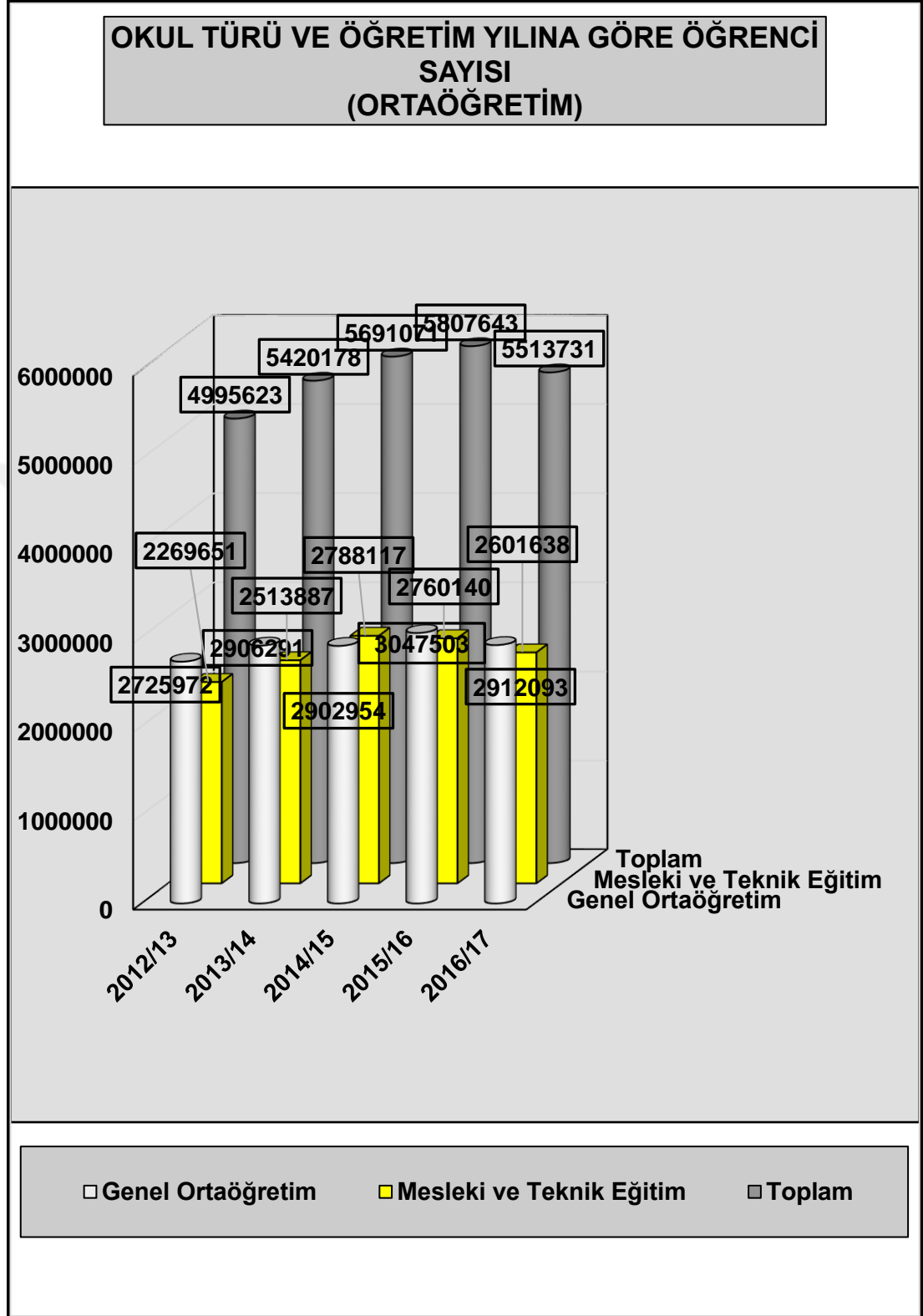

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17,

https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257,

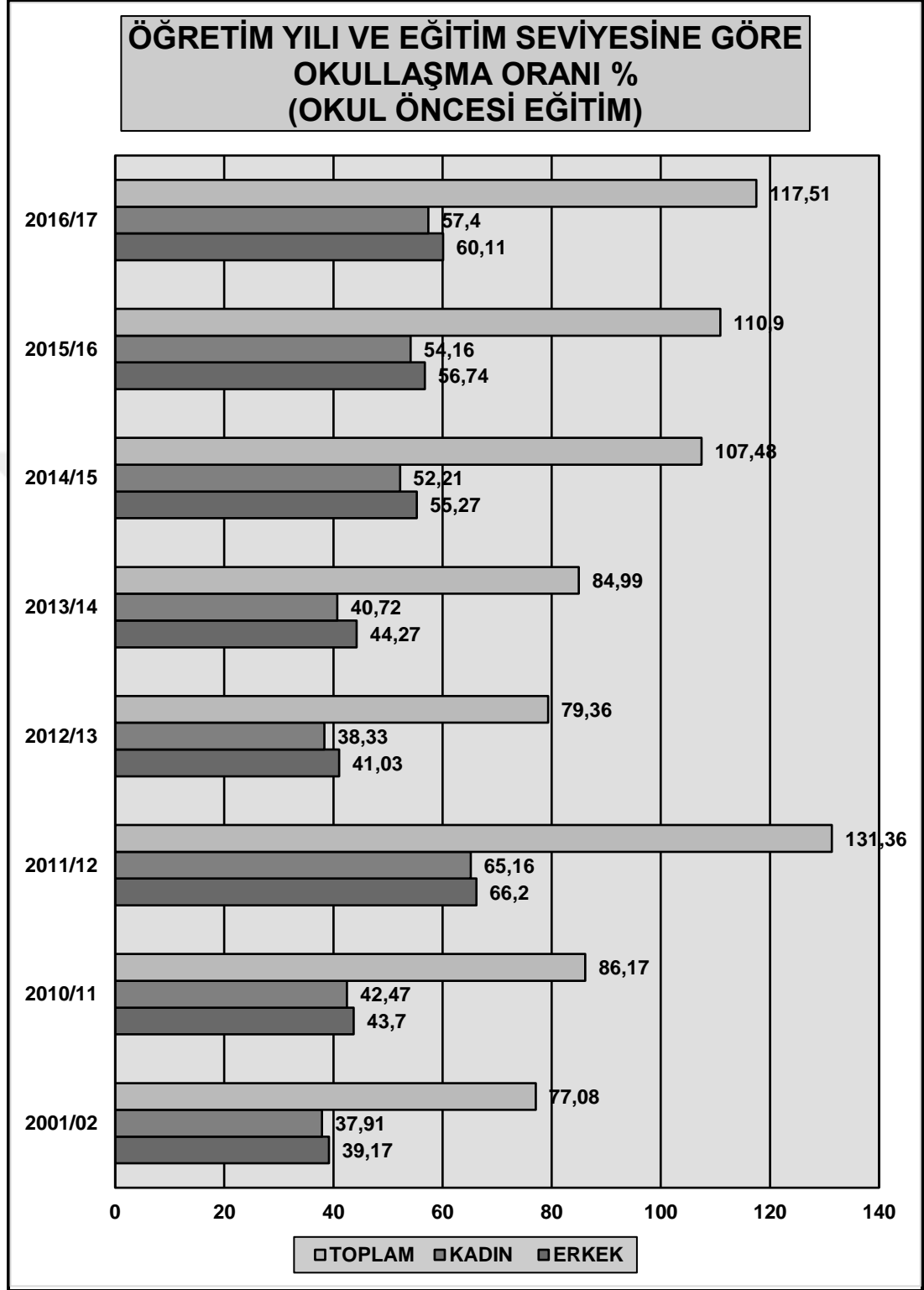
(Erişim Tarihi:23.01.2017)

Şekil-3 Öğretim Yılına Göre Öğrenci Sayısı (Ortaöğretim)

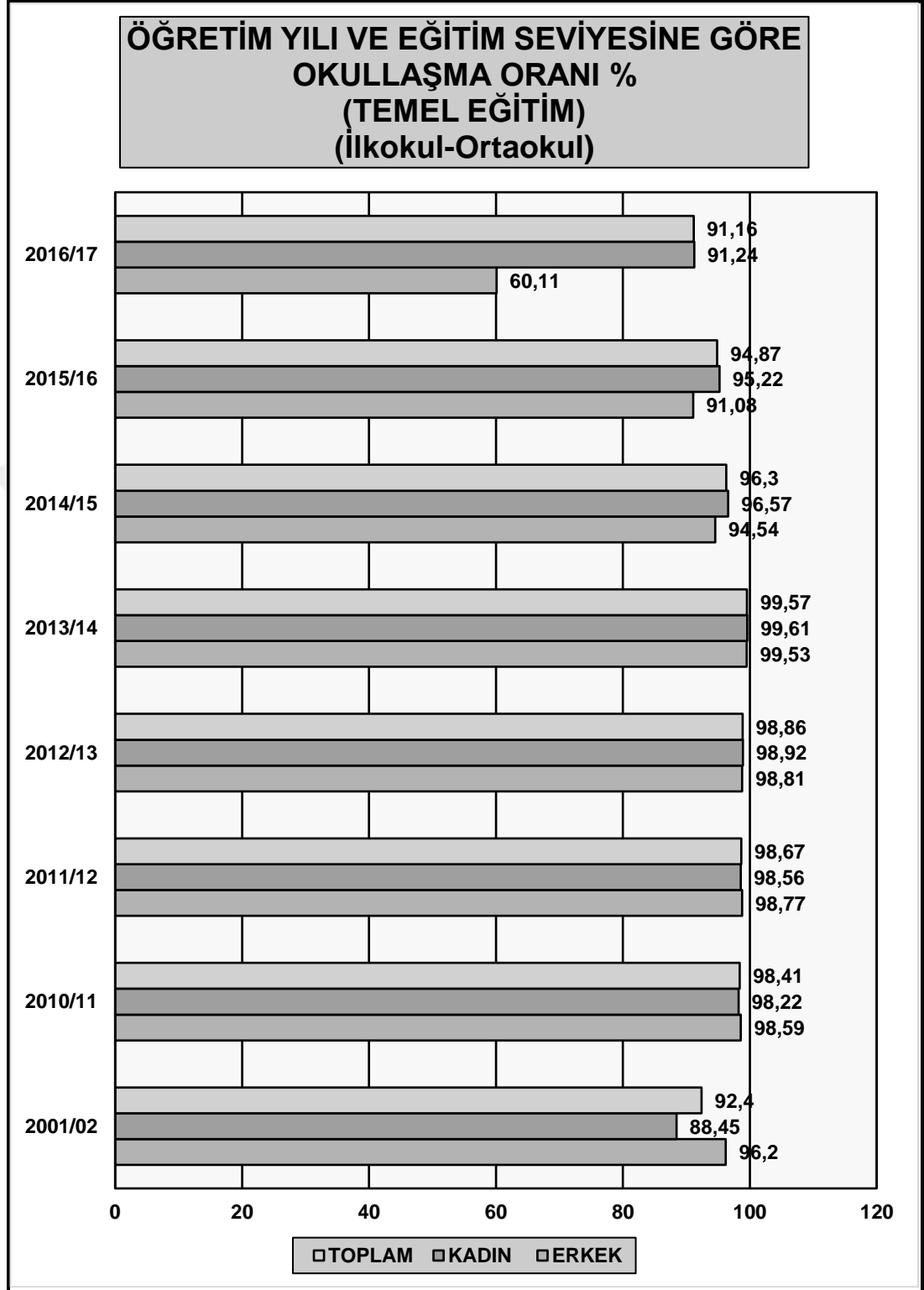
Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17,
https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257,
(Erişim Tarihi:23.01.2017)

Şekil-4:Öğretim Yılına Göre Okullaşma Oranı (Okul Öncesi)

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17,
https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257,
(Erişim Tarihi:23.01.2017)

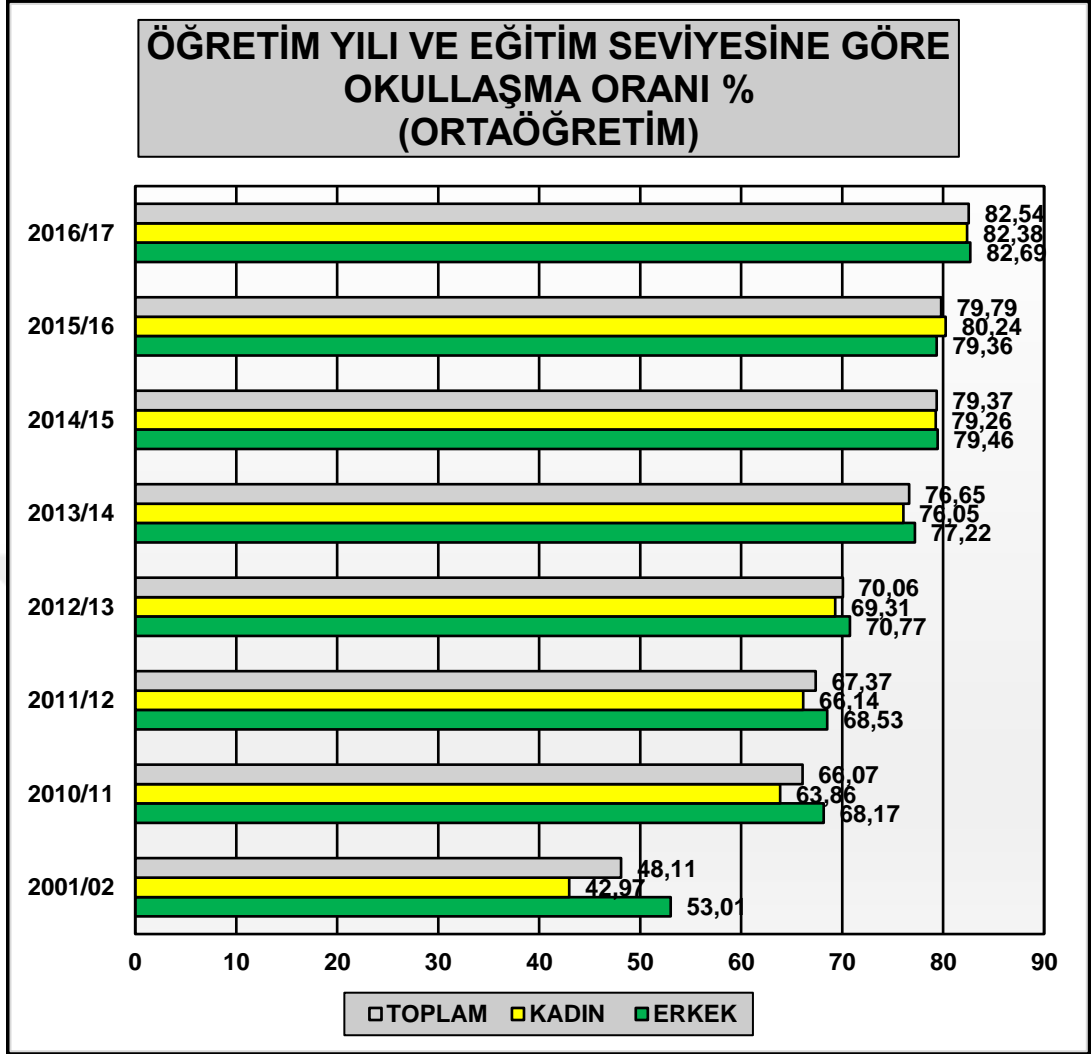
Şekil-5:Öğretim Yılına Göre Okullaşma Oranı (Temel Eğitim)

Kaynak: Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17,
https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257,
(Erişim Tarihi:23.01.2017)

Şekil-6: Öğretim Yılına Göre Okullaşma Oranı(Ortaöğretim)

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17,
https://sqb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=257,
(Erişim Tarihi:23.01.2017)

Not-1:18.08.1997 tarihli ve 4306 sayılı Kanun ile 1997/'98 öğretim yılından itibaren 8 yıllık kesintisiz, 30.03.2012 tarihli ve 6287 sayılı Kanun ile 2012/'13 öğretim yılından itibaren de 12 yıllık kademeli zorunlu eğitime geçilmiştir.

Not-2: 2000/'01-2005/'06 öğretim yılları arasında okullaşma oranları 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre yapılan nüfus projeksiyonlarına göre, 2007-2008 öğretim yılından itibaren okullaşma oranları Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hesaplanmıştır.

Not-3: 2016/'17 okullaşma oranları hesaplanırken, kullanılan nüfus ve öğrenci sayılarında Türkiye'de ikamet eden T.C. vatandaşları kapsamıştır. Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu nüfus ve yabancı uyruklu öğrenci sayıları kapsam dışında tutularak hesaplanmıştır.

Göstergelerden hareketle Ülkemizde nüfus artış hızının düşmesi, doğurganlık oranlarının azalması gibi etkileyen nedenlerle bir bütün olarak öğrenci sayılarında düşüş yaşanmıştır. Okulöncesi eğitim yıllarca ihmal edilip temel eğitimin ilk safhasıyla özdeşik bir yapıda tutulması nedeniyle okullaşma oranlarında 2000'li yılların başında oldukça düşük seviyededir. Zorunlu 12 yıllık eğitime geçişle birlikte şube sayısı, öğretmen sayısı, öğrenci sayısında ciddi artışlar yaşanmıştır. Toplumun genelinde okul öncesi eğitimin önemi hususunda yaşanan bilinçlenmenin de etkisi yadsınamaz. Ortaöğretimde ilk yıllardan itibaren katsayı eşitsizliği nedeniyle oransal olarak öğrenci sayılarında genel ortaöğretim kurumları lehine yükselme 2008 yılından sonra değişmiştir. Hatta mesleki eğitim veren okul ve kurum öğrenci sayıları oransal olarak 2008 yılında en düşük seviyede gerçekleşmiştir. 2008 yılından itibaren mesleki eğitim veren kurumların diğer kurumlara karşı dezavantajlı konumunun değişmesiyle birlikte oransal olarak mezun öğrenci sayısı sürekli olarak artmıştır.

Mesleki eğitime yönlendirilen öğrenci sayısının oransal artışı bunların iş piyasasının aradığı nicelik ve donanımda yetişmesi sorununu da beraberinde getirmiştir. Ülkenin ortaöğretim mezunu genç nüfusunun neredeyse yarısının bu eğitim kurumlarından mezun olmaları nedeniyle bu kurumların buldukları konumun önemiyetini arttırmıştır.

Ortaöğretimin mesleki yönü bireyleri isterse eğitimsel cihetten yükseköğretime, isterse genel manada genç neslin becerilerinin artırılarak iş piyasasının aradığı ara eleman temininde çok önemli bir görevi ifa etmektedir. Becerileri gelişkin iş piyasasının talep koşullarına vakıf mezun öğrenciler diğer okul mezun rakiplerine nispeten daha da avantajlı olmaktadır. Diğer yandan mesleki eğitime olan ilgi ve alaka sürekli ivmede olsa da temel eğitimden ortaöğretime geçişte mesleki eğitimi daha çok düşük puanlı öğrencilerin tercihi ve bu durumun Ülke genelinde kanıksanmış olması gerçeği nedeniyle çok ciddi bir nitelik sorunu ortaya çıkmıştır.

Ülkenin iktisadi hayatının diğer bütün beşerî yaşam alanlarına olan etkisi göz önüne alındığında şu sonuca ulaşılabilir: İş piyasasının güncel gereklerine uygun, bilgi ve inovasyon toplumunun ihtiyaçlarını iyi bilen, çekirdekten yetişen iyi bir mesleki eğitim öğrencisi ülkeye refah getirir. Tüm bunlardan yola çıkarak istihdamın mesleki eğitim yönü teşvik edilmeli, bireyler mesleki eğitime yönlendirilirken paralel olarak mezuniyet alanlarına uygun iş alanları açılmalı, gençler bu iş alanlarına kanalize edilmelidir. Devletin gelir, kazanç kapısı olduğu anlayışı ancak bu şekilde aşındırılabilir.

1.6.Türkiye’de Yükseköğretim

Türkiye’de eğitim ve öğretimde yaşanan iyileşme ve ilerlemeye en iyi örnek 25-34 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasındaki en az lise ve en az yüksekokul mezunu olanların yüzde farkının diğer birçok ülkeye göre ve OECD ortalamasına göre yüksek olmasıdır. Ülkemiz halihazırda toplamda 6.062,886 kişi yükseköğretim öğrencisidir. Bunların 2.862,346’sı açıköğretimde; 3.200,540’da yüz yüze eğitim alarak eğitimlerine devam etmektedirler. Yukarıda genel toplamdan belirtilen öğrenci sayısına yüksekisans ve doktora öğrencileri dahildir. 2000 yılı baz alınır ise ülkemizde 2015 yılına kadar özellikle açıköğretim sisteminde bölüm çeşitlenmesi sebebiyle öğrenci sayısı toplamda (açıköğretim ve örgün öğretim dahil lisansüstü programlar hariç) dokuz kat artmıştır. Genel aritmetik ortalama da ise öğrenci sayısı yaklaşık dört kat artmıştır. Şekil 7. de görüldüğü üzere ülkemizde toplamda öğrenci sayısında en büyük sıçrama 2009-2010 eğitim yılı itibariyle yaşanmıştır. Bu artışın yukarıda belirtildiği gibi yüz yüze eğitim alan öğrenci sayısından ziyade açıköğretime kayıtlı öğrenci sayısındaki değişiklikten kaynaklanmaktadır. YÖK’ün 2009 yılında açıköğretim sisteminde revizeye gidip program açmasına müteakip 2009-2010 lisans ve önlisans programlarına rağbet artmıştır. Yüksekisans ve doktora eğitimi alan öğrenci sayısında ise yıllar itibariyle çok büyük değişim yaşanmamıştır.¹⁵ Artan öğrenci sayısının nüfus parametlerine paralellığı göz önüne alındığında Ülkemizde okullaşma yönünden kıyası önem arz etmektedir. Şekil-9’da Türkiye’de yükseköğretim okullaşma oranları gösterilmiştir. Göstergelerden hareketle 2001/02 (%23,37) eğitim-öğretim baz alınarak 2016-2017 (%95,91) yılına kadar üç kattan fazla artmıştır. Ülkenin nüfusuna paralel olarak Cumhuriyetin kuruluş döneminden itibaren iki binli yılların başlangıcına kadar okullaşma cihetiyle stabil bir durum izlense de 2000’li yılların başlangıcından itibaren Ülkemiz çok büyük mesafeler katetmiştir. Eğitime erişimde kolaylaştırıcı politikalar, fırsat eşitliği hususunda atılan adımlar neticesinde okumaya istekli fakat engelleyici şartlar neticesinde okula erişemeyen kitlelere de bu imkânı yakaladıklarından göstergelerde değişmiştir. Açıköğretim sisteminin yeniden reforme edilip yaygınlaştırılması ile öğrenci sayılarında muazzam artışlar yaşanmıştır. Şekil-7’den hareketle ülkemizde 2001/02 yılından itibaren yaşanan öğrenci hareketliliği görülmektedir. 2009/10 yılında kayıtlı öğrenci sayısı daha önceki yıllara kıyasen daha fazla artmıştır. Artan eğitim imkanları, istihdamın daha çok eğitilmiş nüfusa doğru kaydıracaktır.

¹⁵ Durmuş Günay ve Aslı Günay, “Dünya’da ve Türkiye’de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2016, Cilt:1, 17-28, s.18

Ülkemizin değişim ve dönüşüm dinamiğini bu açıdan doğru yakaladığı düşünülürse artan öğrenci seviyesine paralel olarak yapı sorunun mevcut kapasiteye uygun olup olmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Artan öğrenci sayısına paralel bir şekilde yıllar itibariyle 2016/17 yılı veri alındığında artan okullaşma oranlarının mevcut kapasiteyi karşıladığı görülmektedir. Bu bakımdan Şekil-3'te görüldüğü üzere Ülkemizin artan öğrenci popülasyonuna münasip bir yapı politikası uygulandığını görebiliyoruz.

Bu verilerden hareketle Ülkemizde yükseköğretim sisteminin kurumsallaşmaya yönelik ciddi atımlar atıldığı, öğrenci hareketliliği ve artan öğrenci baskısına uygun olarak özel sektör ve devletçe yapısal anlamda ihtiyaçların giderildiği görülmektedir. Artan öğrenci ve üniversite sıyrasına paralel, nitelik ayrı bir tartışma konusudur.

Ülkemiz yükseköğretimde yapılaşma evresi aşağıda Şekil-10'da düzenlenmiştir. 1981 yılına kadar Ülkemiz özel sektörünce bu yönde bir girişim yapılmadığı görülmektedir. 1981 yılında kurulan Bilkent Üniversitesi ilk vakıf üniversitesi olarak yükseköğretim sistemimiz içinde yerini almıştır. Doksanıncı yılların ikinci yarısından itibaren Ülkemizde hem vakıf hem devlet eliyle birçok yükseköğretim kurumunun kurulduğu görülmektedir. 1999 yılında 20'ye ulaşan vakıf üniversite sayısı, 2008 yılında 36, 2015 yılı itibariyle toplamda 64 olmuştur.

Ülkemizde 1933 yılında sadece bir üniversiteye sahipken toplamda 1973 yılında 12 üniversite, 1996 yılında toplamda 53'e, 2006 yılında 68, 2010 yılında 102, 2015 yılı itibariyle genelde devlet eliyle toplam 109 üniversiteye ulaşmıştır.

Ülkemiz toplamda 193 devlet ve vakıf üniversitesi ile; 6 milyona yakın yükseköğretim öğrencisine hizmet vermektedir. Özellikle 2000 yılından sonra üniversitelerin sadece Türkiye'nin metropollerine veya nüfusun yığıldığı bölgelerde kurulması politikası terkedilmiş, Ülkemizin diğer illerine de yükseköğretim kurumları kurulmuştur. Eğitime erişimde çok önemli bir adım atılmıştır.

1.2.1. Türkiye'nin Yükseköğretimde Dünya'daki Yeri

Ülkelerin eğitime yönelik politikaları farklılık gösterdiğinden kıyaslamalar neticesinde oluşabilecek rakamsal değerlendirmeler yanıltıcı olabilmektedir. Bu yüzden teorik olarak ülkelerin siyasi, beşerî, ekonomik vb. farklı özellikleri yükseköğretim örgüsünü de etkileyebilmektedir. Ülkelerin beşeri sermayesi, ekonomik kurum ve kuruluşlarının durumu, ülkenin bulunduğu coğrafi konum, ülkenin siyasi mevcudiyeti ve dış etkenlerce anlaşılabilirlik durumu, ülkenin küresel kurum ve kuruluşlarda ekonomik, sosyal ve siyasal mevcudiyeti gibi temel tüm değişkenler Ülke yükseköğretim örgüsünde değişken olarak bir şekilde bulunmaktadır Tüm bunlara bağlı olarak ülke piyasa yapısının küresel oyun kurucu durumu, bilgi ve bilgi toplumu

gereklere bağılı olarak şekillenen iş, piyasa ve ekonomik kurumlar, vizyonu iyi belirlenmiş misyonu iyi tanımlanmış sağlam devlet örgüsü, halkın bilinç düzeyi de yükseköğretime etken koşullar içinde bulunmaktadır. UNESCO'nun periyodik olarak yayımlamış olduğu verilerden hareketle¹⁶, şunlar söylenebilir:

1- Tablo-5'te 2000-2015 yılları arasında dünya ölçeğinde yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayısı yaklaşık iki kat artarak 198.793,613 kişiye yükselmiştir. Ülkelerin temel olarak okullaşma oranları farklılık gösterse de %15 gibi bir artışla %35,13' yükselmiştir. Tablo-2'de ülkelerin bölgesel ve gelir gruplarına göre tasnifi neticesinde ekonomik olarak refahı yakalamış yüksek gelirli ülkelerin, gelişmekte olan daha doğru tabirle orta gelirli ülkelere kıyasen okullaşma oranlarında daha düşük olduğu görülmektedir.

2- Tablo-2'de Ülkemiz 2016 yılı verilerinden hareketle %95,91 okullaşma oranı refah seviyesi yüksek ülke ekonomileri arasında bulunmaktadır. Gelir düzeyine bağılı eğitim verilerindeki bu iyileşme Dünya ölçeğinde görülmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde hatta genel olarak kişi başı milli gelir seviyesi ile yükseköğretimde okullaşma oranları arasında doğru orantı vardır. Tablolardan hareketle dikkatle incelendiğinde kişi başı milli gelir oranlarında belli bir noktaya ulaşmış ülkelerin diğer düşük seviyeye ülke ekonomilerine kıyasen okullaşma oranlarında daha iyi noktada oldukları görülecektir.¹⁷ Ülkelerin buldukları siyasi atmosfer başta olmak üzere, yönetim şeklinin katılımcı olması, harcama ve verilerin halkın anlayabileceği şekilde sade ve yalın olarak paylaşımına kadar kısaca demokratik değerleri içselleştirmiş toplumların daha avantajlı oldukları görülmektedir. Ülkemiz tüm bu veriler haricinde yüksek gelirli ülke kategorisinde bulunmamasına rağmen yüksek ülke ekonomilerinin %50 ve üzeri okullaşma oranını yakalamış nadir bir örnektir.

3- Tablo-3'te Ülkelerin coğrafi bölge kıyasına istinaden okullaşma oranlarında Balkan ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinin diğer bölgesel ayrımlardan okullaşma cihetiyle daha iyi olduğu görülmektedir. Orta ve Doğu Avrupa grubunda bulunan Ülkemiz hem grup içinde hem grup dışında bulunan Avrupa ülkelerinin birçoğundan daha iyi okullaşma oranı ile bölge ortalamasının (%50) çok üzerinde bir orana sahiptir.

5- Tablo-5'ten hareketle OECD üye ülkelerinin veri göstergelerinden hareketle, 2015 yılı itibarıyla Çin Halk Cumhuriyeti öğrenci mevcudu ile yükseköğretimde ön sıradayken; okullaşma cihetiyle Yunanistan'ın en öndedir. 2000-2015 verilerinden hareketle yükseköğretimde öğrenci mevcuduna paralel olarak okullaşma cihetinde Türkiye, Çin, Hindistan, Suudi Arabistan'ın diğer tüm üyelere göre daha fazla ilerlediği

¹⁶ Durmuş Günay ve Aslı Günay, "Dünya'da ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2016, Cilt:1, 17-28, s.18

¹⁷ Durmuş ve Günay, a.g.e, s.26.

görülmektedir. Mezkûr dönemde Türkiye’de yaklaşık %59, Hindistan %15, Çin %25, Suudi Arabistan’da %33,18 oranında artış gerçekleşmiştir. Fakat bu verilerden hareketle Çin Halk Cumhuriyeti ile Hindistan’ın artan genç nüfus oranına kıyasen paralel bir okullaşma süreciyle artış gerçekleştirmedikleri görülmektedir. Türkiye, Şili ve Yunanistan haricinde tüm üye ülkelerin okullaşma cihetiyle %40 bandını geçmedikleri görülmektedir.

6- Tablo-5’ten hareketle belki de en önemli varsayım şu olabilir: Yunanistan’ın yaşamış ekonomik buhranında etkisiyle %100 üzerinde bir büyüme gerçekleştirdiği görülmektedir. Bundan mütevellit krizin yaratmış olduğu sosyo-kültürel darboğazdan bireylerin çıkmak için alternatif arayışlara yöneldiği, yapısal olarak piyasa şartlarında istihdam edilebilirlik niteliklerini artırmak için çabaladıkları anlaşılmaktadır.¹⁸ Ülkelerin iyi yönetilip yönetilmedikleri sorusu ile başlayan bu süreç halkın var olan imkanlar dahilinde kendilerini gerçekleştirmek, daha iyi çalışma koşullarında daha iyi ücretlerle çalışma istekleri, ülkelerin beşeri sermayeyi algılama ve kanalize etme beceresi gibi temel sorunlarla baş etme amacıyla insanların yükseköğretime kaydıkları gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yükseköğretim mezuniyeti sadece ülkelerin dünya liginde daha üst sıralarda bulunma beceresi ve amacı olmadığı görülmektedir. Yükseköğretim toplumsal anlayış, idrak ve barıştan başlayarak daha fazla insan ve insanı ilgilendiren tüm yaşam alanlarında önemli bir değişken olduğu gerçeği ile karşılaşmaktayız. Birey olarak tüm alanlarda günlük sosyal hayatta var olan başarı hikayelerinden esinlenerek insanların psikolojik ihtiyaçları bile bu alana yönelimi önemli kılmaktadır.

Diğer yandan ülkelerin her biri kendi içinde temel olarak belli başlı iktisadi, siyasi, sosyo-kültürel problemlerle uğraşsalar da temel olarak genel olarak görülen öngörülemez nüfus artışlarının veri tüm politikalar üzerinde değişim yarattığı hatta değişime direnen politikaların zamanla anlamını yitirerek işlevsizleştiği görülmektedir. Nüfus oranlarında beklenmeyen ya da öngörülmezen artış azalışlar yükseköğretim nüfus planlamasında önemli bir sorun teşkil etmektedir. 1980 yılının ikinci yarısından itibaren dünya ölçeğinde özellikle gelişmiş ülke ekonomilerinde görülen nüfus artış hızı düşüklüğü yükseköğretim teorik yaş grubu üzerinde çok önemli değişim yarattığı görülmektedir. Olağan nüfus artış veya azalışı mevcut yükseköğretim mevcudunu genel olarak etkilemese de Japonya gibi nevi münhasır bazı ülkelerin mezkûr süreçlerden etkilendiği görülmektedir. Mevcut tüm verilerden hareketle özellikle gelişmiş batı ülkelerinin çoğunda nüfus artış hızı düşse de öğrenci mevcudlarının arttığını göstermektedir. Buradan hareketle üniversitelerin ekonomik mal ve hizmet

---

¹⁸ Durmuş ve Günay, a.g.e, s.26.

olarak pazarlanması gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yabancı öğrencilere karşı ülke koşullarının esnetilerek öğrenci kazanımına yönelik politikalar özellikle Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından uygulanmakta ve cazip hale getirilmektedir. Ayrıca azalan nüfus oranlarına mukabil aynı doğrultuda kayıtlı öğrenci sayısında azalma yaşanmamıştır. Fakat bu ivmenin sürdürülebilir olmadığı, süreçle beraber kayıtlı öğrenci sayısının da nüfusa oranla düşeceği öngörülmektedir.¹⁹

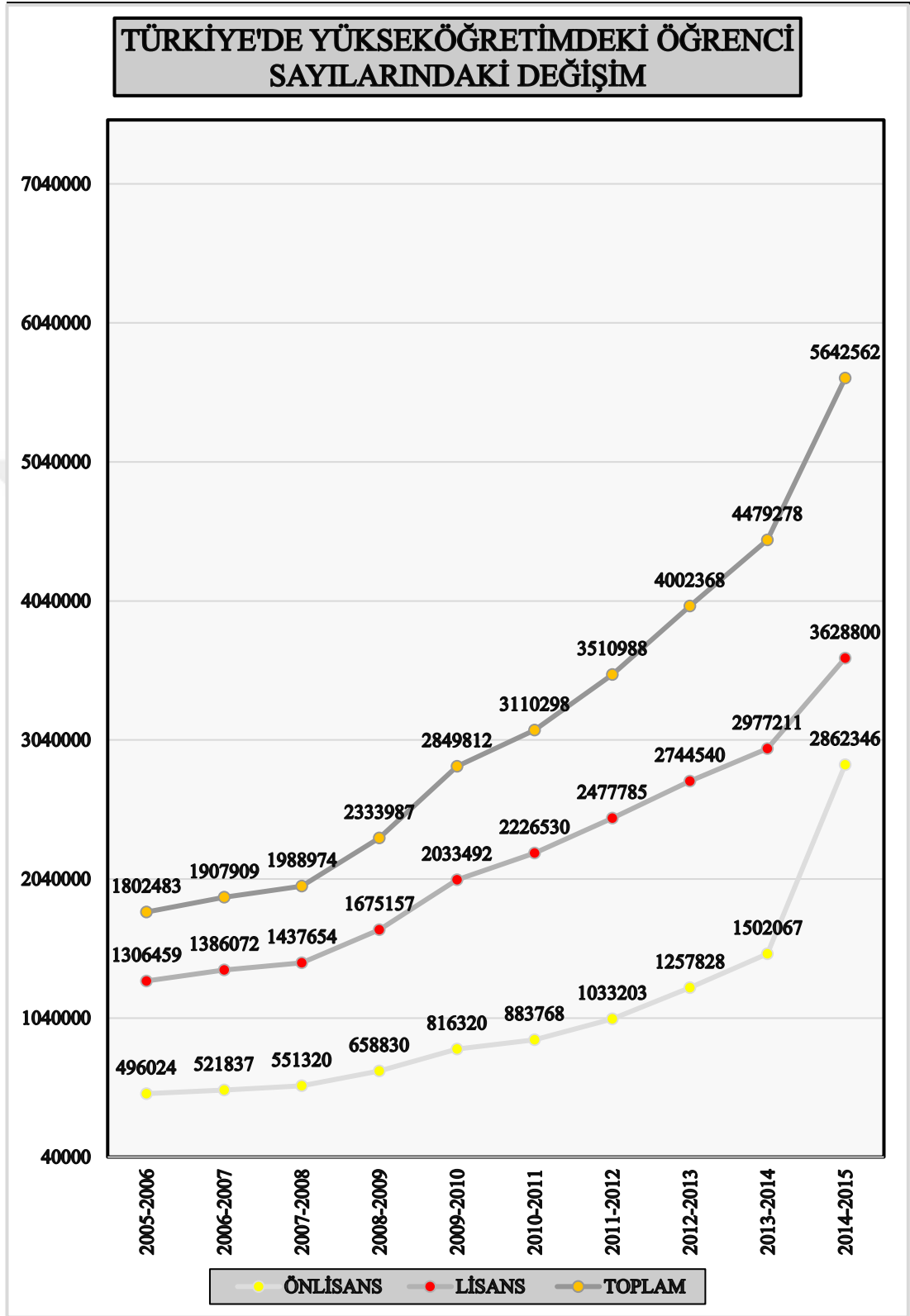
Nüfusun diğer tüm eşit şartlar içerisinde yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayısının belirlenmesinde veyahut değişiminde temel belirlenen olduğu açıktır. Gelişim aşaması tamamlamış, refah seviyesi yüksek gelirli ülke gruplarının yükseköğretime kayıtlı nüfusunun %80'ninin 25 yaş ve altı dilimde buldukları görülmektedir. Bu da yükseköğretime erişimde sunulan kolaylıklar ve diğer etkileyici etmenlerin erişimi kolaylaştırıcı yönde kullanıldığına işarettir. Yükseköğretimin bu yaş aralığı ile münasebetinin kolaylaştırılması, belirtilen yaş diliminde bulunan nüfusun genel olarak yükseköğretime yönelmesi eğitimsel kazanımı arttırdığı gibi ülkelerin artan piyasa ihtiyaçlarının gerektirdiği eğitilmiş nüfus teminini de kolaylaştırmaktadır. Yükseköğretime geçişlerin kolaylaştırılması, yapı ve donanım sorununun çözülmesi, alternatif program ve alanların tahsisi yaş dilimi aralığı esneteceği düşünülmektedir. 25 yaş ve altı nüfus parametresi haricinde yükseköğretime erişimde kısıtlı, çeşitli sosyal, siyasal ve ekonomik etmenlerin baskısı nedeniyle mahrum kalan diğer nüfusun da mevcut öğrenci sayısına eklenmesi göstergeleri değiştirecektir

Var olan yükseköğretim yapısı ile Ülkemizin Ünlversal aşamaya geçişte çok önemli mesafe aldığı görülmektedir. Türkiye genelinde 2000'li yılların başlangıcından bu tarafa başlatılan hamleler neticesinde yapılaşma sorunu ciddi manada çözülmüştür. Anadolu'nun birçok şehrinde şehir üniversiteleri kurularak eğitime erişimde mutlak bir bariyer aşılmıştır. Nicelikte yaşanan bu değişim ve dönüşümün niteliğe yansıtacağına ümit ediyoruz. Öğrenci rehberlik ve mesleki yönlendirmenin çok erken çağda başlatılarak bölümsel-alansal yığılmalar önlenmeli; iş piyasası gereklerine uygun yeniden fakülte yüksekokul sayısı ve öğrenci mevcutları düzenlenmelidir. İstihdama yönelik eğitimsel kazanım önemsenmeli, eğitimin sadece diploma olmadığı gerçeği iyi kavranmalıdır. Ülkenin yükseköğretimde gelişmiş batı ülkeleri gibi çekim merkezi haline gelmesi ayrıca irdelenmesi gereken diğer önemli bir başlıktır.

---

¹⁹ Teichler, U. ve Bürger, S. (2008). Student enrolments and graduation trends in the OECD area: what can we learn from international statistics? In Higher Education to 2030: Vol. 1: Demography

Şekil-7 Yıllar İtibariyle Yükseköğretimde Öğrenci Sayısı

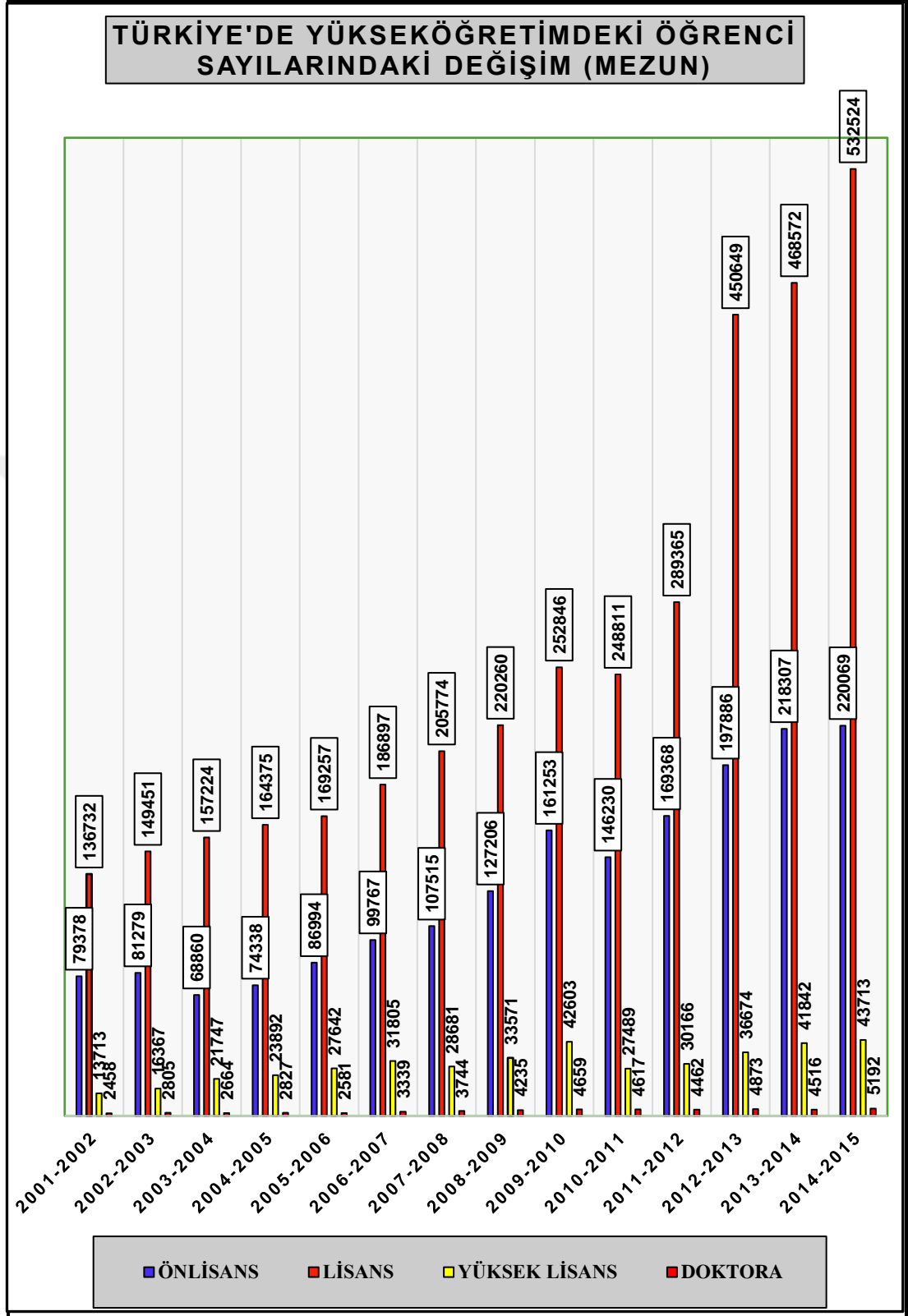
Kaynak:

1- ÖSYM (2005-2013)

2- YÖK (2014,2015)

Şekil-8 Yükseköğretimde Mezun Öğrenci Sayısı Değişimi

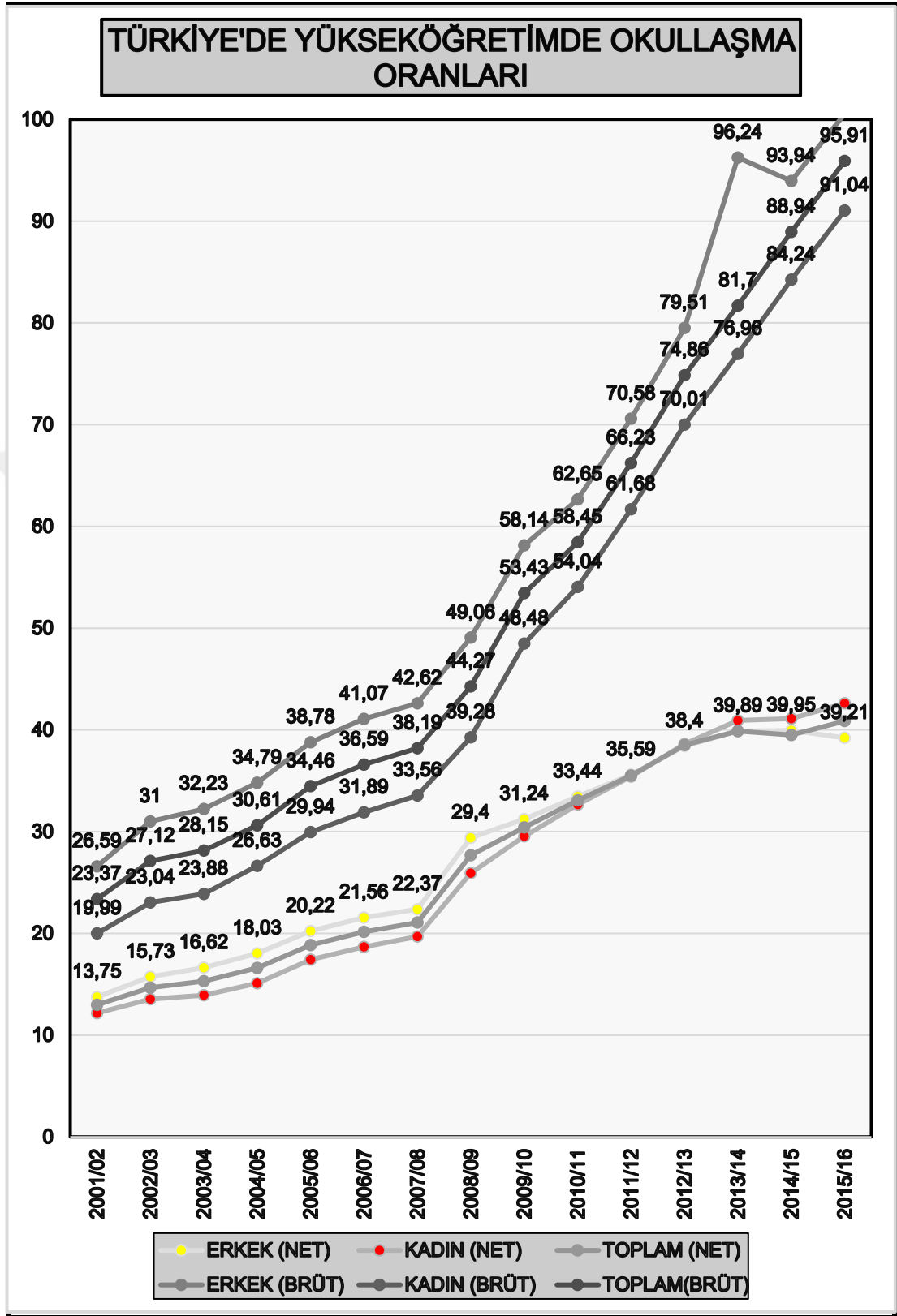

Kaynak:

1-ÖSYM (2001-2013)

2-YÖK (2014,2015)

Şekil-9 Yükseköğretimde Okullaşma Oranları

Kaynak:

1-ÖSYM (2000-2013)

2-YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2014, 2015),

Tablo-2 Yükseköğretimde Gelir Düzeyine Göre Okullaşma Oranları

ÜLKE GRUPLARI	2000	2015
Düşük Gelirli Ülkeler	4.41	9.08
Alt Orta Gelirli Ülkeler	13.37	23.23
Orta Gelirli Ülkeler	14.72	29.48
Üst Orta Gelirli Ülkeler	17.98	36.65
Yüksek Gelirli Ülkeler	56.42	73.49
DÜNYA ORTALAMASI	19.08	32.88

Kaynak: Durmuş Günay ve Aslı Günay, "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler"

Tablo 3 Yükseköğretimde Coğrafi Alana Göre Okullaşma Oranları (%)

COĞRAFİ ALAN	2000	2015
Arap Ülkeleri	18.24	28.12
Orta ve Doğu Avrupa	42.99	71.41
Orta Asya	21.08	26.11
Doğu Asya ve Pasifik	15.75	33.02
Latin Amerika ve Karayipler	22.82	43.88
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	59.90	76.57
Güney ve Batı Asya	8.63	22.82
Sahra Altı Afrika	4.25	8.17
DÜNYA ORTALAMASI	19.08	32.88

Kaynak:

1- World Bank (2011). Edstats Tertiary Education Global Report. The State of Education Series. Retrieved from

<http://datatopics.worldbank.org/education/files/Newsletter/EdStatsNewsletter24.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016)

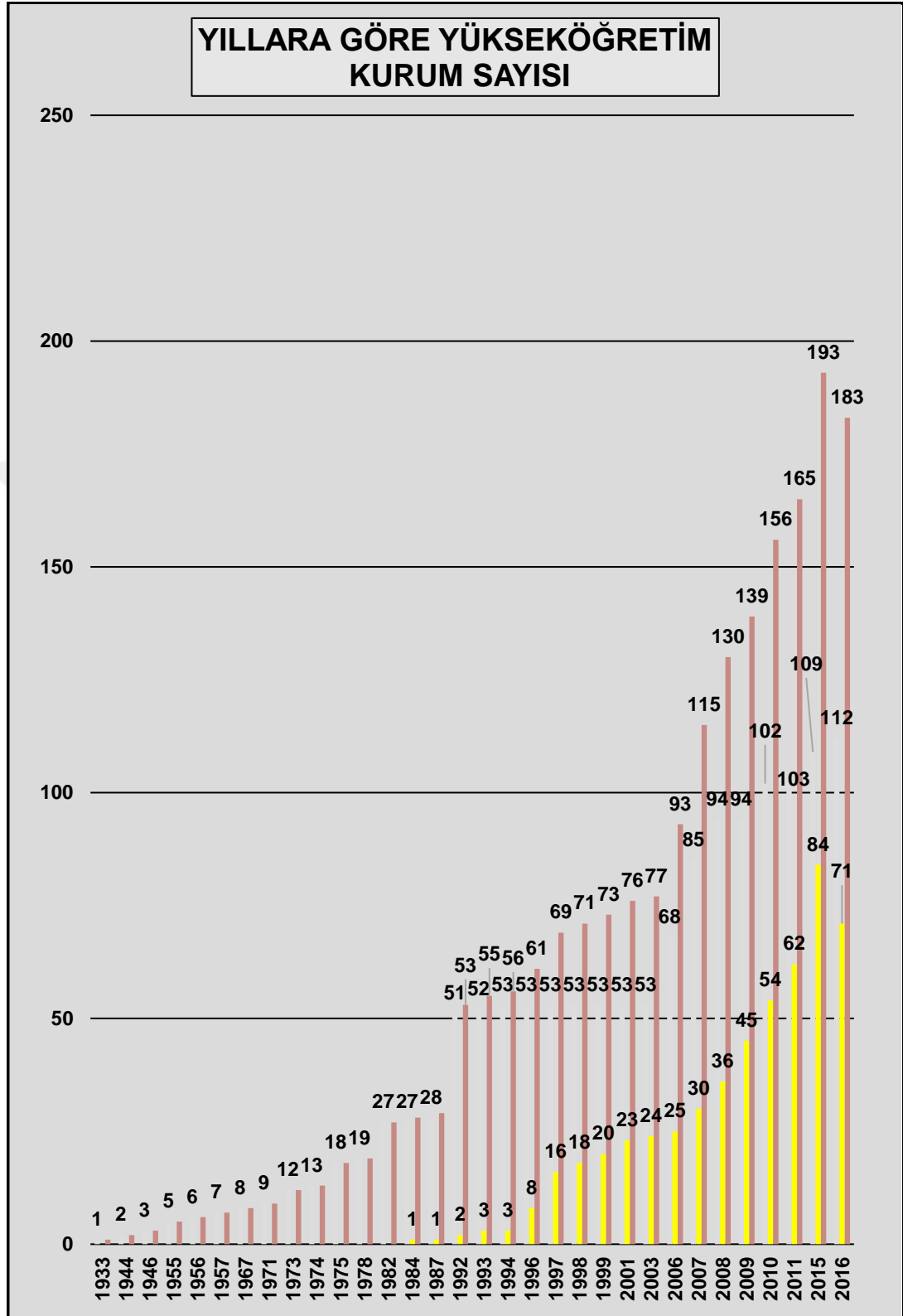
2- "UNESCO (2016). Institute for Statistics, Glossary. Retrieved from <http://www.uis.unesco.org/Pages/Glossary.aspx>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016)

Tablo-4 OECD ve G20 Üyesi Ülkelerde Nüfus, Öğrenci Sayısı, Okullaşma (%)

ÜYE ÜLKELER	NÜFUS (BİN)		ÖĞRENCİ SAYISI		OKULLAŞMA ORANI	
	2000	2015	2000	2015	2000	2015
ABD	284 594	320 051	13.202,880	19.972,623	68.14	88.81
Almanya	83 512	82 727	..	2.780,013	..	61.06
Çin	1.280,429	1.385,567	7.364,111	34.091,290	7.72	30.16
Fransa	59 213	64 291	2.015,344	2.338,135	54.43	62.15
Hindistan	1.042,262	1.252,10	9.404,460	281.751,35	9.55	23.89
İngiltere	58 951	63 136	2.024,138	2 386 199	58.52	56.87
İspanya	40 283	46 927	1.828,987	1 969 413	57.81	87.07
İsrail	6 014	7 733	255 891	373 581	49.47	66.28
İsviçre	7 166	8 078	156 879	279 619	37.69	56.27
İtalya	56 986	60 990	1.770,002	1.872,693	49.35	63.46
Japonya	125 715	127 144	3.982,069	3.862,749	48.74	62.41
Kore	45 977	49 263	3.003,498	3.356,630	78.44	97.12
Meksika	103 874	122 332	1.962,763	3.300,348	19.07	29.21
Norveç	4 492	5 043	190 943	255 416	69.34	76.12
Portekiz	10 306	10 608	373 745	371 000	48.07	66.22
Rusya	146 763	142 834	6.331,324	7.528,163	55.78	78.00
Türkiye	63 174	74 933	1.503,981	4.975,690	21.05	(95,91)
Yunanistan	10 987	11 128	422 317	659 284	51.52	110.16

Kaynak: UNESCO (2016). Institute for Statistics, Glossary. Retrieved from <http://www.uis.unesco.org/Pages/Glossary.aspx>, (Erişim Tarihi:14.11.2016)

Şekil-10 Yükseköğretim Kurum Sayısı

Kaynak: <https://istatistik.yok.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:28.04.2017)

2.TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM; POLİTİKA VE UYGULAMALAR

2.1. Mesleki Eğitim

Ülkelerin temel iç dinamikleri farklılık gösterse de yirmi birinci asırda devletleri, dolaylı olarak kavimleri dünya sahnesine taşıyan, insana ve insanlığa önderlik rolünü kazandıran beşerî sermayenin nitelik durumudur. İyi yetişmiş genç nüfusun varlığı hem devlet hem özel sektörün gelişim dinamiği ve yüklenicisidir. İktisadi büyüme neticesinde süreç içerisinde doğru ve birikimli bir şekilde kalkınmaya evrilen ülke ekonomilerinin taşıyıcı kolonları hiç şüphesiz iyi yetiştirilmiş beşerî güçtür. Büyüme ve kalkınma gibi her iki iktisadi değişkende en önemli kriter hiç şüphesiz insan kaynağı ve bu kaynağın keyfiyet olarak niceliğidir. Beşerî sermayesini çağın idrakinde ve fehminde nitelik olarak değişim ve dönüşüm odaklı yetiştiren ülkelerin refah, kalkınma, iktisadi, sosyal alanlarda daha ileri konumda oldukları görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ihtiyaç duydukları beşerî kaynaklarına sahip olamadıkları gibi, bunu sağlama hatta nasıl sağlayacakları konusunda da ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Ülkelerin ihtiyaç duydukları ve toplumsal kalkınmalarını gerçekleştirebilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesini sağlayacak en önemli unsur ülkelerin eğitim sistemleridir. Eğitim sistemleri bu görevlerini ne derece iyi yerine getirirlerse o ülkede kalkınma hızı ve gelişmişlik düzeyi o derece yüksek olmaktadır. Ülkelerin en güçlü varlıkları olan gençler, eğitim sistemleri sayesinde daha üretken, geleceği daha iyi planlayabilen, yaşadıkları dünyayı daha iyi algılayıp değerlendirebilen, mesleki noktada daha güçlü bilinçlenmiş insanlar olarak yetişirler.

Mesleki eğitim; insanların bilgi, beceri ve kabiliyetlerini geliştirecek günün şartlarına uygun, gelişime açık, geleceği anlayabilecek, teknolojik gelişimin hızına yetişebilecek şekilde yetişmelerini sağlamalıdır. Eğitim sistemi içinde özellikle mesleki eğitim, bu anlamda önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Mesleki eğitim ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Mesleki eğitim, bireylere hayatlarını kazanmaları için belirli bir meslek alanına ilişkin, bilgi, beceri alışkanlıklarını kazandıran ve bireylerin kabiliyetlerini çeşitli yönleriyle geliştiren bir eğitim süreci şeklinde tanımlanabilmektedir. Buna paralel olarak yine mesleki eğitim, uzmanlaşmamış veya yarı uzman kişileri, uzmanlık gerektiren ve özel nitelikteki görevlere hazırlamak amacıyla bu kişileri yetiştiren bir eğitim şekli olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu anlamda mesleki eğitim esas itibarıyla özellikle gençleri belirli bir mesleğe hazırlamayı, belirli bir mesleği olup da meslek içindeki gelişmelerden haberdar olup bunları geliştirerek ilerlemek isteyenlere yenilikler kazandırmayı, meslek değiştirmek

isteyenlere yeni mesleki bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan ve sağlayan eğitim şekli olarak da ifade edilmektedir.²⁰

Mesleki eğitim kavramı ile teknik eğitim kavramı genellikle birlikte kullanılan kavramlardır. Bu kavramlar bazen eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır. Teknik eğitim kavramının daha sınırlı olduğu ve mesleki eğitimin teknik eğitimi de içerdiği ifade edilmektedir.

Teknik eğitim, ileri düzeyde matematik ve fen bilgisi ile uygulamalı teknik kabiliyet gerektiren, bir meslek hiyerarşisinde orta ve yüksek kademeler arası düzey için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandıran ileri düzeyde bir mesleki eğitim olarak da ifade edilmektedir.²¹ Bir başka ifadeyle mesleki eğitim; “Meslekle ilgili deneyimleri, görsel uyarıları, duygusal bilinci, bilişsel verileri ve psikomotor becerileri sağlayan ve aynı zamanda insanın niteliklerini ve yeteneklerini tanıyıp anlamasına, kendisini iş dünyasında kabul ettirip varlığını sürdürmesine ilişkin mesleki gelişim süreçlerini güçlendiren bir eğitim” olarak da tanımlayanlar vardır.²²

Tüm dünyada yaygın olan şekliyle ilk mesleki eğitim kişilere öncelikli olarak mesleki yaşamının başında verilir. Geliştirme eğitimi ve yeniden eğitimi de kapsar ve çalışma yaşamı sırasında ortaya çıkan gelişmeleri de kazandırır.

Mesleki eğitim bir taraftan yeni vasıflar kazanmayı ve uzmanlaşmayı sağlarken diğer taraftan işteki başarıyı da destekleyerek kişinin kendine güvenini artırır, yeni durumlara karşı daha esnek olunmasını sağlar. Ayrıca mesleki eğitim, firmaların yeni ekonomik, sosyal ve teknolojik koşullara uyabilmelerinde de önemli bir etki sağlar.

2.2. Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim 12'nci yüzyıldan 18'inci yüzyıl sonuna kadar geleneksel usullerle esnaf ve sanatkâr teşkilatlarınca yürütülmüştür. Selçuklularda “Ahilik” adıyla kurulmuş bulunan esnaf ve sanatkâr teşkilatı, Osmanlılar döneminde de bir süre devam etmiş daha sonra “Lonca” ve “Gedik” teşkilatlarına dönüşmüştür.

Mesleki ve teknik eğitim alanında modern anlamdaki ilk girişimler 18'inci yüzyılda orduyu düzenlemek amacıyla başlatılmıştır. Meslek öğretimi, 1860'lı yıllardan itibaren örgün eğitim kurumları olarak değerlendirilen meslek ve sanat

²⁰ İsmail Şahin ve Tayfun Fındık, “*Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”, TSA, Sayı: 3, Aralık 2008, s. 65-66.

²¹ Hıfzı Doğan, “*Mesleki ve Teknik Eğitimin Endüstri ile İlişkileri, MEB, Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretim ile Sanayi İlişkileri Sempozyumu*”, 19-20 Kasım 1975, Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları Etüt ve Programlama Dairesi Yayınları No: 129, s. 80.

²² İlhan Özdiil, “*Teknoloji Yoğun Bir Çağda Mesleki Teknik Eğitimin Yönetimi ve Profesyonel Kadro*”, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara, 24-28 Eylül 1990, s. 289-297.

okullarında verilmiştir. Cumhuriyetle birlikte mesleki ve teknik eğitim devlet politikası olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda mesleki ve teknik eğitim, 1927 yılında Millî Eğitim Bakanlığının görev ve hizmet alanı kapsamına alınmış olup 1933 yılında Bakanlık bünyesinde kurulan Mesleki ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü tarafından yönetilmiştir. 1941'de Mesleki ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü yerine Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur.

Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, 1960 yılında Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret Öğretimi Genel Müdürlüğü olarak yeniden teşkilatlandırılmıştır. 1992 yılında yayımlanan 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı, Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi Başkanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. 2011 yılında yayımlanan 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Millî Eğitim Bakanlığında mesleki ve teknik eğitimin yürütülmesinden sorumlu altı birim, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM) adı altında birleştirilmiştir. Yaygın mesleki eğitim ile açık öğretim kurumları da Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) bünyesinde toplanmıştır.²³

Türkiye'de "Milli eğitim sisteminin bütünlüğü içinde endüstri, tarım ve hizmet sektörleriyle birlikte her türlü mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, organizasyonu ve eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütünü"²⁴ şeklinde ele alınan mesleki eğitimin tarihsel kökleri 12. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Ahilik sistemi sayesinde meslek ve sanatların, usta-çırak ilişkisi içinde kuşaktan kuşağa aktarıldığı görülmektedir. Ahilik sistemi, meslek eğitimini hem geniş bir toplumsal tabana oturtmuş hem de vasıflı ara insan gücü karşılanmasında asırlar boyu başarıyla uygulanmıştır. Türkiye'de mesleki eğitim örgün ve yaygın eğitim kurumlarında verilmektedir.

---

²³ Millî Eğitim Bakanlığı, "*Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı*" 2014, s.17

²⁴ Şahin, Fındık, a.g.e., s. 65-66.

2.3. Mesleki Eğitimin Önemi

Mesleki eğitim, genel manada kalkınmanın hızlandırılması, istihdamın artırılması ve ülkenin rekabet gücünün yükseltilmesi bakımlarından kritik öneme sahip bulunmaktadır.²⁵ Bu anlamda mesleki eğitim, ülkelerin gelişmesinde ve kalkınmasında sanayileşmenin temel unsuru olan bilgi, beceri ve alışkanlıklarına sahip kalifiyeli insan gücünün yetiştirilmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü kalifiyeli elemanların bilgi ve becerisi, ekonomik başarının ve kalkınmanın da temeli durumundadır.²⁶ Bu kapsamda mesleki eğitimle mezunlara nitelik kazandırılırken aynı zamanda rekabet edilebilirlik düzeyi arttırılmaktadır.

Meslek eğitimi bir tarafta gençlere başarılı bir meslek yolu hazırlarken, diğer taraftan ekonomiye vasıflı, nitelikli eleman yetiştirir. Günümüzde baş döndürücü hızla ilerleyen teknolojik gelişme ve değişimler tüm dünyada mesleki eğitimin önemini daha da artırmış ve ülkelerin bu alanda daha yoğun çalışmalarına ve kaynak ayırmalarına sebep olmuştur. Mesleki ve teknik eğitimin artan önemi, özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından çok daha farklı anlam ifade etmekte, nitelikli insan gücü oluşturabilmeleri için önemli kaynaklar ayırmak zorunluluğunu daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çerçevede hizmet ve üretim alanlarında teknolojik gelişmelere uyumlu, mesleki ve teknik bilgi ve becerilerle donatılmış insan kaynağına ihtiyaç artmaktadır. Bu ihtiyacı gidermek maksadıyla çağdaş teknoloji metotlarını bilen, yorumlayan, kullanan, geliştiren ve yeniliklere uyum sağlayan vasıflı insan gücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. İşte tam da bu nokta mesleki eğitimin önemi aşikâr olmaktadır. Bu anlamda işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün işletmelerle iş birliği yapılarak yetiştirilmesi, mesleki eğitim sistemi içerisinde desteklenerek geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını gerekli kılmaktadır.²⁷

Tüm bu önemli başlıklardan anlaşılacağı gibi mesleki eğitim yaşamın bizzat kendisinden yani içinden olduğundan insanın sosyal, siyasal, ekonomik kısaca hayatıyla münasebetli tüm alanlarda yer almaktadır.

Dolayısıyla kısaca ortaya konacak olursa, mesleki eğitim;

1. İş piyasasının aradığı nitelik ve yetkinlikte ara güç temini,
2. Piyasa şartlarını kolaylaştırıcı, kişilere sosyolojik-psikolojik farkındalık katması,

²⁵ Sinan Yörük, Abdullah Dikici, Ahmet Ünsal, "Bilgi Toplumu ve Türkiye'de Mesleki Eğitim", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002, Cilt: 12, Sayı: 2, s. 304.

²⁶ Vural Hoşgörür ve Gamze Gezgin, "Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 2, s. 1-10.

²⁷ Yörük, Dikici, Ünsal, a.g.e., s. 304.

3. Bir meslek sahibi olmak ve kısa yoldan hayata atılabilmek bakımlarından önemli görülmektedir.²⁸

Bir tarafta çalışma hayatına giren milyonlarca insan ve ortaya çıkan işsizlik, diğer taraftan bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler ve bunların ortaya koyduğu farklı vasıf ve niteliklere sahip insan gücü ihtiyacı nedeniyle verim ve üretim kayıpları yaşayan işletmeler mesleki eğitime olan ihtiyacı daha da artırmaktadırlar. İnsan kaynağının veya başka bir ifade ile işgücünün, toplumun ihtiyaçları çerçevesinde etkin olarak hazırlanması eğitim ile mümkündür. Eğitim bir yandan toplumsal anlamda yeniden üretimi, diğer yandan da bireylerin çeşitli rol ve beceriler kazanmasını sağlamaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hemen hemen tamamında işgücünün niteliğinin artırılmasına yönelik politikalar ön plana çıkmakta ve bunun için çalışmalar yapılmaktadır. Toplumsal yaşamla bütünleşmiş, başta ekonominin ihtiyaçları olmak üzere günümüz şartlarına göre nitelik kazanmış insana duyulan ihtiyaç eğitime verilen önemi daha da artırırken toplumların gelişmişliği de eğitilmiş insan gücü ile ölçülür duruma gelmiştir.²⁹

2.4. Mesleki Eğitimin Amacı

Eğitimin genelinde temel olarak öğrencinin içinde yetiştiği toplumun değer yargılarına münasip yetiştirilmesi, çağın gerektirdiği fenni ilim ve donanımda eğitim olarak hayata hazırlamayı amaçlamaktadır. Eğitim sisteminin bir parçası olan mesleki eğitim modelinde de temel amaç aynıdır. Artan nitelikli işgücü ihtiyacı, piyasa da üretim yapısının sürekli değişim ve dönüşümü, yapısal işsizlik probleminin getirmiş olduğu sosyal-siyasal baskı, artan genç nüfusun değerlendirilme amacı mesleki eğitimi daha önemli noktaya taşımıştır. Başka bir ifade ile bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak değişen ve gelişen endüstrilerin ihtiyaç duyduğu teknik insan gücünün yetiştirilmesi amacıyla mesleki eğitim çeşitli okullar ve daha başka değişik eğitim kurumları ve eğitim şekilleri ile verilmektedir. Zira kıyasıya rekabetin olduğu bir ortamda ayakta kalabilmek için daha seri ve daha kaliteli üretime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç ancak yeni teknolojiler üretebilmek ve mevcut teknolojileri en verimli şekilde kullanabilmek için emeğin vasfının geliştirilmesi ile giderilebilmektedir. Bu ise ancak mesleki eğitimle mümkün olabilmektedir.³⁰

²⁸ Selahattin Gültekin, “*Dünyada ve Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitim: Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitimin Sorunları*”, İktisadî Araştırmalar Vakfı, İstanbul 2004, s. 36.

²⁹ Ali Gür, “Rekabet Gücünün Arttırılmasında Nitelikli İşgücü ve Mesleki Eğitim” Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2011, s.142 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

³⁰ Nazan Öksüz, “Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı ve İŞKUR’un Üstlenebileceği Roller”, Ankara, 2007, s.3 (**Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**)

Bu anlamda ifade edildiği üzere, nitelikli işgücüne sahip olmanın yolu ise, iyi planlanmış mesleki eğitimden geçmektedir. Bireye belirli bir meslek alanıyla ilgili (sanat, endüstri, ekonomi, teknik, tarım vb.) bilgi, beceri alışkanlıklar kazandırmak ve bu alandaki yeteneklerini türlü yönlerden geliştirmeyi amaçlamak, mesleki eğitimin temel yapısını oluşturmaktadır.³¹

Mesleki ve teknik ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan mesleki ve teknik liselerden oluşmaktadır.

Tablo-5: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları

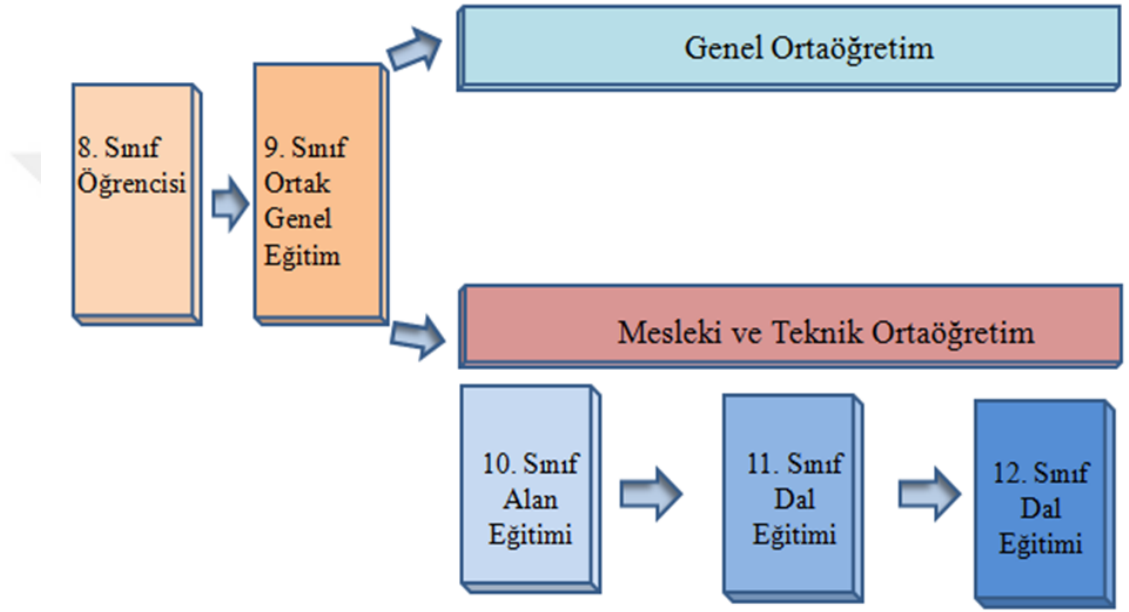
Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	Kız Teknik ve Meslek Lisesi	Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	Ticaret Meslek Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi	Çok Programlı Lise
• Anadolu Teknik Lise	•Anadolu Kız Teknik Lisesi	• Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	•Ticaret Meslek Lisesi	• Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	• Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi	•Lise Programı
• Anadolu Meslek Lisesi	•Anadolu Kız Meslek Lisesi	• Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	•Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	• Sağlık Meslek Lisesi		•Meslek Lisesi Programı
• Endüstri Meslek Lisesi	•Kız Teknik Lisesi	• Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	•Adalet Meslek Lisesi			• İmam-Hatip Programı
• Denizcilik Meslek Lisesi	•Kız Meslek Lisesi		•Anadolu İletişim Meslek Lisesi			
• Tarım Meslek Lisesi						
• Tarım Anadolu Meslek Lisesi						
• Adalet Mes. Lisesi						

Kaynak: MEB Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018)

³¹ Yusuf T. Altuncu, Cevat Salman, Zülfü M. Doğan, "Mesleki Eğitim Sorunları ve Yeni Model Arayışları," 1. İnşaat Mühendisleri Eğitimi Sempozyumu, Antalya, 6-7 Kasım 2009, s. 315-318. http://www.imoantalya.org.tr/imo_antalya_semp2009/files/29.pdf, (Erişim Tarihi: 17.12.2016)

Dolayısıyla mesleki eğitim genel anlamda “iş” ile “birey” arasındaki uyum sağlama süreci olarak görülebilmektedir. Buna göre işin sürekli değişimi mesleki eğitime dinamik bir nitelik kazandırmaktadır. Mesleki eğitimin ihtiyaçlara uyumluluğu ve etkinliği ile de değişime uyum göstermesi arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Çağdaş mesleki eğitim sistemlerinde işteki değişim sürekli izlenmekte, eğitime yansımaları analiz edilmekte ve mesleki eğitim sistemleri sürekli güncelleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda araştırma ve geliştirme faaliyetleri sürdürülmektedir.

Resim-2: Öğrencinin Yönelimi ve Mesleki Eğitim Süreci

Kaynak: MEB Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018)

Mesleki eğitim ile okul sistemi içinde bulunanlara eğitim verilirken çırak yaşında olup okul sistemi dışında bulunan gençlere de temel mesleki eğitim verip onları iş hayatına hazırlamak ve işe yerleştirmek, mesleki eğitim sistemine girecek gençlerin uygun meslek seçimine rehberlik, meslek edinmemiş, geleceğini bir işyerinde çalışarak kurmaya çalışan gençlere mesleki eğitim vermek mesleki eğitim sisteminin amaçları içinde önemli yer tutar. Mesleki eğitimin diğer amaçları arasında iş hayatı içinde bulunan çalışanların işyerinde öğrenme imkânı bulunmayan işleri ile ilgili iş ve işlemleri gerekli araç gereç ve donanımlara sahip laboratuvarlarda, atölyelerde öğretmek, başta kalfa ve ustalar olmak üzere diğer çalışanların da meslek kurslarıyla mesleklerde gelişmelerini sağlamak yer almaktadır. Bunların yanında yine mesleki eğitimin amaçları içinde şunları da sıralamak mümkündür. Ustaların işyerlerinde çırak öğrencilere sanatlarını daha iyi öğretmelerini sağlamak amacıyla “usta öğreticilik” kursları ile gelişmelerini sağlamak.

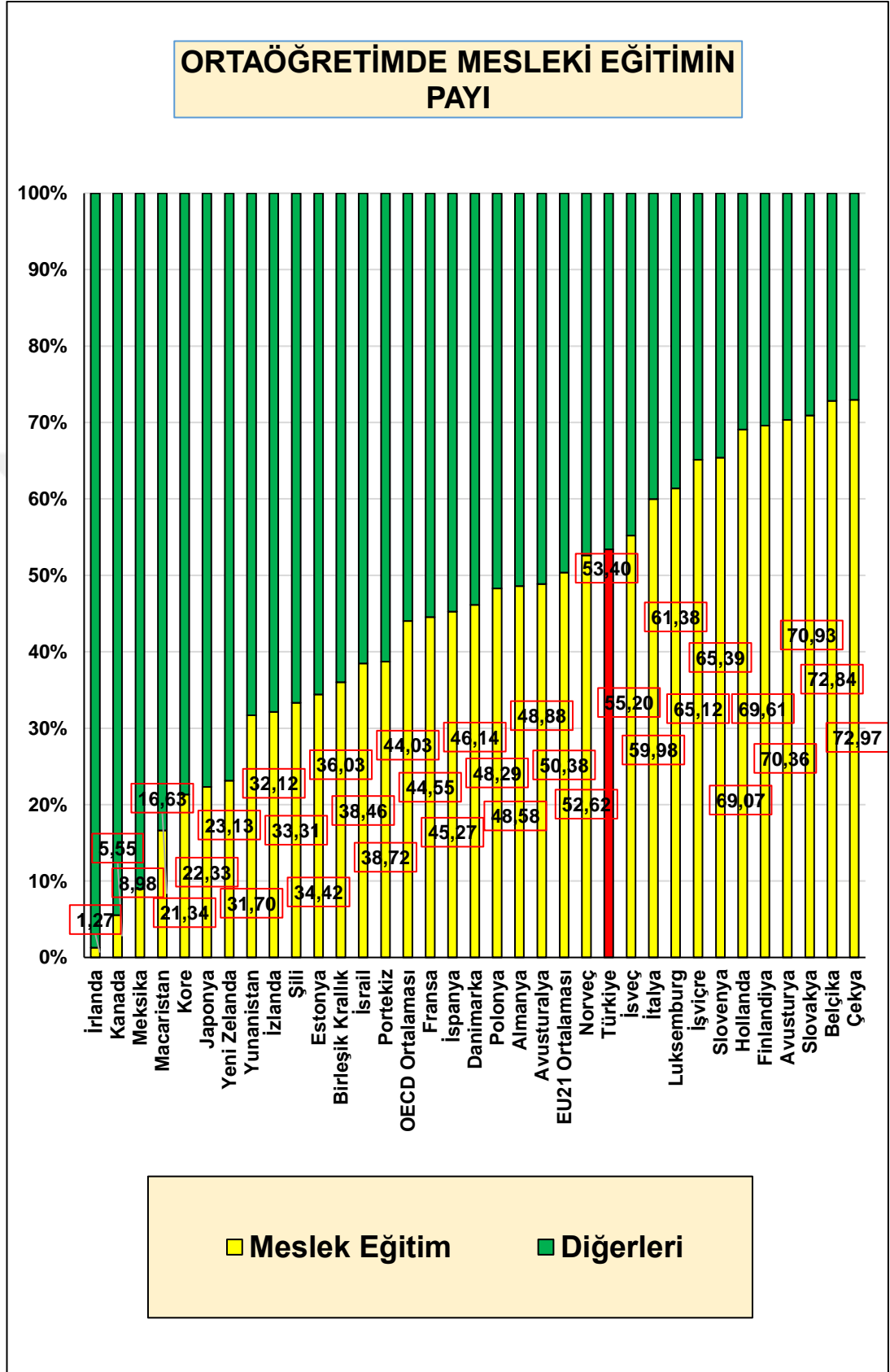
2.5. Ortaöğretimde Mesleki Eğitimin Payı

OECD 2015 verilerine bakıldığında mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim içindeki payında ülkelere göre farklılık görülmektedir. Şekil-2'ye göre, ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitimde OECD ortalaması%44, 21 AB ülkesi ortalaması ise %50,4 seviyesindedir. Türkiye'nin ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimde okullulaşma oranı OECD üzerinde EURO-21'e yakındır. Son yıllarda mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretimdeki oranının artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi konularında önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlara örnek olarak 2003 yılında meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş imkânının sağlanması ve yükseköğretime girişteki katsayı eşitsizliğinin giderilmesi verilebilir. Şekil-5'e bakıldığında 2003-2004 eğitim öğretim yılında mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim içerisindeki payı %36,27 iken 2015-2016 eğitim öğretim yılında %53,40'a yükseldiği görülmektedir.³² Mesleki ve teknik eğitimin spesifik sadece istihdama yönelik bir eğitim olmadığı, kişilerin kendini gerçekleştirme amacı başta olmak üzere sosyal ve siyasal baskı unsuru olan işsizliğin çözüm reçetesi ve toplumsal barışın temel dinamiklerinden biri olduğu açıktır. Belirlenen gösterge ve alan yazıdan hareketle modele hem devletin yetkili makamları hem de toplumsal temelde çeşitli şirketlerin, meslek odalarının destekleyici tavrı göstergeleri de olumlu etkilemiştir. 2003/04 yılında ortaöğretimde mezun olan toplam öğrenci sayısı 6.833,50 kişidir. Mesleki eğitimin herhangi bir alanında mezun olan toplam öğrenci sayısı 2.322,68 kişidir. Yıllar içerisinde mesleki eğitim modelinin artan önemi başta olmak üzere iş ve iş piyasası temsilcilerinin oluşturduğu olumlu kamuoyu bu modelin ortaöğretimdeki dezavantajlı konumunu değiştirmiştir. 2010/11 eğitim öğretim yılında 3.144,48 öğrenci, 2013/14 yılında 4.268,66, 2015/16 yılında 4.721,69 öğrenci mesleki eğitim diploması alarak mezun olmuştur. Oransal olarak bakıldığında ortaöğretimde mesleki eğitim alan mezun öğrenci oranının genel oran içinde 2003/04 yılında %33,99, 2015/16 yılı itibarıyla de mezun oranının %52,19 olduğu görülmektedir. Mesleki eğitimin pay ve paydaşlarının önemli bir kesiminin iş piyasasının içerisinde olması nicelik olarak iyileştirilen bu eğitim modelinin nitelik yönünü daha da önemli hale getirmektedir. Toplumun bizzat bu eğitim modeliyle olan münasebeti denetim ve iyileşmede kolaylık sağladığı gibi eksik ve zayıf yönlerinin iyi irdelenmesine de olanak vermektedir. Yapılan araştırmaların çoğunda mesleki eğitim modelinde temel problemin nicelik olmadığını; nitelik olarak büyük bir eksikliğin yaşandığı işlenmiş bu hususun hal çaresine bakılması gerektiği işlenmiştir.

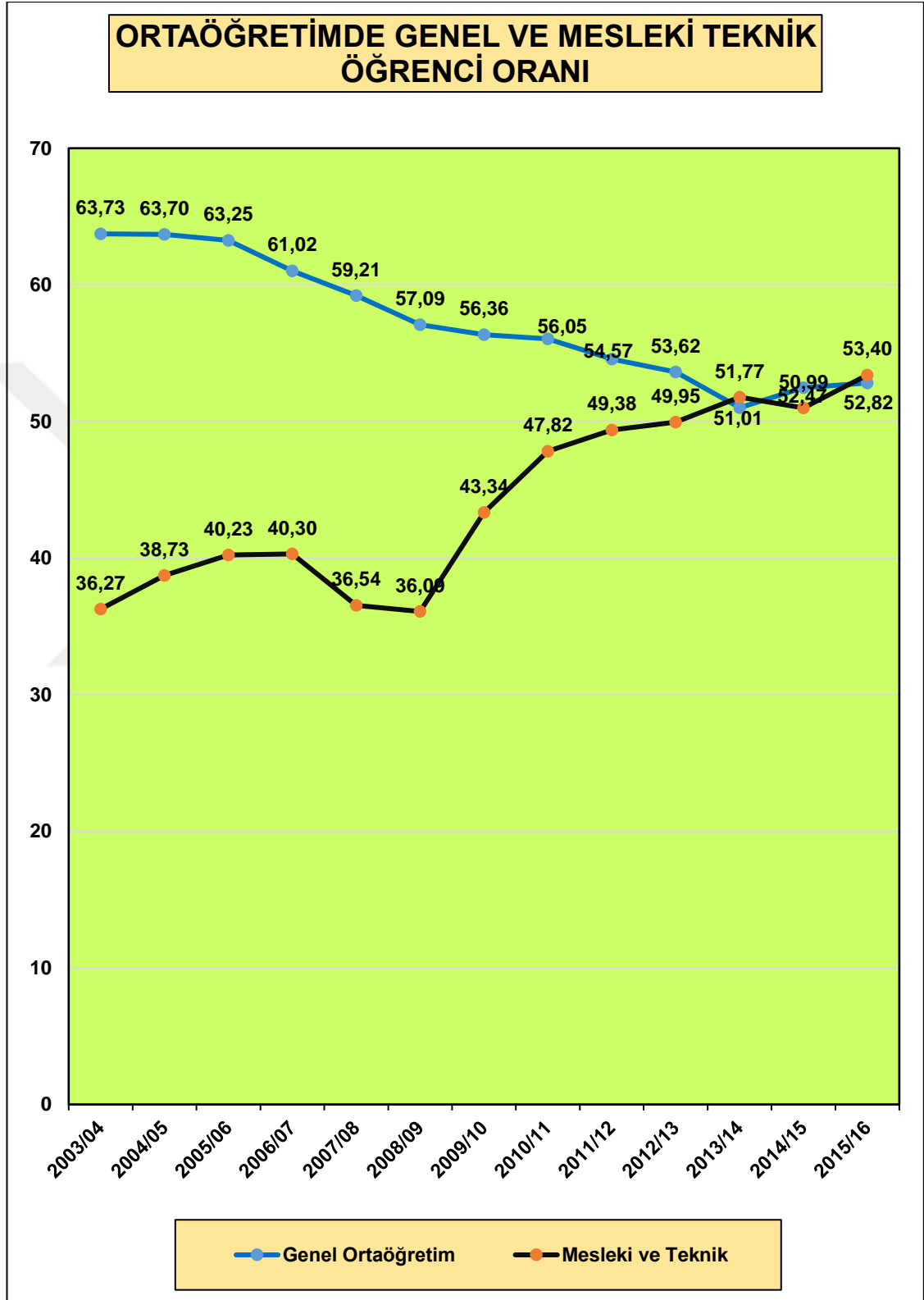
³² Millî Eğitim Bakanlığı, "*Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı*" 2014, s.20

Şekil-11 Ortaöğretimde Mesleki Eğitimin Payı (%)

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı 2014-2018 Onuncu Kalkınma Planı

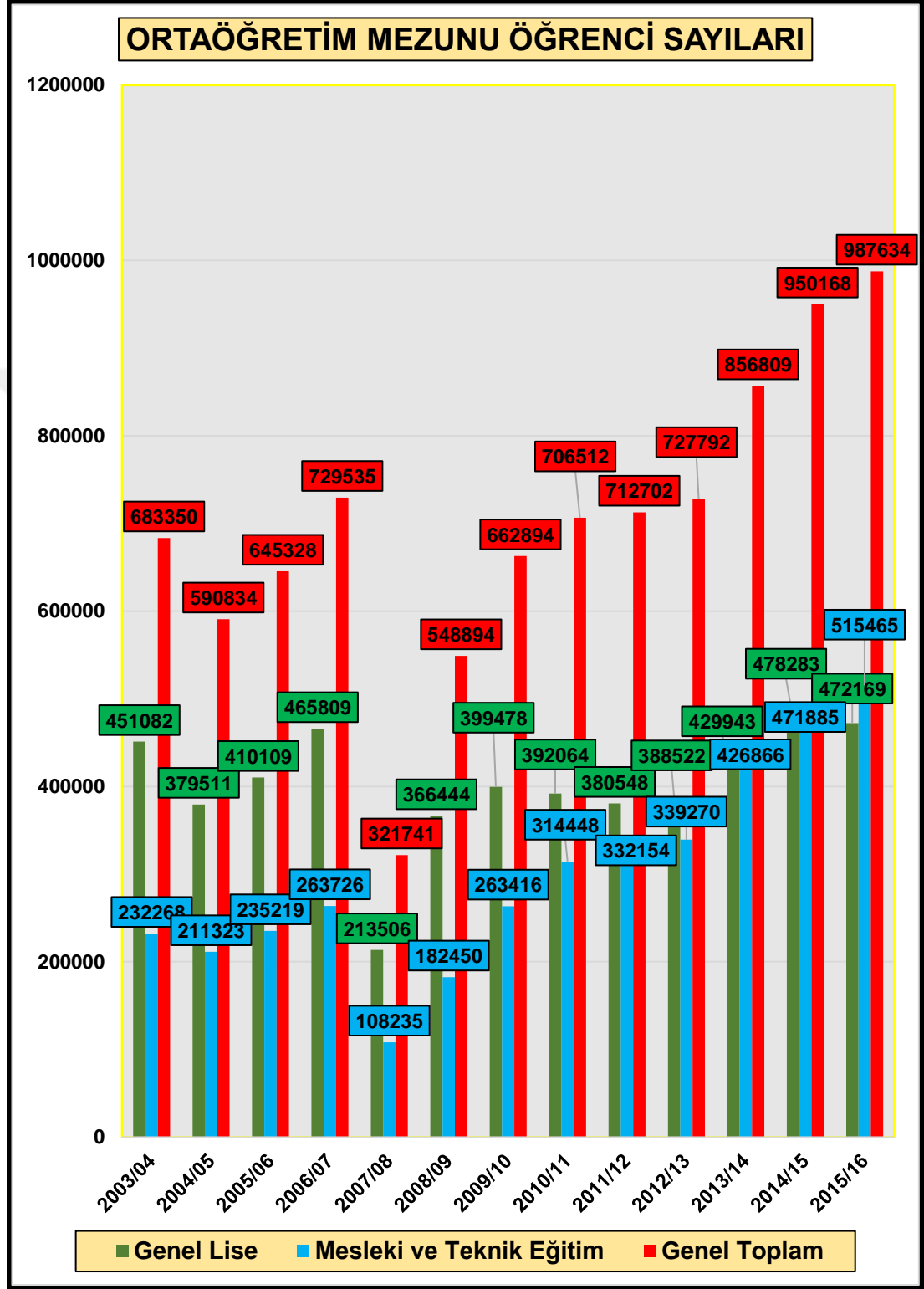
Şekil-12: Ortaöğretimde Genel - Mesleki ve Teknik Lise Öğrenci Dağılımı (%)

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17

Not: Hesaplamalara Mesleki Açıköğretim Liseleri dahil edilmiştir.

Şekil-13: Öğretim Yılına Göre Ortaöğretim Mezunu Öğrenci Sayıları

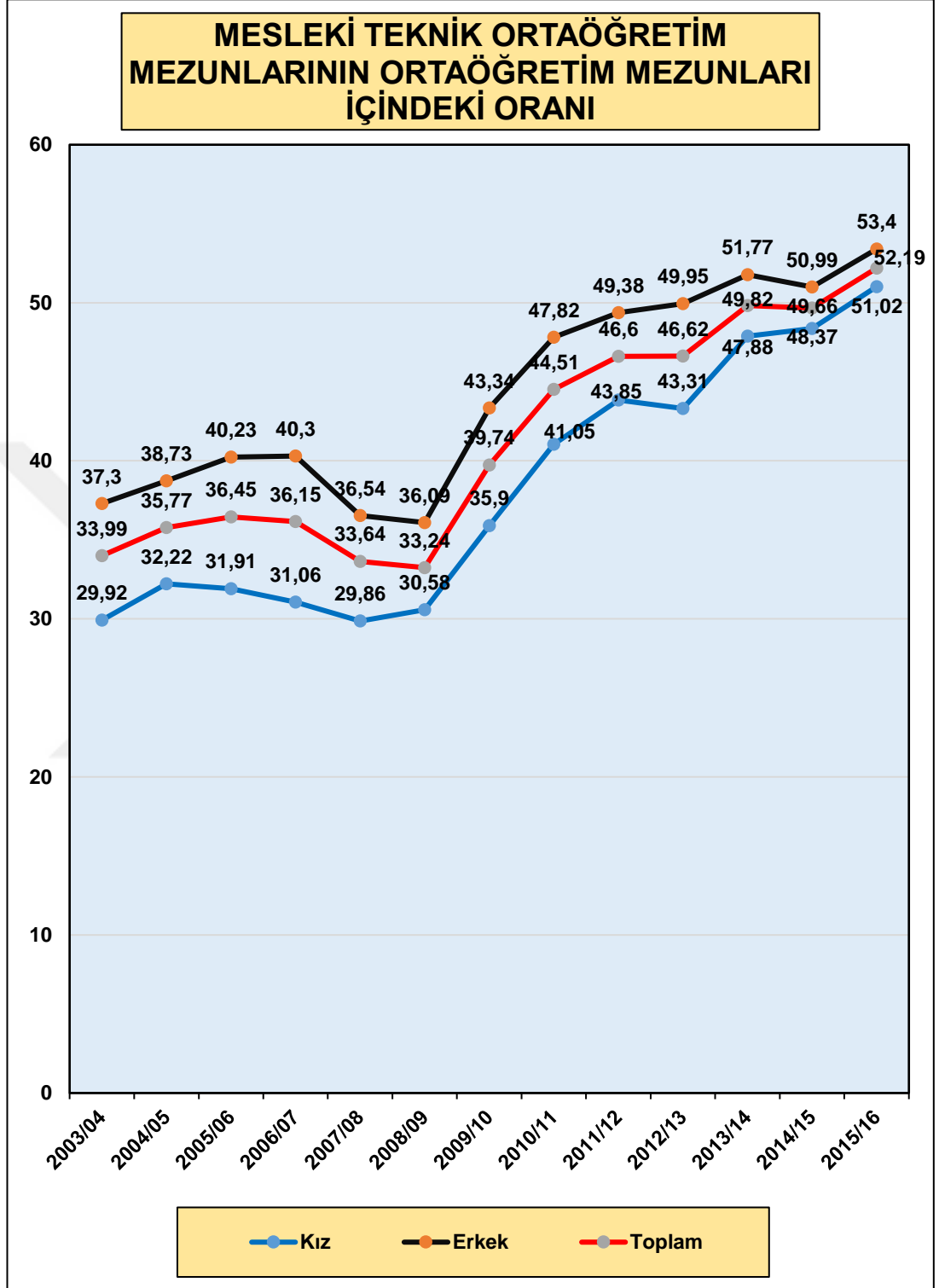

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17

Not: 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren açık öğretim öğrencileri dahil edilmiştir.

Şekil-14: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Ortaöğretim İçindeki Oranı

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17

Not-1: 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren açık öğretim öğrencileri dahil edilmiştir.

Not-2: Kırmızı eksen kız ve erkek mezun öğrenci toplamının aritmetik ortalamasıdır.

2.6. Mesleki Eğitim İstihdam İlişkisi

Küresel rekabetin hızlı bir şekilde artması, liberal pazar ekonomileri ile ortaya çıkan yapısal değişiklikler ve teknolojiadaki sürekli ve hızlı değişim istihdam sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bir taraftan vasıflı işgücü ihtiyacında önemli değişiklikler olurken öte yandan istihdamın sektörel dağılımında da hizmet sektörüne doğru bir yoğunlaşma yaşanmıştır. Üretim şekilleri ve yönetim tekniklerindeki hızlı gelişmelere dayanan yeni üretim şartlarının oluşması, yeni şartlara uygun bilgi ve becerilerle donatılmış nitelikli işgücü ihtiyacını daha da artırmıştır.³³

Bu anlamda teknolojik değişmelerin işi sürekli farklılaştırdığı görülmektedir. İşteki değişmelerin, işgücünde aranan davranışlara, eğitimin amaç, muhteva, öğretme-öğrenme sürecinde izlenecek stratejilere, kullanılacak eğitim araç ve malzemelerine, eğitim süresine anlamlı etkileri olmaktadır. İşgücünün kalitesi, işletmelerin rekabet gücünde ve kârlılığında başlıca etken durumuna gelmiştir. Günümüzde işletmeler sahip oldukları teknolojiyi kullanabilmek için vasıfsız ve eğitimsiz işgücü yerine, yüksek kaliteli, farklı alanlarda beceriler edinmiş, yaratıcı işgücüne gereksinim duymaktadır. Bu bakımdan işgücünün niteliğini etkileyen temel unsurun eğitim olduğu görülmektedir. Böylece istihdam ve eğitim arasında enteraktif bir ilişkinin varlığı söz konusu olmaktadır.³⁴ Türkiye’de mesleki eğitim-istihdam ilişkisinin yeterli düzeyde kurulamamış olması, okul bitirenlerin iş hayatına uyumlarında güçlükler ortaya çıkarmaktadır.

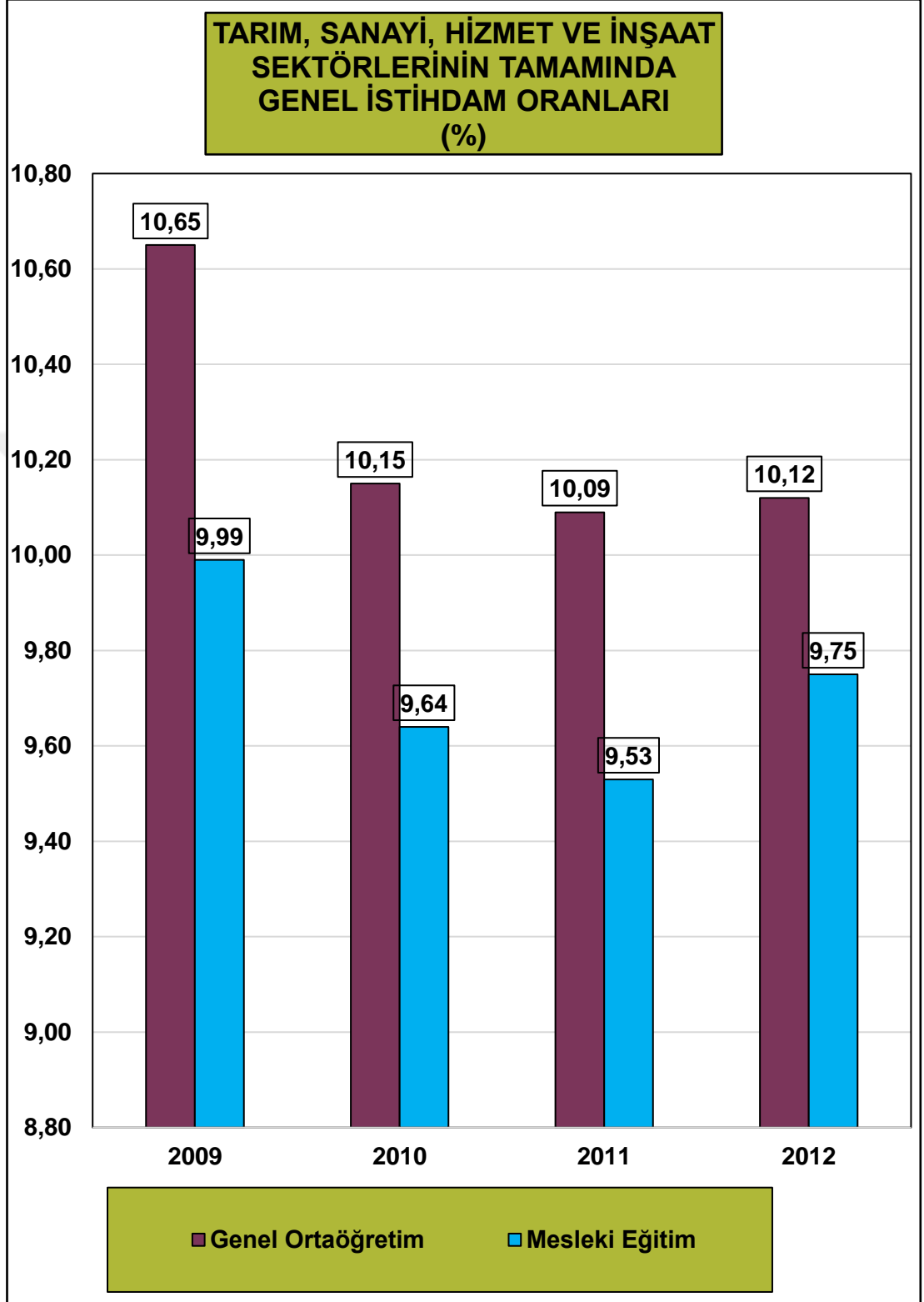
Ailelere mesleki eğitimin önemi ve işlevi yeterince anlatılamamıştır. Aileler halen çocuklarının iyi mesleki eğitim almasından çok, fakülte mezunu işsiz olacağını bile bile genel üniversite eğitimi almasını istemektedirler. Bu durum, üniversite kapılarında sayıları iki milyona yaklaşan gencin yığılmasına neden olmaktadır.³⁵ Mesleki eğitime yönelik bilinç düzeyinin artırılması, tabiri caizse mesleki eğitime yaklaşım mevzusunda Ülke olarak tüm tarafların katkısı sağlanarak mesleki eğitime yaklaşım cihetinde seferberlik yapılmalıdır. Ülkenin en önemli çağ nüfusu beşerî sermayesinin vasıfsız, amaçsız ve donanımsız heba olmasına fırsat verilmemelidir. Beşerî sermayenin yeterince, zamanında ve alanında istihdamı mesleki eğitimin tüm şubelerince gerçekleştirilebilir noktaya taşınması ve Ülkemiz genelinde mesleki eğitim hakkında edinilen olumsuz imajın silinmesi ehemmiyet arz etmektedir.

³³ İŞKUR, “Eğitim ve İstihdam”, *İstihdamda 31 Dergisi*, 2013, s.26

³⁴ Ömer Kayır, “*İş Dünyasının Mesleki Eğitime Bakışı*”, İTO Yayınları, İstanbul 2006, s. 64.

³⁵ Kayır, a.g.e., s. 29.

Şekil 15 Tarım, Sanayi, Hizmet ve İnşaat Sektörlerinin Tamamında Meslek Lisesi ve Genel Lise Mezunlarının İstihdam Payı (%)

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı 2014-2018 Onuncu Kalkınma Planı

Genel istihdam oranlarına bakıldığında 2009-2012 yılları arasında mesleki eğitim alan mezun öğrenci istihdamında çok fazla değişme yaşanmadığı görülmektedir. Genel ortaöğretim öğretim mezunu öğrencilerinin oransal olarak çoğunluk oluşturduğu yıllarda istihdam daha fazla yer almaları doğal görülebilir. 2009 yılından sonraki süreçte iki modelden mezun olanların oransal farkları neredeyse aynı düzeydedir

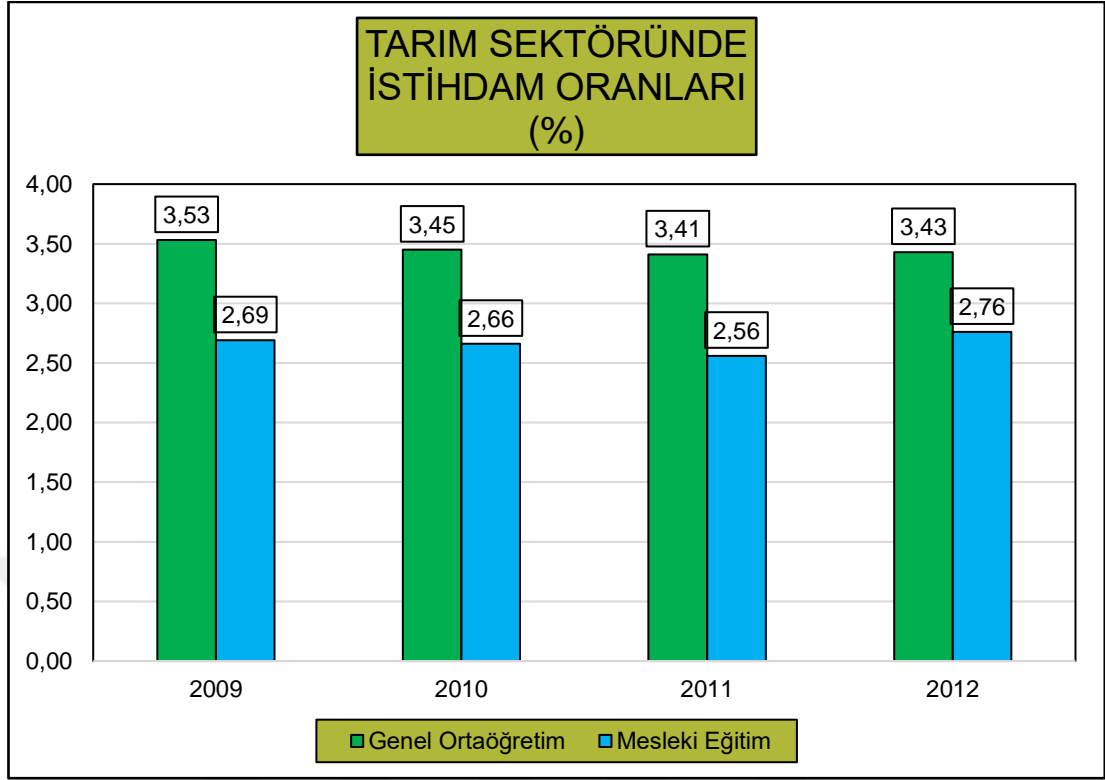
Mesleki eğitimin kuruluş ve yapılış amacı dikkate alındığında yukarıda belirlenen genel istihdam oranlarının iç acıcı olmadığı görülmektedir. Genel lise mezunlarının oransal çokluğu bir yana piyasa da daha fazla tercih veya öne çıkmaları daha fazla irdelenmelidir.

Sektörel dağılıma bakıldığında sanayi ve inşaat sektörü haricinde diğer sektörlerde genel lise mezunlarının istihdamda ağırlığı oluşturmaktadır. İşin doğasına uygun olduğunu düşündüğümüz bu dağılımda teknik bilgiyi kullanma ve niteliğin daha önemli olduğu inşaat ve sanayi sektöründe mesleki eğitim mezunu işgücünün öncülenmesi normaldir.

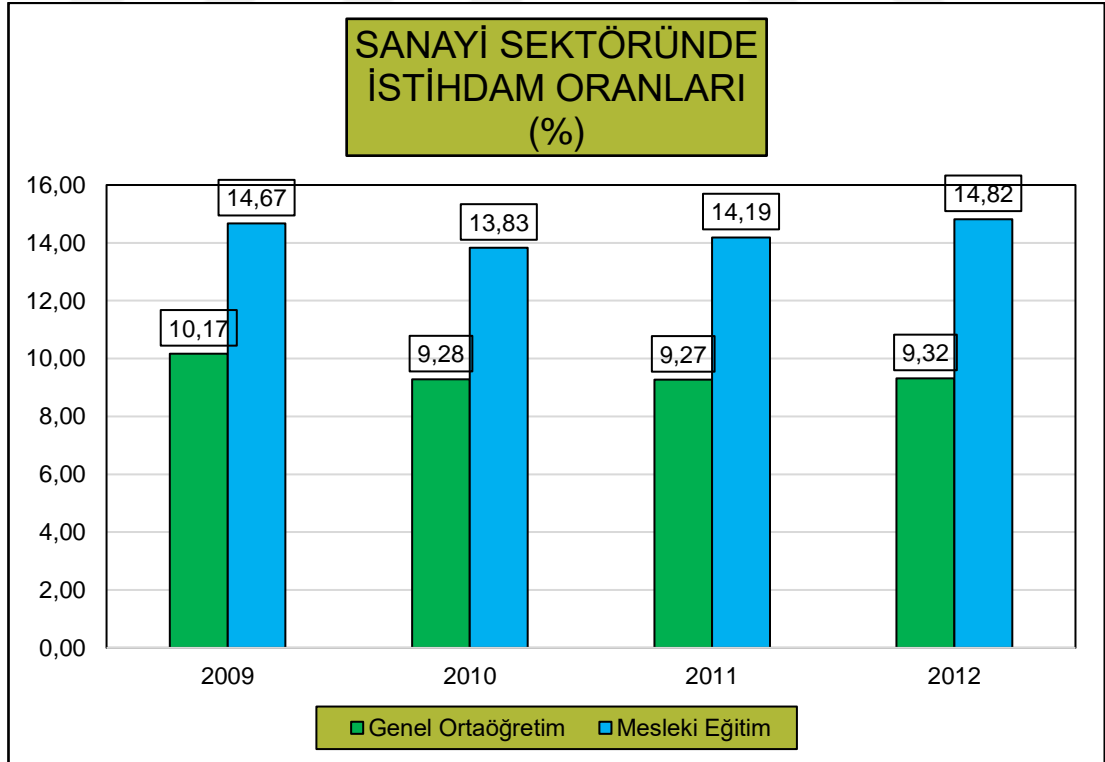
Diğer yandan sanayi ve hizmet sektörlerinde diğer alanlara nispeten istihdam oranlarında ciddi farkların olduğu görülmektedir. Hizmet sektöründe gereklilikler, sanayi sektöründe niteliklerin daha fazla önemsendiği düşünülmektedir. Hizmet sektörünün yapısı ve ağırlığı nispetinde uygulanabilirliği daha çok genel amaçlı olduğundan sektörel cihette genel lise mezunlarına daha fazla yer verildiği düşünülmektedir. Meslek lisesi mezununun genel profili destek amaçlı teknik hizmet personeli olduğundan istihdam seviyelerinin düşük olması kabul edilebilir. Ayrıca sanayi sektöründe rekabet ve alana uygun iş bölümü ve uzmanlaşmaya daha fazla önem verildiğinden nitelikçe daha donanımlı meslek lisesi mezunu öğrencilerin istihdamda daha fazla tercih yer edinmektedir.

Ülkemiz sektörel ağırlık yapısı dikkate alındığında meslek lisesi mezunlarının inşaat ve sanayi gibi daha fazla teknik bilgi ve becerinin kullanıldığı alanlarda istihdam edildiği görülmektedir. İş piyasasının yapısal değişim ve dönüşümü, üretim kanallarının artması, bilgi ve beceriye dayalı nitelikli piyasalarda rekabet alanlarının oluşturulması, sektörel bazda alan üzerinde istihdam kanallarının liyakate uygun yeniden tebdili göstergelerde çok önemli değişimlere neden olmaktadır. Fakat oransal olarak ağırlık değişmemekte piyasa yapısının niteliğine göre işgücü istihdamı oluşmaktadır.

Şekil-16 Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının Tarım Sektörü İstihdamı

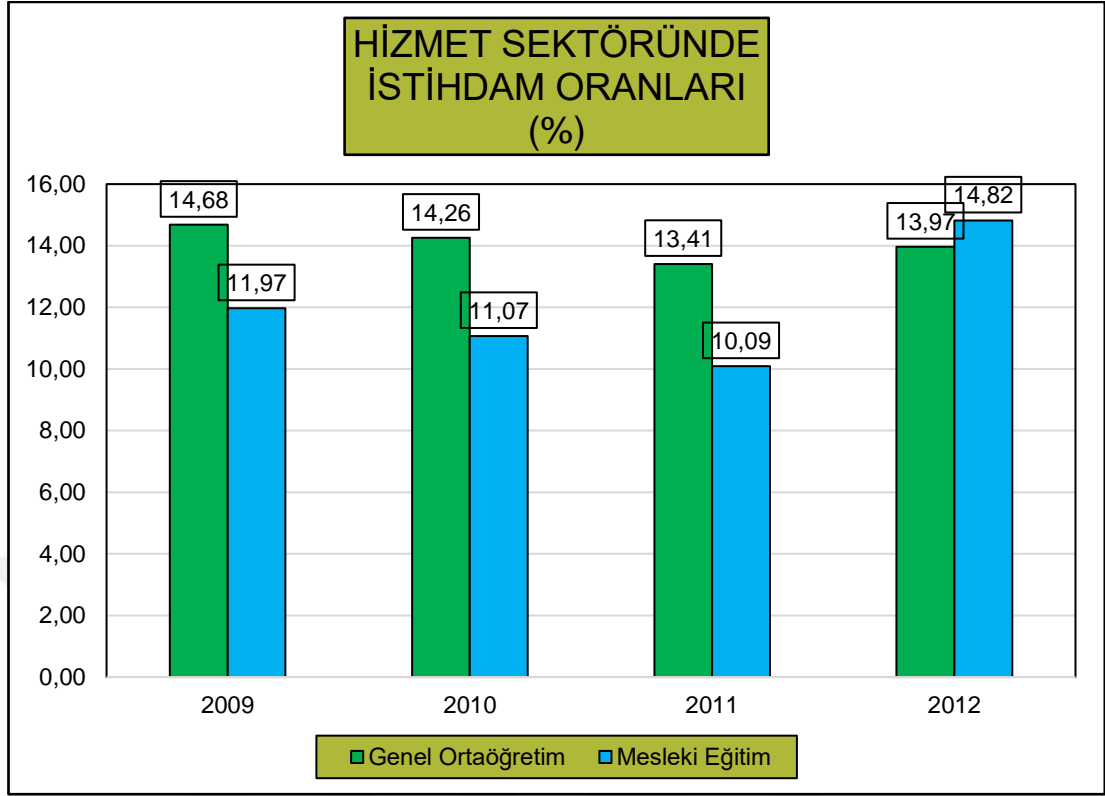

Şekil 17 Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının Sanayi Sektörü İstihdamı

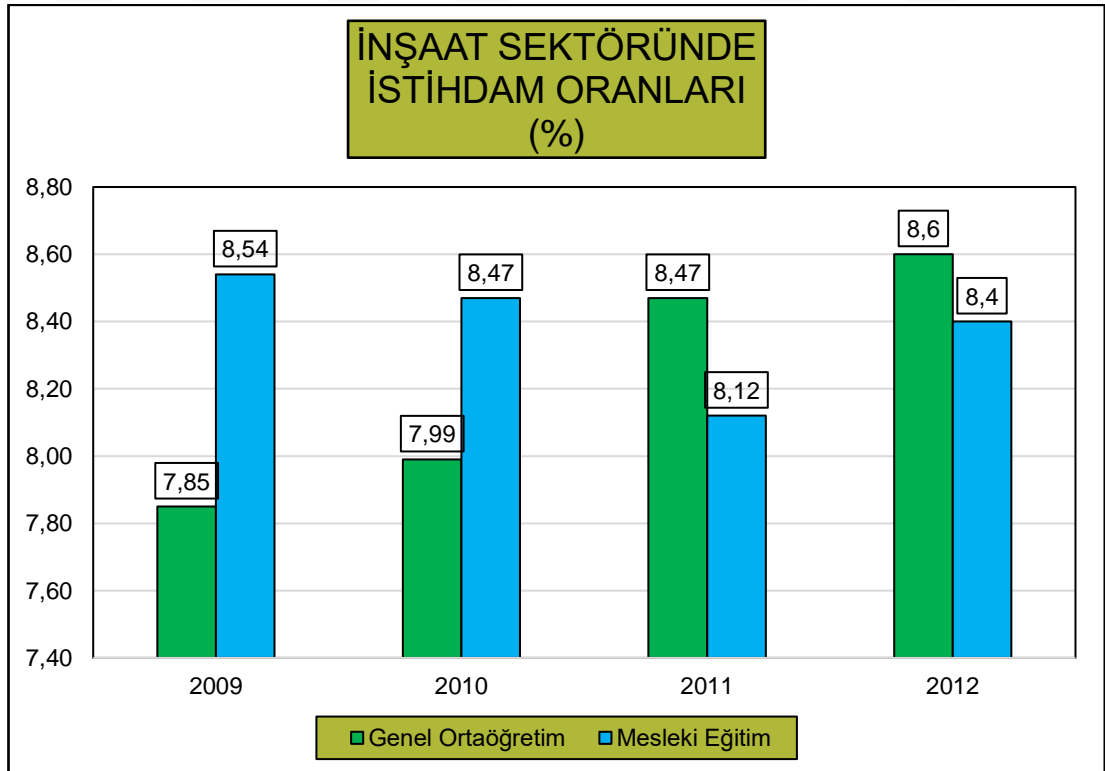

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı 2014-2018 Onuncu Kalkınma Planı

Şekil 18 Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının Hizmet Sektörü İstihdamı

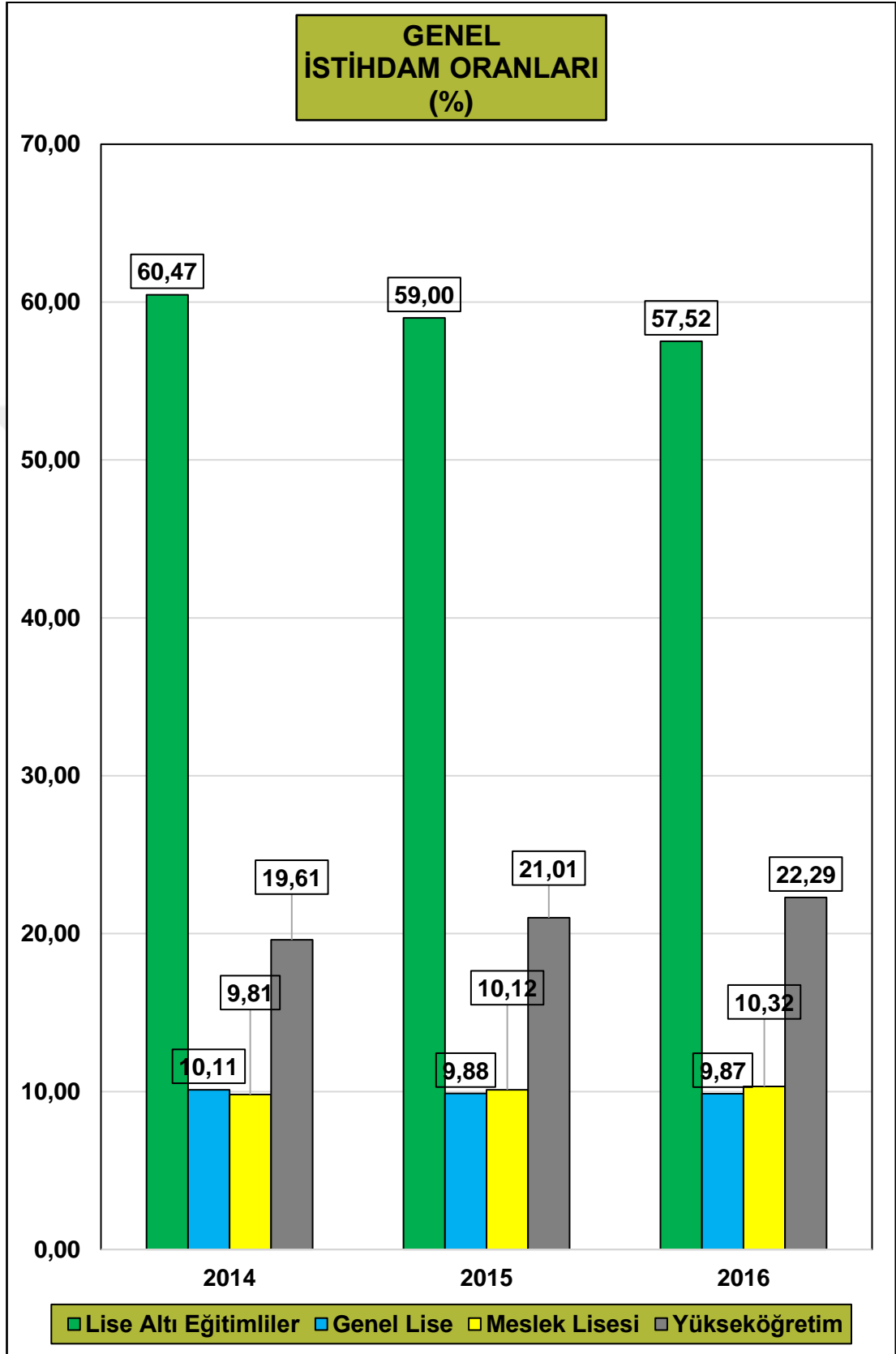

Şekil 19 Genel Lise ve Meslek Lisesi Mezunlarının İnşaat Sektörü İstihdamı

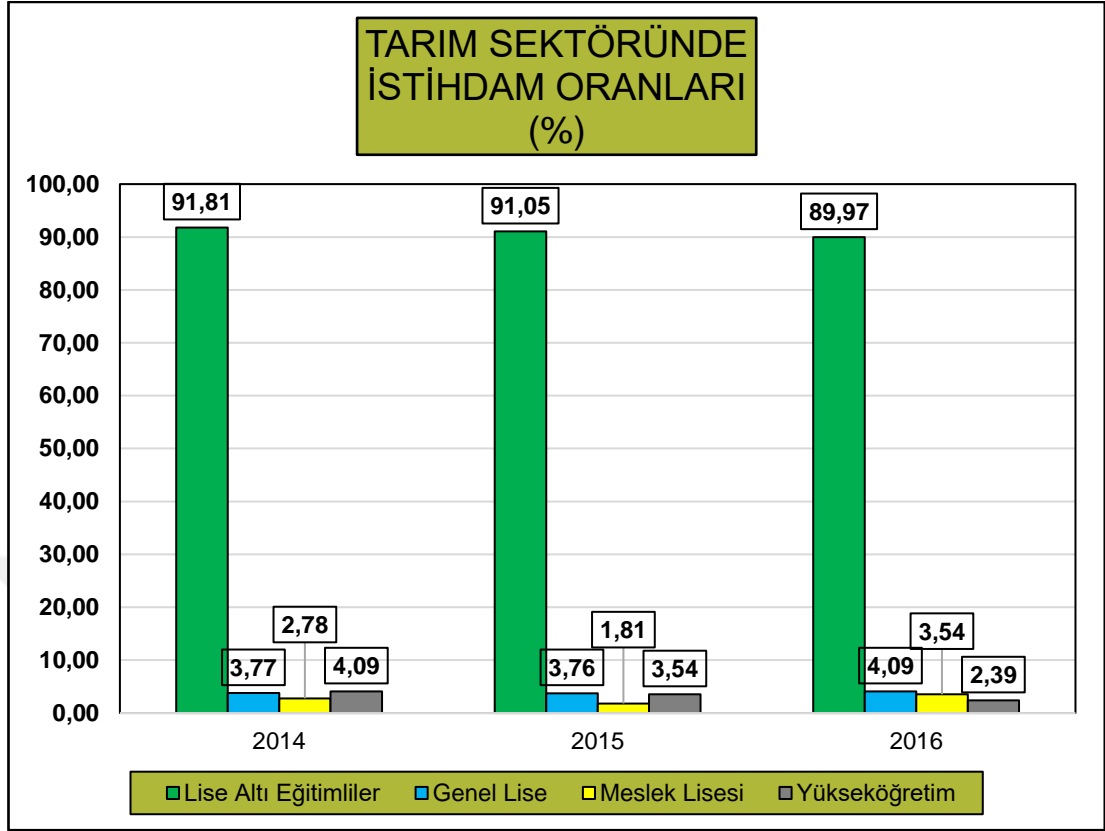
Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı 2014-2018 Onuncu Kalkınma Planı

Şekil 20 2013 Yılından Sonra Genel İstihdam Oranları

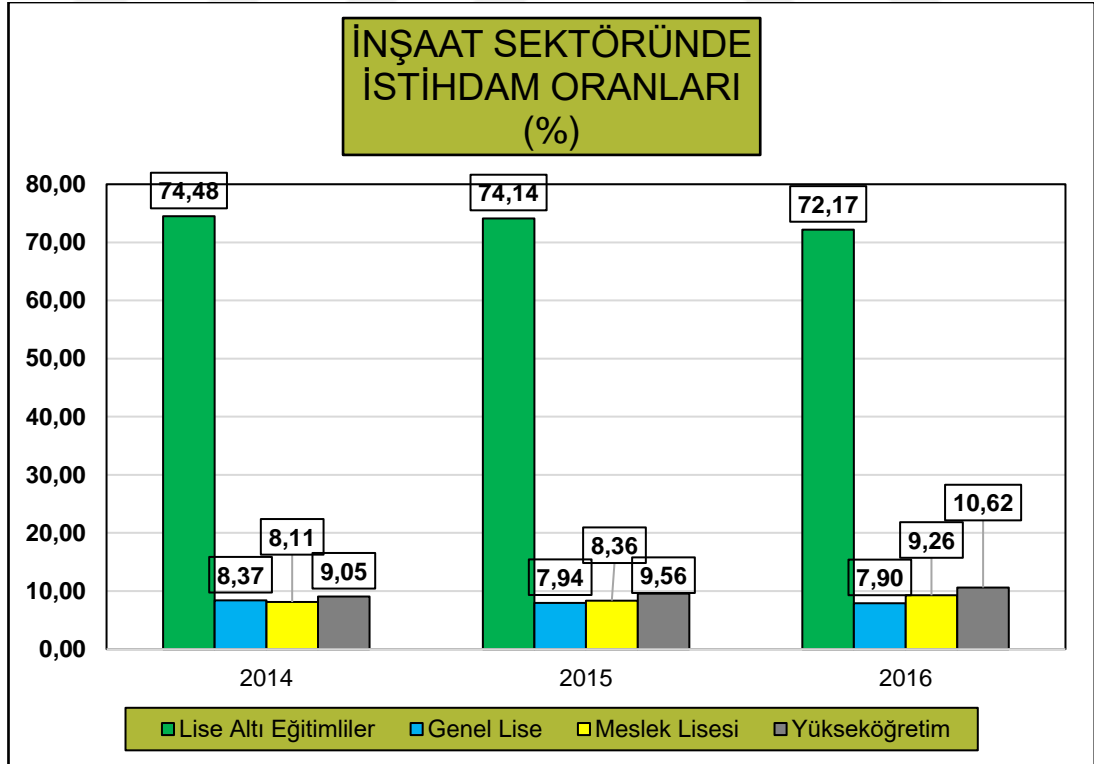

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları (Erişim Tarihi:13.04.2017)

Şekil 21 2013 Yılından Sonra Tarım Sektöründe İstihdam Oranları

Şekil 22 2013 Yılından Sonra İnşaat Sektöründe İstihdam Oranları

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları (Erişim Tarihi:13.04.2017)

Tablo 6 İktisadi Faaliyet Kollarında Eğitim Durumuna Göre İstihdam Oranı

EĞİTİM DURUMUNA GÖRE GENEL İSTİHDAM ORANLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI (15+ Yaş-Bin Kişi)												
SEKTÖRLER	2014				2015				2016			
	Lise altı Eğitimciler	Genel Lisesi	Meslek Lisesi	Yükseköğretim	Lise altı Eğitimciler	Genel Lisesi	Meslek Lisesi	Yükseköğretim	Lise altı Eğitimciler	Genel Lisesi	Meslek Lisesi	Yükseköğretim
Tarım	5022	206	152	91	4992	206	176	109	4773	217	188	127
Maden ve Taş Ocak.	91	11	20	12	73	11	20	14	75	13	21	15
İmalat San.	3240	442	680	574	3191	450	694	621	3138	455	694	628
Elektrik, Gaz	135	22	48	41	140	20	42	55	136	15	46	59
İnşaat	1424	160	155	173	1419	152	160	183	1434	157	184	211
Top. ve Per. Tic.	1937	637	488	524	1961	635	508	589	1952	633	541	632
Ulaştırma ve Depo.	706	140	130	142	688	133	135	152	707	142	142	194
Konak ve Yiye. Hiz.	920	173	135	123	960	191	156	143	963	195	164	149
Bilgi ve İletişim	38	33	34	121	42	38	28	143	39	39	34	137
Fin.-Sig. Faal.	21	43	28	210	19	38	26	211	17	39	23	221
Gayrimenkul Faal.	131	33	17	25	127	33	20	33	144	32	30	37
Mes. Bilgi Tek. Faal.	84	73	83	443	85	78	82	505	102	73	81	592
İdari ve Des. Faal.	619	222	163	149	661	233	203	194	720	246	218	214
Kamu Yön. Ve Savunma	281	178	134	791	266	171	143	861	259	170	123	902
Eğitim	116	60	52	1092	132	62	60	1157	176	72	71	1288
İnsan Sağ.	326	83	126	437	380	75	126	470	408	77	133	504
Kültür, Sanat, Eğlence	54	32	17	29	55	31	22	41	51	29	20	42
Diğer Hiz	536	74	82	109	518	71	93	111	553	80	97	114
TOPLAM	15681	2623	2544	5085	15706	2629	2693	5593	15648	2685	2808	6064
ORAN	% 60,49	% 10,11	% 9,80	% 19,60	% 58,99	% 9,87	% 10,11	% 21	% 57,51	% 9,86	% 10,32	% 22,29

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları (2014-2016)

*2014 yılında TÜİK verilerinde yapılan algoritmik değişimler nedeniyle seri önceki yıllarla karşılaştırılabilir değildir.

2013 yılından sonra tabloda oluşan göstergelerden hareketle Türkiye işgücü piyasasında lisealtı eğitimlilerin istihdamda çoğunluğu oluşturdukları görülmektedir. Eğitim, sağlık gibi belli başlı alanlar haricinde iş piyasasının çoğunluğunda eğitimin istihdamda önemli bir değişken olmadığı görülmektedir. İş piyasasının yeteri eğitim içerisine çekilmemesi başta olmak üzere mesleki eğitim mezunu öğrencilerin nitelikçe yapı ile uyuşmamaları istihdamda oluşan belirgin açığın sebeplerindedir.

Gelişen piyasa dinamiğine bağlı olarak oluşan yeni rekabet alanlarında eğitilmiş ve daha donanımlı işgücü talebi zamanla artacağı düşünülürse Ülkemiz istihdam göstergelerinde de değişim kaçınılmazdır. İşgücünün daha komplike alanlarda istihdam edileceği düşünülürse mezun olunan alanda kazanılan niteliğin önemi daha da artacaktır. Ülkemiz açısından bazı alanlar haricinde halihazırda böyle bir süreç yakalanmadığından genel olarak istihdam çekirdekten oluşmaktadır. Eğitim sistemi içerisinde potansiyel işgücü vasfını devam ettiren öğrenciler akranları nispetinde istihdam alanlarından uzak olduklarından talebe karşılık verememekte bu da göstergelere bu şekilde etki etmektedir.

Gelişmiş ülke ekonomilerinin piyasa yapıları incelendiğinde niteliğe uygun oluşan istihdam olanaklarına bağlı olarak mezuniyet önemli bir değişken olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle imalat sanayii gibi alanlarda okul ve iş piyasası işbirliği ile oluşturulan istihdam kanalları üzerinden öğrencilerin istihdam edildikleri görülmektedir. Mesleki eğitim modelimizde yeteri kadar piyasa yer edinmediğinden mezun öğrencilerin istihdam olanakları oluşmamaktadır. Bu da birikimli bir şekilde işsizliğe sebep olmaktadır.

Artan genç nüfus projeksiyonuna bağlı olarak Ülkemiz mesleki eğitim modelinin piyasa hal ve durumuna göre yeniden reforme edilmelidir. İş piyasasının bizzat model içerisinde aktif hale getirilerek istihdamın okul sıralarından başlaması temin edilmelidir. Toplumsal algıda mesleki eğitimin lehine tüm paydaşların katkısı ile çalışmalar yapılmalı, model eleştiriye açılarak katkı istenmelidir.

Genel olarak istihdama varmadan önce mezun olunan alana uygun istihdam koşulları yaratılmalı, bireyler ve işverenlere karşılıklı fayda esasları gözetilerek daha iyi modeller sunulabilmelidir. Yukarıdaki göstergelerden hareketle istihdamda genel olarak mezun olunan alanın dikkate alınmadığı, geleneksel piyasa yapısının devam ettiği, eğitimsel kazanımın önemsenmediği görülmektedir. Bu piyasa yapısı gelişmemiş veyahut gelişme aşamasında bulunan ülkelerin özelliğidir. Ülkemiz bu kısır döngüyü kırabilecek politika ve uygulamalarla istihdamı daha nitelikli hale getirebilmelidir.

2.7. Nitelikli İşgücü Temini ve Mesleki Eğitim

Türkiye sahip olduğu genç nüfusuyla sayısal olarak Avrupa ülkelerinin çok ilerisinde bir potansiyele sahiptir. Bu genç ve dinamik nüfusun günümüz şartlarına ve gerçeklerine uygun olarak alacağı eğitim insan gücünün yetişmesi bakımından son derece önem arz etmektedir. Mevcut haliyle eğitim ve istihdam birbiriyle yeterli derecede uyum gösterememektedir. Başka bir ifadeyle eğitim ve istihdam arasında olması gerektiği şekliyle denge sağlayacak bir iş piyasası kurulamamış, bunun sonucunda da eğitim ve istihdam sanki birbirinden bağımsız değişkenler olarak algılanmıştır. Buna bağlı olarak Türkiye’de işsizlik sorununa bakıldığında gelişmiş ülkelerden farklı olarak bir tarafta iş arayan işletmeler, öte yanda ise işsiz gezen binlerce üniversite ve yüksekokul mezunları görülmektedir. Ayrıca çalışır gözükmektedir. Ayrıca çalışır gözükürken aslında işsiz olanların, işsiz kalma korkusuyla kendi beceri ve etkinlik alanlarının dışında da çalışan insanların olduğu görülmektedir. Şüphesiz bu durum verim, kalite ve rekabet edebilirliği de önemli ölçüde etkilemektedir. İşgücünün yetiştirilmesi ve işgücü arzının nitelikli olarak artırılması eğitim sistemi üzerine bırakılmakla birlikte, eğitim sistemlerinin buna göre yapılandırılmamış olması istenilen nitelik ve kalitede işgücü arzının sağlanmasını gerçekleştirememektedir.

Eğitim sistemi genel olarak bir işgücü arz kaynağı görevini de sürdürmektedir. Sistemin diğer işlemleri bir tarafa bırakıldığında yapısı ve işleyişiyle istihdamın geliştirilmesi diğer başka koşullarla da ilişkili olabilmektedir.

Bu ilişki nicel ve nitel boyutlarda ele alınabilir. Nicel uygunluk çeşitli tür ve düzeyde eğitim veren kurumların mezunlarının işgücü piyasasının talebini eğitim sürecinde kazandıkları bilgi, beceri ve benzeri özellikler açısından karşılar durumda olması olarak ifade edilebilir. Nitel uygunluk özellikle günümüz ekonomilerinde ulaşılabilirliği daha zor olan bir hedefi oluşturmaktadır. Son derece hızla gelişen bilimsel ve teknolojik gelişmeler işgücü piyasasının talep kesiminde hızlı değişimler meydana getirmekte fakat her ülkede farklılık gösterebilen bazı nedenlerle arz kesimi bu değişimlere zamanında ve yeterli tepkiyi gösterememektedir. Arz kesimi daha çok örgün eğitimle sınırlandırıldığından örgün eğitim kurumlarının, talep kesiminin ihtiyaçlarını doğrudan karşılayabilecek nitelikleri üretebilmesi olanağı bulunmayabilir. Çünkü eğitim sistemi istenilen tepkiyi gösterebilecek esneklikte değildir. Bu durumda sistemin kendini yenileyebilmesi ve ürünlerini verebilmesi uzun zaman gerektirebilmektedir.³⁶ Ülkelerin kalkınmalarında temel unsuru insan gücü

³⁶ Yücel Uyanık, “Türkiye’de Eğitim – İş Piyasası İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *KAMU-İŞ İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 2000, Cilt: 5, Sayı: 4, s. 2.

oluşturmaktadır. Bunun için insan gücünün eğitim düzeyinin geliştirilmesi ve yetiştirildikleri alanlarda istihdam edilmeleri önem arz etmektedir. Bununla birlikte gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de eğitim sistemi piyasaların talep ettiği nitelikte ve donanımda rekabet koşullarında yarışabilecek insan gücü yerine daha ziyade okumuş, aydın bir kesim yetiştirme eğilimindedir. Bu sonuç, Türkiye’nin hızla kalkınması için gerek duyduğu insan gücü ihtiyacını karşılayamaması ve yetişmiş insan gücünün de mesleğine uygun işlerde çalıştırılmamasına sebep olmakta, böylece eğitim için yapılan harcamaların belki bir kısmının boşa gitmesi anlamına gelmektedir.³⁷ Ayrıca bu uygulamalar hem maddi kaynakların hem de insan kaynaklarının yerli yerinde ve de verimli olarak kullanılmamasına neden olmaktadır. Türkiye bir taraftan nüfus artışı, diğer yandan genç nüfusun toplam nüfus içindeki fazlalığı ile batı ülkelerinden daha farklı bir yapıya sahiptir. Bu durum, eğitim sistemi üzerinde de farklı etkiler yapmaktadır. Eğitim sistemi üzerinde oluşan bu baskılar kısa vadeli çözümlerle halledilmeye çalışılsa da eğitimin niteliği ve mezunların işsizliği açısından ortaya çıkan sorunları çözmekte yeterli çözümler geliştirilememektedir. Mevcut eğitim sistemi içinde örgün ve yaygın olarak yürütülmekte olan mesleki eğitimin bir taraftan önünün açılması gerekirken diğer yandan günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek donanıma ve imkânlarla da kavuşturulması gerekir. İşte bu gerçeklerle iş piyasasına bakıldığında, iş piyasasının eğitimle ne kadar iç içe olduğunu, eğitim süreçlerinin ve kalitesinin iş piyasasının yapısını ve fonksiyonelliğini ne kadar yakından etkilediğini böylece iş piyasasının oluşmasındaki gücünün ne kadar önemli olduğu daha da net bir şekilde görülmektedir.

Günümüzde tüm dünyada işsizlik hızlı bir şekilde yükselirken, diğer yandan beceri açığı yaşanmaktadır. Bu yetenekler sadece teknik anlamda gerekli olan beceriyi içermekle sınırlı değildir. Aynı zamanda uyum becerisini, insanları yönetmeyi, inisiyatif almayı sorumluluk üstlenmeyi takım çalışmasını, kültür ve sanat bilgisini de içine alan toplumsal tutum ve davranışları da içermektedir. Değişim hızının yüksek olduğu 21. yüzyıl dünyasında işlerde ve mesleklerde garanti kalmamıştır. Teknolojideki hızlı değişimler hangi işlerin yok olacağına karar verecektir, ancak bunu önceden tahmin etmek kolay değildir. Dolayısıyla belli alanlarda oluşacak nitelikli ve ara eleman için bir işten diğerine geçiş önem arz etmektedir. Yaşanan bu süreçte eğitim sistemi de daha geniş bir tabana oturtulmak zorundadır. Teknolojik değişimler eğitim hizmetinin verilmiş yöntemlerini de değiştirmektedir. Uzaktan eğitim, e-öğrenme yöntemleri de giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

---

³⁷ Y. Kemal Kaya, “*Eğitim Sektörü Raporu*”, DPT, Ankara, 1992, s. 145.

Bütün bu gelişme ve esnekliklere rağmen kesin olan en önemli unsur bir meslekte yaşamak, var olmak ve kazanmak için yaptığın işi en iyi şekilde yapmaktır. Bunun için insan işini yaparken işe ruhunu verecek, heyecanını katacak, kendisini geliştirecek, sürekli değişimi takip edip öğrenecek, kendisini yenileyecek ve değişimi yakalayacaktır. Bir başka ifadeyle, insan yaptığı işi sevecek, ona alın terini, akıl terini ve gönül terini verecektir. Bu sonuçtan alınacak meyve Ülkenin refahını istikrarını ve bir bütün olarak geleceğimizi şekillendirecektir.

Değişimi iyi okuyup günün anlayış ve idrakinde yetiştirilen genç nüfusun yaratmış olduğu katma değer toplumun tüm kesimlerine yansiyacaktır. Güncel küresel oyun kurucu şirketlerin kuruluş hikayeleri ve yaratmış oldukları katma değer dikkate alındığında bu yapılara bayraksız devlet denilse azdır. Yeniliğe yapılan yatırımın ne kadar ehemmiyetli olduğu bu yapılar incelendiğinde daha da iyi anlaşılmaktadır.

2.8. Mesleki Eğitimde Çağ İmkânı

Genel olarak küresel cihette yaşanan değişim ve dönüşüm neticesinde ülkelerin geçmişte sınırları içerisinde deruhte ettikleri birçok mal ve hizmet, artan iş birliği ve uzmanlaşma neticesinde teknoloji ve diğer makine imkanlarının kolaylaştırıcı etkisi ile diğer toplumlarla birlikte elde ettikleri çağdayız. Bu yeni süreçle birlikte birçok kavim, devlet daha çok birbirine bağımlı hale gelmekte mal, hizmet, sosyo-kültürel ve beşerî tüm alanlarda ihtiyaçlarda aynılaştırma süreci yaşanmaktadır. Birçok faaliyet uluslararası hale gelmekte artan kullanım ve ortaklaşma ile mal ve hizmetler toplumlar arasındaki ilişkileri daha da zenginleştirmektedir. Ayrıca farklı ülkelerden insanlar bir araya gelerek mal, hizmet ve fikir alışverişinde bulunmakta ve birbirlerinden yararlanmaktadır. Bütün bu gelişmeler, insanların artık ulusal düzeydeki düşünce ve ilişki biçiminden, uluslararası ölçekte ilişki ve düşünce biçimine geçtiklerini göstermektedir.³⁸ Küresel cihette yaşanan bu dönüşüm neticesinde ülkeler, sosyal, siyasal ve kültürel etkileşimde bulunmakta ve var olan bilgi akışı nedeniyle bütün beşerî münasebetlerde aynılaştırma süreci yaşanmaktadır. İhtiyaçların aynılaştırılması neticesinde mallar, hizmetler, para, teknoloji, enformasyon ve en önemlisi yaşam kültürü sürekli ve düzenli olarak sınır ötesine akmaktadır. Bu şekilde resmi sınırlar yapaylaşmakta, beşerî münasebetlerin çok ilerlemesiyle ülkelerin bütünleşme hamleleri daha da kolaylaşmaktadır. Artan bütünleşme çabaları elbette mesleki anlamda tecrübelerin aktarılması noktasına taşınmaktadır. Bu da tüm taraf olan ülkelere avantaj demektir.

---

³⁸ Refik Balay, "Küreselleştirme, Bilgi Toplumu ve Eğitim", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 37, Sayı 2, 2004, s.62.

Teknoloji ve bilginin gelişip yayılması ile ortaya çıkan bu yeni durum küresel ölçekte değişim dinamiğini yeniden yaratmakta bu değişim ölçeğinde teknolojik değişimler birbirine bağlı olarak gelişme göstermektedir. Yeni bilgi teknolojileri eğitim, öğretim, sosyal ve iktisadi anlayış üzerinde muazzam değişimler yaratmakta ve ülkelerarası yerel kültürel ilişkileri geliştirmektedir. Bütün toplumların da bu dönüşümden etkilenmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla toplumların insan ilişkileri ve sosyal ilişkilerinde değişiklikler yaşanmaktadır.³⁹ Bütün bu yaşanan gelişim ve dönüşüm ülkelerin diğer bütün yaşam alanlarına etki ettiği gibi eğitim politika ve uygulamalarına da etki etmektedir. Ülkelerin kendi iç dinamiklerini dikkate alarak belirlemiş oldukları eğitim program ve uygulamaları spesifik kalmakta; küresel cihette eğitim plan ve programlarında aynılaştırma süreci yaşanmaktadır. Küresel beşerî münasebetler bu amaçla kurulmuş kurum ve kuruluşları bazı eğitim ve öğretim programları üzerinde ortaklığa itmekte bunun sonucunda da spesifik eğitim politika ve uygulamaları artan küresel baskı nedeniyle değişmektedir. Bütün bu gelişmeler her geçen gün hayatın her alanına sirayet etmekte bugün uygulanabilirliği tartışma konusu olamayan teknik ve mesleki programlar yarın âtil hale gelebilmektedir. İletişim teknolojilerinin yaşamın bütün alanlarında kullanılması, pazar ekonomilerinin güçlenmesi, yaşanan tecrübeler ışığında dışa kapalı ekonomik ve siyasi politikaların başarısızlığı bir bütün olarak insanı ve insanlığı daha da yakınlaştırmıştır. Fakat bu değişim dinamiğini bütün ülkeler hatta bölgeler siyasal ve ekonomik durumlarına göre farklı yaşamaktadırlar. Gelişmiş ülkeler bu durumdan daha fazla istifade etmekte gelişmemiş ülke ekonomileri daha da bağımlı hale gelmektedirler. Bu durum dikkate alınırca özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından küreselleşmenin olumlu yönlerinden bahsetmek çok zordur.⁴⁰ Tüm sebeplerle teknik seviyesi gelişmiş dünya pazarlarına mal ve hizmetlerini erken dönemde ulaştırmış, yenilik ve inovasyon odaklı eğitimin bütün aşamalarında kurumsallaşmış ülkelerin daha avantajlı buldukları görülmektedir. Bu da teknolojik ivmeyi yakalayan toplumların ön safta yer alarak mal hizmetlerini daha erken sunmalarına olanak verir. Hatta bu bilgi ve beceriye ulaşmış küresel oyun kurucu ülkelerin benimsemiş oldukları politika ve uygulamaları diğer ülkelere dikte etme sürecini beraberinde getirmektedir.

Eğitim ve eğitime bağlı piyasa yapısının sektörün ihtiyaç duyduğu nitelik ve kalitede beşerî faktörün yetiştirilmesi eğitimi bir bütün olarak piyasa talep koşullarında özerk bir konuma taşıyarak saygınlığını daha da arttırmıştır. Birçok

---

³⁹ Martin Carnoy, "Globalization, Educational Trends and Open Society", in OSI Education Conference 2005: "Education and Open Society: A Critical Look at New Perspectives and Demands", p.3-4.

⁴⁰ Hasan Tağraf, Küreselleşme Süreci ve Çok Uluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, cilt 3, sayı 2, 2002, s. 35-36

ülkenin yükseköğretim kurumlarını daha da özerk konuma taşıyarak bilgiye açık ve bilgiye sürekli ulaşmayı amaç edinmesinde temel sebep işte bu saiklerdir. Değişen bu paradigma ile birlikte bilgi ve bilgi kaynakları daha pahalılaştı, adeta bilgi ekonomik veyahut yaşamsal bir mal ve hizmet gibi çok önemli bir noktaya taşınmıştır. Bu sebeple mesleki eğitimin bilgi ve yenilikçi alanlara taşınarak bir bütün olarak ülke serbest piyasa koşullarında piyasanın arzladığı profilde işgücü temini için yapılandırılması ve buna uygun eğitim programları ile sürecin katma değer yaratacak şekilde planlanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Yukarıda ilgili tüm alanların değişim alanlarında yaratılan yeni fikir ve buluşlar insanlığın hanesine yazılırken sürece varışta aşılacak engellerin sebepleri iyi irdelendiğinde görülen temel dinamik eğitimidir. Bu sebeple eğitim bir bütün olarak ülke sosyo-politik ve diğer tüm alanlarında iyi konumlandırılmalıdır. Çağa uygun olarak gelişen sürecin de etkisiyle siyasi, politik, sosyo-kültürel hasılı tüm beşerî alanlarda hedef kitlede değişim yaşanmıştır. Global sürecin her geçen gün artması eğitim politikasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Uluslararası öğrenci hareketleri tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanmayacak kadar artış yaşamış hatta bu öğrenci hareketliliği ülkeler arası rekabete dönüşmüştür. Gelişmiş ülke ekonomileri turizm, sanayi geliri gibi öğrenci hareketliliğini de kâr amacı güderek gelir elde etmeye çalışmaktadırlar. Küresel rekabette rakiplerinin önüne geçip daha fazla pazar payına sahip olma isteği ya da pazar payını başka kurumlara kaptırma korkusu gibi kaygılar kurumları değişik stratejilere yöneltmektedir.⁴¹ Özellikle eğitim alanında bu değişim ve dönüşüm ülkelerin adeta eğitim üssüne dönüşmelerine yol açmıştır. Süreç tarihi ile birlikte değerlendirildiğin çok kısa sürede eğitimin küresel arenada rekabete taşındığı görülecektir. Öğrenciye yönelik politika ve uygulamalardan başlamak üzere öğrenci eğitim ve yaşam alanlarının tümü ile alakadar, öğrenci kazanmaya ve ülke menfaatlerine uygun eğitime ön plana çıkmıştır. 1950 yılından sonra çağın koşullarına münasip olarak öğrenci değişim hareketleri desteklenerek programlar belirlenmiştir. Eğitimde müfredat ve uygulamalarda yakınlaşma yaşanmıştır. Öğrenci değişim hareketleri küresel alanda uygulayıcı gözetleyici kurum ve kuruluş bünyelerinde yapılandırılarak değişim hareketleri yasal prosedürlere bağlanarak süreç daha da önemli noktalara taşınmıştır. Örneğin yükseköğretimde uygulanan Erasmus Programının asıl amacı Avrupa'daki üniversite öğrencilerinin en az %10'una başka Avrupa ülkelerinde belirli bir dönem okuma olanağı sağlamaktır. Daha sonra 1998'deki Sorbonne Bildirgesi Avrupa öğrenci hareketliliğini daha da arttırmayı amaçlamış ve Bologna bildirgesi şekli ile devam

---

⁴¹ Naciye Aksoy, Türkiye Kamu Eğitiminde Gizli Ticarileşme: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşleyiş Biçimleri ve Eğitimi Ticarileştirme İşlevleri, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt 9, Sayı. 35, 2011, s.14.

etmiştir. ⁴² Yükseköğretim alanındaki Haziran 1999'da 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu bakanları tarafından imzalanan Bologna Bildirisinin büyük bir bölümünde Sorbonne Bildirisinden esinlenilmiştir. Eğitimin pay ve paydaşlarının artması ülkeleri spesifik politika ve uygulamalardan uzaklaştırmış genel yönelimlere uygun politikalara yakınlaştırmıştır. Artan uluslararası değişim baskısı eğitimin bütün alanlarında daha da belirginleşmiştir. Sürecin yerel düzeyden uluslararası düzeye taşınması bilgi, birikim ve değişimi de olağanlaştırmıştır. Küresel politika ve uygulamalardan güç alan ülkeler iç kamuoyunu daha kolay ikna etme; değişime ve entegreye gerekçe oluşturabilmişlerdir. Artan bilgi ve teknolojik paylaşım hayatın bütün alanlarına taşınmış bunun sonucunda da ülkeler iktisadi, sosyo-kültürel ve diğer tüm alanlarda birbirlerine yakınlaşmıştır. Eğitimin hedef kitlesi için çağa uygun politika ve uygulamalarda ortaklaşmaya gidilmiş, karşılıklı bilgi ve birikimlerden yararlanma için program ve projeler ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde açılmıştır. Özellikle mesleki eğitimde başarıyı yakalamış ülke ekonomilerinin tecrübelerinden yararlanma maksadıyla değişim hareketleri azami desteklenmiştir.

3. 21. YÜZYILDA MESLEKİ EĞİTİMİN ARTAN ÖNEMİ

İnsanlığın varoluşsal macerası zamana ve mekâna göre değişse de temelde insanlığın zaman içerisinde günümüze kadar tecrübe, bilgi ve birikim vardır. Bu tecrübe, bilgi ve birikim üzerinden günümüz modern dünyanın temelleri oluşturulmuştur. Avcılık, toplayıcılık, dokuma, resim v.b. tüm alanlarda birikim ve insanlığın ortak değeri olan bilimin gelişimi ile mesleki anlamda insanlığın uğraş alanları çeşitlenmiştir. Süreç içerisinde değişen ve dönüşen yaşam koşullarının etkisiyle insanların birbirine olan bağımlılığı artmış ve rekabet alanları oluşmuştur. Bu değişim ve dönüşüm yaşamsal tüm alanlarda artçı etkiler gösterirken asıl domine edici etkiler değişim ve dönüşümün temel kaynağı eğitimde yaşanmıştır. Yirmi birinci yüzyılda artık ülkeler bilgi yarışı içerisinde dirler. Bunun içinse öncelikli olarak eğitimi ve eğitime erişimi geliştirerek insan sermayesine önem vermeye başlamışlardır. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri doğru orantılı eğitime yapılan sürekli, istikrarlı yatırımları ülkelerin uluslararası cihette var olan konumlarını muhafazaya yardımcı olduğu gibi gelişmelerini de aynı seviyede korumasına yardımcı olmaktadır. Eğitimin özelde mesleki eğitim pazarının gelişebilmesi için ve bu pazardan pay alabilmesi için başlıca faktörleri ise nüfus, insan sermayesi, bilgi ekonomisi ve teknolojidir. Belirtilen başlıklarda nitelik hususunda çağ ülkelerine nispeten çağın ilerisinde bir anlayışla

---

⁴² Maria Kelo, Ulrich Teichler, Bernd Wachter, "Introduction", in EURODATA – Student Mobility in European Higher Education, Editörler Maria Kelo, Ulrich Teichler, Bernd Wachter, Bonn, Lemmens Verlags- & Mediengesellschaft mbH, 2006, s. 3.

eğitime yatırım yapan ölkelerin kazançlı oldukları görölmektedir. İkinci dünya savaşıyla genel olarak tüm alanlarda yıkım yaşayan modern ölkelerden bazılarının siyasi, iktisadi, sosyo-költürel başarı hikayelerinin tamamında iyi planlanmış ve o nispette iyi uygulanan eğitim politikaları vardır. Mesleki eğitimin plan ve uygulamalarında toplumsal ortaklaşma anlayışla oluşturulacak yeni ve özgün anlayışa ihtiyaç bulunmaktadır.

3.1. Nüfus

Beşerî ilim ve vazedilen kanunlar çerçevesinde insanlık tarihi incelendiğinde, insan zaman içerisinde birikimle ve költürel etkileşimle mamur bir yaşama kavuşmuştur. Hastalık, savaşlar, kıyımlar ve daha nice badireler insan ırkına ve nüfusuna etki etmiştir. Salgın hastalıklarla mücadele tarihi ayrı bir tez konusudur. Aslında insanlık tarihi incelendiğinde insan nüfusunun sanayi devrimine kadar önemli ölçüde artmadığı görölmektedir. İnsanlık tarihine göre dünya nüfusu Sanayi Devrimine kadar çok yavaş ilerlemiştir. Süreç içerisinde insanlığın bilgi, birikim ve olanaklarının artması yaşam olanakları geliştirmiş, gelişen yaşam olanaklarına paralel olarak eğitim, sağlık ve diğer tüm alanlarda da sıçrama yaşanmıştır. Artan teknolojik birikim ve elde edilen tarihi tecrübeler ışığında sağlık sorunlarına çareler bulunmuş bunun sonucunda da nüfus artmıştır. Yirmi birinci yüzyılda artan refahın etkisiyle insanların beklentileri değişmiş, değişen beklentilere uygun yeni anlayışlar zuhur etmiştir. Dünya ölçeğinde nüfus değişimleri incelendiğinde bazı alanlarda siyasi, iktisadi, coğrafik etmenler nedeniyle kümelenme olduğu görölmektedir. Halihazırda tarihsel süreç içerisinde Uzak Doğu ve Güneydoğu Asya bölgeleri başta olmak üzere Avrupa ve Kıta Amerikası nüfus yoğunlukları açısından çekim merkezi haline gelmişlerdir. Ticaret yolları kavşağında bulunma, yapılan teknik ve bilimsel atılımlar, tarım alanlarının verimliliği yüksek bölgelerde yaşama nüfus artışına etki eden temel etmenlerdir. Diğer yandan artan küresel rekabet nüfus niceliklerinin yanı sıra niteliği daha da önemli hale getirmiştir. Örnek olarak ABD en hızlı gelişen ve dünyada 3. en fazla nüfusa sahip olan ölkedir.⁴³ Üçüncü en fazla nüfusa sahip öлке iken dünya ekonomik ve siyasi haritasında çok önemli bir konumda bulunmaktadır. Burada niteliğin nicelik karşısındaki güçlü konumu ortaya çıkmaktadır. Ölkemizde nüfus değişimlerine uygun olarak eğitim kurumlarının toplumsal temelde alan ve dallara uygun olarak teşekkölü 1800'lü yıllara dayanmaktadır. Geleneksel üretim yöntemlerinin aşınması sonucu teknik bilgi beceri ile artan iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayalı üretim anlayışından sonra eğitimde yeni model arayışları hız

⁴³ Emine Aybike Akkutay, Küreselleşen Yükseköğretim Pazarı ve Türkiye, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, s.7., (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

kazanmıştır. Göç hareketleri ve artan oranda nüfus projeksiyonuna uygun olarak niteliğin öncülendiği yeni eğitim modelleri uygulanmıştır. Tarih ve toplumsal temelde değişimin temel dinamiği beşerî sermayeye yapılan yatırımlar olduğundan ve beşerî sermaye eğitim ile nitelik kazandığından uygulanan eğitim modelleri daha önemli hale gelmiştir. Artan nüfus projeksiyonu gelişim ve kalkınmada önemli bir sermayedir. Bu sermayenin niteliğine yapılan yatırımlar nispetinde topyekûn kalkınma gerçekleştirildiğinden nüfus artışı kazanım olmaktadır. Gençlerin eğitimlerine önem verilmesi ve güncel piyasa şartlarına uygun yetiştirilmeleri ekonomik kalkınma ve gelişmede etkileyici güç olmalarını sağlamaktadır. Gelişen dünyada sosyal bilimciler ve politikacılar, genç nüfusun genişlemesinden yanadır. Fakir ülkelerde eşitsizlik, yüksek oranda ölüm oranları ve yüksek oranda doğum oranları kısır bir döngüye neden olmaktadır. Sağlık ve eğitime yapılan yatırımlar fakirliği azaltmakta bu kısır döngüyü kırmaktadır. Yaşam şartlarını geliştirmek birçok ailenin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Her bir çocuğun sağlığı ve eğitimi için yapılan harcamalar üretimi arttırmakta ve uzun dönemde üretimi iyileştirmektedir. Gelişmemiş, hatta gelişme evresinde bulunan birçok ülkenin genç nüfus oranı yukarı ivmeli olsa da toplumsal algı nedeniyle genç nüfusun niteliğine uygun yatırım anlayışı yetersizdir. Bu nedenle kemmiyetten daha çok keyfiyetin önemli olduğu düsturundan hareketle yığınlar sadece yük olur gerçeği ortaya çıkmaktadır.

3.2. Beşerî Sermaye

Dünya haritasından hareketle ülkelerin sahip oldukları yeraltı ve yerüstü tabii zenginlikleri dikkate alındığında refah seviyesi ve ülkelerin gelişmişlik oranlarının tabii kaynaklardan gelmediğini görüyoruz. Zengin ve fakir ülkeler arasından gelir dağılımı ve yaşam standartları cihetiyle yapılan kıyaslamalarda beşerî sermaye niteliği güçlü ülkelerin daha iyi konumlarda bulunduğu görülmektedir. Bilgi iletişim kanallarının artmasıyla birlikte bilgiye erişim daha kolay olsa da gelişme aşamasına bulunan ekonomilerin var olan bilgiyi kullanma ve değerlendirme kapasiteleri beşerî sermayeyi daha önemli kılmış bu sermayenin nasıl daha iyi değerlendirileceği sorunsalı ortaya çıkmıştır. Gelişmemiş ülkelerde beşerî sermayenin bu yönde niteliği zayıf kaldığından gelişmiş ülke ekonomileri ile diğer ülkeler arasında iktisadi, sosyal, kültürel gelişim makası sürekli artmaktadır. Bu açığın insan sermayesinden kaynaklı bir faktör olduğu kabul edilmektedir. Eğer bir ülke nitelikli insan sermayesine sahip değilse o ülkenin gelişme ve kalkınma fırsatları daha az olur. Günümüzde gelişmiş ülkeler refah seviyesinin artırılmasının ve ekonomiyi güçlendirmenin yolunun insana yapılan yatırımlar olduğunun farkındadırlar. Bu sebepten mesleğe ve mesleki eğitimin

gelişimine önem vermekte; aynı zamanda küresel pazardan pay alma yarışı içerisine girmektedirler. Ülke ve bölge şartları içerisinde ülkelerin kalkınma aşamaları farklılık gösterse de işin temelinde insana yapılan doğru ve çağdaş eğitim yatırımları vardır. Beşerî sermayenin günümüz mesleki ve teknik alanlarda hâkim olan bilgi ve teknik kabiliyetlerinin artırılması, teorik eğitimlerine münasip piyasa koşullarına aşına eğitim imkanlarına kavuşturulmaları önemlidir. Sadece ülke vatandaşları için cazip koşullar oluşturmayıp küresel cihette ülkelerin çekim merkezi haline getirilmelerinin özünde beşerî sermayeye ayrılan kaynak ve verilen önemdir.

3.3. Bilgi Ekonomisi

Küresel cihette artan işbirliği ve uzmanlaşma, sanayi devrimi ve ondan sonra yaşanan değişimler insanlığın tarih hafızası dikkate alındığında hiçbir dönem ile kıyaslanmayacak derecede yeniliğin gerçekleştirildiği dönem olmuştur. Eğitim ve eğitime yapılan yatırımlar eğitime erişim problemlerini lokal ortadan kaldırmıştır.

Gelişmiş kıta Avrupası ve Kuzey Amerika Kıtasında eğitime hızla artan talep, çoğu ülkenin yerel arzını aşmıştır. Artan yabancı öğrenci sayısı ülkeleri küresel cihette düşünmeye ve o yönde politika uygulamaya itmiştir. Ülkeler ve kurumlar arasında bilgi alışverişi hızlanmış, artan bu akıma münasip kurum ve kuruluşlar teşekkül ettirilerek süreç kurumsallaştırılmıştır. Eğitime erişimde çağın nimetlerinden faydalanma adına yeni teknik-teknolojik araçlardan fayda sağlama adına yapılar kurularak ilişki ağı genişletilmiştir. Eğitim sistemindeki bütün bu gelişmeler bilgi birikimi açısından son derece önemli aktivitelerdir ve gelecekte daha da önemli hale gelecektir. Gelişen dünyada küreselleşme bütün ülkelerde araştırmayı arttırarak ekonominin gelişiminde ve sosyal kalkınmada önemli bir rol üstlenmektedir. Bilim ve teknolojinin rolü ve önemi artmakta ve bilimsel araştırmalar doğal olarak uluslararası nitelik kazanmaktadır. Son yıllarda da araştırmaların uluslararasılaşma çok fazla hız kazanmıştır. Bilgi ekonomisi hayatın her anında yerini almıştır. Sosyal, siyasal ve beşerî tüm münasebetlerde bilgi ekonomisinin ağırlığı her geçen gün artmış, ülkelerin bu alana yaptığı yatırım katlanmıştır. Eğitimin ekonomik bir mal ve hizmet olarak bu süreçte yerini almasıyla mesleki eğitime yönelik politika ve uygulamalar artmış, nitelik olarak eğitim sistemi sisteminde yeri daha da önemli hale gelmiştir. Bilginin pazarlanabilir iktisadi bir mal ve hizmet olarak piyasa ekonomisi içerisinde yerini almasıyla eğitim kurumlarının ehemmiyeti daha da artmıştır. Eğitimin hayatın diğer tüm alanlarına etkileyen yönü dikkate alındığında ekonomik yatırım aracı-amacı olduğu görülmüştür. Eğitimin ekonomik kalkınmaya etkisi, ülkelerin eğitime karşı daha duyarlı olmalarına yol açmıştır. Bu sebepten ötürü eğitime yapılan her yatırım kalkınmaya yapılan yatırım

olarak değerlendirilmektedir. Üretim etmenlerini hem üreten hem de kullanan emek olduğuna göre emeğin nitelik kazanması ekonomi açısından önemli bir konu olmaktadır. Ekonomi ile kalkınma arasındaki ilişki kalkınma kavramı üzerinde odaklanmaktadır. Kalkınma sadece ekonomik yatırımlarla sağlanmaz bunun yanında eğitime de yatırım yapmak gerekmektedir. Ekonominin gelişimiyle eğitimin gelişimi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu yüzden bir ülkenin gelişimine yardımcı olan önemli öğelerden biri de eğitimidir.

3.4. Teknoloji

İnsanlığın doğuşu ve varoluşsal mücadele tarihinden günümüze kadar hayatın tüm alanlarında insana hizmet maksadıyla yenilik ve yeni icatlar geliştirilmiş kullanılmıştır. Ülkelerin siyasi, iktisadi, sosyo-kültürel tarihleri kıyaslandığında daha farklı durumların ortaya çıktığı görülmektedir. Teknolojik ve yeniliğe açık toplumların savaş meydanlarına kazanmış oldukları teknik tecrübeyi aktararak başarılı oldukları görülmektedir. Sadece ülkelerin, milletlerin teknik-teknolojik kabiliyetleri iktisadi cihete etki etmemiş, yaşamsal koşullar içerisinde insanın iletişimde olduğu tüm alanlarda aynı durum gerçekleşmiştir. Diğer yandan bilgiye erişme, bilgiyi üretme, kullanma, uygulama, saklama ve iletmede önemi gittikçe artan bilgi ve iletişim teknolojileri, önemli faktörlerden biridir. Bununla birlikte, bilgi ve iletişim teknolojilerine oldukça sınırlı ölçüde ulaşabilen gelişmekte olan ülkelerin çoğunun bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla küresel bilgi ekonomisine katılmada zorluklar yaşatmaktadır. Ülkemizde mesleki eğitim kurumlarının kurumsallaşarak beşerî sermayenin yaşanan süreçte global ekonomik anlayışa entegrelerini kolaylaştırıcı bir anlayışla hareket etmeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tüm bu başlıklardan hareketle nüfusun eğitime katılımı temin edilirken eğitim süreci içerisinde nitelikli ve çağa uygun eğitim programlarının hazırlanıp sunumu gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bilgiyi zamanında ve lazım olana uygun kullanma, bilgiyi hazırlayıp sunma, bilgiyi teknik manada sahada değerlendirme, bilgiye en uygun zaman ve koşullarda yatırım yaparak hizmete sunma becerisi kazanan ülkelerin daha iyi yaşam koşullarına eriştiği gerçeğinden hareketle eğitim ve eğitime önem daha da önemli hale gelmektedir.

Mesleki eğitimin hedef kitlesinde bulunan genç nüfusun güncel eğitim uygulamalarından azami fayda sağlaması, teknik kabiliyetlerine münasip atölye ve diğer çalışma alanlarının mefruşatı, piyasa yapısının talep koşulları içerisinde olağan gerçekleşen işgücü arayışına bağlı öğrenci eğitimi, yasal prosedürün ülke iç dinamiğinden güç alarak küresel anlayışa uygun düzenlemesi önem arz etmektedir. Teknik kabiliyet ve bilgi birikiminin daha iyi değerlendirilmesi ülke iç siyasi ikliminden ayrı olmadığı gerçeğinden hareketle genç nüfusun doğru alanlara kanalize edilmesi,

çok iyi bir rehberlik anlayışı gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Beşerî sermayenin doğru alanlarda kullanılarak heba edilmemesi, ülke genç nüfusu için ülkenin yaşam koşullarının daha cazip hale getirilmesi amacıyla doğru tedbirler alınmalı ve bu yönde teknolojinin sunduğu en son imkanlardan yararlanarak örnek program ve projeler icra edilerek cazibe merkezleri oluşturulmalıdır.

Bu kapsamda gerek Ülke içi gerek uluslararası arenada iş piyasasında uygulanıp mesleki eğitim modeli içerisine dahil edilen tüm güncel teknolojik imkanlardan faydalanılmalı, bu teknolojik araç ve gereçlerin tam ve amacına uygun kullanılabilmesi için nitelikli işgücü eğitim modeli oluşturulmalıdır. Hatta süreç içerisinde bu teknik bilgi ve donanımına yeni şeyler katılarak teknolojinin ihracı hususunda mesleki ve teknik eğitim modeli öncülenmelidir.

Daha önce ekonomik büyüme ve eğitim arasındaki münasebet işlendiğinde değinmiştik. Teknik bilgi ve becerinin ihracı sadece mali, iktisadi politikalarla açıklanmaz. Verilen nitelikli eğitime bağlı olarak ülkelerin yüksek teknik kabiliyet gerektiren teknoloji ihraçlarında da öncülük yaptıkları görülmektedir.

Tablo-7 Mesleki Eğitimde Çağ İmkânı.⁴⁴

İMKANLAR	ALT KATEGORİLER
SOSYO-KÜLTÜREL	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Millî kültürel kimlik ✓ Kültürlerarası farkındalık ✓ Dünya vatandaşlığı bilincinin gelişimi ✓ Toplumsal gelişim
POLİTİK	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dış politika ✓ Millî güvenlik ✓ Teknik destek ✓ Kamu düzeni sağlama ✓ Millî kimlik ✓ Bölgesel kimlik
EKONOMİK	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ekonomik gelişme ve rekabet edebilirlik ✓ İş gücü ✓ Finansal kazanımlar
AKADEMİK	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ar-Ge'ye uluslararası boyut kazandırma ✓ Akademik ufku genişletme ✓ Kurumsal yapılanma ✓ Kalitenin yükseltilmesi ✓ Uluslararası standartlar

⁴⁴ Abdullah SELVİTOPU, "Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Stratejileri: Süreç Yaklaşımı Çerçevesinde Nitel Bir İnceleme", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2016, s.29, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

İKİNCİ BÖLÜM

2. MESLEKİ EĞİTİM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ

2.1. İŞGÜCÜ KOMPOZİSYONU

Ülkemizin 2000'li yıllarda yakalamış olduğu gelişim ile birlikte iş piyasası genelinde çok önemli değişimler yaşanmıştır. Konut sektörü, ağır sanayi girişimleri, savunma sanayisinde yaşanan gelişimler işgücü niteliğimizi daha da önemli hale getirmiştir. İşgücünün piyasa dokusuyla olan uyumu, gelişim ve değişime olan bakışı, yapısal sorunları irdelemiş, toplumsal tabanda daha da tartışılır hale getirmiştir.

Tablo-8 Türkiye İşgücü Kompozisyonu

İŞGÜCÜ KOMPOZİSYONUNDAKİ DEĞİŞİM (Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre; Bin Kişi) (Şubat-2017)				
%100	Çalışma Çağındaki Nüfus (1.134,000)			İDO* (28,712)
%80				
%60				İSTİHDAM EDİLEN (26,956)
%40				
%20				İŞSİZ (3900)
%0				
	15+ Yaş		İşgücü Yapısı	

Kaynak: TÜİK

İDO: İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus

Tablo incelendiğinde Ülkemizde bir önceki yılın aynı ayına göre 15 ve üstü yaş projeksiyonuna göre işgücüne 1.134,000 kişinin eklendiği görülmektedir. İşgücüne dahil edilmeyen nüfusun ayrılması ile toplam işgücünün net kısmı 30,855 kişi olarak bulunmaktadır. Bu işgücünün 26,956 kişisi çeşitli alan ve sektörlerde istihdama

kanalize edilirken 3900 kişi işsiz kalmıştır. Yine aynı dönemde bir önceki döneme göre işsizlikte oransal yaklaşık %1,7'lik artış yaşanmıştır. Ekonominin genel gidişatı ile alakalı birçok başlık bulunmasına rağmen yaşadığımız küresel çağda ülkelerin ve dünya ekonomik sisteminin en büyük sorunu işsizlik ve istihdamdır. Ekonomik gelişme ve ilerlemenin nicel ve nitel iki kefesinde bulunan işgücünün, gelişimde ana dinamik olduğu kuşkusuzdur. Üretim sürecinde kullanılan beş ana faktörün (emek, sermaye, girişimci, doğal kaynaklar ve teknoloji) her biri çok önemli olmakla birlikte her birinin tamamlayıcısı ve devamı için en ehemmiyetli faktör yürütücü konumda bulunan insandır. Yer altı ve yer üstü doğal kaynakların bulunması, işlenmesi, yeni pazar ve ekonomik değer elde edilmesi, yeni teknolojik yenilik ve gelişmelere ulaşma-sürdürme süreci, sermayenin sıra dışı etkinliği gibi tüm iktisadi değişkenleri en uygun değer ölçekte değerlendirmek için insan varlığı zorunludur. Bu nedenle işgücünün sağlıklı ve etkin olarak kullanılması ülkesel, bölgesel ve uluslararası ekonomik düzenin varlığı ve veri koşullarda devam eden ekonomik sürecin de sağlıklı ve sorunsuz olmasına yol açar. Bu minvalde sağlıklı ve etkin bir işgücü piyasasının varlığı büyüme ve ekonomik rekabet açısından da önemlidir. En önemlisi gelir kaybı ve çalışmamaktan kaynaklanan kimlik ve statü kaybı ise ayrıca bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratabilmektedir.⁴⁵ Küresel cihette Sovyet ekonomik sisteminin yıkılış sürecinden sonra özgür düşünceye ve liberal ekonomik anlayışa uygun bir piyasa sistemi kuruluyor. Artık eskiden olduğu gibi doğal kaynaklar, tarım ve jeopolitik konum bir ülkeyi ihya etmeye yetmiyor. Yeni ekonominin temel girdisi bilgi ve beceri. Bilgiye özgürce ulaşan, yurttaşlarına bu bilgiyi uygulama ve geliştirme becerisi kazandıran toplumlar yeni ekonominin zenginleridir. Bu nedenle gelişmenin lokomotifini olan eğitim ve eğitimin sonuçlarından biri olan işgücü piyasasının yapısı önemlidir. İstihdama uygunluk ve işe kolay erişim, işe göre işgücü, yetkin, donanımlı genç nüfus gibi tüm parametrik konular işgücünün temel sorunlu alanları olarak önümüzde durmaktadır. Ülkemiz geleneksel işgücü piyasasının hâkimiyeti yanında modern özellikte işgücü piyasası şartlarına sahip gelişmekte olan diğer işgücü piyasalarına benzer özelliklere sahiptir. Kır ve kent ayrımı önemli olmakla beraber eğitim, cinsiyet, yaş gibi Ülkemiz işgücü piyasasına münhasır önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Son yıllarda nitelikli işgücüne olan talebin artış göstermesi neticesinde eğitimi (özelde mesleki eğitimi) kolaylaştırıcı teşvik edici politikalara ağırlık verilmiş bunun sonucunda yükseköğretim mezunu işgücü sayısında artış yaşanmıştır. Aşağıda Ülkemiz işgücü piyasasının genel yapısı üzerinde durularak nüfusun eğitim-istihdam yönü irdelenecektir. Bu minvalde Ülkemiz işgücü piyasası özetle;

---

⁴⁵ T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *“Türkiye İşgücü Piyasası Sorunları ve Çözüm Önerileri Araştırma Raporu”*, 2011, s.4

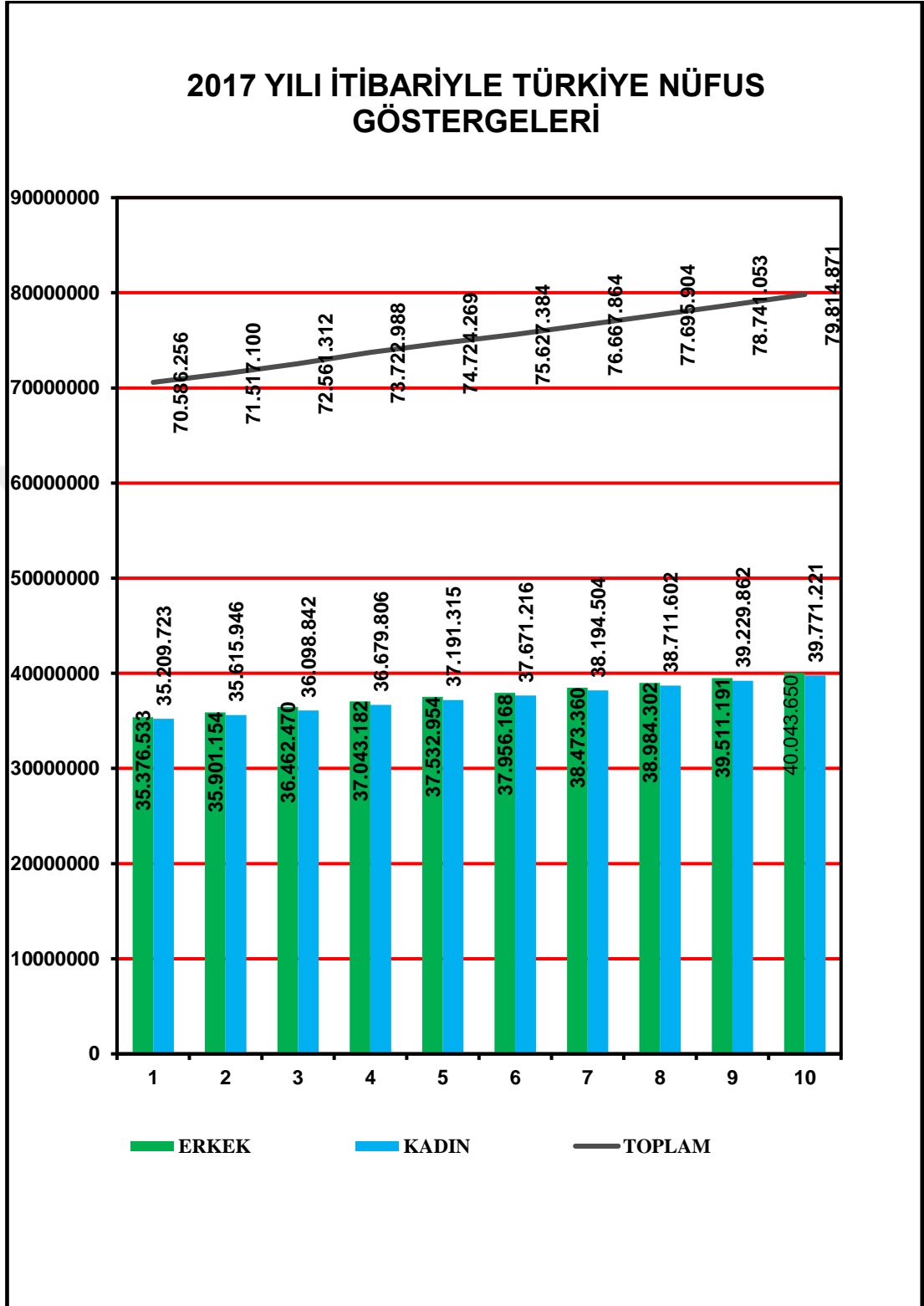

1. Nüfus projeksiyonumuza göre artan oranda genç nüfus
2. İşgücünde cinsiyetçi yaklaşım etkeninin kırılmaması sonucu kadınların işgücüne katılımının düşük olmasının toplamda yarattığı olumsuz etki
3. İşgücü piyasasında okuryazar olmayanlar dahil lisealtı eğitimlilerin istihdamda ve işgücünde yarıdan fazla oranda bulunması,
4. İstihdamın sektörel dağılımında tarım sektörünün payının yüksek olması ve kayıt dışılığın yaygın olması,
5. Birçok ülkede istihdam oranı yüzde 50'lerin üstündeyken, bizde hala söz konusu oranın yüzde 40 veya birkaç puan üstünde seyretmesi şeklinde ortaya konabilir.

2.1.1. Büyüyen Genç Nüfus

Son yıllarda nüfusun niteliğini artırma sorunu yanı sıra azalan doğurganlık oranı gerçeğine rağmen genç nüfus oranı varlığıyla sevindirici bir noktada olduğu söylenebilir. Büyüyen genç nüfusun yeni endüstri ilişki ağında gelişen ekonomik düzende önemli bir dinamik olduğu söylenebilir. Nüfusun nicelik olarak var olduğu noktada tutulmasına yönelik geliştirilen politikalara ek olarak çalışma çağına erişmiş genç nüfusun ekonomik kanallara yönlendirilmesi, yönlendirilen ekonomik kanalın kişinin kişisel eğitim, bilgi, beceri ve yeteneğine uyumluluğu gibi önemli soruları da önümüze koymaktadır. Ülkemizin ekonomik bütünleşme sürecinde ihtiyaç duyduğu önemli faktörün eğitilmiş genç nüfus olduğu kuşkusuzdur. Son yıllarda yüzde 10 bandında seyreden işsizliğin azaltılması ve gençlere yeni iş alanı açılması hususu işgücü piyasasının önemli bir sorunudur. Oluşturulan nüfus artımcı politikalarının uzun vadede Ülkemiz ve işgücü piyasası açısından önemli olduğu söylenebilir. Ülkemizin gelişim dinamiğine uygun olarak yeni oluşacak piyasalarda genç nüfusun istihdam olanaklarının artırılması gerekmektedir. Avrupa da genç nüfus işsizlik ortalaması yaklaşık %7-8 iken Ülkemizde genel işsizlik oranına göre yaklaşık iki kat (%24) olması beşerî sermayenin zamanında amacına uygun kullanılmadığı sorunsalı çıkmaktadır. Genç nüfusun nüfus artış projeksiyonuna uygun nitelikli eğitim modeliyle istihdam kanalları oluşturularak beşerî sermaye değerlendirilebilmelidir. Artan doğuma bağlı oluşan genç nüfus baskısının karşılanması amacıyla iş piyasasının aradığı beceri ve donanımda yetiştirme önem kazanmaktadır. Ancak bu şekilde artan genç nüfus istihdam kanallarına yönlendirilebilir.

Şekil-23: Nüfus Göstergeleri

Kaynak: TÜİK, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059)

Ülkemizde 15-64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus, toplam nüfusun yüzde 67,8'ini oluşturmaktadır.⁴⁶ Bu anlamda Türkiye, halen "demografik geçiş dönemi" şeklinde adlandırılan ve hızı giderek düşmekle birlikte, nüfus artışının devam ettiği bir dönem yaşamaktadır. Genel olarak artan nüfus ise çalışabilir nüfusu artırmaktadır.⁴⁷

Ülkemizde yaşanan genç işsizliğin; kentleşmeye bağlı olarak eğitim düzeyinin yükselmesi, zorunlu eğitimin beş yıldan on iki yıla çıkarılması ve hem erkek hem kadınlarda işgücüne katılım oranlarının yükselmesiyle ilerde ki yıllarda daha da ağırlaşacağı düşünülmektedir.⁴⁸

Buna bağlı olarak artan genç nüfusa yönelik eğitim aşamasından sonra istihdamı teşvik politikalarının yoğunlaştırılması, bölgesel ve temel tabanda Türkiye yatırım alanlarının belirlenip sektörün coğrafik yeraltı yerüstü kaynaklarına münasip istihdam ve yatırım politikalarının oluşturulma çabası genç nüfusun istihdamı ve ekonomik düzene bütünleşmesinde çok önemli işlev görmektedir.

Var olan genç nüfusun üretime katılması Ülkenin gelişim ve dönüşümünde çok önemli bir işlev göreceği kuşkusuzdur. Alanyazında ve nüfus projeksiyonlarından elde edilen bilgiler ışığında Ülkemiz doğurganlık oranlarının azalacağı düşünülmektedir. 2030 yılına kadar genç işgücü fırsatının iyi değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu minvalde büyüyen genç nüfusa nitelik kazandırıcı mesleki eğitim verilerek istihdama teşvik edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Model içerisinde artan nüfus oranına uygun alan ve dallarda değişime gidilmeli, iş piyasasının çağın gerekliliğine uygun yaşadıkları dönüşümü kavrayıcı müfredatla eğitim modellendirilmelidir.

Türkiye halihazırda büyüyen genç nüfus oranıyla üretime katkı ve beşerî sermaye yönüyle kazanma kuşağında bulunan bir ülkedir. Genç nüfusun niteliğini arttırıcı eğitim modeliyle istihdam olanakları yaratılırsa artan spesifik marjinal faydanın yanı sıra toplam fayda da muazzam değişimler yaşanacaktır. Mesleki eğitim modelinin temel plan ve uygulamalarının açık piyasa nitelik ve becerilerine uygun potansiyel işgücüne uydurulması başta olmak üzere modelin bir bütün olarak artan nüfus projeksiyonuna münasip yeniden konumlandırılması gerekmektedir. Elde edilen verilerden hareketle uygulanan modelin başarılı olmadığı görülmektedir.

---

⁴⁶ Türkiye İş Kurumu, "**2016 İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporu**", 2016, s.40

⁴⁷ Türkiye İş Kurumu, **a.g.e.**, s. 40

⁴⁸ M. Mütevellioğlu, N. Zambak, M. Mert, "İşsizlik, Üniversiteli Gençlik ve Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları", **C. Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2010, Cilt: 11, Sayı:1.

Tablo 9 Çalışma Çağındaki Nüfusun Genel Görünümü

KURUMSAL OLMAYAN NÜFUSUN İŞGÜCÜ DURUMU									
15+ Yaş (Bin Kişi)									
YILLAR	15 ve daha Yukarı Yaştaki Nüfus	İşgücü	İstihdam Edilenler	İşsiz	İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2005	48356	21691	19633	2058	26665	44,9	9,5	12,0	40,6
2006	49275	21913	19933	1980	27362	44,5	9,0	11,1	40,5
2007	50177	22253	20209	2044	27925	44,3	9,2	11,2	40,3
2008	50982	22899	20604	2295	28083	44,9	10,0	12,3	40,4
2009	51833	23710	20615	3095	28124	45,7	13,1	16,0	39,8
2010	52904	24594	21858	3737	28310	46,5	11,1	13,7	41,3
2011	53985	25594	23266	2328	28391	47,4	9,1	11,3	43,1
2012	54961	26141	23937	2204	28820	47,6	8,4	10,3	43,6
2013	55982	27046	24601	2445	28936	48,3	9,0	10,9	43,9
2014	56986	28786	25933	2853	28200	50,5	9,9	12,0	45,5
2015	57854	29678	26621	3057	28176	51,3	10,3	12,4	46,0
2016	58720	30535	27205	3330	28185	52,0	10,9	13,0	46,3
2017-Şubat	59567	30855	26956	3900	28712	51,8	12,6	14,8	45,3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistik Raporları, Ekim 2016

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Nitekim son 6 yıllık verilere bakıldığında, çalışabilir yaş grubunda (15+ yaş) yer alan nüfus her yıl ortalama 700-800 bin kişi artmaktadır. Bu artışla birlikte, yine her yıl ortalama 600 bin genç işgücüne katılmaktadır. Nüfus ve işgücüne katılımdaki bu yüksek artışlar nedeniyle, istihdam oranındaki artış kadar işsizlik oranlarında düşüş oluşmamaktadır. İşgücüne yeni katılan her gence iş imkânı sağlansa bile bu durum işsizlik oranının azaltılması için yeterli olmamaktadır. Türkiye'nin demografik özellikleri dikkate alındığında, işsizliğin makul düzeylerde kalması için tarım dışı sektörlerin her yıl 450,000 üzerinde istihdam yaratması gerekmektedir.⁴⁹

2.1.2. İşgücüne Katılım Oranı

Diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'de işgücüne katılım oranı düşük düzeyde olmakla birlikte uzun dönemli bakıldığında yükseliş görülmektedir.⁵⁰ Genel işgücüne katılım oranı OECD genelinde yüzde 70'ler düzeyinde seyrederken, Türkiye'de bu oran yaklaşık yirmi puan daha aşağıda yer almaktadır. Türk işgücü piyasasında işgücüne katılım ve istihdam oranlarının cinsiyete ve kent ve kırsal ayrımına göre büyük farklılıklar gösterdiği de söylenebilir. Kırsalda işgücüne katılım oranı kente göre daha yüksek olmakla birlikte toplamda erkek işgücüne katılım oranı kadın işgücüne katılım oranının iki katından fazladır. Cinsiyet ve bölgesel özellikler düşük işgücüne katılım oranlarını kısmen açıklayabilmektedir. Bu farklılıklar sosyal, kültürel, kurumsal etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.⁵¹ Ayrıca işgücüne katılım oranındaki düşüklüğün sebeplerini şöyle açıklayabiliriz

1. İş bulma ümidini kaybedenlerin iş aramaktan vazgeçerek iş gücüne dâhil olmaması,
2. Ücretlerin düşük olması gerekçesiyle, ev işi, çocuk bakımı suretiyle aile bütçesine daha fazla katkıda bulunacağına inanarak işgücü piyasasının dışında kalması,
3. Kayıt dışı istihdamın yaygın olması,
4. Kadınların köyden kente göçü nedeniyle işgücü piyasasından uzaklaşması,
5. Erken yaşta emeklilik,
6. Ortalama eğitim seviyesinin uzaması ve işgücünün eğitim düzeyinin düşüklüğü,
7. Türkiye'de mevsimlik çalışmanın sınırlı olması sebebiyle bireylerin işgücü piyasasının dışında kalması,

⁴⁹T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, a.g.e, s.4

⁵⁰ Dünya Bankası İnternet Sayfası, "Turkey Labor Market Study", World Bank, 2006, s.35, http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1144320150009/Labor_Study.pdf, (Erişim Tarihi:21.12.2016)

⁵¹ T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, a.g.e, s.5

8. Normal koşullar altında tarımda makineleşme koşullarının oluşmaması nedeniyle yaşanan gizli işsizlik.

Tarım sektörünün hâkim olduğu ve ev ile iş yaşamının üst üste geldiği kırsal kesimlerde tüm aile üyelerinin üretken faaliyetlere katılmasına neden olmaktadır. Bunun aksine kentte işler daha özelleşmiştir; kadınlar ev işleri ile meşgul iken erkekler gelir kazanan gruptadır. Özellikle kentsel alanlarda olmak üzere, üniversite eğitimi almamış kadınlar, genellikle düşük ücretli, uzun ve zorlu çalışma saatlerine sahip ve sosyal güvenlik sağlamayan işlerde çalışmaktadırlar. Dahası, çalışan kadınlara çocuk bakımı ve ev işlerinde yardımcı olacak başka birini tutmanın maliyeti, iş arayan kadınların önünde önemli bir engeldir. Ayrıca kentte kıra göre daha yüksek eğitime erişim olanakları, büyük genç kitlelerini işgücüne katılımdan alıkoymaktadır. Kırsala göre daha düşük olan kentsel kadın işgücüne katılım oranı, evli kadınların kendini çocuğuna adanması gibi sosyal gelenekleri yansıtmaktadır. 15-24 yaş arasındaki genç erkek işgücünün, düşük işgücüne katılım oranları ise hem eğitim hem de zorunlu askeri hizmetle açıklanabilmektedir.⁵²

2.1.2.1. Türkiye İşgücü Piyasasında Gençler

Türkiye’de 2016 Ekim Ayı itibariyle gençlerin durumuna bakıldığında, 15-24 yaş grubunun, toplam işgücünün yaklaşık %16,87’sini oluşturduğu görülmektedir.⁵³ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, bu yaş grubundaki işsizlik oranı genel işsizlik oranının iki katıdır. Üniversite mezunu işsizlerin sayısı ise TÜİK verilerine göre 670 bin kişidir. Üniversite mezunu işsizler içinde kadınların sayısı dikkat çekici biçimde yüksektir. Nitekim işsizlik verilerine bakıldığında, kadınların eğitim oranları yükseldikçe hem işgücüne katılma oranları artmakta hem de işsizlik oranları yükselmektedir. Son yıllarda, ülkemizdeki eğitilmiş gençler arasında işsizliğin yanı sıra önemli bir diğer istihdam sorunu da ön plana çıkmaya başlamıştır. O da eksik istihdamdır. Okul çağında gençlere sahip oldukları yetenekleri doğrultusunda gerekli mesleki yönlendirmelerin yapılamaması, okuldan çalışma hayatına sağlıklı bir geçişin sağlanamamış olması, gençlerin çoğunun arzuladıkları işlerde değil düşük ücretli ve aldıkları eğitimle alakalı olmayan işlerde çalışmaları sonucunu doğurmuştur. Gençliğin homojen bir yapıda olmayışı ve ayrıca çok yüksek bir hareketlilik eğilimine sahip olması genç işsiz sorununun görüldüğünden çok daha karmaşık olduğu sonucunu doğurmaktadır.⁵⁴

⁵² T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, a.g.e, s.5

⁵³ Alper Muslu, “Türkiye’de Mesleki Eğitim Mezunu Nüfusun İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri” Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, 2010, s.19. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁵⁴ TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, (Erişim Tarihi:03.09.2016)

2.1.2.2. İş Piyasasına Geçişte Yaşanan Sorunlar

Türkiye’de, çalışma çağına gelmemiş 15 yaşın altındaki fertlerin toplam nüfus içindeki payı giderek azalmaktadır. Çalışma çağına gelmiş (15 yaş ve üzeri) fertlerin 2016 yılı itibariyle %46,3’ü istihdam edilmekte, çoğunluğu ise çeşitli nedenlerle işgücü piyasasında yerini alamamaktadır. Eğitimde geçen sürenin uzaması ile birlikte gençlerin çalışma oranının ülke ortalamasının altına düşmesi doğaldır. Ancak 15-24 yaş grubunda işsizlik oranının ülke ortalamasının iki katı olduğu da bilinmektedir. Diğer yandan okul ve iş piyasasının herhangi bir aşamasında bulunmayıp belirtilen yaş aralığında bulunan gençlerin de önemli bir oranda var olduğu gerçeğidir. Gençler, bir ülkenin gelecekteki rekabet etme kapasitesini arttıracak insan kaynaklarını oluşturmaktadır. Ancak ihtiyaçları karşılanmadığı takdirde, örneğin eğitimlerini sürdürme fırsatı ya da çalışmak isteyecekleri iyi bir iş bulamadıklarından, ülke için hem sosyal hem de ekonomik yönden baskı unsuru olabilirler. Bu nedenle iş hayatına geçişin uzaması gençlerin yetişkinlik dönemlerinin de daha geç başlaması anlamına gelmektedir.⁵⁵

2.1.2.2.1. Eğitimlerini Sürdüren Gençler

15-19 yaş grubundaki gençler 2000 yılından başlayarak işgücü piyasasına girmek yerine eğitimlerine devam etmektedir. 1997 yılında ilköğretimin 8 yıla uzaması ile birlikte lise ve yüksekokullara yönelim hem kadınlarda hem de erkeklerde artmıştır. 2000–2001 yıllarına denk düşen ekonomik kriz de bu yönelime destek verdiği de görülmektedir. Her iki olguda gençlerin 2000 sonrası hız kazanan beceri yanlı teknolojik gelişmeye uyum sağlamaya çabaladıklarına işaret etmektedir. Yine aynı döneme ait âtil gençlerin oranında gözlenen artış bu çabanın yetersiz kaldığının göstergesi olmuştur. Piyasa koşullarına adapte piyasanın aradığı nitelik ve donanımda beşerî sermayenin varlığı önemlidir. Ülkemiz eğitim sistemi baz alındığında son yıllarda gerek Millî Eğitim Bakanlığı Çalıştayları gerek sanayi kesiminin özel ilgi ve alakası ile mesleki eğitime ortaöğretim düzeyinden gerekli ilgi ve alanın gösterildiği görülmüştür. Mesleki eğitimin amacına eğitim sürecinden sonra iş piyasasının aradığı yeterlilikte ve donanımda bireylerin yetiştirilmesi eklendiğinden bireylerin piyasa şartlarına uyumları kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan lise eğitiminden sonra yükseköğretime devam amacı taşıyan genç nüfusun ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde bir eğitim anlayışı ve bir yandan da ortaöğretimi bitirdikten sonra iş yaşamına atılacak gençlere istihdam imkânı verecek mesleki bilgi ve beceri kazandıracak yönde eğitim politikası olmalıdır.

---

⁵⁵ Muslu, a.g.e., s.19

2.1.2.2.2. İşsiz Âtıl Gençler ve Genç Nüfusun İşsizlik Sorunları

Türkiye'deki 15 ve yukarı yaşlardaki nüfusun cinsiyete göre dağılımı %49,82 kadın; %50,18 erkek gibi birbirine yakın olmakla birlikte, işsiz nüfusun %75,5'ini erkekler oluşturmaktadır. Bu durum çalışma yaşındaki kadın nüfusun önemli bir kısmının ev kadını olması nedeniyle işgücüne katılma oranının (%25,9) düşüklüğü ile yakından ilgilidir. Türkiye'de çalışma yaşında olmakla birlikte işgücüne dâhil olmayan nüfus içinde en büyük grubu ev kadınları oluşturmaktadır. İşgücüne katılan erkek ve kadın nüfusta işsizlik oranları %8,8 ve %7,9 gibi birbirine yakındır. Türkiye'deki işsiz nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 20–24 en kalabalık yaş grubudur. Bunu 15–19 ve 25–29 yaş grupları izlemektedir. Bu üç grubun toplamı, yani 15–29 yaşları arasındakiler işsiz nüfusun %62'sini meydana getirmektedir⁵⁶.

İşsiz nüfusun yaş grupları cinsiyete göre ele alındığında, genelde kadın ve erkek benzer özellikler göstermekle birlikte kadınlarda 15–29 arası yaş gruplarında erkeklere göre daha fazla yığılma olmuştur. Bunda her şeyden önce kadınların orta ve yükseköğretime erkeklere göre daha az katılmaları ve erkeklerin askerlik görevinde bulunmaları etkili olmuştur. 30 yaşın üzerinde ise, kadınların çoğunlukla ev kadını olmaları nedeniyle erkeklere göre daha düşük oranlarda oldukları dikkati çekmektedir. Türkiye'deki işsizlerin eğitim düzeyine bakıldığında, büyük bir kısmının ilkokul mezunu oldukları görülür. Yüzde 4,5'i ise okuma yazma bilmemektedir. Vasıflı (kalifiye) olmak açısından ortaokul ve lise dengi meslek okulları ile üniversite mezunlarının mesleki eğitim aldıkları kabul edilirse, bu okulları bitirenler, toplam işsizlerin ancak %18,3 kadarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla işsizlerin %79,2'si mesleki eğitim almamış vasıfsız kişilerdir. Eksik istihdamda olanların eğitim düzeyi ve vasıflı olmak özellikleri işsizlere göre daha düşüktür. İşsizlik nedenlerine göre en kalabalık grubu çeşitli nedenlerle işini kaybedenler oluşturmaktadır. Daha sonra (okuldan yeni mezun oldu, askerden yeni geldi vb. nedenlerle) ilk kez iş arayanlar gelmektedir.⁵⁷

Tüm bu göstergelerden hareketle istihdam koşullarında doğal işsizlik düzeyini yakalamakta mesleki eğitim modelinin önemli bir değişken olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu modelde yetişen genç nüfusun işe erişimde ve istihdam koşullarına ulaşmada diğer model mezunlarına göre öncülendiği görülmektedir. Eğitimde teorik ve pratik eğitimin plan ve uygulamalarla iş piyasası gereklerine uyarlanması, iş piyasasının daha aktif konuma taşınması genç nüfusun istihdamı için önemlidir.

⁵⁶ Muslu, a.g.e., s.20

⁵⁷ Muslu, a.g.e., s.21

2.2. EĞİTİM, İSTİHDAM VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ

2.2.1. Eğitim ve İşgücü

Türkiye’de eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım ve istihdam oranları da belirgin bir şekilde artmaktadır. 2000-2016 arası bütün yıllarda yüksekökol ya da fakülte mezunu olanların işgücüne katılım ve istihdam oranları, genel lise mezunu, lise dengi meslek okulu mezunu ve lise altı eğitim düzeyine sahip olanlara göre oldukça yüksek gerçekleşmiştir. 2016 yılı için işgücüne katılım oranları yüksekökol ya da fakülte mezunlarında %81,7; lise dengi meslek okulu mezunlarında %67,6; genel lise mezunlarında %55,7; lise altı eğitim düzeyinden mezunlarda ise %43 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu yıl için istihdam oranları yüksekökol ya da fakülte mezunlarında %71; lise dengi meslek okulu mezunlarında %59,7; genel lise mezunlarında %47; lise altı eğitim düzeyinden mezunlarda ise %39 olarak gerçekleşmiştir. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, lise dengi meslek okulu mezunu olanların 2000-2016 döneminde işgücüne katılım ve istihdam oranının genel lise mezunu olanlara göre daha yüksek olmasıdır. Bu durum zaten beklenen bir durumdur. Meslek liselerinin temel amacı öğrencilere meslek edindirmek ve işgücü piyasasına girmelerini sağlamaktır. Bunu yanında genel liselerin öncelikli amacı işgücüne piyasasına katılımdan ziyade yükseköğretime geçişi sağlamasıdır. Eğitim düzeyi ile işsizlik oranları arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim düzeyi ile işgücüne katılım ve istihdam oranları arasındaki ilişkiden farklı bir örüntü ortaya çıkmaktadır.⁵⁸

Genel olarak bakıldığında, işsizlik oranları tüm eğitim düzeyleri için birbirine çok yakın oranlarda gerçekleşmiştir. 2016 yılı için işsizlik oranları yüksekökol ya da fakülte mezunlarında %12,1; lise dengi meslek okulu mezunlarında %11,6; genel lise mezunlarında %13,4; lise altı eğitim düzeyinden mezunlarda ise %10 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılı verileri ile kıyaslandığında 2016 yılına gelindiğinde işsizlik oranlarındaki en fazla artış 4,2 puan (yüzde farkı) ile lise altı eğitim düzeyi mezunlarında ve 4,0 puan ile yüksekökol ya da fakülte mezunlarında yaşanmıştır. İşgücüne katılım, istihdam ve işsizlik oranlarının eğitim düzeyi, cinsiyet kategorileri ve yaş grupları içinde karşılaştırılması yapıldığında; eğitim düzeyinin işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik oranlarına etkisinin cinsiyet ve yaş kategorilerine göre değiştiği görülmektedir.⁵⁹

Öncelikle, aynı eğitim düzeyine sahip erkeklerin, tüm istihdam göstergeleri için her iki yaş grubunda da kadınlara göre daha avantajlı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, eğitimin -özellikle de yükseköğretime- hem genç (20-29) hem de orta yaş ve

⁵⁸Kaynak: TÜİK, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, Erişim Tarihi:03.03.2017)

⁵⁹Kaynak: TÜİK, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, Erişim Tarihi:03.03.2017)

üstü (30-64) kadınların işgücüne katılımında ve istihdamında oldukça fazla dönüştürücü gücü bulunmaktadır. Yani her iki yaş kategorisinde de kadınların eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılma ve istihdam oranları belirgin bir şekilde artmaktadır. Özellikle 30-64 yaş nüfusta olan kadınlarda yüksekokul ya da fakülte mezunu olan kadınların işgücüne katılma ve istihdam oranları daha düşük eğitim düzeyindeki kadınların işgücüne katılma ve istihdam oranlarından yaklaşık iki kat daha yüksektir.⁶⁰

Erkeklerde söz konusu oranlar için yükseköğretim ile alt eğitim kademeleri mezunlarda kadınlar kadar uçurum fark bulunmamaktadır. İşsizlik oranlarına bakıldığında, 20-29 yaş genç nüfusta hem erkeklerde hem de kadınlarda işsizlik oranları yüksekokul ya da fakülte mezunlarında alt eğitim kademe mezunlarına göre daha yüksek çıkmaktadır. Bunda hem işgücü piyasasının sayıları giderek artan yüksekokul ya da fakülte mezunlarına yeterince hitap edememesinin hem de yüksekokul ya da fakülte mezunlarının (diğer alt kademelerden mezun olanlara göre) daha nitelikli iş için daha uzun süreli iş arayışında olmasının etkisi olabilir. Ortaya çıkan bir diğer önemli bulgu ise hem genç (20-29) hem de orta yaş ve üstü (30-64) nüfusta lise ve altı eğitim kademelerinden mezun olanlar hariç bütün eğitim düzeyleri için kadınların işsizlik oranının erkeklerin yaklaşık iki katına sahip olmasıdır.

Yani, eğitimin kadınların işgücüne katılımında ve istihdamındaki pozitif etkisi, işsizlik oranlarında etkisini yitirmektedir. Daha açık ifade etmek gerekirse, lise ve üstünde aynı düzeyde herhangi bir eğitim düzeyine sahip kadın ve erkekler içinde kadınların işsiz kalma ihtimali erkeklere oranla yaklaşık iki kat daha yüksektir denilebilir. Bu işgücü piyasasının yapısıyla ilgili olabileceği gibi cinsiyete dayalı iş tercihlerinden de kaynaklanan bir durum olabilir. Yüksekokul ve üstü eğitim düzeyine sahip olan 15 yaş ve üstü nüfusta işgücü durumu cinsiyet özelinde incelendiğinde, erkeklerin istihdam noktasında kadınlardan daha avantajlı olduğu net bir şekilde görülmektedir. Özellikle 2000'li yılların ortasından itibaren yüksekokul ve üstü eğitim düzeyine sahip olan 15 yaş ve üstü nüfusta erkeklerin işgücüne katılım ve istihdam oranı kadınlara oranla daha hızlı artış göstermiştir. Buna bağlı olarak aynı dönemde kadınlar ile erkeklerin işsizlik oranları arasındaki fark kadınların aleyhine açılmıştır. 2000 yılında söz konusu nüfusta kadın ve erkek işsizlik oranları arasındaki yüzde farkı 3,2 puan (Erkek: %5,9; Kadın: %9,1) iken bu fark 2005 yılında 6,2'ye (Erkek: %7,9; Kadın: %14,1), 2010 yılında 7,9'a (Erkek: %8,0; Kadın: %15,9), 2015 yılında ise 8,7'ye (Erkek: %7,6; Kadın: %16,3) yükselmiştir.

OECD ülkeleri genelinde hem lise altı hem de yükseköğretim düzeyi eğitime sahip nüfusta erkeklerin istihdam oranları kadınlarınkinden daha yüksektir. Türkiye'de

---

⁶⁰ Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, Erişim Tarihi:03.03.2017)

bu fark (yüzde fark) her iki eğitim düzeyine sahip nüfus içinde OECD geneline göre daha fazladır. Özellikle lise altı eğitim düzeyine sahip nüfus içinde kadınlarla erkeklerin istihdam oranları arasındaki farkın (kadınların aleyhine) en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. Bu fark Türkiye'de 48 puan (erkek ve kadın oran farkı) iken OECD genelinde 20 puandır. Bazı OECD ülkeleri eğitimin işsizlik üzerindeki etkisi açısından incelendiğinde, 2014 yılı için Türkiye'de eğitimin işsizlik üzerindeki etkisinin OECD ortalamasından lise altı, lise düzeylerinde kısmen daha yüksek, yükseköğretim düzeyinde ise daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'de lise altı, lise ve yükseköğretim düzeyinde eğitim alanlarda işsizlik oranları hemen hemen aynı olup %8,2 ile %9,1 aralığında değişmektedir. OECD ortalamasında farklı eğitim düzeyleri arasında işsizlik oranları bakımından belirgin bir fark varken, Türkiye'de bu durumdan bahsedilemez. Bunun en önemli nedenlerinden birisi lise ve altı eğitim düzeyine sahip olanların işgücüne katılımının daha az olmasıdır. Muhtemel bir diğer nedeni ise Türkiye'nin mevcut işgücü piyasasında halen en çok vasıfsız ve yükseköğretim gerektirmeyen alt beceri düzeyine sahip kişilere ihtiyaç duyulması olabilir. Eğitim ve işgücüne katılım istatistikleri değerlendirilirken ne işte ne de okulda olanların oranlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu göstergeler eğitimden iş piyasasına geçişin ne derece hızlı olduğu hakkında bilgi sağlamaktadır. Özellikle iş piyasasının elverişsiz olması durumunda gençlerin eğitimde daha uzun süreler durmaktadır. Dolayısıyla bir işte çalışmayan ancak eğitime devam etmeyen gençlerin oranı gençlerin iş ararken karşılaştıkları kişisel ve yapısal güçlüklerin bir ölçüsüdür. 2014 yılı verilerine göre, OECD genelinde 20-24 yaş nüfusta ne işte ne de eğitimde olan toplam nüfusun oranı yaklaşık %18'dir.⁶¹ Yine OECD ülkeleri ortalamalarına göre 20-24 yaş nüfusta kadınlarda bu oranın erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu göstergelere göre kadınların oranı %19,4 iken, erkeklerin oranı kadınlara göre düşerek %16,4 değerini almıştır. Türkiye oranları ise OECD ortalamalarından hem toplam da hem de cinsiyet kategorilerinde oldukça yüksektir. 2014 yılı için Türkiye'de ne işte ne de eğitimde olan 20-24 yaş grubu toplam oranı %36,3 gibi çok yüksek bir kesimi kapsamaktadır. Cinsiyet kategorileri göz önünde bulundurulduğunda bu oranın kadın ve erkek grupları arasında büyük farklılık göstermektedir. Türkiye'de ne işte ne de eğitimde olan erkek nüfusun oranı %20,5 değerle OECD ortalamasına oldukça yakındır. Ancak aynı yaş grubundaki kadın nüfusun yarısından fazlası (%51) 2014 yılında ne işte ne de eğitimde yer almaktadır.

Türkiye 20-24 yaş grubunda ne işte ne de okulda olan nüfusta cinsiyet açıklığı en yüksek olan ülkedir. Zorunlu eğitim dönemi sonunda iş aramayan yani aktif

---

⁶¹ Kaynak: TÜİK, OECD 2016

olmayan ya da iş arayıp bulamayan ama buna rağmen yükseköğretime de devam etmeyenlerden oluşan 20-24 yaş nüfusun oranını büyüklüğü Türkiye’de eğitimden iş piyasasına geçişte iş piyasasının yapısından kaynaklanan güçlüklerin olduğunu göstermektedir.

2.2.2. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım ve İstihdam

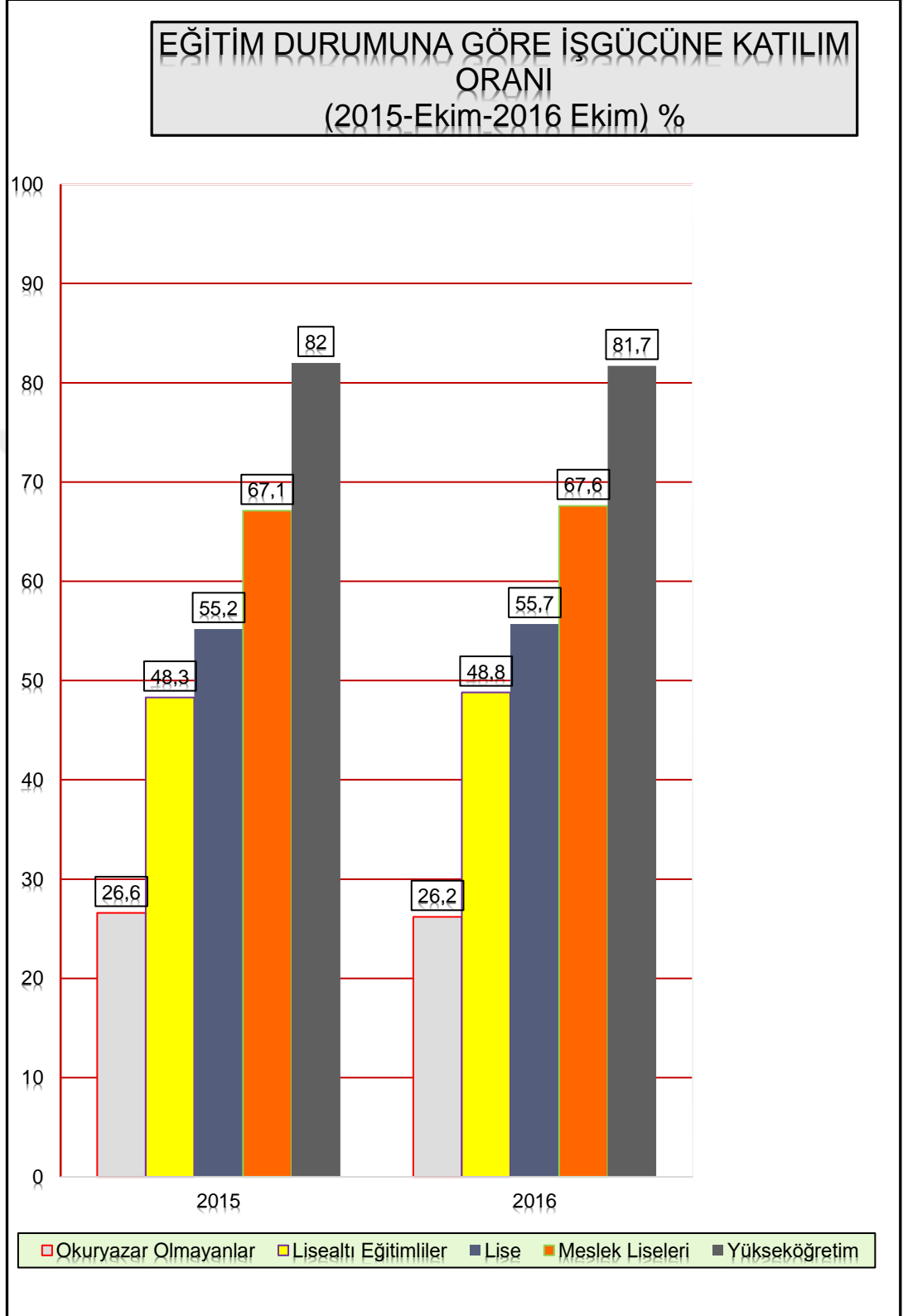
Eğitim, iş gücüne katılım ve istihdamın en önemli belirleyici faktörlerinden birisidir. Özellikle iş gücü piyasasının ihtiyaç duyduğu beceri ve vasıfların biçimsel (formel) eğitim yolu ile kazanılabileceği varsayımı yapıldığında, eğitim düzeyi ile istihdam ve iş gücüne katılım oranları arasında pozitif bir ilinti olması beklenen bir durumdur. Bu bölümde eğitimin iş gücü piyasasına katılıma doğrudan etkileri somut göstergeler ışığında incelenmiştir. Tablo-3’te görüldüğü gibi eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranları yükselmektedir. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, lise eğitim düzeyinde eğitilmiş nüfusun işgücüne katılımındaki gözle görünür artıştır. Mesleki eğitimin temel amacı öğrencilere meslek edindirmek ve işgücü piyasasına girmelerini sağlamaktır. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, meslek lisesi mezunlarının işgücüne katılım oranları fakülte ya da meslek yüksekokul mezunu olanlardan önemli ölçüde düşük olmasıdır. 2015-Ekim-2016-Ekim arası zaman diliminde yüksekokul ya da fakülte mezunu olanlarına işgücüne katılım oranları lise, lise dengi meslek yüksekokulu mezunu ve lise altı eğitim düzeyine sahip olanlara göre oldukça yüksek gerçekleşmiştir. Bu da mesleki eğitimin yükseköğrenim ve lise düzeyinde işgücüne katılımında önemine işaret etmektedir. Eğitilmiş nüfusun genelinin işgücüne katılım oranının 2015 yılına göre 2016’da yükselmiş olması, eğitim düzeyinin artmasının işgücüne katılımı olumlu etkilediğini göstermektedir. 2015-2016 dönemi istihdam oranlarındaki değişim incelendiğinde fakülte veya meslek yüksekokulu eğitim düzeylerine sahip olanların diğer eğitim düzeylerindeki göre oldukça daha yüksek oranlarda istihdam edilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Lise altı eğitim düzeyi istihdam oranında 2015-2016 yılında değişim yaşanmamıştır. Bunun yanında meslek yüksekokulu ya da fakülte düzeyinde istihdam oranları 2016 Ekim ayında 2015’in aynı ayına göre yaklaşık %1,6 düşmüştür. Diğer eğitim düzeylerinde büyük bir düşüş ya da yükselme yaşanmamıştır. Görüldüğü gibi düşük eğitim düzeyine sahip olmak sadece işgücüne katılımı değil, istihdam edilmeyi de olumsuz etkilemektedir. Bağlı tüm etmenlerin varlığı ile beraber eğitimin istihdama yönelik yönü bu tablolarda açıkça ortaya çıkmaktadır. Eğitim seviyesi ile birlikte işgücünde profesyonelleşme ve nicel olarak gelişim farklılaşmakta bu da işgücü talebinde bulunan tüm iktisadi ajanların kararlarını etkilemektedir.

Tüm bunlara rağmen ülkemizde son yıllarda okullaşma ve buna bağlı olarak yürütülen okullulaşma faaliyetleri neticesinde işgücünün eğitim durumu görece iyileşmekte bu da istihdam alanında önemli kazanımlara yol açmaktadır. Eğitim, istihdam, işsizlik ve eğitime bağlı olarak tayin edilen ücret hadleri bireyleri eğitime ulaşmaya itmekte bunun neticesinde eğitime ilişkin verilerde iyileşme yaşanmaktadır. Reel piyasa şartlarında yükseköğrenim mezunu işgücü diğer alt öğrenim mezunu işgücünden daha iyi şartlarda ve daha iyi ücret düzeylerinde iş bulabildiklerinden üst öğrenime teşvik kolaylaşmaktadır. Buna istinaden nüfusun eğitime katılım eğiliminde artış yaşanmaktadır. Fakat yukarıda belirtildiği gibi bu oran Avrupa Birliği Ülkeleri ve OECD ortalaması altındadır. Diğer yandan nicelik kazandırılan eğitim faaliyetlerinde yetişkin işgücünün mesleki bilgi ve donanım sorunu yaşanmaktadır. Burada da uygulanan programın ülke ve küresel ölçekte reel piyasa şartlarına ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi hususu ön plana çıkmaktadır. Eğitimde sadece niceliğin değil hayatı ve insanı çağın gerektirdiği şartlara uygun okuyarak, ihtiyaçların belirlenmesi; belirlenen ihtiyaçlara uygun olarak eğitim müfredatının güncellenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Temel olarak yapılan birçok araştırmada eğitimsel kazanıma bağlı olarak niteliğin arttığı hususunda literatürde ortaklaşma mevcuttur. Lokal bazı ülkelerde görülen eğitimsel kazanım ve nitelik arasındaki uyumsuzluğun süreç içerisinde ülkenin siyasi, iktisadi ve diğer değişkenlerine bağlı değişeceği düşünülmektedir. Ülkemiz açısından işgücüne katılım oranlarından eğitimsel kazanım cihetiyle orantı mevcutsa da istihdam için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Ülkemizde neredeyse her dört istihdam edilenden biri lise ve altı okul mezunudur. Daha da önemlisi yukarıda belirtildiği üzere ekonomik kalkınma ve gelişimde ülkelerin eğitim durumunun çok önemli olduğu varsayımıyla Ülkemiz için durum hiç iç açıcı değildir. Başta yüksek teknolojik kabiliyet gerektiren ihraç malları başta olmak üzere eğitim, sağlık ve yüksek bütçeli ulaştırma hizmetlerinde nitelikli işgücünün önemi daha artmaktadır.

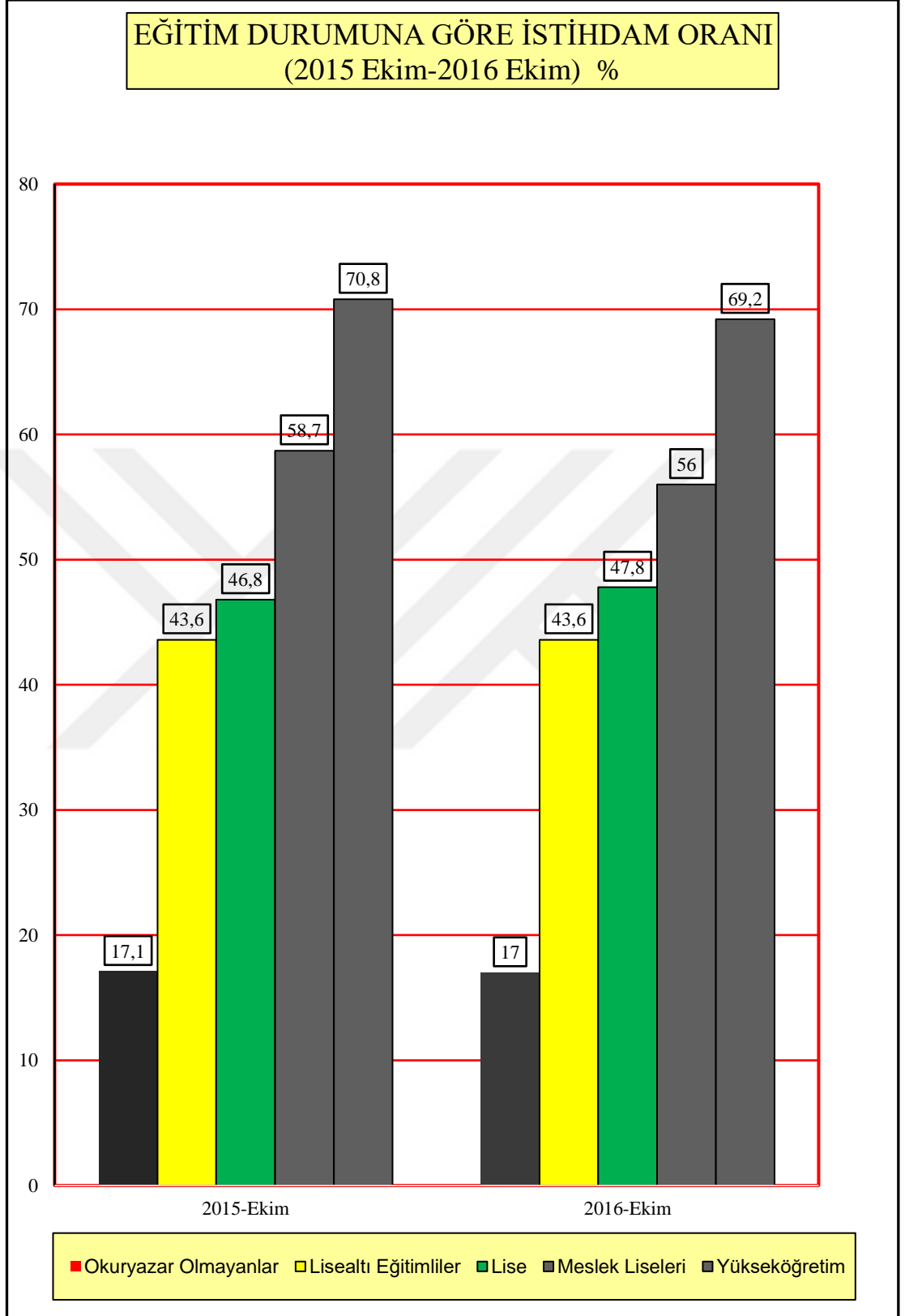
Bu kapsamda ülkemizin genç nüfusunun daha dinamik şekilde iş piyasasında yer edinmesi amacıyla gelişmiş ülke ekonomilerinin örneklerinden faydalanarak tamamen bize yönelik yeni bir istihdam ve eğitim hamlesine ihtiyaç vardır. Tecrübe edilmiş ve faydası kısa sürede görülmüş eğitim ve politik yatırımların genç nüfusun iş alanlarına yönelik kullanımı öncülenmelidir. İstihdam için bireysel yetenek ve kabiliyetlerin dumura uğramaması için eğitimin ilk kademesinden başlanarak keşfi yolları oluşturulmalıdır. Bu bireyler için spesifik düzenlemeler yapılarak eğitimsel kazanıma göre nitelikli istihdamları sağlanmalıdır.

Şekil-24 Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Göre İşgücüne Katılım Oranındaki Değişim (%)

Kaynak: TÜİK, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>,
(Erişim Tarihi:03.03.2017)

Şekil-25: Eğitim Düzeyine Göre İstihdam Oranındaki Değişim (%)

Kaynak: TÜİK, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>,
(Erişim Tarihi:03.03.2017)

2.3. SEKTÖREL YAPI

Türkiye'nin sanayileşme ve gelişme sürecinde olması, bazı yapısal sorunları beraberinde getirmektedir. Bunlardan en belirgin olanı, tarım kesimi istihdam oranının yüksekliğidir. Bugün bile beş kişiden biri tarımda çalışmaktadır. Kalkınmanın neredeyse kaçınılmaz bir sonucu olarak tarımdaki istihdam düşmekte, istihdamda sanayi ve en çok da hizmetlerin payı artmaktadır.⁶²

Aşağıda Tablo-11'de Ülkemizin 2010-2016 döneminde istihdam yapılarındaki değişim ortaya konmaktadır. Türkiye'nin tarım sektöründeki istihdamın payı hızlı bir şekilde düşmüş olmasına rağmen geline nokta itibarıyla bu sektörün payı gelişmiş ülkelere kıyasla hala yüksektir. Sanayi ve hizmetler sektörlerindeki istihdamın payı artmakla birlikte, gelişmiş ekonomilerdeki yüzde 70-80'lik paya ülkemizde hala ulaşılabilmiş değildir. Türkiye'de hala işgücünün sanayi istihdamına doğru geçişi devam etmektedir. Gelişmiş ekonomilerde görülen sanayiden hizmetlere doğru kayma durumu Ülkemizde hâlihazırda yaşanmamaktadır.

Küresel kriz sonrasında istihdam edilenler içerisinde tarım sektöründe çalışanların sayısının artmasına, küresel gıda fiyatlarındaki artışa paralel olarak Türkiye'de tarım sektöründe saatlik reel ücretlerdeki artışın neden olduğu düşünülmektedir. Zira 2005 ile 2009 yılları arasında tarım sektöründe saatlik reel ücretler %21 artış göstermiştir.⁶³ İlerleyen yıllarda istihdam edilenler arasında tarım sektöründe çalışanların payı azalmaya devam etmiş ve 2016 yılı itibarıyla küresel kriz öncesindeki seviyenin altında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte istihdamın sektörel dağılımında tarım sektörü önemi korumaktadır.⁶⁴

Ülkemiz son on yıllık gelişim evreleri incelendiğinde hizmet sektörü hariç diğer tüm sektörlerde ciddi değişim yaşanmadığı görülmektedir. İşgücünün niteliği başta olmak üzere geleneksel üretim modellerine yaslanan sektörel yapımız marjinal üretimde de yetersiz bulunmaktadır. Tarım sektörünün yaratmış olduğu istihdam göstergelerinden hareketle elde edilen çıktı düzeylerinin uyumsuz olduğu görülmektedir. Halbuki Hollanda, İsrail gibi küçük ülkelerin genel sathında yürütülen tarımsal faaliyetler sonucu elde edilen çıktı oranları arasında çok önemli pozitif fark görülmektedir. Buda sektörel dağılımda istihdam edilen nüfusun niteliği ile alakalı doğrudan bir gerçektir.

⁶² T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, a.g.e, s.7

⁶³ World Bank, (2012), Good Jobs In Turkey

⁶⁴ Türkiye İş Kurumu, a.g.e., s.38

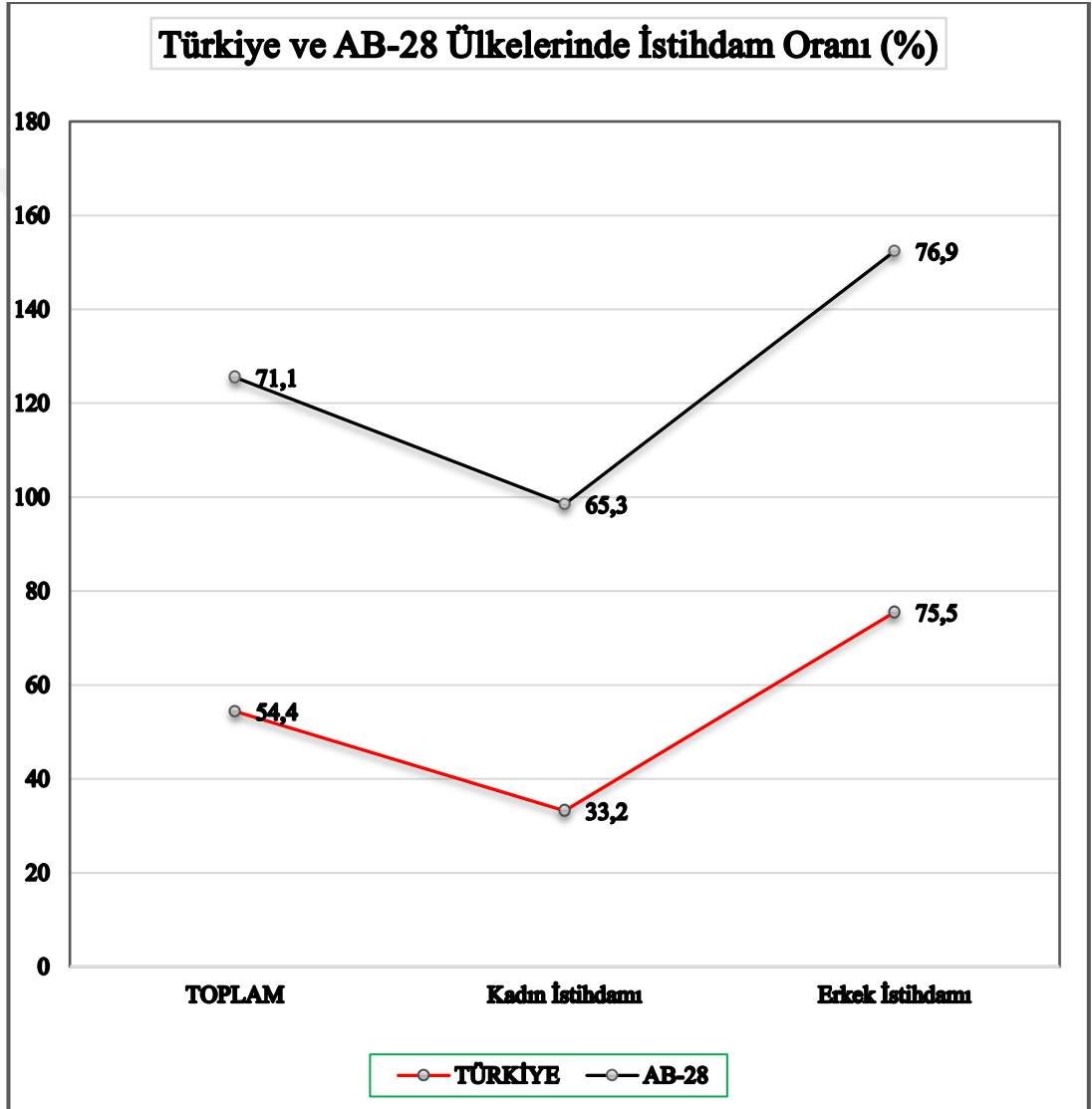
Tablo-10: İstihdamın Sektörel Dağılımı

İSTİHDAM EDİLENLERİN YILLARA GÖRE İKTİSADİ FAALİYET KOLLARI VE DAĞILIMI (Bin Kişi 15+ Yaş)					
YILLAR	TOPLAM	TARIM	SANAYİ	İNŞAAT	HİZMETLER
2010 (YILLIK)	23,3	23,3	21,1	6,6	49,1
2011 (YILLIK)	23,3	23,3	20,8	7,2	48,7
2012 (YILLIK)	22,1	22,1	20,5	7,2	50,2
2013 (YILLIK)	21,2	21,2	20,7	7,2	50,9
2014 (YILLIK)	21,1	21,1	20,5	7,4	51,0
2015 (YILLIK)	20,6	20,6	20,0	7,2	52,2
2016 (OCAK)	18,3	18,3	20,2	6,7	54,8

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları (Erişim Tarihi: 17.10.2016)

Türkiye'deki işgücü piyasasının bir başka özelliği, istihdam oranının muadil ülkelere kıyasla düşük olmasıdır. Birçok ülkede istihdam oranları yüzde 50 hatta yüzde 60'ın üzerindeyken AB-28 Ülkelerinde bu oran yüzde 71,1'dir. Diğer yandan ülkemizde, erkek istihdam oranı AB-28 rakamlarına yakinken; kadın istihdamındaki veriler AB ülkeleri ortalamalarının yarısı kadardır. Kadın istihdamının bu düşük düzeyi, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki toplam istihdam oranı farklarının büyük kısmını açıklamaktadır.

Şekil 26 Türkiye ve AB-28 Ülkelerinde Cinsiyete Göre İstihdam Oranı

Kaynak:

1- Eurostat,

http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=t2020_10&language=en, (Erişim Tarihi:15.12.2016)

2-TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?k.n=72&locale=tr>, (Erişim Tarihi:15.12.2016)

2.4. MESLEKİ EĞİTİM EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Eğitim, ekonomik büyümenin gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Eğitim; işgücünün verimliliğini artırarak, beşerî sermayeye büyük ölçüde katkıda bulunur. Bu sayede, düşük maliyette ve yüksek kapasitede ürün ortaya çıkar. Ayrıca ekonomik açıdan yeni bilgi ve becerilere, yeni teknolojilerin öğrenilmesine ve uygulanmasına, istikrarlı bir şekilde büyümeye katkıda bulunur. Eğitim; ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilerin yayılmasını ve dağıtılmasını kolaylaştırarak, bunların anlaşılır hale gelmesini sağlar. Başka ülke ve toplumlar tarafından tasarlanan, geliştirilen teknolojik icat ve yeniliklerin öğrenilmesini ve yayılmasını kolaylaştırır.

Eğitim-ekonomi arasındaki ilişki şu şekilde özetlenebilir:⁶⁵

- ✓ Eğitim sayesinde kalifiye işgücü yetişerek, ekonomik kalkınma gerçekleşir.
- ✓ Eğitimin kişisel anlamda ve toplumsal yapıda gelir oluşturma özelliği vardır.
- ✓ Eğitim arz-talebinin ve eğitimin verimliliğinin ekonomiyle ilişkisi vardır.
- ✓ Eğitim ile finansman arasında ilişki vardır.

2.4.1. Mesleki Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Rolü

Kalkınma, kişilerin gelir seviyesini artırmak amacıyla siyasal iktidarın belli ekonomik politikaları izleyerek toplumun yapısını değiştirme girişimidir. Kalkınma kavramı toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel ve eğitsel içeriklidir. Eğitim, üretim sürecinde iktisadi kalkınmaya katkıda bulunarak, bireylerin davranışlarında olumlu yönde gelişmeler oluşturur ve kalkınma sürecinde siyasal ve sosyal açıdan da önemli katkılarda bulunur.⁶⁶

Eğitim yatırımları ile ekonomik büyüme arasındaki pozitif ilişkinin tespiti yeni değildir. Geçtiğimiz yüzyılda eğitim yatırımlarının yüksek ekonomik büyüme sağladığını gösteren birçok örnek vardır. Klasik örnek II. Dünya Savaşında fiziki sermayesini yitiren Almanya ve Japonya'nın beşerî sermayesi sayesinde kısa sürede dünyanın iki ve üçüncü büyük ekonomisi haline gelmesidir. Almanya'nın kalkınmasında eğitim sisteminin ve özellikle ikili (dual) mesleki eğitim sisteminin önemi herkes tarafından kabul edilir.⁶⁷

Eğitimin ekonomik büyümeye faydaları şunlardır:

⁶⁵ Adem Korkmaz, "Eğitim ve Ekonomi Arasındaki İlişkiler", L. Küçükahmet, Ankara 2006, s.96-97

⁶⁶ Süleyman Yurtkuran, Türkiye'de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Ağustos-2015, s.12, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

⁶⁷ Doç. Dr. Necdet KENAR, "Türkiye'de ve Dünyada Mesleki Eğitimin Ekonomik Gelişmedeki Önemi", **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Kasım 2009, Sayı:35, 33-46, s.33

2.4.1.1. Gelir Seviyesinde Artış

Eğitimin toplumsal yaşama birçok katkısı vardır. Bunların en önemlilerinden bir tanesi gelir seviyesinde artış oluşturmaktadır. Birçok ülke ve toplumda bireylerin eğitim seviyeleri arttıkça, piyasada iş bulma olanağının kolaylaştığı görülmüştür. Dünyanın çoğu yerinde bu kuralın geçerli olması, insanların iş bulma şanslarını arttırmak için eğitime daha fazla önem vermelerini zorunlu hale getirmiştir. Bir ülkede yaşayan vatandaşların gelir farklılıklarının temel nedenlerinden birisi de eğitim seviyesindeki farklılıklardır. Bir kişinin eğitim seviyesi ne kadar yüksekse, kazancı da aynı ölçüde yüksek olur. Tablo 8'de Türkiye'de bireylerin eğitim seviyelerine göre almış oldukları yıllık ve aylık brüt kazançları gösterilmiştir.

Tablo 11 Türkiye'de Eğitim Durumuna Göre Aylık ve Yıllık Brüt Kazançlar

EĞİTİM DURUMU	Aylık Ortalama Brüt Ücret (TL)		Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL)	
	2010	2014	2010	2014
İlkokul ve Altı	1032	1526	9676	18602
İlkokul ve Ortaokul	1026	1514	9640	18476
Lise	1280	1707	11802	21222
Meslek Lisesi	1593	2263	16334	28143
Yüksekokul ve Üstü	2663	3952	27310	51405

Kaynak: TÜİK

Tablodan hareketle eğitim ve kazanç arasındaki ilişki daha net görülebilmektedir. Genel olarak lokal düzeyde eğitim ve kazanç uyumsuzlukları görülse de bu toplama etki etmemektedir. Genel lise mezunu olma referans noktası olarak alındığında, yüksekokul ve üstü eğitime sahip olanların yıllık gelirlerinin genel lise mezunu olanların 2,42 katı olduğu görülmektedir. Meslek lisesi mezunu olmanın, genel lise mezunu olmaya göre yıllık brüt gelir açısından avantaj sağladığı da belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Yıllık ortalama brüt gelir temelinde, meslek lisesi mezunu olmak 2014 yılında genel lise mezunu olmaya göre 1,33 kat avantaj sağlamaktadır. Ortaöğretimin diğer mezun alanları ile aynı eğitimsel kazanıma sahip olan fakat daha fazla kazanç elde eden mesleki eğitim mezunlarının piyasa yapısı ile kolay uyuşmaları

başta olmak üzere çalıştırıldıkları istihdam alanlarının daha komplike ve daha teknik düzeyi yüksek olması kazanç sınırlarını etkilemektedir. Halbuki mesleki ve teknik eğitim mezunlarının genel olarak istihdamda öncü olmadıkları görülmektedir. Ama brüt kazançta daha iyi noktada buldukları görülmektedir.

Aşağıda Tablo 9'da ülkelerin kişi başı milli gelir düzeyleri ile eğitimde bulunma seviyeleri karşılıklı olarak verilmiştir. Tablo incelendiğinde eğitimde bulunma süreleri daha yüksek olan ülkelerin kişi başı milli gelir düzeyleri de yüksektir. Buradan hareketle eğitimsel kazanımın sadece niteliği artırıcı bir yatırım olmadığı aynı zamanda kalkınma ve gelişimde temel etken olduğu görülmektedir.

Tablo 12 Ülkeler Bazında Kişi Başına Düşen Milli Gelir ve Ülkelerin Eğitim Seviyeleri

ÜLKELER	Kişi Başına Düşen Milli Gelir (2015)	25 Yaş Üstü Nüfusun Yıl Olarak Ortalama Toplam Eğitim Seviyesi
Afganistan	610	3,71
Almanya	45,790	12,76
Avustralya	60,050	11,78
Avusturya	47,260	9,90
Bangladeş	1190	4,93
Bolivya	3000	7,83
Finlandiya	46560	10,23
Hindistan	1590	5,41
İngiltere	43,700	12,33
Kanada	47250	12,61
Şili	14100	9,73
Türkiye	9950	6,5

Kaynak: 1- <http://www.barrolee.com/data/yrsch2.htm>
2- <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>

2.4.1.2 Gelir Dağılımında Adalet

Gelişmiş ülkeleri, az gelişmiş ülkelerden ayıran en önemli özelliklerden bir tanesi, eğitime verilen önemdir. Gelişmiş ülkelerde eğitime sağlanan finansman yüksek olduğu için o toplumun eğitim seviyesi de yüksek olmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan toplumlarda gelir dağılımındaki adaletsizlik, minimum seviyede

olmaktadır.⁶⁸ Gelişmiş ülkelerin süreç içerisinde geliştirmiş oldukları üretim yöntemlerine bağlı olarak elde ettikleri ekonomik kazançları en iyi şekilde nasıl dağıtacakları sorunsalı literatürde önemli bir edinmiştir. Artan niteliğe uygun gelişen ekonomik kazancın maksimum fayda gözetilerek bireyler arasında dağıtımı başta sosyal barış olmak üzere toplumun bütün ilgili katmanlarında önemli bir unsurdur. Bu nedenle kişisel artan gelir düzeyinin mali politika ve uygulamalarla toplumsal tabana yayılma süreçleri iyi planlanmalıdır. Gelir dağılımındaki adaletsizliği ortadan kaldırmak veya minimum seviyeye indirmek için birtakım çalışmaların yapılması gereklidir. Bunların başında, gelir seviyesi düşük olan kesimlerin eğitime özendirilmesi açısından, bu kişilere başarı bursu verilmesi, düşük faizli geri ödemeli yardımlar yapılması, barınma olanakları gibi imkanlar gelir. Bu ve bunun gibi çalışmalar sayesinde toplumsal sınıf farkı azalarak, gelir adaletsizliği ortadan kaldırılabilir.⁶⁹

2.4.1.3. Emeğin Verimliliğini Arttırma

İşgücü kapasitesindeki artış ile ülkelerin refah seviyeleri arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur. Gelişmiş ülkelerde, eğitime verilen önemle birlikte kalifiye işçi sayısı artmış ve bu işçiler sayesinde kaliteli, sağlam ve rekabet gücü yüksek mal ve hizmetler üretilmiştir. Bu ülkelerde teknolojik yenilikleri takip eden, gelişmelere ve yeniliklere açık bireyler için gerekli şartlar sağlanarak hem bu bireyler hem de toplum kazançlı çıkmıştır.⁷⁰

Üretim sürecinde otomasyon, düşük vasıflı ve tekrara dayalı işleri azaltmış, yüksek becerili, analiz ve karar gerektiren işleri artmıştır. “Yalın üretim”, “hatasız üretim-altı sigma”, “kesintisiz üretim”, “Japonların KAİZEN sistemi”, “Toplam Kalite Yönetimi”, “zamana dayalı yönetim”, “iş süreçlerinin yeniden düzenlenmesi”; verimlilik ve kaliteyi artırabilmek için küresel rekabette öne çıkmıştır. Bu gelişmeler, işletmelerin becerili işgücü ihtiyacını artırmaktadır. Küresel rekabette becerili işgücü işletmelerin en önemli rekabet avantajı haline gelmiştir. Beceri açığı ya da beceri krizi hemen tüm ülkelerde işletmelerin şikâyetleri arasındadır.⁷¹

Bu nedenle iş piyasasının yaşadığı dönüşüme bağlı olarak artan uluslararası rekabette en önemli sermaye niteliğe uygun yatırımlarla elde edilen yüksek düzeyli beceridir. Eğitimsel kazanımın diğer yönünü teşkil eden nitelikli eğitimle kuşkusuz emeğin verimliliğini arttırmaktadır.

⁶⁸ Süleyman Yurtkuran, a.g.e., s.12

⁶⁹ Fadila Caillaud (2003), “Gender Gap in Education, Educational Policies and the Dynamics of in Income Distribution”, 2003, p.1-18., <http://www.vcharite.univ-mrs.fr/macrodyn/gendergap.pdf>,

⁷⁰ Süleyman Yurtkuran, a.g.e., s.13

⁷¹ Kenar, a.g.e., s.34

Tablo 13 Dünyada Toplam İşgücü İçerisinde Yükseköğretim Mezunu İşgücü Oranı ve Kişi Başına Düşen Milli Gelir Miktarı

ÜLKELER	Toplam İşgücü İçerisinde Yükseköğretim Mezunu İşgücü Oranı	Kişi Başına Düşen Milli Gelir (\$) (2015 Yılı)
Belçika	39	44,510
Danimarka	30	60,270
Finlandiya	37	46,560
Guatemala	7	3590
İrlanda	39	55,550
Malta	19	23,900
El Salvador	11	3940
Türkiye	22	9950

Kaynak: 1-<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>

2-<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>

2.4.1.4. Teknolojiyi İçselleştirme

Dünyada teknolojik gelişmeler ve yenilikler süreklilik arz etmektedir. Her geçen günde bu değişim daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu değişim ve gelişime ayak uydurmanın temel şartı eğitimidir. Yani o toplumda yaşayan eğitimli bireylerin fazlalığıdır. 21. yüzyılda, gelişmelerin ve yeniliklerin en fazla yaşandığı alan ise teknolojidir. Dünyada gelişmiş ülkelere bakıldığında, bu ülkelerin teknolojiyi verimli bir şekilde kullanarak, ekonomik kalkınma süreçlerini hızlandırdıkları görülmüştür. Bu ülkeler, teknolojik yeniliklerde öncü olmak ve diğer ülkelerle rekabette geri kalmamak için; teknolojik yeniliklere açık, bilgili, becerili bireyler yetiştirilmesi hususunda gereken çabaları göstermektedirler. Çünkü yaşadığımız yüzyılda teknolojik gelişmeleri takip etmeden kalkınmayı gerçekleştirmek mümkün değildir.⁷²

⁷² Süleyman Yurtkuran, a.g.e., s.14

Tablo 14 Ülkeler Bazında İleri Teknoloji İhracatı ve Ülkelerin Eğitim Seviye Oranları

ÜLKELER	Toplam İhracat İçerisinde İleri Teknoloji Ürünlerinin Payı (%)	25 Yaş Üstü Nüfusun Yılı Olarak Ortalama Toplam Eğitim Seviyesi
Almanya	15	12,69
Avusturalya	12	11,77
Avusturya	12	9,89
Bangladeş	0	4,91
Bolivya	8	7,77
Kanada	14	12,56
Türkiye	2	7,77
Danimarka	14	11,53
Macaristan	24	12,14
Uruguay	7	8,11

Kaynak: 1-<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>

2-<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>

Mesleki eğitim teknik bilgi ve teknolojik yeniliklerin azami kullanıldığı bir modeldir. İş piyasası gereklerine uygun ara nitelikte işgücü temini amacıyla yapılan mesleki eğitim, bizzat piyasa içinden ve piyasa koşullarında kullanılan yeni teknik bilgi ve donanımlara en yakın model olduğundan teknik bilgiyi içselleştirmeye en yakın modeldir denilebilir. Yukarıda Tablo 10 ve Tablo 11'den hareketle gelişmiş ülke ekonomilerinde işgücü içerisinde eğitimsel kazanım yönünden en yükseği temsil eden yükseköğretim mezunların çoğunlukta oldukları görülmektedir. İktisadi sistem bir bütün olarak incelendiğinde diğer etkileyen parametlerin de varsayıldığı hesaplamalarda eğitim ve nitelik arasında çok önemli bağ olduğu görülmektedir. Eğitimle kazanılan niteliğin daha yüksek olmasından hareketle elde edilen çıktı düzeyinin de daha nitelikli olduğu görülmektedir. Yukarıdaki örnekte yükseköğretim mezunu nüfusun dikkate alınmasının temel nedeni basamaklandırılan eğitim yapısında yoğunluk ve nitelik olarak en üst noktada bu kesim mezunu işgücü varlığı nedeniyledir. Daha önceki tablolardan hareketle genel olarak mesleki eğitim mezunu öğrencilerinde de marjinal fayda düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Eğitimsel kazanımın artışı beraberinde niteliği getirdiğinden iş piyasası içerisinde elde edilen çıktı da artmaktadır. Mesleki eğitim modelinde de temel amaç öğrencinin iş piyasası gereklerine uygun yetiştirmek olduğundan elde edilen aktif niteliğe göre kişisel gelir değişmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MESLEKİ EĞİTİMDE MODEL ARAYIŞI VE ÖRNEK UYGULAMALAR

Yirmi birinci yüzyılın getirmiş olduğu teknik bilgi, beceri ve kabiliyetler yaşamın bütün alanlarına sirayet ederek insanlığın tarihi sürecine damga vurmuştur. İnsanlık bir bütün olarak hayatın bütün alanlarında büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Artan teknik imkanlar beşerî münasebetleri arttırmış toplumlara, siyasi, politik, sosyo-kültürel cihetlerde birbirine daha da yakınlaştırmıştır. Bu münasebetler diğer bütün beşerî alanlarda etkisini hissettirdiği gibi eğitimde de etkisini göstermiştir. Eğitimin spesifik yönü mesleki eğitimi de etkilemektedir. Ülke ve milletlerin spesifik koşullarda veri politika ve uygulamaları bu neticeyle daha fazla gözlenmiş artı ve eksik yönleri daha fazla irdelenmiştir. Bu münasebetler ışığında eğitim daha da globalleşmiş ülkelerin başarılı politika ve uygulamaları diğer paydaş ülkeler için örnek olmuştur. Başarılı eğitim politikaları ülke içi dinamiklerine uygun olarak başka ülkeler tarafından kullanılmış bu alanda bilgi ve tecrübe paylaşımı amacıyla iletişim kanalları oluşturulmuştur. Bu iletişim kanalları üzerinden mesleki eğitime yönelik iyileştirici politika ve uygulamalara daha kolay ulaşılmış, yaşanan problemlere çözüm yolları aranırken örneklerden faydalanılmıştır. Bütün bu değerlendirmeler üzerinden mesleki ve teknik eğitim alanı da etkilenmektedir. Burada mesleki ve teknik eğitim alanı etki sadece sistem, politika ve uygulamalar olmayıp elbette bu eğitimi alan işgücü de bulunmaktadır. Çağın gereklerinde yetişmiş alanıyla alakalı güncel bilgi ve detayları yeteri kadar özümsemiş bireylerin iktisadi alana yapacağı katkılar hiç şüphesiz çok önemlidir. İyi yetişmiş işgücünün bireysel ve sosyal dokular ile ilkeli münasebetleri var olan problemlere eğilimde kolaylık sağlayacağı gibi spesifik beceri ve yetenekler nedeniyle de işsizlik azalacaktır. Global durum analizlerinde iyi yetişmiş, mesleki eğitimi iyi almış bireylerin daha kolay iş bulma; yapısal işsizlik problemlerine daha az yakalandıkları, friksiyonel iş ve işgücüne istihdamda daha önde oldukları görülmektedir. Bu da bir yönüyle ülke istihdam politikalarında mesleki eğitimin ne kadar ehemmiyetli bir noktada bulunduğuna işaret eder. Avrupa Birliği Meslekî Teknik Eğitimi 2000'li yılların en büyük istihdam aracı olarak kullanmak yönünde adımlar atarken, bu durum özellikle Avrupa Birliğinde ki yaşlı nüfusa karşın genç ve işsiz bir nüfusa sahip olan Türkiye açısından daha fazla önem arz etmektedir. Türkiye'nin genç nüfusunu vasıflı ve nitelikli bir şekilde yetiştirmesi AB ülkeleri standartlarına

yaklaşması ve Avrupa Birliğince belirlenen ilkeleri yakalaması açılarından önem taşımaktadır.⁷³

Ülkemizin OECD ve Avrupa Topluluğuna üye ülkelere kıyasen genç nüfus oranında önemli bir noktada bulunması girişim ve inovasyonda güçlü yön iken nüfusun bu yaş diliminde bulunanların işsiz kalması zayıf yönümüz olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizin gelişmekte olan ülkeler kategorisinde bulunması ve işgücünün çalışma çağında istemeyerek işsiz kalması iktisadi olarak büyüme de açık problemi çıkarırken, diğer yandan sosyal ve siyasal baskı unsuru olduğu da gerçektir. Artan nüfusa paralel artan işgücünün vasıfsız ve donanımsız bulunması iş piyasanın aradığı nitelikte ara eleman eksikliği temel istihdam problemi olarak gösterilmektedir. Alanında iyi yetişmiş, piyasa şartlarının aradığı nitelik ve donanımda arayışta olan işgücü direkt istihdama kaydırılacağından işsizlikte azalacaktır. İşte burada işgücünün beklenen nitelik ve donanımının nasıl temin edileceği sorunsalı başlamaktadır. Eğitim sistemimizin veri piyasa koşulları içerisinde reel piyasa ile var olan iletişim problemleri, öğrencilerin yeteri kadar piyasayı tanıyamama sonucu ile bütünleştiğinden işsizlikte sürekli ve birikimli bir artış devam etmektedir. Birikimli artış yaşanmasa da yine de işsizliğin önüne geçilememekte genç nüfus potansiyelinden yeteri kadar yararlanamamaktadır. Mesleki ve teknik eğitim sisteminin temel kuruluş amaçlarından biri olan istihdam yönünün Ülkemizde ihmal edildiğinin, geleneksel eğitim anlayışına sürdürme isteğinin çağa uygunlaştırılmak istenilen sistemde gecikmeler yaşanmasının temel sebebidir. Özetle Türkiye eğitim sistemi meslekî eğitime gereken önemi vermemektedir. Bunda elbette eğitimin geneline ayrılan bütçeden, eğitim politikasına kadar pek çok değişkenin rolü bulunmaktadır. Eğitim sisteminin genelinde olduğu gibi meslekî teknik eğitimde de birçok sorun çözüm beklemektedir. “Şûra Kararlarında” ve “Kalkınma Plânlarında” atılan önemli teorik temeller uygulanmaya yeterince yansımamıştır. Genel eğitim sorunları karşısında meslekî eğitim gölgede kalmıştır. Sözelimi Okul-Sanayi iş birliği yeterince geliştirilemediği için, meslekî eğitim büyük ölçüde uygulamaya geçememiştir.⁷⁴

Mesleki ve teknik eğitime olan bakışın sorunlu olduğu ülkemizde bizzat sistemin uygulayıcıları dahi işin ciddiyetinden bihaber olduklarından yeteri kadar verim alınamamakta genç ve potansiyel gençlerin diğer genel kurumlara yönelimi düşürülememektedir. Mesleki eğitime yönelen genç nüfusun büyük ölçüde genel ortaöğretim kurumlarına yerleşemeyen psikolojik yönden bastırılan iyi eğitimsiz genç nüfustan oluşması kaliteyi ciddi manada etkilemektedir. Potansiyel mesleki eğitimi iyi

⁷³ Alper Muslu, “Türkiye’de Mesleki Eğitim Mezunlu Nüfusun İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri” Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, 2010, s.65. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁷⁴ Necdet Aykaç, “*Milli Eğitim Dergisi*”, 2002, Sayı: 155-156, s. 3

alamayan gençlerin işgücü piyasasında yeteri kadar aktifleşmediği, marjinal faydalarının az olduğu görülmektedir. Üniversiteye giremeyen gençlerin hiçbir vasıf sahibi olmaksızın çalışmaya başlaması üretimin hacmi ve kalitesini de düşürmektedir.⁷⁵

Ülkemizin artan işgücü ihtiyacı genç nüfusa daha fazla eğilmeye belirlenen standartlara erişimde önem taşımaktadır. Genç nüfusun iş alanlarına kanalize edilmesi; nitelik ve vasıflarına göre Avrupa standartlarını yakalama da en önemli etkidir. Genel olarak dünya genelinde spesifik olarak Avrupa Birliği genelinde uygulanan eğitim modeli iki şekilde başlıklandırılabilir:

- ✓ Tam Gün Eğitim Modelli Mesleki ve Teknik Eğitim
- ✓ Çıraklık ve Yaygın Eğitim Modelli Mesleki Eğitim

Birinci eğitim modelinde belirlenen kurumsal yapıda misyonu ve vizyonu belirli, personel ve bütçe ile desteklenmiş örgün yapıda zorunlu eğitim ile gerçekleştirilmektedir. Model ile temel maksat eğitim aşamasından sonra işgücünün hayata ve iş piyasasına geçişini kolaylaştırmak illa yüksekeğitime devam edeceklerine bunu sağlamaktır. Sürekli ve birikimli kaynaklar ile yönetilen bu modeli eğitime önemli ölçüde kaynak ayıran İsveç, İtalya, Fransa, Belçika, Fransa uygulamaktadır.

Çıraklık Eğitim Modelinde ise meslek eğitimi, devlet ve özel işletmeleri iş birliği ile gerçekleştirilmektedir. Çıraklık eğitimi, Almanya, ABD ve Japonya'da 8-10 yıllık zorunlu temel eğitime dayanmaktadır.⁷⁶ Japonya'daki genel işsizlik ve genç işsizliği oranlarının Avrupa ve ABD'den düşük olması Japonya'daki okul ve çalışma hayatı arasındaki ilişkilerin, özellikle 1980'li yıllardan itibaren uluslararası alanda popüler olmasına neden olmuştur.⁷⁷ Okul ve işgücü piyasası iletişim kanallarının iyi planlanmış olması, mesleki eğitimi model olarak reel piyasa şartlarına iyi odaklanması, güncel ve yeterli eğitimin sunulması, mezunların mezuniyet sonrası rehberliklerinin iyi yapılması düşük işsizlik oranlarında önemli etkidir. Ayrıca düzenli ve sürekli istihdam politikalarının iyi uygulanması da önemli bir etkidir. İşsizlik tahminlerinin siyasi amaç ve tutumlardan tamamen arındırıp piyasa da etkinliği sağlama amacı da diğer bir etkidir. 2017 yılı için belirlenen tahmini %2,9 genel işsizlik oranının 2017 ilk çeyreği için %2,8 olarak gerçekleşmesi buna örnektir.

Belirlenen hedeflere reel piyasa şartlarında ulaşabilme amacıyla tüm toplumsal alanlarda iyi standartlarda değerlendirmeler yapılması, işgücünün piyasa şartlarının uyması, mesleki ve teknik eğitimin piyasaya uyarlanarak plan ve programının uygulanması genel olarak istihdamda önemli olmaktadır. Avrupa genelinde ve özeld

⁷⁵ TİSK, "Türkiye'de ve Dünya'da Meslekî Eğitim Raporu", İnceleme Yayınları, Ankara 1997, s.3.

⁷⁶ TİSK, a.g.e., s.3.

⁷⁷ TİSK, a.g.e., s.3.

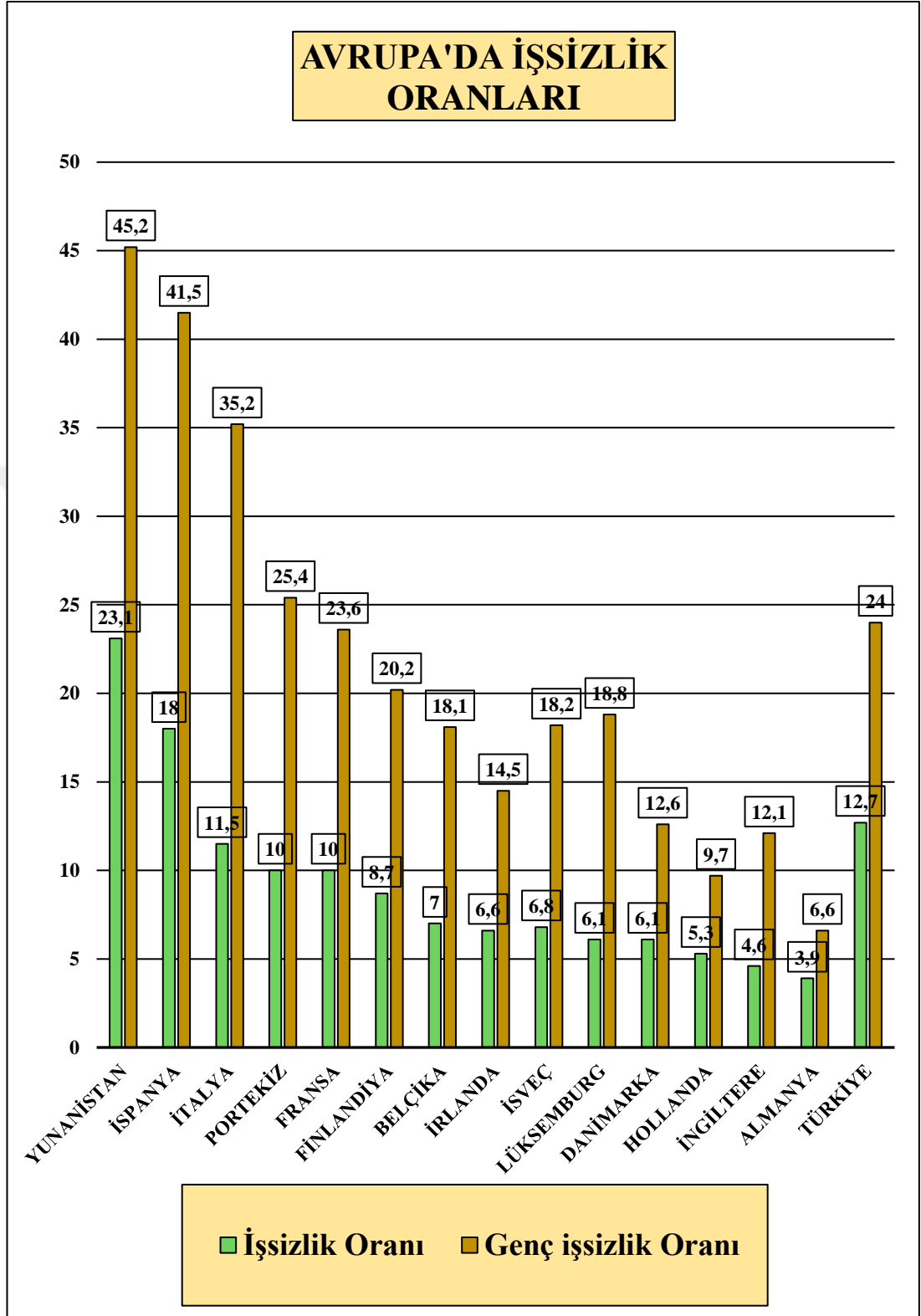
Almanya'nın uyguladığı reel piyasa koşullarına uygun teorik eğitimi istihdama yansımaktadır. 2017 yılı itibariyle genel işsizlik oranının %6,6 olarak gerçekleşmiş olmasına rağmen genç işsizlik oranının %3,9 olarak gerçekleşmesi önemli bir örnektir. Uygulanan istihdam politikalarının genç nüfusun teorik eğitimine uyarlanması, genç nüfus ile iş piyasaları arası diyalogun sürekli ve karşılıklı açık tutulması bu parametrede etkindir. Genel olarak mesleki ve teknik eğitim veren kurum ve kuruluşların atölye ve çalışmalarının eski olması, uygulanan teorik eğitimin piyasa şartlarından bağımsız sınıf ortamında yapılması işgücü ve piyasalar arasında kopukluğa neden olmaktadır. Ülkemizde de bu anlayışta yapılan mesleki eğitim işgücünü piyasaya hazırlayamamaktadır.

Mesleki eğitimde plan ve uygulamalar Ülkemiz için zamanla güncel hale getirildiyse de ticari ve mesleki oda ve kuruluşlarla olan münasebetlerinin kısıtlı olması istihdamda muazzam bir açığa neden olmaktadır. İşgücünün beklenen vasıf ve nitelikten yoksun olarak mezun olması, yapısal olarak istihdama bağdaşmaması işsizliğin ciddi etkenlerindedir.

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin 2017 yılı ile birlikte yaygın ve örgün yapısında değişime gidilmiş mesleki ve teknik eğitim bir bütün olarak Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Mesleki eğitimde değişim yönünde ivmeler olsa da temel amaçta halen yol alınabilmiş değildir. İşgücünün beklenen nitelikte teorik eğitimi reel piyasa şartlarına uyarlanamadığından istihdam problemi hali hazırda devam etmektedir.

Süreç içerisinde bu modelde paydaşlarının artması diğer modellerin ülke şartlarına uyarlanmasına uygulanan modelin avantajlı ve dezavantajlı yönlerinin daha uygun irdelenmesine olanak sağlamıştır. Uygulanan modelin piyasa koşullarına olan mobilitesi işsizliği azaltmada önemli bir değişken olduğundan iş piyasasının bütün bileşenleriyle olan münasebet mesleki ve teknik eğitim modelinin başarı ölçümünde diğer bir önemli değişkendir. Artan genç nüfusun işsizliğinin azaltılması problemi ile karşı karşıya kalan global ekonominin mesleki ve teknik eğitim modeline eğilimi daha önemli halet getirmiştir.

Şekil-27 Avrupa'da İşsizlik Oranları

Kaynak:

1- Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/main-tables>,

2- TÜİK, (Tarihi:07.09.2016)

Almanya’da ikili eğitim (dual sistem) olarak belirtilen bu modelde teorik eğitim meslek okulunda, uygulama iş yerinde yapılmaktadır. Çıraklar genellikle dört gün iş yerine, bir gün okula gitmektedirler. Almanya, İsviçre, Avusturya gibi ülkelerde meslek eğitimi, çıraklık eğitimi yoluyla yapılmaktadır.⁷⁸

Modellerin ülkelere göre uygulama biçimlerinde farklılıklar yaşanmakta kimi ülkeler iki eğitimi modelini bütünsel olarak uygulamakta ancak hangi modelin uygulanacağı hususu uygulanacağı ülke şartlarına göre değişmektedir. Birlik genelinde uygulanan meslek prosedürü mesleki eğitim mezunu nüfusun lehine avantajlar sağlamış bu da bu kitlede bulunanlara ayrıcalık sağlamıştır. Meslek sahibi mezunun serbest dolaşımı başta olmak üzere sağlanan avantajlar konuya yönelik gelişmelere zemin hazırlamıştır. Bunlar;

1. Mesleki eğitimin tüm tabana yayılma koşullarının oluşturularak eğitime erişimi kolaylaştırıcı koşullar sunma,
2. Sektörel ihtiyaçlar gözetilerek mesleki ve teknik eğitim teorik altyapısının oluşturulması, piyasa talep koşullarına uyumsallaştırılması,
3. Artan teknik, teknolojik imkanların mezunlara öğretilmesi ve bu yönde teknolojik transfer amaçlı diğer ülkeler ile ilkeli ilişkiler geliştirilmesi.

Avrupa Birliği Konseyinin çeşitli zamanlarda mesleki eğitim alanına yönelik önermiş olduğu politika ve uygulamalar neticesinde üye ülkeler arası artan münasebetlere olanak hazırlamış ilke ve çerçeveler mesleki eğitimde temel prensipleri getirmiştir. 1963 ve 1976 yılından alınan kararlar uyarınca eğitim sistemleri bir bütün olarak ele alınmış, aksak ve çağ anlayışı dışında uygulanan politika ve uygulamalar kaldırılmıştır. Bütün bu prensipler ışığında eğitim sistemlerinin iyileştirilerek ortak bir seviyeye getirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, yabancı dil eğitiminin geliştirilmesi, yüksek öğretimde işbirliğine gidilmesi, göçmen işçiler ve çocukları için kültürel ve meslekî eğitim projeleri uygulanması, gençlerin öğrenim hayatından iş hayatına geçişini kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılması ve gençlerin istihdamının teşvik edilmesi, yeni teknolojilerin kullanımına yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi gibi alanlara öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁹ 1975 yılında Berlin’de kurulan Avrupa Meslekî Eğitim Geliştirme Merkezi (CEDEFOP) kurulması süreci kurumsal olarak başka bir seviyeye taşıyarak mesleki eğitimde uygulanan program ve politikalara kurumsal destek sağlanmıştır.

⁷⁸ Feyzullah Altay ve Nazlı Üstün, “*Mesleki Eğitim Sistemi Araştırma Raporu*” 2011, s.2

⁷⁹ Aykaç, a.g.e., s.4

Türkiye Konsey kararı ile 11 Haziran 1999 tarihinde Leonardo da Vinci, 3 Şubat 2000 tarihinde de Sokrates programına katılmaya hak kazanmıştır. Türkiye, AB'nin Avrupa Akdeniz Ülkeleri iş birliği (MEDA) programları çerçevesinde “Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi” ve “Temel Eğitimin Desteklenmesi” projelerine de katılmaktadır⁸⁰ Ükelere göre değişen mesleki eğitim uygulama biçemleri arasında ortaklaşma sağlanarak mesleki eğitimin piyasa şartlarına uyarlanması, değişen ve dönüşen yapılara yönelik şartların esnetilerek mesleki eğitim mezunlarına kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu amaçla 1998 yılında konsey kararı en az üç yıl süreli meslekî eğitim ve öğretim sonucu verilen yüksek eğitim diplomalarının tanınması yönergesini kabul etmiştir. Yönergede orta öğretimin sonra, 3 yıl ve daha fazla eğitim görmüş olan üye devletler vatandaşlarının diğer bir üye devlette, kabulün teknik ve moral niteliklerine sahip olma şartlarına bağlı olduğu iş ve mesleklerde çalışmalarına olanak tanındığı ortaya çıkmıştır. ⁸¹ Konsey kararı ile Ülkemiz Leonardo da Vinci programına 11 Haziran 1999'da Sokrates Programına 3 Şubat 2000 tarihi itibariyle taraftır. Türkiye, AB'nin Avrupa Akdeniz Ülkeleri iş birliği (MEDA) programları çerçevesinde “Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi” ve “Temel Eğitimin Desteklenmesi” projelerine de katılmaktadır.⁸²

3.1. ALMANYA MESLEKİ EĞİTİM MODELİ

3.1.1. Genel Olarak

Almanya'da tam zamanlı zorunlu eğitimin ardından genel eğitim mezunları mesleki nitelikler amacıyla dual sistemde 2-3 yıllık mesleki eğitim programlarına katılmaktadırlar. “İşyerinde” ve “Meslek Okulunda” (berufsschule) olmak üzere iki farklı yerde eğitim verildiğinden bu sistem dual/ikili sistem olarak adlandırılmaktadır.⁸³

AB'liği içerisinde ekonomik gelişmişlik, teknik ve teknolojik birikimi ile önemli bir yerde olan Almanya güçlü ve birikimli eğitim sistemi ile istihdam koşullarına en iyi hazırlayan ülke konumundadır. Mesleki eğitim sistemi ile ülkenin reel piyasa koşulları arasında olan uyum ülkenin en güçlü yönüdür. Okul koşullarına uyumlaştırılan mesleki eğitimin işletmelerle kurulan iletişim nedeniyle teorik ve pratik dual eğitim sisteminin özgün olarak uygulandığı başarılı bir modeldir. Bu modelde eğitim okul ve işletme arasında belirlenen plan ve program çerçevesinde yürütülmekte olup öğrenciler mezuniyet sonrası potansiyel işgücüne tecrübe kazandırarak istihdam

⁸⁰ MEB. “2001 Yılı Başında Millî Eğitim”, AÇEM ve 4 Akşam Sanat Okulu Matbaası, 2000, s.297

⁸¹ Muslu, a.g.e., s.65.

⁸² TİSK, a.g.e., s.3.

⁸³ Altay, Üstün, a.g.e., s.3.

olanaklarını arttırmaktadır. Mesleki eğitimin ülke iktisadi gelişimi ve refahına etkisini iyi analiz eden bu ülke genel eğitim ve mesleki eğitim arasında fark görmemekte hatta mesleki eğitim mezunu işgücüne daha da önem vermektedir. Alman mesleki eğitim sistemi ülkemizdeki Ahilik Teşkilatına benzer olarak Ortaçağ'da yapılandırılmış çok eski bir uygulamadır. Sistemin daha önce lonca teşkilatlarınca yürütülmesi süreç içerisinde sistemin okulla ilişkilendirilmesi ve 18 yaş ve altı aktif çalışanlar için Ticaretin Düzenlenmesi Kanunu zorunlu hale getirilmesi ile değişime uğramıştır.

19 yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan işgücü talebi şirketleri makinelere aşına işgücüne yönelimine neden olmuş adeta şirketler kendi içinde hizmetiçi mesleki eğitim faaliyetleri düzenlemişlerdir. Artan makineleşme süreci mesleki eğitimi başka bir evreye taşımış şirket okul işbirliğinde kurumsallaşma aşamalarından biri olan çırak ve kalfa eğitimlerinden 1897 yılında zanaat odaları sorumlu tutulmuştur. 1920 yılında dual eğitim sisteminin mesleki eğitimin diğer alanlarına tatbiki için yeni bir adım atılmış bu adımla ticaret meslek liselerinde dual eğitim sistemi ile bütünleştirilmiştir. Yaklaşık 46 yıl sonra 1969 yılında Almanya'da halihazırda uygulanan dual mesleki eğitim sistemi Mesleki Eğitim Kanunu ile son şeklini almıştır. Bu sistemde öğrenci okulda teorik eğitim ile mesleğini öğrenirken uygulamalı eğitimle de mesleğin inceliklerini bizzat tecrübe ederek yerinde görme imkanına kavuşmaktadır.

Bu sistem 2016 yılı itibarıyla yaklaşık 360'a yakın güncel meslekte ve ekonominin her alanıyla münasebetli bir yapı olarak devam etmektedir. Hayatın bütün alanlarına yönelik mesleki eğitimin ele alındığı bu yapıda basit geleneksel mesleki eğitimler öğretildiği gibi laboratuvar koşullarında ancak öğretilen mesleklerde öğretilmektedir. Çağın anlayış ve fehmine uygun anlayışta hazırlanan güncel eğitim programları ile mezunlar olabildiğince piyasaya uygun eğitim görmektedirler. Ayrıca şartlar oluştuğunda eğitim programları yenilenmekte yeni meslekler de yapıya dahil edilmektedir.

Kurum ve kuruluşlar uygulanan eğitim program ve uygulamaları tüm paydaşlar ile paylaşmakta, belirlenen yeni eğitim programlarını maksimum toplumsal uzlaşa ile uygulanmaktadır. Bu sistemde iş dünyası temsilcileri olduğu gibi hükümetin yetkili kanatları başta olmak üzere iş ve meslek odalarının ve sendikalarda taraf olarak masada yer almaktadırlar. Bu sistemde mezun olacak potansiyel işgücünün en yeni eğitim programlarına uygun eğitilmesi, iş ve istihdam dünyasının talep ve isteklerine münasip bilgi ve becerilerle donatılmış aktif genç işgücü istihdamı amaçlanmaktadır. Buna yönelik öğrencilerin iş dünyasının bütün olanaklarını tecrübe etmiş, okul ve gerçek hayat arasındaki bağlantıyı iyi analiz etmesine yardımcı yapılar teşekkül ettirilmiş, öğrencilere rehberlik kurumları oluşturulmuştur.

Pek çok farklı ortaokul kurumundan (Hauptschule, Realschule, Gymnasium, Gesamtschule veya bir meslek okulu) mezun olan ve bu kapsamda zorunlu eğitimi tamamlamış bulunan öğrenciler dual sistemde tekrar bir araya gelmektedir. Sisteme dâhil olmak için bunun dışında başka bir ön şart bulunmamaktadır.⁸⁴

Almanya'da orta öğretim okulları ilkokulların üzerine dayalı dört tip okuldan oluşur. Günümüzde dual sistem %80 işletmede, %20 okulda (mesleki eğitim merkezi) uygulanan, yani işletme ağırlıklı bir eğitim modeli olarak, Alman mesleki eğitim sisteminin en önemli bölümü durumundadır.

Mesleki eğitim merkezleri her eyaletin eğitim bakanlığına bağlıdır. Finansmanı eyalet tarafından karşılanmakla birlikte sosyal tarafların da katkısı olmaktadır. Almanya'da zorunlu eğitimi tamamlayanların %55'i ikili sisteme, %10'u okul ağırlıklı meslek liselerine, %35'i üniversiteye hazırlayan okullara devam etmektedir. İkili sistemde halen 360'a yakın meslek dalında eğitim verilmektedir.⁸⁵ Mesleki ve teknik eğitim sistemi bütün olarak yinelenmekte süreç içerisinde bazı meslekler sisteme dahil edilirken bazı meslekler azalan piyasa rağbeti ve popülerite sorunu nedeniyle sistem dışına çıkarılmaktadır. Eğitim politika ve uygulamaları tüm paydaşların görüş ve önerileri dikkate alınarak belirlenmekte çatı örgütü Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Belirlenen ilke ve standartlara uymada azami bir ciddiyetle yaklaşılmakta, belirlenen ilke ve amaçlara kesin bir çerçeve çizilmektedir. Bu yapıda okul işletme bütünlüğü ve uygulamada birliktelik önemli olduğundan iki yapı arasında koordinasyona çok ehemmiyet verilmektedir.

Diğer yandan çıraklık eğitimi tercih edenler ile sözleşme yapılmakta bunlara ayrı bir statü belirlenerek pozisyonları korunmaktadır. Burada ki konum çalışan ve öğrenci pozisyonundan tamamen ayrı olup özgündür. Halihazırda bu ülkede yaklaşık 2 milyon çıraklık eğitimi alan öğrenci, 600 bin mesleki ve teknik öğrencisi ile büyük bir yapıdır. Bu sistemde her sene yaklaşık 550 bin öğrenci sınav sonuç belgesi almakta, eğitim alamadan sınava girenler de ayrıca belge almaktadırlar.

Gençlerin çoğu dokuz veya on yıllık okul devresinden sonra 15 veya 16 yaşlarında ikili bir meslek eğitimine başlamaktadır. Yüksek öğrenime hak kazanmış veya hiçbir mezuniyeti olmayan gençler de ikili meslek eğitimine başlayabilmektedir.⁸⁶ Dual eğitim sistemi 900 bine yaklaşan usta öğretici, meslek okullarında da yaklaşık 140 bin eğitimci ile yürümektedir. Eğitimcilerin büyük bir bölümü işletmelerde görevli olduğundan eğitim kalitesi de artmıştır.

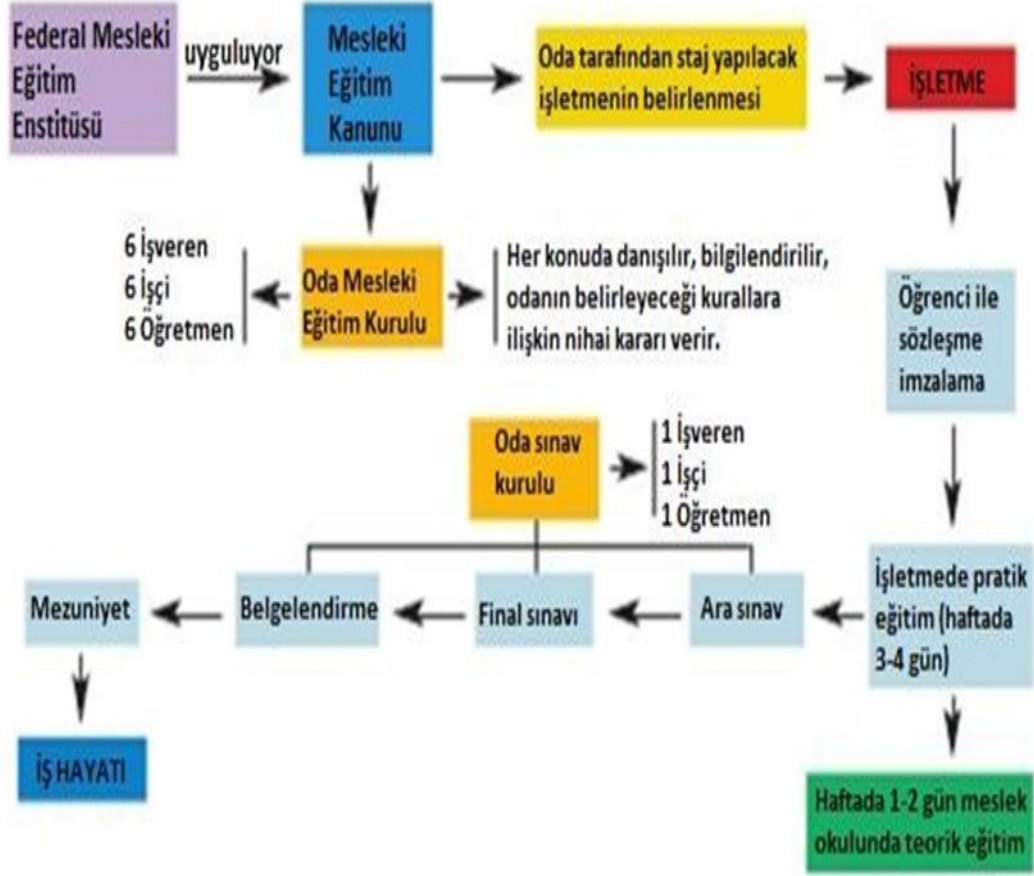
---

⁸⁴ Altay, Üstün, a.g.e., s.6

⁸⁵ Altay, Üstün, a.g.e., s.7

⁸⁶ TISK, a.g.e., s.2.

Resim-3: Almanya’da Mesleki Eğitim Sistemi

Kaynak: Eurostat

Bu modelde federal çerçevede denetim odalarca sağlandığından bir nevi okul işyeri birlikteliği ile oto kontrol mekanizması işletilmektedir. Federal hükümet bu anlayışla harcamaları minimize ederek sorumluluğu toplumun geneline yaymıştır. Halkın bizzat bu yöntem ile eğitim içinde karar verici konumu sağlamlaştırılmış, okul, aile ve işletme birlikteliği maksimum kılınmıştır. Ortaklaştırılan prosedür üzerinden amaçlanan temel gaye başarıdır.

Genel işsizlik oranında ve genç işsiz oranında önemli bir noktada olan Almanya'nın bu düşük işsizlik göstergelerine ulaşmada gösterdiği tarihi yolculuk ehemmiyetlidir. Uygulanan eğitim sistemi bizzat piyasa koşullarına hâkim piyasa içerisinde gelen şirketler dahil edildiğinden istihdam alanı kolay oluşturulmaktadır.

Bu da sistemin uygulanabilirlik yönünü güçlendirip başarı düzeyini arttırmaktadır. Çünkü ikili sistemden mezun olanların %90'ı bir yıl içinde iş bulabilmektedir.⁸⁷

2017 yılı itibariyle yukarıda belirtildiği şekilde genel işsizlik oranının tüm Avrupa ülkeleri arasında en düşük seviyede olması, genç nüfusun işsizlik oranlarının çok düşük oranlarda bulunması bu dual eğitim sisteminin başarısıdır.

İşletme okul işbirliğinin iyi belirlenip iyi prosedüre bağlanması, denge denetim mekanizmasının iyi düşünülüp uygulanması, toplumun kararlara katılımının temin edilerek gönüllülük esasına bağlı eğitim iş ve işlemlerinin yürütülmesi başarının temel kaynağıdır. İşgücünün istihdama yönlendirilirken güncel eğitimin bütün alanları donanımlı olması, mesleki yönden mezunların daha önce işletmelerde tecrübe edinmiş kişilerden olması, kişi işletme diyaloglarının üst perdede sağlanması yukarıda ki işsizlik oranı göstergelerinin temel nedenidir. Diğer yandan işletme bünyesinde çirak istihdam etme faaliyetleri de devam etmektedir. Genel olarak yaygın kanaat işletme faaliyetlerinin çeşitli ve zor olması, işletmelerin bizzat mesleki eğitim sistemi içerisinde eleman temini gibi temel sebeplerle çirak eğitime sıcak bakmadıkları görülmüştür. Bu da ülke çapında işletme bulma problemine neden olmaktadır. Fakat yine de genel olarak yaklaşık %25 oranında işletmenin bu yönden çiraklık eğitime yardımcı oldukları görülmektedir. Ülkenin bizzat vatandaş odaklı eğitim yapısı nedeniyle göçmenlerin eğitim sistemine entegre edilmesi problemi yaşanmaktadır. Ülkenin iktisadi çekim merkezi konumu nedeniyle yıllarca göç almış olması bu problemin ana kaynağıdır.

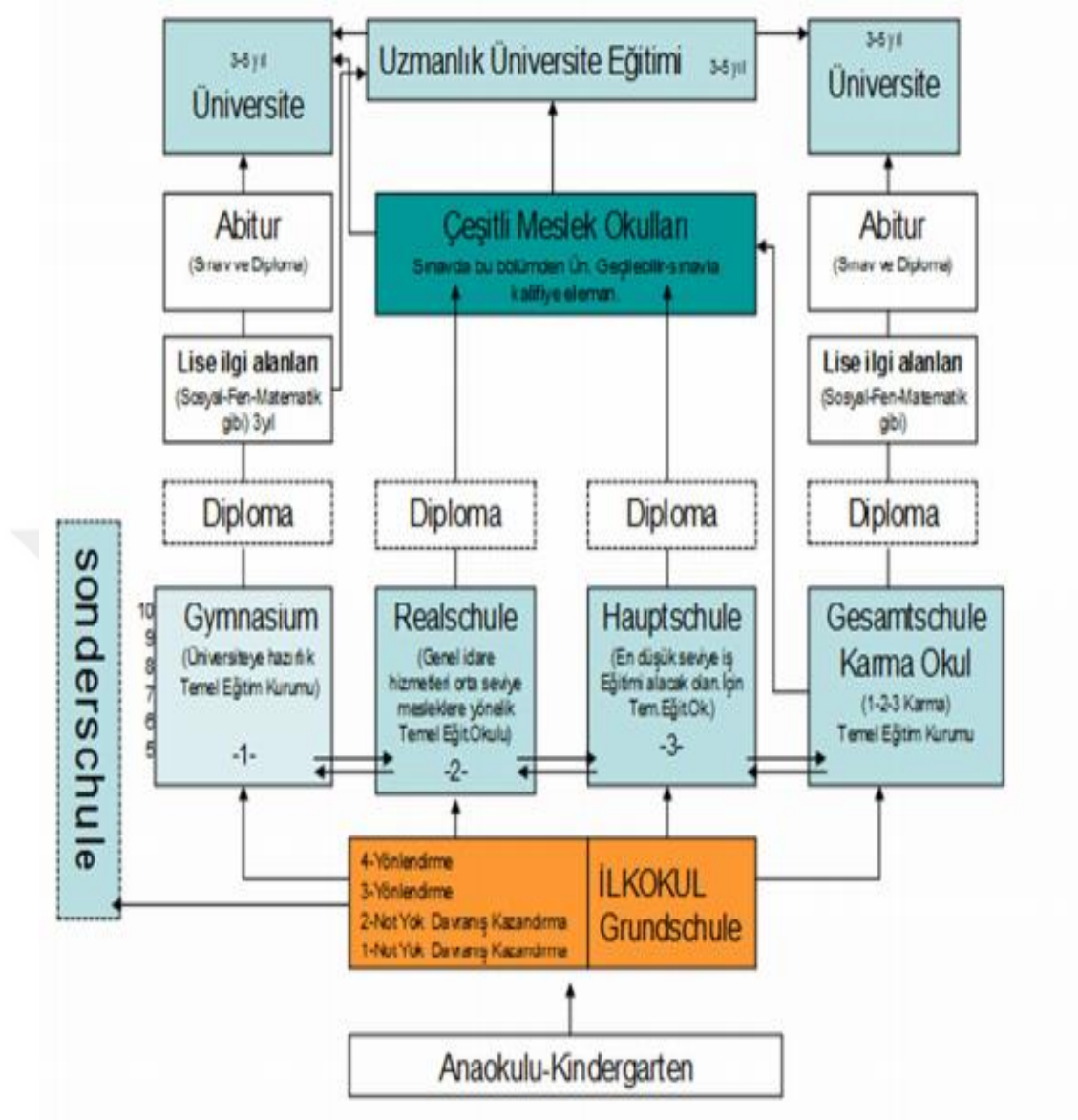
Mesleki eğitim modelinde işletme odaklı eğitim sistemine bizzat ilgili iş alanlarının temsilen kanuni zorunluluğa tabi tutularak sisteme angaje edilmesi istihdamda varılan iyi göstergelerin temel sebebidir. Sistemin denge denetim mekanizması içerisinde işletme ağırlıklı yapısı bizzat okul sıralarından başladığından öğrenci piyasa yaşam koşulları teorik aldığı gibi pratikte de tecrübe ederek öğrenmektedir.

Sistemin kendi içerisinde evrelendirilmesi yani basamaklara bölünen eğitim sisteminin kendi içerisindeki tutarlı yapısının korunarak özel sektör iş alanlarıyla münasebetlendirilmesi, iş alanlarına sistem içerisinde temel belirleyici vazife verilerek yerinin ve görev alanlarının belirlenmesi, öğrenciye kişisel gelişim ve kendini gerçekleştirme amacına uygun eğitim içerisinde eğitiminin evrelendirilmesi modelin en önemli yenilikçi yapısıdır.

---

⁸⁷ Altay, Üstün, a.g.e. s.7

Resim 4: Almanya Genel Eğitim Sistemi

Kaynak: Eurostat

Ülkenin son yıllarda göçmen problemine eğilerek ülkeye kabul edilecekler için dil şartı koşmasının temel sebebi budur. Göçmenlerin topluma entegre edilerek kültürel, sosyal ve iktisadi yapıya uygun eğitilmeleri de diğer önemli bir başlıktır. Bir işletme ancak, elinde mesleki ve pedagojik yeterliğe sahip usta öğretmenler mevcut olduğu takdirde gençlere meslek eğitimi verebilmektedir. ⁸⁸

Devletin bir orkestra şefi rolü burada önem arz etmektedir. Yönlendirme, nitelik ve teknik açıdan donanımla hale getirme, yapı olarak ihtiyaçları karşılayabilme hususları eğitim merkezi olabilme koşulları arasındadır.

⁸⁸ TİSK, "Türkiye'de ve Dünya'da Meslekî Eğitim Raporu", İnceleme yayınları, Ankara, 1997, s.3.

Yalnız burada üzerinde önemle durulması gereken bir faktör var. Bu ülke de toplumun eğitim kurumları ile olan doğrudan münasebeti, işletmelerin bizzat uygulayıcı, denetimci ve karar alıcı konumda bulunmaları muazzam bir bilgilenmeyi beraberinde getirmiştir. Yoksa işletmelerin mesleki eğitim verme yükümlülüğü bulunmadığı gibi mesleki eğitimde zorunlu değildir. Kurulan sistemin hem işletme hem işgücüne yararlı bir yapıda konumlandırılması, işgücüne istihdam koşullarını daha kolay temin etme şansı verdiğinden, işletmelere de bizzat uygulayıcı, yüklenici vasfı vererek işgücü temin olanağı verdiği için tercih sebebidir. Bu dual sistemde toplumun temsilcileri, işletmelerin yetkili sendika ve karar organları, çalışanların konfederasyon ve yetkili mercileri ve devletin resmî kurumları aynı payda da aynı amaç için asgari müştereklerde buluşarak karar sahibi ve uygulayıcı olmaları yönü ile farklıdır. Burada istihdama yönelik işbirliği eğitimin ilk evresinden son evresine kadar sürekli ve birikimli bir anlayışla devam ettiğinden sistemin başarısı artmaktadır. Kurulan karşılıklı iletişim federal çapta olabildiği gibi bölgesel ve kurumsal yapıda da olabilir.

3.1.2. İşletmelerüstü Eğitim

Daha önce değinildiği gibi belli şartlar dahilinde kurulan şirketlere ait eğitim merkezlerine işletmelerüstü eğitim merkezi denilmektedir. Burada temel amaç işletmede eğitim gören potansiyel işgücünü reel piyasa şartlarına olabildiğince iyi hazırlamak ve teorik eğitimi kuvvetlendirmektir. Ülke genelinde zorunlu olmamakla beraber 550'ye yakın işletmelerüstü eğitim merkezinin faaliyet gösterdiği görülmektedir. İkili sistemde çıraklar işletmede pratik eğitim görmekte, eğitimin teorik kısmını okulda almaktadır. Özellikle küçük ölçekli işletmelerde eğitim programının öngördüğü bazı eğitimler eksik kalabilmektedir. Ancak eğitim sonunda alınan belge bu belgeye sahip herkesin aynı eğitimi aldığını ve aynı yeterlilik seviyesine sahip olduğunu göstermektedir. İşte işletme eğitiminin eksik kalan kısımları bu merkezlerde tamamlanmaktadır. Bu merkezlerde verilen eğitim standarttır ve tüm okullarda aynı programlar uygulanmaktadır. Özellikle sanatkarlıkla ilgili mesleklerde bu tamamlayıcı eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim süresi ve niteliği mesleklere göre farklılık göstermektedir. Örnek vermek gerekirse; berberlik mesleğini öğrenenler 3 yıllık eğitim süresi içinde üç hafta işletmelerüstü eğitim görmek zorundadır. Bu eğitim sınava girmeden kısa bir süre önce alınmaktadır.⁸⁹

Marangozluk mesleğinde 8 hafta, araba mekantroniği meslek dalında 10 hafta, inşaat meslek dalında 32 hafta eğitime gelmek zorunluluğu bulunmaktadır.⁹⁰

⁸⁹ TİSK, a.g.e., s.3

⁹⁰ TESK, "Ekspertiz Raporu" 2014, s.5

İşletmelerüstü eğitimin finansmanı temelde bu eğitimden elemanları yararlanan işletmeler tarafından karşılanmaktadır. Mesleklerine göre günümüzde haftalık eğitim gideri 250-400 EURO arasında değişmektedir. Eğitime öğrencisini gönderen işletme açısından bunu karşılamak büyük bir harcama ya da mali yük olarak değerlendirilebilmektedir. Bu bedelin karşılığını verebilmek için merkezler eğitimin kalitesi sürekli olarak yükseltmeye çalışmaktadır. Öğretmenler ve ekipmanlar sürekli geliştirilmekte, merkezlerin kalite güvence belgeleri bulunmakta, bunu korumak için sürekli kendini geliştirme ve yenileme faaliyetleri yapılmakta, eğitimlerin kalitesi ve verimliliği hakkında işletmelerden ve öğrencilerden geri bildirimler alınmakta ve titizlikle değerlendirilmektedir. Öğretmenlerin kendini geliştirmesi için imkanlar sağlanmaktadır. Eğitim merkezleri diğer meslek kuruluşları ile de yakın ilişki içinde bulunmaktadır. Meslek kuruluşları eğitilmiş elemana ihtiyaç duyulduğunda bunu eğitim merkezlerine bildirmekte ve buna uygun olarak eğitim programları açılmaktadır.⁹¹

Bu merkezlerde uygulanacak eğitim politika ve uygulamaları temelde Federal Almanya Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmekte olup eğitim merkezinin bölgesel ve iktisadi alanda faaliyet gösterdiği yerin şartlarına münasip içeriği de bağlı buldukları ticari veya sanayi odalarının bünyelerinde kurulan bağımsız kurullarca doldurulmaktadır. Merkezlerin ihtiyaç duyduğu tüm alanlarda ilgili meslek ve zanaat kurumları finansör olabildikleri gibi Avrupa Birliğinin sağlamış olduğu mali fonlarda önemli bir gelir kaynağıdır.

Bu merkezlerin finansmanında Devletin önemli oranda desteği bulunmaktadır. Özellikle önemli yeni donanım alımında yerel idare ve genel idare tarafından %70 oranında Devlet desteği sağlanmaktadır. Merkezde 7000 öğrenci bulunmakta, 30 meslek dalında eğitim verilmektedir. Mesleki yönlendirme, okul ile eğitim merkezleri arasında sıkı işbirliği ile sağlanmaktadır. Okullar mesleki eğitim merkezlerini ziyaret ederek meslekler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Eğitim merkezinin istatistikleri incelendiğinde günümüzde en çok ilgi gören ve talep edilen meslek dallarının sırasıyla oto mekantroniği, berber-kuaförlük, marangozluk, büro yönetimi, metal meslekleri, diş protez teknisyenliği olduğu görülmektedir.⁹²

3.1.3. Meslek Kuruluşlarının Mesleki Eğitim İçindeki Rollerini

Temel olarak ülke genelinde federal çapta örgütlenen zanaatkar odaları Alman Zanaatkar Odaları Konfederasyonu üyesidir. Zorunlu ve gönüllü üyeliğin bulunduğu

---

⁹¹ Altay, Üstün, a.g.e., s.3

⁹² TISK, a.g.e., a.g.e., s.3

bu yapıda temel amaç üyelerin çıkarlarının ilgili tüm makamlara karşı korunup geliştirilmesidir. Bu yapılar federal çapta çalışmalarını yürüttükleri bölgeler içerisinde faaliyet yürüten girişimcilerin zorunlu üyeliği ile çalışmaktadırlar. Üyelikte temel koşul beşerî herhangi bir alanda meslek sahibi olup bu mesleğin fiili olarak yürüten olmaktır. Yasalarla çerçevelemiş 100'e yakın meslekte işletme yapısı ve işletme fiili büyüklüğü dikkate alınmadan yapılan zorunlu bir üyelik. Daha önce tüm mesleklerde ustalık belgesi aranmakta iken 5 yıl önce meslekler sınıflandırılmış ve bazılarında ustalık belgesi aranmaya başlanmıştır.⁹³ Bu yapıların temel vazifeleri şunlardır;

- ✓ Üyelerin çıkar ve menfaatlerini tüm oluşumlara karşı korumak,
- ✓ Üyeleri temsil etmek,
- ✓ Üyelerin gelişimi ile alakalı mesleki faaliyetler yürüterek yeni eğitim merkezleri kurmak, gerekirse yeni ortaklıklara yönelmek,
- ✓ Tamamen işletmelerden bağımsız eğitim merkezleri kurmak ve rehberlik yapmak,
- ✓ Mesleki eğitimin tüm evrelerinde üyelere danışmanlık yapmak,
- ✓ Mesleki eğitime yönelik toplumsal farkındalık düzeyini arttırmak, bu amaçla çalışmalar yapmak,
- ✓ İşgücüne teknolojinin yeni imkân ve kabiliyetlerine münasip gelişim eğiti vermek, istihdama yönelik alanında yetkin vasıflı insan yetiştirmek,
- ✓ Çırac eğitimi, kalfa eğitimi ve usta eğitimlerini tertip etmek, sınav yapmak,
- ✓ Herhangi bir alanda meslek edinmek isteyen kimselere gelişim amacıyla meslek edinmede yardımcı olmak,

Bu kurumların genel vergi kanunları dışında kazanç ve vergiye dayalı bir aidat sistemi vardır. Genel aritmetik ortalama 250 Euro'dur. Bu kuruluşlara yalnızca iş ve işletme sahipleri aidat ödemekte, çalışanlar yalnızca üye olabilmektedirler. Odalar genel kurul tarafından yönetilmektedirler. Bu kurulun üçte biri çalışan, üçte ikisi işletme sahiplerinden oluşur. Bu kuruluşlar yalnızca iş sahiplerini değil çalışanları da hak ve menfaatlerini de savunmaktadırlar. Bu kuruluşlara üye yapılar genelde küçük hacimli işletmeler olduğundan birbirleriyle olan iktisadi, beşerî münasebetleri oldukça ileridir.

Odanın gelirlerini %35 aidat, %37 eğitim ve kurs gelirleri, %12 servet gelirleri, %11,8 devletten elde ettikleri gelirler, %3 diğer gelirler oluşturmaktadır. Giderler ise %49 personel gideri, %8 hizmet alınan uzmanlara ödenen ücretler, %22 demirbaş ve

---

⁹³ Altay, Üstün, a.g.e., s.38.

diğer sarf malzemesi, %6 faizler ve geri ödemeler, %10 yatırım giderleri olarak gerçekleşmektedir.⁹⁴

Bu kuruluşların iş ve işlemlerinin bizzat Federal Almanya Hükümeti temsilcileri tarafından sahiplenip yetkili organlarca desteklenmeleri sonucunda güvenilirlikleri halk arasında oldukça yüksektir. Artan zorunlu üyelik odaların resmi kurum ve kuruluşlar karşısında konumlarını güçlendirmekte ayrıca maddi kaynaklarının çeşitlenmesine sebep olmaktadır. Artan maddi olanaklar ve üye sayısına paralel olarak bu kuruluşların eli güçlenmekte daha iyi temsil daha iyi hizmet olanaklarına kavuşmaktadırlar.

Bu kuruluşların en önemli vazifesi üyelerine karşılıksız verdikleri danışmanlık ve rehberlik hizmetlerdir. Odanın büyüklüğüne göre danışmanlık hizmeti sunulacak mesleki faaliyet alanı çeşitlenmekte sosyal, siyasal, teknik ve diğer tüm alanlarda olmak üzere özellikle yeni bilgi teknolojileri, iletişim, ar-ge alanlarında çok sayıda danışmana görev verilmektedir. Diğer yandan üyelerin iş ve işlemlerini kolaylaştırıcı, noter, bilirkişi ve aracılardan hizmet alınmakta ihtiyaç duyulması halinde bu hizmetlerden yararlanılmaktadır.

Almanya'da meslek odaları, meslek eğitimi için yetkili kuruluşlardır. Odaların da en önemli görevi mesleki eğitimle ilgili faaliyetler yapmak, bunları geliştirmek, üyelerine mesleki eğitim hizmetleri sunmaktır. Odaların personelinin çoğu eğitimcidir. Odalarda eğitim, sınav ve belgelendirmeye ilişkin olarak çok sayıda görev yerine getirilmektedir. Kalfalık ve ustalık belgeleri düzenlenmektedir. Odalara ait işletmelerüstü eğitim merkezlerinde yaşam boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde üyelere, yanlarında çalışanlara ya da diğer talep eden gruplara eğitimler düzenlenmektedir.⁹⁵ Zanaatkarlıkla ilgili 90 meslekte önce çıraklık eğitimi verilmektedir. Çıraklık eğitimi 2,5-3,5 sene sürmektedir. Bu eğitim esnasında çırak işletmeyle iş sözleşmesi yapmak zorundadır. Böylece sözleşme yapan işletme çırağın eğitimi için sorumlu hale gelir.⁹⁶ Dual eğitim sisteminde okul ve işletmeler eliyle yürütülen eğitim çalışmalarında ticari faaliyet yürüten kuruluşların temsilcilerinin de bizzat uygulayıcı ve belirleyici konumları muhafaza edilerek sisteme katılımlarının sağlanması diğer tüm sistemlerden ayrı temel farktır. Bu sistemin deruhte edilmesinin temel amacı piyasa ve okul işbirliğinde güncel uygulamaların daha kolay takip edilmesi, teorik eğitim ile desteklenen öğrencinin pratik yönünün de güçlü kılınarak mezun edilmesidir. Bu örnekte öğrenciler yeni teknolojik gelişmeleri bizzat yerinde tecrübe ederek uygulamakta, mezuniyet sonrasında farazi oluşabilecek yapısal

---

⁹⁴ Altay, Üstün, a.g.e., s.7

⁹⁵ Altay, Üstün, a.g.e., s.8.

⁹⁶ TISK, a.g.e., s.3

işsizliklerin önüne geçilmektedir. Bu kurum ve kuruluşlar nezdinde öğrenci değişim projelerine ilişkin iş ve işlemler yürütülmekte, çağın niteliklerine uygun bilgi iletişim, teknoloji transferi, araştırma ve geliştirme hizmetleri, pazarlama ve dağıtım hizmetleri, girişimcilik konularında projeler hazırlanıp yürütülmektedir. Avrupa'nın çeşitli ülkeleri ile bu projeler üzerinden iletişim kurulmakta, birlikte çalışma alanları oluşturularak ortaklık kurulmaktadır. Leonardo programı başta olmak üzere Avrupa Kıtası genelinde uygulanan öğrenci değişim hareketleri azami takip edilmekte programlardan olabildiğince yararlanılmaktadır.

3.1.4. Mesleki Yeterlilik Çalışmaları

Genel olarak Avrupa Birliğine üye ülkelerde uygulanan mesleki standartlar eğitim tüm şubelerinde de uygulanmaktadır. Mesleki çalışma alanlarında pratikte birliktelik sağlanması, belirlenmiş standartlar çerçevesinde ortaklaşma amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Fakat birlik genelinden Avrupa Konseyi tarafından belirlenen ortak ilkeler üzerinde ortak mesleki çalışma alanlarının oluşturulup uygulamaya konulmasında problemler yaşanmaktadır. Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin farklılaşması, standartların ülke uygulamaları ile olan uyumsuzluğu belirlenen hedef ve ilkelere ulaşmada temel problemdir. Belirlenen mesleki yeterlilik kriterlerinin çerçevesinde tüm ülkeler ortak bir payda da buluşturulmak istenmekte ve fakat ülkeler göre değişen tutum nedeniyle aksamalar yaşanmaktadır. Alman Federe Cumhuriyetinin çok eskiye dayanan mesleki eğitim modeli tecrübeler ışığında mesleki yeterlilikte bu ilkeleri yakalamış olsa da genel olarak Avrupa Birliği üyesi diğer ülkeler için aynı şey söylenemez. Uygulanan mesleki yeterlilik standartlarını gözetici, denetleyici ve uygulanabilirliği hususunda karar verici ulusal bir kurum bulunmadığından alınan belgelerin geçerliliğine iş piyasası bizzat karar vermektedir. Genel olarak yaşanan problemler için çözüm yolları düşünülse de sistemin bir bütün olarak kaldırılması söz konusu değildir. Sistemin aksayan yönlerinin irdelenip buna uygun reçetelerin sunumu için Avrupa Konseyi bünyesinde çalışma grupları teşkil edilmiştir.

3.1.5. Modelin Kanuni Altyapısı

Mesleki eğitimin işletmelerde uygulanan bölümünden Federal Hükümet, okullarda uygulanan bölümünden ise genel liselerde de dahil olmak üzere tüm okullarda olduğu gibi eyalet hükümetleri sorumludur. Eğitim ve Kültür İşleri Bakanları

Daimî Konferansı ise tüm eyaletlerdeki okullarda verilen eğitimin koordinasyonundan sorumludur.⁹⁷

Federal Hükümet tarafından kurumsal kimliği kanunlar ile oluşturulan mesleki ve teknik eğitim bölgesel düzeyde yapılanan sanayi, ticari, esnaf ve zanaatkar odalarının sisteme bizzat dahil edilerek sistemin yürütülme ayaklarından biri olan denetim yetkisi ile yetkilendirilmeleri temel mesleki eğitimde en önemli farklılıktır. Meslek kuruluşlarına verilen bu yetki ile halk bir nevi eğitimde karar verici konuma yükseltilmiş belirlenen politika ve uygulamalarda ortaklaşma sağlanmış, ilgili oda ve kuruluşlar nezdinde toplumsal mutabakat sağlanarak sorumluluk paylaşılmıştır. Bölgesel ve federal bazda yapılandırılmış olan meslek kuruluşları hali hazırda seksek ikiye ulaşan sayı ile hizmet vermektedirler. Yaklaşık dört milyona varan işletme kamu hukuku içerisinde faaliyet yürütmekte olup üyesi bulunan işletmelerin çıkarlarını devlet makamlarına karşı korumaktadır. Belirlenen model içerisinde görev paylaşımı kanuni nizama bağlanmış çeşitli meslek kurum ve kuruluşları kanuni görev icabı nedeniyle sistemde aktif hale getirilmiştir. Düzen ve denetim bu anlamda bu meslek odalarına devredilmiş sorumluluk paylaştırılmıştır. Yeni bilgi ve kabiliyete uygun ders araçlarını temini, kurulum ve kullanımı hususunda odalar öncüdür. Okul ihtiyaçlarının çoğu yine bu kanla üzerinden temin edilmektedir. Oda ve işletmeler Meslek Eğitimde; teorik eğitimin okulda, pratik eğitimin işletmelerde verilmesinin doğru ve kalıcı çözüm olduğu konusunda ortak mutabakata varılmıştır. Öğretim programlarının hazırlanmasında şirketler ve öğretmenler birlikte görev alırlar. Odalar, dual mesleki eğitim sistemindeki görevlerinden dolayı gelir elde ediyor.⁹⁸

3.1.6. Uygun İşletmenin Belirlenmesi

Bu ikili eğitim sisteminde işletmelerin bağlı buldukları esnaf veyahut ticari oda tarafından kendi bünyelerinde mesleki eğitim faaliyeti yürütüp yürütemeyeceği hususunun kararlaştırılması ile başlamakta olup bu mesleki eğitim faaliyetlerini icra etmeye istekli işletmelerin uygun yol ile başvuruda bulunup oda tarafından belli kriterler tabii tutulup değerlendirilmesi ile sona ermektedir. Değerlendirmeler akabinde odaya mesleki eğitim verme amacıyla yetki veriliyor. Mesleki kuruluşlar bu görevleri ifa ederken bünyelerinde istihdam ettikleri danışmanlardan yararlanmaktadırlar. Odaların bünyelerinde yapılandırdıkları mesleki eğitim kademelerine uygun olarak danışmanlar tarafından işletmelerin ilgi alanlarında yeterlilikleri, eğitmen ve eğiticinin durumu ve sundukları eğitim olanak ve yapılarına bakarak değerlendirmektedirler.

---

⁹⁷ Altay, Üstün, a.g.e., s.6

⁹⁸ Altay, Üstün, a.g.e., s.6

Evvla eğitcilerin mezuniyet belgelerine ve iş deneyimi kriterleri ¼zerinden yapılan değerlendirmeler birinci aşama temel kriter iken mezuniyet kriteri aranmadan eğitim g¼revlilerinin varsa yeteri kadar tecr¼besi de yetki vermeye yeterli g¼r¼l¼yor. Y¼z saatin ¼zerinde s¼ren bu eğitimlerde mesleki faaliyet alanına ilişkin eğitimin yanı sıra federal cihette y¼r¼t¼len ikili mesleki ve teknik eğitim ile alakalı temel bilgilendirme de yapılmaktadır. İşin doğası gereği yeterli tecr¼be ve birikim sonucu edinilen ustalık belgesi sahibi eğiticilere de diğer yeterlilik kriterlerine bakılmadan yetki veriliyor.

İkinci olarak, mesleki faaliyet alanı dikkate alınarak yapılacak mesleki eğitim işinin ruhuna uygun g¼ncel teknik, teknolojik alet edevatın bulunması ayrıca ¼đrencinin gelecekte g¼rev alacağı piyasa yapısının gerektirdiği mesleki bilgi haricinde diğer beşerİ alanlarda temel eğitimde yapılmaktadır. Bu yolla mezuniyet sonrası ¼đrencinin yeterli teknik ve sosyal alanlarda donanımlı mezuniyeti amaçlanmaktadır.

Belirlenen niteliklere haiz mesleki yeterlilik kurumlarının mesleki eğitim modeli içerisine dahil edilmesiyle eğitimin sadece devlet eliyle g¼r¼leceęi anlayışı bir nevi aşınmakta bu kuruluşlara rekabet alanı açılarak daha iyi eğitim vermenin ¼n¼ açılmaktadır.

3.1.7. S¼zleřme Aşaması

Federal cihette ¼lkenin herhangi bir yerinde alanında veyahut diğer mesleki alanlarda eğitim almak isteyen vatandaşlar ve diğer yabancı kimseler meslek odalarının daha ¼nce belirli kriterleri karşılıyıp faaliyet izni verdikleri şirketlerin birinde bu eğitim faaliyetlerine katılabilmektedirler. Başvurular genelde zorunlu mesleki eğitimin akabinde yapılıyor. İşletme kaç ¼đrenciye ve hangi meslek veya mesleklerde eğitim vereceğine, oda ile de mutabakata vararak, kendisi karar verebiliyor. İşletme, eğitim verilecek kişiye de ilan yoluyla veya İş Ajansı aracılığıyla buluyor.⁹⁹

İşletmeler mesleki eğitim verecekleri ¼đrencileri belli kriterlere tabi tutarak eğitime almakta; uygun g¼r¼len eleme yollarına g¼re belirlenen komisyonlara ¼đrenciler sevk edilmekte bu komisyonlarda değerlendirmeler tamamlanıp uygun g¼r¼len ¼đrenciler ile s¼zleřme imzalanıyor. Burada işletmenin hacim ve kapasitesine g¼re bu komisyonlarda g¼rev alacak kişi sayısı değişkenlik g¼steriyor. Belli bir sayının ¼zerinde ¼alıřanı bulunan işletmelerde komisyonlara ¼alıřan temsilcileri yanı sıra insan kaynaklarından sorumlu m¼d¼rde komisyon toplantılarına iştirak etmektedir. Burada yapılan elemeler işletmenin o anki durumuna g¼re bazen test usul¼ bazen cv durumuna bazen de m¼lakat sistemi ile gerçekteştirilmektedir. Mesleki eğitimde

---

⁹⁹ Altay, ¼st¼n, a.g.e., s.9

bulunacak işletme eğitime alınması münasip görülen kişi ile sözleşme imzalamaktadır. Bu sözleşme ile işletme öğrencinin ilgi alanında bulunan mesleki bilgi ve becerileri en uygun şart ve koşullarda kişiye aktaracağı hususu taahhüt etmiş olmaktadır. Yapılan sözleşmeler işletmenin bağlı bulunduğu meslek odasına gönderilerek muhafaza edilmektedir. Yapılan sözleşme ile taraflar aşağıda bulunan başlıklarda karşılıklı hak ve menfaatleri gözeterek iş ve işlemleri yürütmektedir. Bu maddeler sırasıyla:

- ✓ Hangi meslekte eğitim alınacaksa teferruatlı belirtilir,
- ✓ Mesleki eğitim alacak kişi ve mesleki eğitim verecek kurumun isim iletişim adresi ve eğitmen bilgileri,
- ✓ Açık ve herkesin okuduğunda aynı anlayabileceği derecede yalın eğitim başlangıç ve bitiş tarihi,
- ✓ Mesleki eğitimi alacak şahsın çalışma saatleri,
- ✓ Varsa deneme süresinin son bulma tarihini,
- ✓ Süre içerisinde mesleki eğitim alacak öğrencinin ne kadar izin kullanabileceği,
- ✓ Mesleki eğitim alacak öğrencinin maaşı,
- ✓ Mesleki eğitim verecek işletmenin ders eğitim planı
- ✓ Hangi şart ve koşullarda sözleşme feshi ile alakalı durumlar.

Burada verilen eğitim öğrencinin mezun olduğu okul türü dikkate alınarak 6-12 ay arası değişebilmektedir. Herhangi bir mesleki ve teknik eğitim okulundan mezun olanlar bu eğitimlerden 6 ay yararlanıp mezun olabiliyor

3.1.8. Uygulama

Sözleşme aşaması tamamlandıktan sonra öğrenci ikili mesleki eğitim sistemine münasip her hafta 3 ve 4 gün işletmede, diğer süreyi mesleki eğitim veren örgün okulda yaparak eğitim almaktadır. Yapılan sözleşmeye uygun olarak eğitici işletme bizzat eğitimin kurumsal kimliği içine dahil edilerek eğitimin paydaşlarından biri haline gelmektedir. Eğitici işletmeler işletmenin hacimsel büyüklüğüne münasip eğitim işini ya bizzat kendileri üstleniyor ya da vekalet sistemi ile işin ehil olan başka kimselere devredebiliyor. Yapılan sözleşmeye münafi herhangi bir durumda işletme veya öğrenci yargı kurumlarına başvurarak çeşitli şekillerde ilgili tarafı taahhüt ettiklerine zorlayabiliyor.¹⁰⁰ Genel olarak bu yol açılmadan ilgili meslek odalarının araya girmesiyle işletme ve öğrenci arasında orta yol bulunabiliyor. Burada bu eğitim

¹⁰⁰ Esin ÖZDEMİR, “*Alman Mesleki Eğitim Sistemi ve Türkiye Karşılaştırması*” AB Uyum ve Müzakere Müdürlüğü, 2011, s.47

sisteminin özgün ve mesleki manada farkı bizzat eğitim alacak kişinin piyasa koşulları içerisinde faal faaliyette bulunarak üretim süreci içerisinde bulunmasıdır. Katma değeri yüksek, piyasa koşullarına aşına bizzat yerinde üreterek öğrenen bir eğitim yapısı nedeniyle başarı düzeyi artmaktadır. Federal düzeyde çerçevelendirilen Mesleki Eğitim Kanunu'na münasip hazırlanan müfredat içeriğinde gerçekleştirilen eğitimlerde materyaller ilgili meslek odaları nezdinde temin edilebiliyor. Prosedüre münasip yapılan eğitimler tüm taraflar için bağlayıcı olup eğitimi verecek tüm eğitimlerde aynı süreçten geçiyor. Bu da eğitimde bulunacak alanda yeni yetişeceklerin asgari bilgi ve becerilerini arttırıyor.

Bu eğitim esnasında öğrenci cephesinde yaşanabilecek herhangi küçük bir olumsuzlukta iş deneyimi yüksek, mesleki bilgi ve donanımı tecrübe edilmiş, kurumsal kimlikleri oluşmuş iş ajanslarından profesyonel destek alınmaktadır. Öğrencinin yapı içerisinde kalmasına yönelik tüm gayretler ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde azami önemsenmekte buna uygun bireysel rehberlik faaliyetlerine olabildiğince öncelik tanınmaktadır.¹⁰¹

Federal Eğitim Bakanlığınca daha önce hazırlanan prosedür çerçevesinde gerçekleştirilen eğitimler bölümsel bazda eğitimci ve öğrenci arasında gerçekleştirilen görüşmelerde değerlendirmeye tabii tutulmakta öğrencinin almış olduğu pratik ve teorik eğitimden neler öğrendiği test edilmiş olmaktadır. İkili mesleki eğitim sisteminde öğrenciye ödenecek ücret tamamen işletme tarafından karşılanmakta olup genel olarak iş ve meslek odalarının toplu sözleşme masalarında yetkili makamlarca kararlaştırılan ücret üzerinden ödemeler gerçekleştirilmektedir.

3.1.9. Sınavlar

Süreç bu aşamada federal çerçevede görevlendirilen mesleki işletmenin belirlenen prosedüre uygun gerçekleştirmiş olduğu sınav ile devam etmektedir. İlgili eğitim işletmelerinin bağlı oldukları meslek odaları tarafından sınavlar finanse edilmekte, oluşan ayrıca masraflar için de yeterli kaynak oluşturulmaktadır. Meslek odaları bünyesinde tamamen gönüllülük esasları üzerinden sınav yürütme komisyonları kurularak sınav iş ve işlemleri tamamlanmaktadır. Bu sınavlara mezun olunan alan dikkate alınarak belirlenen sözleşme kriterlerine harfiyen uyan kimseler iştirak etmektedir. Sınava başvurular oda tarafından oluşturulan sistem ile duyuru sonrası yapılabilir.

Sınavdan önce işletmeye oda tarafından başvuru formu gönderiliyor. İşveren ve öğrenci bu formu imzalayıp geri göndermek zorunda. Sınav genel olarak yazılı,

¹⁰¹ Oğuz Karakucak, "Avrupa Topluluğunda ve Türkiye'de Meslekî Eğitim", İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Ankara, 1992, s. 70-71.

uygulamalı ve/veya sözlü bölümden oluşuyor. Sınavlarda, öğrencinin öğrendiği mesleği gerçekten yapabilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olup olmadığı ve meslek okulunda öğretilenleri bilip, bilmediğinin tespit edilmesi amaçlanıyor. Yazılı kısmı ülke çapında her meslek için standart olarak uygulan sınavlarda aday, başarılı olursa oda tarafından kendisine sertifika veriliyor (Zanaatta “kalfalık” belgesi). Eğer başaramazsa iki kere daha girme hakkı bulunuyor. Eğitim süresi de öğrencinin başvurusuyla bir sonraki sınav tarihine kadar, ancak maksimum bir yıl uzatılıyor. Öğrenci sınavı başarıyla bitiremezse de öğrenim süresi uzuyor ve öğrenci daha sonra sınav için odaya tekrar başvurabiliyor.¹⁰²

Eğitim bu durumda azami bir yıl işletmede uzatılabilir. Öğrenci, bitirme sınavını başarıyla geçerse üç adet belge alıyor. Bunlar; odadan bitirme sertifikası, meslek okulundan karne, iş yerinden eğitim karnesi (referans mektubu niteliğinde) oluyor. Bu belgeleri almak öğrencinin yasal hakkı oluyor.¹⁰³

3.1.10. İkili Eğitim Modelinde Okul

Genel olarak ülkemizde uygulanan mesleki prosedüre yakın bir anlayışla ile bu okullarda eğitim verilmektedir. Federal çerçevede belirlenen müfredat doğrultusunda yapılan eğitimlerden federal hükümet sorumludur. Bu okullarda genelde eğitim iki aşamaya bölünerek yürütülmektedir. İlk olarak alansal bazda çerçevelendirilen eğitim müfredatı öğrencinin kişisel bilgisine uygun olarak temel eğitim süreci ile başlıyor. Artan bilgi ve donanım nispetinde de mesleki eğitimin ileri uzman seviyesi veriliyor. Bu okullarda yarım gün eğitim verilmekte verilen eğitimlerde teorik mesleki alanlar ve diğer genel alanlar da okutulmaktadır. Genel olarak mesleki eğitim sekiz saat, genel alanlar dört saat olmak üzere haftalık en az on iki saat eğitim verilmektedir. Müfredatın süreç içerisinde uygulanma durumuna göre okullar dersleri birleştirebildikleri gibi aynı alanda oluşturulan şubelerin durumuna göre de genel bazda eğitim icra edilebilmektedir.¹⁰⁴

3.2. FRANSA MESLEKİ EĞİTİM MODELİ

Fransız mesleki eğitim modelinde zorunlu dokuz yıllık ilköğretim ve ortaokul aşamasından sonra ortaöğretim başlamaktadır. Altı on sekiz yaş aralığında zorunlu eğitim verilmektedir. Bu zorunlu eğitim sürecinden sonra öğrencilere çeşitli alternatiflerle sunularak mesleki eğitim modeli sürdürülmektedir.

---

¹⁰² TİSK, a.g.e., s.5

¹⁰³ Altay, Üstün, a.g.e., s.13

¹⁰⁴ Altay, Üstün a.g.e., s.13

Eğitimi sürdürmeye yönelen gençler, yüksek öğretime girişi sağlayacak genel eğitimden ya da özel meslekî eğitim veren kurumlardan yararlanmaktadırlar. Fransız eğitim sisteminde, genel ve teknik eğitim aynı yapı içerisinde değerlendirilmektedir. Dört yıl süreli ortaokul eğitiminin ilk iki yılın bitiminden sonra genel eğitime ya da teknik ve meslekî eğitime devam seçenekleri sunulur. Daha sonraki aşamada ise genel eğitimlerini sürdürerek lise diploması almak ve yüksek öğretime geçmek isteyen gençlerin dışında kalan gruplar ya 2 yıllık meslekî eğitim görerek, temel meslekî eğitim sertifikası (CEP) ya da ıraklık meslek sertifikası (CPA) almakta bundan sonraki aşamada ise 2 yıl süreli bir eğitimden geçerek temel meslekî eğitim brvesi (BEP) ya da 2-3 yıllık bir eğitim sonrasında meslekî yetenek sertifikası (CAP) alma imknına sahip olmaktadır. İkinci aşamayı geçerek BEP ve CAP belgesi alan öğrenciler ise, 2 yıllık bir ek eğitim sonrasında meslekî bukolarya'ya hak kazanmaktadırlar.¹⁰⁵ çerçevelendirilmiş herkes için uygulanabilir bir modelle öğrenciler ortaokulda belirli meslek alanlarına yönlendirilmektedir. Belirli eğitimlerden geçen öğrenciler bir üst mesleki eğitim modeline geçebilmekte ya da bir üst eğitimden geçerek üst nvanla mezun olabilmektedirler. Fransa'da mesleki eğitim modeli ortaokulda başlamakta lise de daha kapsamlı devam etmektedir. Tüm bu süreçleri atlatanlar daha üst eğitim olanaklarına sahiptir. Bu mesleki eğitim modeli genel olarak okul ağırlıklı kurulmuştur. Artan nitelikli işgücü talebi nedeniyle modele işletmelerin katılım sağlanması hususunda gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Teorik eğitimin küçük yaşlarda verilmesi, öğrencileri ortaokulda becerilerine münasip alan dallara yönlendirilmesi sistemin gl yönleridir. İşletme içi eğitimlerin istenen seviyede verilemediği ülke de temel eksiklik pratiktedir. Ülkemizdeki gibi genel anlamda yükseköğretime geçiş amacıyla bir sınav yapılmamakta olup ülke genelinde uygulanan ve mezun olunan alanda yeterliliği ölçmek amacıyla bir yeterlik sınavı düzenlenmektedir. Bu yeterlilik sınavında yeterli olduğunu kanıtlayan öğrencilere sertifika verilerek bukolarya'ya yönlendirilmektedirler.

3.3. YUNANİSTAN MESLEKİ EĞİTİM MODELİ

lke şartlarına ve ülkenin tarihi tecrübesine dayanarak uygulanan mesleki ve teknik eğitim bu ülke de daha yzeyssel uygulanmaktadır. lke de zorunlu eğitim dokuz yıl sürmektedir. Zorunlu eğitimin ilk devresinde üç yıllık ilköğretim eğitimi üç yıllık ortaöğretim eğitimden başlanarak yükseköğretime gidecek öğrenciler için düzenlenen zorunlu üç yıllık destekleyici-tamamlayıcı ortaöğretim eğitimi ile süreç tamamlanmaktadır.

---

¹⁰⁵ Aykaç a.g.e., s.3

Yunanistan'da toplam öğrenci oranı içerisinde mesleki ve teknik eğitimde okuyan öğrenci oranı yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'tür. Diğer yandan çıraklık yaygın eğitimde öğrenim gören öğrenci sayısı oldukça düşüktür. Mesleki ve teknik eğitimde azalan öğrenci sayısı, Yunan Hükümetini yeni arayışlara itmiş okul ile piyasa koşullarında eğitimi sağlamak amacına yönelik adımlar atılmıştır. Mesleki ve teknik eğitimin dört temel üzerinden yürütüldüğü bu ülkede ilk önce iki yıl devam eden öğrencileri bir üst öğrenime hazırlayan temel mesleki eğitim modelidir.

Bu modelde öğrenciler üniversiteye hazırlanmakla birlikte verilen teorik eğitim ve mezuniyet belgesiyle reel piyasaya yönlendirilebilmektedir. İkinci mesleki eğitim modelinde öğrenciler daha kapsamlı ve daha ileri düzeyde mesleki ve teknik eğitimin yanı sıra genel eğitimden geçirilmektedir. Mezuniyet sonrası öğrenciler eğitim aldıkları mesleki ve teknik alanda ve genel eğitimin ilgili alanlarında piyasa koşulları içerisinde istihdama yönelebilmektedirler.

Genel olarak mezuniyet sonrası daha kolay istihdama ulaşma isteği öğrencileri hem genel ortaöğretime hem de mesleki teknik eğitimin tamamlayıcı tarafına yönlendirmektedir. Bunun sonucunda mesleki ve teknik eğitimde yeni model arayışlarına yönelen Yunan Hükümeti piyasa koşullarına daha entegre, okul işyeri bütünlüğünü sağlayıcı yeni bir model kurmuştur. Temelde mesleki teknik eğitimin dual yapısına yönelen bir anlayış ile yeni bir model tertip edilmektedir. Tertip edilen modele uygun olarak çerçeveselendirilen mesleki teknik eğitim modeline uygun olarak piyasa ve okul işbirliğinde yeni istihdam koşullarını sağlayıcı adımlar atılmakta, mezuniyet sonrası hem genel eğitim yönünden hem de mesleki eğitim yönünden daha donanımlı işgücü temin edilmektedir. Ayrıca Ülkemizdeki gibi mesleki ve teknik eğitimin çeşitli alanlarında eğitim verilmekte olup bu amaçla bölgesel koşullar dikkate alınarak Ülkenin çeşitli bölgelerinde diğer mesleki faaliyet alanlarında eğitim veren meslek okulları kurulmuştur. Bu okullarda genel eğitim verildiği gibi kuruluş amacına göre faaliyet gösteren mesleki okulun müfredatına uygun yoğun mesleki eğitimde verilmektedir.

Yunanistan'da çıraklık eğitimini seçen öğrenci sayısının çok düşük olması, bu eğitim modelinin gelişmesini engellemiştir. 1984-85 döneminden itibaren çıraklık eğitimi karma sisteme yakınlaştırılmıştır. Buna göre ilk yıl öğrencilerin istihdam bürosu tesislerinde teorik ve uygulamalı eğitim görmeleri sağlanmakta, ikinci yılın başından itibaren haftada 3-4 saat işletmelerde ve 1-2 gün istihdam bürosu çıraklık merkezlerinde eğitim görmektedirler.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ Altay, Üstün a.g.e., s.14

Çıraklık eğitiminin süresi 3 yıl olup, öğrencilerin eğitim sağlayan işletmelere yerleştirilmesi istihdam bürosu tarafından gerçekleştirilmektedir. İlk altı ay boyunca çocuklara vasıfsız işçi ücretinin %50'si ödenmekte, eğitim süresince bu oran artarak %100'e ulaşmaktadır. Son yıllarda çıraklık sayısında artış ve çıraklık eğitiminin bitiminde iş bulma imkânları daha fazla olmaktadır.¹⁰⁷ Artan işsizlik ve yaşanan ekonomik darboğaza çözüm amaçlı Yunan hükümeti nezdinde mesleki eğitimin iş piyasalarına da fazla yakınlaştırılması amaçlı çalışmalar yapılmış olup Almanya uygulanan denetim mekanizmasının bir çeşidinin uygulanabilirliği test amaçlı pilot uygulamaya geçilmiştir

3.4. İSPANYA MESLEKİ EĞİTİM MODELİ

Zorunlu eğitim öğrencilere 6 – 16 yaşları arasında sağlanmaktadır. Temel eğitim 6 yıl sürmektedir ve her biri 2 yıl olan 3 dönem halinde düzenlenmiştir. Zorunlu ortaöğretim 4 yıl yani 16 yaşına kadar sürer. 3 ana alan içerir: bilimsel, klasik ve teknik alanlar. Zorunlu ortaöğretimi tamamlayan öğrenciler bir diploma alır ve aynı alanda 2 yıl daha devam edebilir ya da ya da mesleki eğitime geçebilirler. 2 yılın sonunda, öğrenciler bir "bachillerato" sınavına girebilir ya da mesleki eğitime geçenler, orta düzey teknisyen diploması alabilir. Bir bachillerato diploması ile, genel ortaöğretimden mezun olan öğrenciler bir giriş sınavına girmek suretiyle yüksek öğretime geçebilirler.¹⁰⁸ Yükseköğretime geçiş için herhangi bir sınavın düzenlenmediği bu ülkede seçilecek yükseköğretim alanının mezun olunan ortaöğretim mesleki ve teknik alanında olması tek zorunluluktur. Yükseköğretim herkese açık olduğu bu mesleki eğitim modelinde öğrenci temelde hangi alan ve dalda ortaöğretimden mezunsa o alanda eğitim alabilmektedir. Bu Ülkede modelin temel amacı mezun olunan mesleki teknik alanın güncel teknik bilgi ve teknolojik imkanlarını bilen ve iş piyasası şartlarına adapte eğitimsel kazanım cihetiyle en yüksek eğitimi alan işgücünü yetiştirmektir. Eğitimin süreli kademeli devam ettiği bu ülkede genel ortaöğretimin herhangi bir alanından mezun olmayanlar için kısa süreli model; ilave olarak iki yıl süren kısa süreli modelin akabinde ek olarak verilen uzmanlık eğitimi ile toplam beş yıllık süreli kademeli eğitim modeli. Temel amaç işgücünün piyasalardan kopuşu engellenerek yaşama katılımının sağlanmasıdır. Artan teknolojik ivme, piyasa şartlarının sürekli yenilenen yapısı, iktisadi kazanımların ülke koşullarını belirleyici etkisi, işgücü niteliğinin istihdamı kolaylaştırıcı yönü, belli meslek ve alanların çağ gereksimine olan yakınlığı, yüksek işsizlik oranlarına çözüm arayışı bu ülke içinde mesleki eğitimi daha da tartışılır noktaya taşımıştır. Temel olarak sanat, tabii ve insan bilimleri, yeni

¹⁰⁷ Aykaç a.g.e., s.4

¹⁰⁸ Altay, Üstün a.g.e., s.14

teknoloji, sosyal ve beşerî alt bilimler alanlarında mesleki eğitim çalışmaları yapılmakta olup merkezi hükümetçe yeni alan ve eğilimlere uygun olarak mesleki ve teknik eğitim müfredatı da yenilenmektedir. Eğitimde denetim ve uygulamasında merkezi hükümetin yetkili olduğu bu ülkede belli kesimlerin yasal prosedürlere bağlanan görevleri icabı mesleki eğitimin çırak modeli yürütülmektedir. Bu modelde çıraklık eğitimi akabinde öğrencilere staj uygulamaları içerisinde belli alan ve dallarda işletme içi pratik eğitimde verilmektedir. Meslekî eğitimin finansmanı devlet tarafından karşılanır. Bu mesleki eğitim modelinde eğitim ve öğretim faaliyetleri için merkezi devlet bütçesinden eğitim bakanlığına tahsisli kaynak aktarılmaktadır. Bu mesleki eğitimi modeli temelde iki bölüme ayrılır;

A. Temel Meslekî Eğitim

Modern toplumun gelişiminde teknolojiye gitgide artan bir ivmede önem veren LOGSE orta eğitimde teknolojik alana olan ihtiyacı tanıyarak hem zorunlu orta eğitim hem de akademik eğitimde temel mesleki kursları tedarik eder. Temel mesleki eğitim, katılımcıların bilgi, beceri, temel konularda yetkinlik sahibi olmasını hedefler, özel çalışmalarla belirli alanlara eleman hazırlarlar ve buna olanak sunarlar. Bu kariyer edinme sürecinde rehberlik ederek sahip oldukları meslekî faaliyetler ve bunlarla ilgili yetenek ve davranışları kullanabilecekleri mesleki tercihler sunarlar.

B- Özel Meslekî Eğitim

Özel meslekî eğitimin amacı öğrencinin bir meslek edinmede yeteneklerini, yeterliliklerini, bilgisini tanımasını, geliştirmesini sağlar. Üretim sistemindeki değişikliklerle birlikte mevcut süreç iş dünyasındaki değişiklikler ve yeni teknolojiler ve bunların etkileri ile ilgilidir. Mesleki eğitim 3 amacı hedefleyen uygun bir çalışma için uğraşmaktadır.

- Dünyadaki çalışma (iş) dünyasına uyum,
- Mesleki eğitimleri bölümlere ayırma,
- Uzmanlık derecesinde eğitim almış işçiler tedarik etme.

İspanya'da 6-14 yaş arası olan temel genel eğitimden sonra 14–16 yaş arası bir tür sanat okulu denebilecek ve temel meslek eğitimi içeren genel orta eğitim gelecekteki çalışmalar bir alıştırmaya hizmeti şeklinde verilir. Orta eğitimden sonra öğrenciler uygulamalı eğitim ya da iş hayatına gidebilirler. Uygulamalı eğitimde dil, sosyal bilimler, bilim, teknoloji, yönetim, sanat dallarından gidebilirler. Burayı bitirenler mesleki teknik eğitime ya da üniversiteye giderler.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Aykaç, a.g.e., s.16

3.5. İSVEÇ MESLEKİ EĞİTİM MODELİ

Dokuz yıllık zorunlu eğitimin uygulandığı bu ülkede ortaöğretim düzeyinde mesleki ve genel ortaöğretim modelleri birlikte uygulanmaktadır. Dil öğreniminin önemsendiği ülke de zorunlu eğitimin hemen ardından dil eğitimi yapılmaktadır. Eğitimin finansmanı için merkezi devlet bütçesinden oldukça önemli kaynaklar aktarılmaktadır. Eğitime plan ve uygulamaları sürekli güncellenmekte iş piyasasının değişim ve yenilikleri sürekli takip edilmektedir. İş piyasasının bu eğitim odaklı yapılanmasına öncelik verilmekte bu alana münhasır destekleyici teşvik edici ciddi kaynak aktarılmaktadır. Desteklenen, teşvik edilen iş piyasası aktörleri de iş piyasası yeniliklerine uygun olarak mesleki eğitim okul ve kurumlarda çalışma yapmaktadırlar. Çalışma Yaşamı Formu (WLF), meslekî eğitim finansmanını destekleyecek bu desteğin başarılı olup olmadığını değerlendirecek firmalar bulmaktadır.¹¹⁰ Meslekî eğitim ağırlıklı olarak tam zamanlı öğretim kurumlarında ve Gymnasial okul düzeyindeki okullarda yapılır. Çıraklık eğitimi, alt düzeyde bir değere sahiptir. Bu eğitime katılım %2'dir.¹¹¹Kanun ile çerçevesi belirlenen mesleki eğitim modeli bağlayıcı kılınmış tüm kesimleri aynı amaç etrafında ortaklaştırmıştır. İki alan (Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler) yüksek öğretime hazırlarlar. Geri kalan on dört alan ise mesleklerle ilgilidir. Fen bilimleri, sosyal bilimler, çocuk bakıcılığı ve boş zamanları değerlendirme, yapı tekniği, elektro teknik, enerji tekniği, sanat, transport tekniği, ticaret ve yönetim tekniği, güzel sanatlar, otel ve lokanta işletmeciliği, endüstri alanı, yiyecek maddeleri tekniği, medya, ziraat ve orman işleri dalı ve bakıcılık meslekleriyle ilgili olan dallardır.¹¹² Ülkede reform sonrası Gymnasial eğitim kurumlarının eğitim sürelerinin üç yıla uzatılması ile genel olarak ülkede uygulanan genel eğitim müfredatı çerçevesinde eğitim yapılmaktadır. Bir nevi ülkemizde Tevhid-i Tedrisat Kanunu nevinden yapılan bu düzenleme ile müfredatta bütünleşme amaçlanmıştır. Öğrencilerin bilgi beceri ve iş piyasasına uyumlarını ölçme maksadıyla işletmelerin ölçüldüğü staj uygulaması yapılmaktadır. Staj çalışmaları ise kısmen işletmelere yönelmiştir. Meslek eğitimi süresinin en az %15'i (toplam olarak haftada 15 saat) işletmelere ayrılmıştır.¹¹³ Burada istihdam olanaklarını arttırma amacıyla okul işletme bütünlüğü arzulanmakta bu manada eğitim kurumlarına ve paydaş işletmelere ciddi finansal kaynak aktarılmaktadır.

---

¹¹⁰ Aykaç, a.g.e., s.16

¹¹¹ Altay, Üstün a.g.e., s.16

¹¹² Muslu, a.g.e., s.70

¹¹³ Aykaç, a.g.e., s.5

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MESLEKİ EĞİTİMDE TÜRKİYE MODELİ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. MEVCUT DURUM

Ülkemizde mevcut uygulanan model öncesinde çeşitli mesleki eğitim modelleri uygulanmıştır. Süreç içerisinde değişen koşullara münasip yeni modeller denenmiştir. Genel olarak örgün ve yaygın eğitim kurumlarında icra edilen mesleki eğitim modeli çağdaş örnekleri ile kıyaslandığında maalesef başarılı olamamıştır. Çeşitli alan ve dallarda yapılan mesleki eğitim modelimizin amaçsal bağlamda diğer modeller ile kıyaslandığında eksik olmadığı görülmektedir. Süreç içerisinde yapılan iyileştirmeler de göz önüne alındığında iş piyasalarının model ile irtibatlandırılması amacıyla çok ciddi gayret gösterildiği görülmüştür. Modelin temel amacı nitelik olduğundan ihtiyaç duyulan alan ve dallarda sürekli yenilemeler yapılmakta, model daha kapsamlı hale getirilmektedir. Avrupa Birliği genelinde spesifik olarak da Almanya ile kıyaslanan mesleki ve teknik eğitim sistemimiz arasında temelde ayrılan noktalarda farklı oldukları görülmektedir. Misalen Almanya'da 30 milyar Euro'ya varan maliyetlerle mesleki eğitim sisteminin neredeyse $\frac{3}{4}$ şirketler tarafından finanse edilmektedir. Ülkemizde tam tersi eğitimin planlanma ve diğer tüm aşamalarında olduğu gibi eğitimin finansmanında da devlet kaynakları ağırlıktadır.

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitime yönlendirilen öğrencilerin çoğu herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleşemeyen ve okuma kapasiteleri sınırlı üniversite kazanmaları olanaksız mütalaa edilen öğrencilerden oluşmaktadır. Almanya'da işletme içerisinde bilgi ve emeğiyle orantılı olarak çalışan Ustalar üniversite okuyup daha sonra işletme bünyesine dahil edilenlere amir olmakta ayrıca ücret noktasında daha iyi noktalarda bulunmaktadır.

Avrupa Birliğine üyelik aşamasından sonra Ülkemizde genel bütün alanlarda standartlar oluşacak olup mesleki eğitimde de uygulanan politika ve uygulamalarda ortaklaşma yaşanacaktır. Türkiye'de uygulanan mesleki ve teknik eğitimin Avrupa Birliği üyeleri nezdinde kabul edilmesi, verilen mezuniyet belgelerinin denklik işlemlerinin tamamlanması önem arz etmektedir. Örneğin Almanya Genelinde Birleşik Alman Eğitim Enstitüsü tarafından bu denklik işlemleri takip edilmekte, sınavları yapacak kurum ve kuruluşlar koordine edilmektedir. Bu alanda da Ülkemizde Mesleki Yeterlilikler Kurumu kurulmuştur. Avrupa'daki ülkelerin yeterlilik kurumlarının yaptığı çalışmaları bundan böyle ülkemizde bu kurul yürütecektir. Bunun ötesinde Mesleki Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) çerçevesinde 42 meslek alanı ve 194 daldaki

modüler mesleki eğitim programı yapılmıştır. 3308 Sayılı Kanun kapsamında uygulanacak olan bu programlar İSCED 97'ye göre sınıflandırılarak Avrupa'yla benzerlik içerisinde dalların isimleri belirlenmiş ve modüler program uygulamasına çıraklık eğitimi yapan mesleki eğitim merkezlerinde 2005–2006 yılında başlanmıştır.¹¹⁴ Bu merkezler çıraklık eğitimlerinin yürütüldüğü merkezlerdir. Örgün eğitim içerisinde herhangi bir okula devam edememiş kişileri iş piyasası gereklerine göre yetiştirmek, eğitim süreci ile birlikte çalışma hayatı içerisinde faaliyette bulunanlara daha üst seviyede sertifika vererek mesleki gelişimi öncelemek, iş hayatını prensiplerine uyumlarına yardımcı olmak maksadıyla Türkiye genelinde dört yüzden fazla mesleki eğitim merkezi kurulmuştur.

Ülkemizde bütün mesleki alanlarda eğitim ve meslek liselerinde 2006-2007 eğitim-öğretim yılından başlayarak modüler eğitim uygulanmaktadır. Bu uygulama ile yaklaşık öğrencilere ve meslek eğitimi alan diğer kesimlere daha kolay ulaşma amaç edinmiş ve ayrıca sunulan programlar CD ortamında bütün okullara gönderilmiştir. Yaklaşık 5000 modüle uygun hazırlanan materyallerle sistem internet ile desteklenmiştir. Bu programlara uygun eğitim akabinde kalfalık belgesi verilmektedir. Bu aşamadan sonra iki yüz kırk saat ustalık eğitimi verilmektedir. Alanlar dallara bölünmüş alanda kalarak farklı dalda meslek edinmek isteyen kimselere kolaylık sağlanmış gerekli eğitim süreci sonunda kalfalık belgesi hakkı verilmiştir. Kişisel gelişimin farklı dallarda sürdürülme isteği murat edilmiş olsa da kişilere bu uygulama ile farklı meslek edinmede kolaylık sağlanmıştır.

3308 Sayılı Kanun'un 4702 sayılı Kanun'la değişik 18'inci maddesinin üçüncü fıkrasında "İş yerlerinde alanında mesleki eğitim almış olanlar istihdam edilir" hükmü getirilmiştir. Bu husus da AB uygulamalarına paralel bir uygulamadır. Öte yandan yine 3308 Sayılı Kanun'un 4702 Sayılı Kanun'la değişik 18'inci maddesinin son paragrafına göre "200 ve daha fazla personeli olan işletmelerin eğitim birimi kurma zorunluluğu" getirilmiştir. Bu yaşam boyu eğitim çerçevesinde gerek işletmelerin personelinin gerekse işletmede eğitim gören çırak ve diğer öğrencilerin bu birimlerde kısa süreli eğitimlerini öngörmektedir.¹¹⁵

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanuna uygun olarak aday çırak eğitimlerini yapan mesleki eğitim öğrencilerine stajyer öğrenci sigorta işlemleri yönetmeliği hükümlerine göre sigorta yapılmaktadır. Bu sigorta giderleri Milli Eğitim bakanlığı tarafından ilgili bütçe harcama kalemlerinden ödenir.

Beceri eğitimlerini ilgili işletme ve kamu kurum ve kuruluşlarında tamamlamak isteyen öğrencilere ayrıca beceri eğitim adı altında ödemeler yapılmaktadır. İlgili ılın

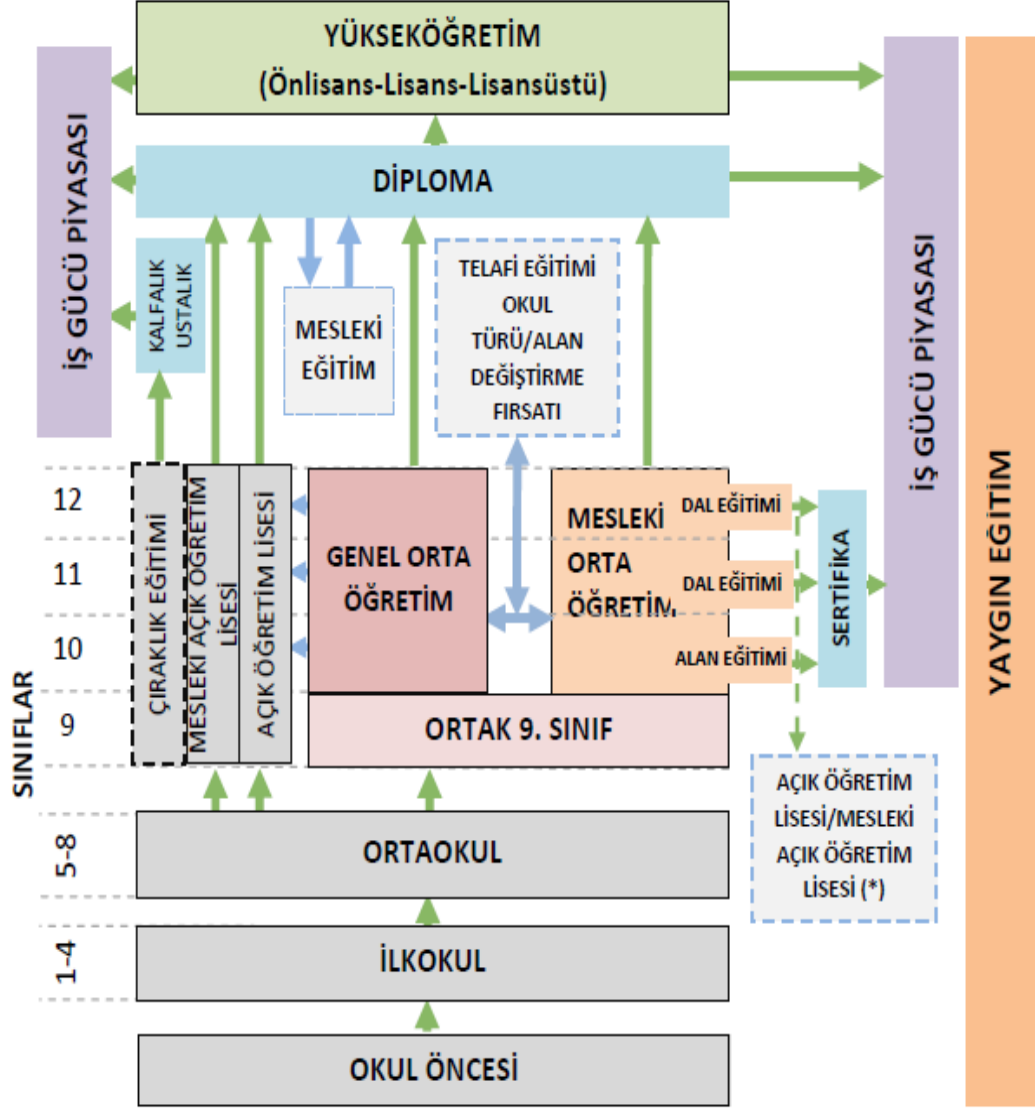
---

¹¹⁴Altay, Üstün a.g.e., s.20

¹¹⁵ Altay, Üstün a.g.e., s.20

brüt ücreti üzerinden aile geçim indiriminin düşülmesi neticesinde elde edilen net tutar üzerinden ödeme gerçekleştirilir. İşletme ve ilgili kuruluşların sisteme dahil edilerek farkındalık oluşturma ayrıca eğitim alan öğrencilerin pratik yönlerinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Resim 5: Türkiye’de Genel Eğitim Sistemi

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı İstatistikleri-2017

Özellikle genç bir nüfusa sahip olan Türkiye’de Avrupa Birliği ülkelerindeki serbest dolaşım hakkı ve işçilerin istihdamı açısından nitelikli insan gücü yetiştirmek daha da önem kazanmaktadır. Fakat Türkiye’de uygulanan meslekî eğitim sistemine bakıldığında ise AB ‘ligine girişte ara insan gücü yetiştirmede yeterli eğitim olanaklarına sahip olmadığı, istihdam piyasasının gereksinimlerine uygun yeterlilikte insan gücü yetiştiremediği görülmektedir. Geleneksel eğitim modeli üzerine kurulmuş

olan Türk sisteminde sanayi okul iş birliği yerleştirilemediğinden, meslekî eğitim büyük ölçüde teoride kalmakta ve uygulamada başarılı sonuçlar alınmamaktadır. Meslekî eğitimden yükseköğretime geçişin de zorlaşması sonucunda gençlerin büyük çoğunluğu genel eğitime ve yüksek öğretime yönelmekte bu kurumların yetersiz olması sonucunda da üniversiteye giremeyen gençler vasıfsız işçi olarak çalışma hayatına atılmaktadır. Bunlara yönelik olarak da meslek kazandırıcı çalışmalar olmadığı için vasıflı iş gücü sıkıntısı yaşanmaktadır.¹¹⁶

Teknik, teknolojik, bilgi ve bilgiye iletişim kanallarının çok hızlı gelişerek küresel değişim ve dönüşümler gerçekleştirdiği 21 asırda Ülkemiz genelinde toplumsal temelde meslek ve mesleki eğitim problemlerine geleneksel tedbirlerle çare arandığı görünmektedir. Ülkemizde temel mesleki ve teknik eğitim bu temel anlayış üzerinden geliştiğinden maalesef çağa uygun yol almamıştır. Bilgi iletişim kanallarının hızla gelişmesine karşı geleneksel usta çırak ilişkisine dayalı mesleki eğitim modeli hala yürütülmektedir. Temelde çağdaş olan modellerde de görülen bu anlayış artı gelişen teknik bilgi ve kabiliyet ile donatıldığından başarı düzeyi yükselmektedir. Yığınla üniversite mezununa karşın mesleki anlamda yeterince eğitilememiş, piyasa şart ve koşullarından uzak binlerce işsiz varlığı ayrıca mesleki eğitim diğer kanayan bir yönüdür.

Mesleki eğitimin amaç ve gayesi Ülkemiz genelinde tam olarak kavranmadığından önemi de manasız kalmaktadır. Mesleki eğitim kurum ve kuruluşlarının genel olarak bakıldığında düşük profilli öğrenci merkezleri olduğu görülmektedir. Bilinçli bir yönlendirmenin yapılmadığı ülkemiz eğitim sisteminde mesleki anlamda nice başarılı öğrencilerimiz heba olmaktadır. Genel olarak sert ve katı uygulanan modelde öğrencilerin alan bölüm değişimlerine olanak tanınmamakta, mezunlara yönelik mezuniyet sonrası meslek edinmelerinde rehberlik yapılmamaktadır.

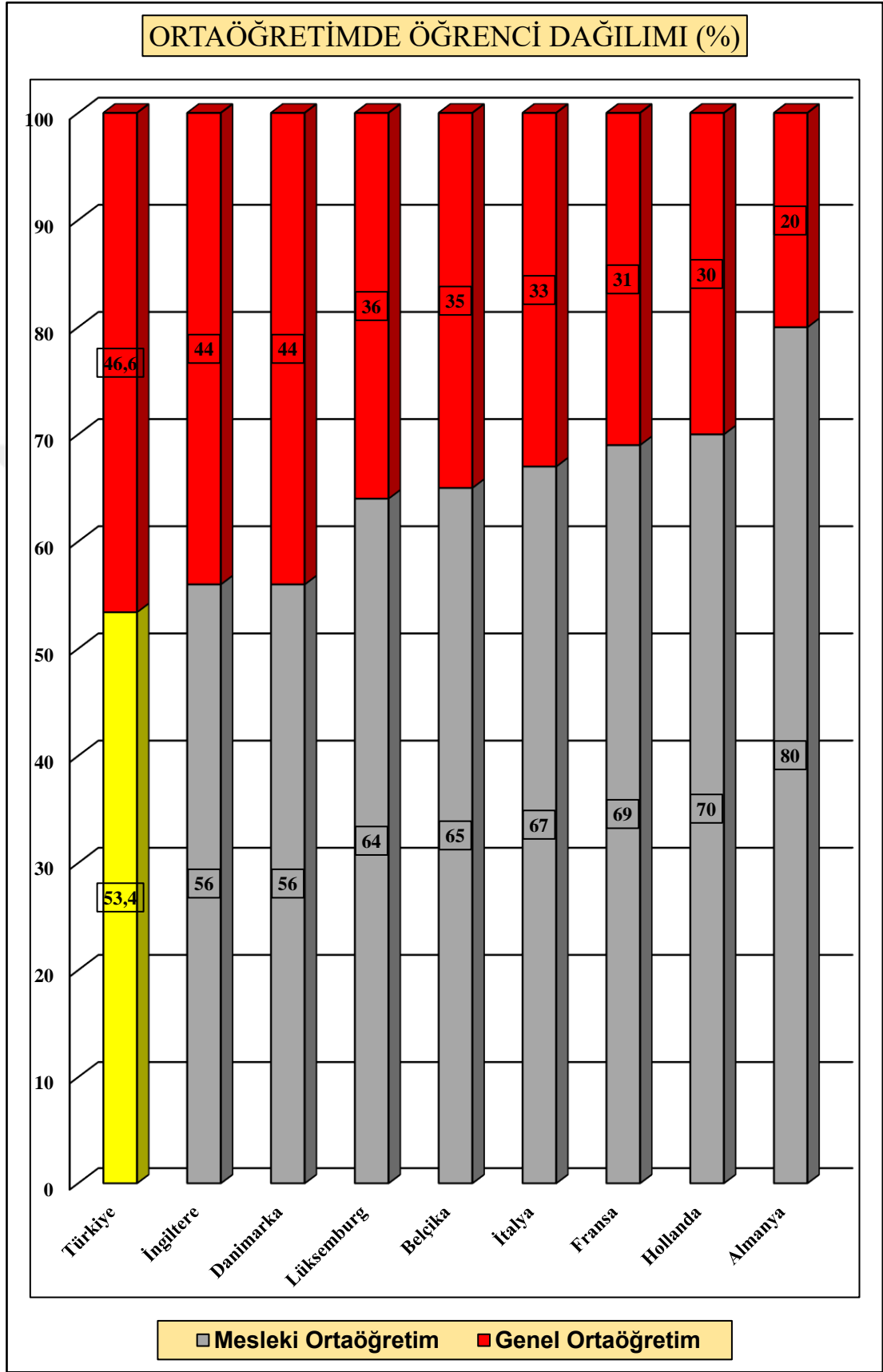
Türkiye'de işletme-okul iş birliği yeterince geliştirilemediği için işletmenin istediği insan gücü belirlenmemekte, uygulamalarda istenen düzeyde olmamakta ve yeterince denetlenmemektedir. Ayrıca pahalı bir yatırım olan meslekî teknik eğitime devlet ve özel sektör tarafından yeterli kaynak aktarılmamakta, işletme ve sektörlerinde yeterince desteği sağlanamadığı için ihtiyaç duyulan bina, tesis ve araç-gereç sağlanamamaktadır.¹¹⁷ Türkiye Avrupa Birliği genelinde uygulanan programlarına alınması karşın yeteri derecede yararlanmamakta, eğitime devam öğrencilere de bu konu üzerinden rehberlik yapılamamaktadır.

---

¹¹⁶ Altay, Üstün a.g.e., s.21

¹¹⁷ Altay, Üstün a.g.e., s.23

Şekil-28: Avrupa Ülkelerinde Genel ve Mesleki Ortaöğretimde Öğrenci Dağılımı

Kaynak: Eurostat, TÜİK (Erişim Tarihi:03.05.2017)

4.2. MESLEKİ EĞİTİMDE SORUNLAR VE ZAYIF YÖNLER

Sürekli ve birikimli bir şekilde değişen ve dönüşen piyasa yapısına paralel yeni mesleki faaliyet alanlarının ortaya çıkması, mesleki bilgi ve donanımlarının yapısal olarak uyumsallaştırılması, teorik ve teknik bilgi uygulamaların sürekli güncel tutulmasını gerektirmektedir. Yasal olarak Türk Eğitim Sistemin önemli bir alan kaplayan mesleki eğitim sisteminin nitelik yönünün iyileştirilerek bu dönüşüme paralel bir gelişim ile değişimi gerekmektedir. Bu nedenle sürekli ve dinamik bir görünüm arz eden mesleki eğitimin teorik ve pratik yönü iyi irdelenmeli, güncel alan ve programlar iyi takip edilmelidir. Ayrıca bu değişim ve dönüşüm gereklerine bağlı olarak geleneksel mesleki eğitim kurumlarının konumları değişmeli sisteme uygun olarak yapısal yönden yeniden konumlandırılmalıdır. Bu sürekli ve birikimli dinamik yapının geleneksel genel ortaöğretimden yapısından ayrı olarak değerlendirmeye tabii tutulması gerekmektedir. Değişen ve dönüşen piyasa yapısından bağımsız olmayan bu eğitim modelinin değişim ve dönüşüme bağlı olarak maliyetli bir yapı olduğu kuşkusuzdur. Bu minvalde bu alanda fayda maliyet analizlerinin iyi yapılması, plan ve uygulamaların güncel hatta daha ileriye görebilecek şekilde yapılması önem arz etmektedir.

Mesleki eğitimin doğası gereği teknik alanları olduğu kadar tarım ve hizmet sektörlerine yönelik de eğitim faaliyetlerini içermesi bu alanların her biri için ayrı ayrı çalışmalar yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu alanların her biri için yapılacak sektör projeksiyonları çerçevesinde politika ve stratejilerin oluşturulması gerekmektedir. Bireyin mesleki eğitime neden ihtiyaç duyduğu araştırılmalıdır, bu çerçevede meslek değişmeye fırsat veren bir sistem oluşturulmalıdır. Birey aldığı eğitim ile gelecekte her türlü değişim- me adapte olabilecek becerileri kazanmalıdır. Program geliştirme konusunun tartışılarak program geliştirme çerçevesi oluşturulmalıdır. Hiyerarşide yetki ve sorumlulukların tayin edilmesi gerekmektedir.¹¹⁸

Ülkemizde toplumsal temelde mesleki eğitim modelinin yeteri kadar iyi anlaşılmadığı görülmektedir. Bu algıyı destekleyen parametrelerden hareketle okullaşma oranlarında yaşanan problemler başta olmak üzere mesleki ve teknik eğitim alan öğrencilerin genel ortaöğretim öğrencilerine kıyasen yükseköğretime geçişteki başarı düzeyleri, TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı) sınav sonucu mesleki ve teknik eğitime yönlendirilen öğrenci profili düşüklüğüdür. Tercihen Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinden sonra bu alana yönelindiği görülmektedir.

¹¹⁸ Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, “*Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu*” 2014, s.23.

Ülkemizin bu gerçeği ile birlikte mesleki ve teknik eğitimde başat problemin öğrenci profilinden ziyade nitelik olduğu görülmektedir. Eğitim plan ve programları başta olmak üzere ihmal ve imkanlar nedeniyle bu okullarda eğitim gören öğrencilerin alanlarında yeteri bilgi ve donanımda yetiştirilmemektedirler. Bu gerçeklik toplumun ilgili bütün kesimlerince kabul edilmektedir. Teorikte alınan eğitimin piyasa şartlarıyla bütünlük bir yapıda olmadığı, piyasanın aradığı nitelik ve donanımda teorik eğitim verilmediği, piyasa koşullarında oluşan güncel değişimlerin mesleki ve teknik okul ve kurumları tarafından uygulanmadığı, yapılan eğitimin nitelik olarak piyasa ile örtüşmediği belirtilmektedir.

Mesleki eğitimin sorunları, bu sorunların sebep olduğu sonuçlar üzerinde çeşitli platformlarda sayısız çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan yakın tarihte yapılan birkaçına ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir;

- ✓ Ortaöğretimdeki okullaşma oranının düşüklüğü,
- ✓ Meslek liselerinin itibarının giderek zayıflaması,
- ✓ Meslek edinme beklentisinin üniversite seviyesine yükselmesi,
- ✓ Üniversite başvurularında yerleştirme arasındaki açığın giderek artması,
- ✓ Kız çocuklarının potansiyellerinin yeterince değerlendirilmemesi,
- ✓ Artan işsizlik,
- ✓ Sanayide nitelikli iş gücünün yeterli olmamasıdır.

Ülkemizin sektörel üretim alanlarının doğru belirlenip buna uygun mesleki eğitim modelinin kurulması elzemdir. Coğrafi etmenlerine uygun olarak yapılandırılan mesleki ve teknik modelinin alansal bazda mevcuda göre kurumsallaşmadığı görülmektedir. Artan geçen nüfus baskısının hafifletilmesi amacıyla birçok il ve ilçelerde yığıla mesleki ve teknik eğitim kurumları kurulduğundan nitelikte ciddi düşüş yaşanmaktadır.

Ayrıca ülkemizin coğrafi sektörel dinamiğine bağlı olarak doğu ve batı arasında iktisadi cihette uğraşların değişmesi, sanayileşme hamlelerinin ve büyük sanayi kuruluşlarının bölgesel dağılımı arasındaki dengesizlik diğer bir problem alanıdır. Bölgesel değişen iktisadi uğraşa göre mesleki ve teknik eğitim modellerinde de değişim yaşanmaktadır. Fakat alansal incelemelerde bu hususa yeteri kadar eğilmediğimiz görülmektedir.

Mesleki ve teknik eğitimde temel problem alanları şu şekilde sıralanabilir;

4.2.1. Mesleki Eğitim Öğrencileri ve Sorunları

Mesleki eğitim sisteminde yaşanan sorun ve eksikliklerden en fazla etkilenen şüphesiz ki öğrencilerdir. Yapılan araştırmalarda, meslek liselerini tercih eden öğrencilerin akademik başarılarının genel orta öğretim öğrencilerine göre daha düşük olduğu ifade edilmektedir. Ortaokulu bitiren öğrencilerden akademik başarıları yüksek olanlar çoğunlukla genel ortaöğretim okullarını tercih ederken orta ya da düşük akademik başarı gösterenler mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarını tercih etmektedir. Bu durum Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) verileri ile de desteklenmekte; Türkiye’de öğrenci başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak, öğrencinin kayıtlı olduğu lise türünün olduğu, buna göre, akademik başarıları en düşük olan lise türünün meslek liseleri olduğu belirtilmektedir.¹¹⁹

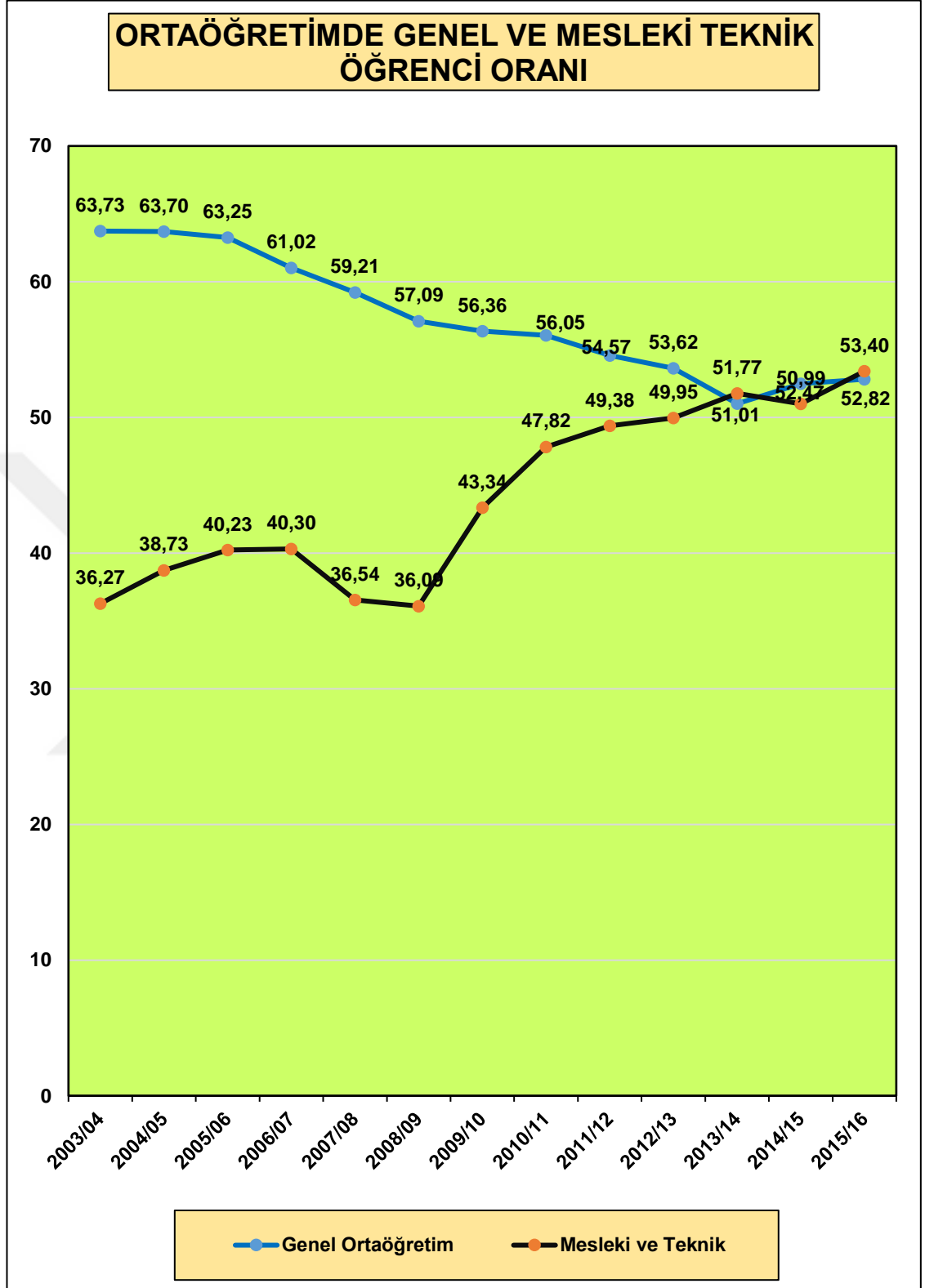
Yıllarca mesleki eğitim modeli önüne konulan katsayı eşitsizliği başta olmak üzere politika yürütücülerin, işveren temsilcilerinin ve toplumsal temelde hepimizin mesleki eğitim modeline bakışı sorunları içinden daha çıkılamaz hale getirmiştir. Öğrenci profili düşüklüğü, model plan ve uygulamalarının iş piyasası ile yaşadığı uyumsuzluklar reel sektör cihetinde de bu modeli başarısız kılmıştır.

2017 yılı itibarıyla mesleki ve teknik eğitim modelinde başta katsayı adaletsizliği başta olmak üzere modelde bütünlük sağlamak amacıyla değişimler yapılmıştır. Mesleki eğitim merkezlerinin Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünden alınarak Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanması değişim dinamiği ve mesleki eğitim modelinde bütünlük arayışlarına uygun bir gelişmedir. Diğer yandan mesleki ve teknik eğitimin örgün ayağında okullar arası nakil işlemlerinin merkezi prosedüre bağlanarak daha sıkı denetlenmesi de niteliği arttırmada önemli bir değişkendir. Fakat genel olarak tüm meslek liselerinde nitelik sorunu yaşandığından temelde amaçlanan hedeflere varılamamaktadır. Öğretim programlarının iş piyasası gereklerine uzak, atölye ve pratik eğitimlerin yetersiz, güncel teknik bilgi ve donanımdan uzak geleneksel eğitim anlayışı ile yapılan uygulamalar neticesinde öğrenciler istihdama hazırlanamamaktadırlar. Ayrıca artan öğrenci mevcuduna paralel olarak eğitim personeli istihdam edilememektedir. Mesleki yönlendirme ve mesleki rehberlikte çok büyük sorunlar yaşanmakta öğrenciler adeta bilgi kirliliği ile çıkmaza sürüklenmektedirler.

---

¹¹⁹ İ. Çalışkan Maya, "Teknik Lise Müdürlerinin Döner Sermaye İşlerinin Yönetiminde Karşılaştıkları Riskler ve Yönetme Yöntemleri.", *Uluslararası Katılımlı III. Eğitim Yönetimi Kongresi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 25-26 Nisan 2008, ss.81-89

Şekil-29 Ortaöğretimde Genel - Mesleki ve Teknik Lise Öğrenci Dağılımı (%)

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri 2016/17

Not: Hesaplamalara Mesleki Açıköğretim Liseleri dahil edilmiştir.

Mesleki eğitim öğrencileri bir şekilde dahil oldukları süreçte hedeflenen yeterlilik seviyelerine ulaşamamaktadırlar. Bunun sebeplerinden bir kısmı yukarıda açıklanmıştır. Eğitim sisteminin hızlı ve öngörülemez şekilde değiştirilmesi öğrencilerin sisteme adapte olmakta zorlanmalarına neden olmaktadır. Öğrencilerin eğitim sisteminde yapılan değişikliklerle adapte olabilmelerinin sağlanması yanında eğitim süreçlerinin tamamında rehberlik ve yönlendirme faaliyetleri ile desteklenmeleri gerekmektedir. Bireyin ilgi ve yetenekleri ile işin gerektirdiği özellikler arasındaki uyum, bireyin işe karşı motivasyonunda ve işteki başarısında en etkili olan faktördür. Meslek seçiminin isabetli olması bireyin kendi ilgi ve yetenekleri ile işin gerektirdiği nitelikleri tanıması ile mümkündür. Ülkemizde ilköğretimin ikinci devresinden itibaren mesleki yönlendirme yapıldığından bahsedilse de uygulamanın gerçekliği şüphelidir. Okullarda verilen rehberlik hizmetleri de bireye isabetli meslek seçimi yapması yönünden yetersiz kalmaktadır.¹²⁰

Mesleki ve teknik eğitimdeki öğrenciler eğitim sisteminden şikâyetçidir. 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre meslek lisesi öğrencilerinin %48'i; erkek teknik, kız teknik ile ticaret ve turizm liselerindeki öğrencilerin ise %58'i yeniden imkân tanınsa bu okullarda okumayacaklarını belirtmişlerdir. Meslek lisesi öğrencileri okullarını mesleğe hazırlamada yeterli görmemektedirler. Öğrenciler ders kitaplarını, laboratuvar, atölye, işlik, araç, gereç vb. gibi okul imkânlarını ve yabancı dil eğitimini yetersiz görmektedirler. Öğrencilerin yüzde %80'i devletin okullarını ihmal ettiğine inanmaktadırlar.¹²¹

Mesleki ve teknik liselere gelen öğrencilerin temel eğitiminde ciddi eksiklikler vardır. Mesleki ve teknik okul öğretmenleri bugün okullarının en büyük sorunu olarak bu okulları tercih eden öğrencilerin öğrenim düzeyinin düşüklüğünü göstermektedir. Öğretmenler, öğrencilerin önemli bölümünün basit matematik bilgisinden yoksun olduğunu belirtmektedir. Temel bilgilerden yoksun olarak gelen öğrenciler, mesleki okulda da bu eksikliği giderememekte, yetersiz bilgilerle mezun olmakta ve bu da işgücünde ciddi nitelik sorunlarına yol açmaktadır.¹²²

Ayrıca genel yapılan saha araştırmalarında mesleki ve teknik eğitime yönlendirilen öğrencilerin sosyoekonomik durumları düşük ailelerden geldikleri görülmüştür.¹²³

¹²⁰ Nevzat Kırış, "**Teknik Liselerin ve Endüstri Meslek Liselerinin İstihdamdaki Rolü**" 2011.

¹²¹ Dr. Necdet Kenar, "**Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin Genel Değerlendirmesi 2010/Nisan**", MESS Eğitim Vakfı, s.3., <http://www.messegitim.com.tr/ti/577/0/MESLEKI-VE-TEKNIK-EGITIM-SISTEMININ-GENEL-DEGERLENDIRMESI>, (Erişim Tarihi:13.01.2017)

¹²² Kenar, a.g.e., s.1.

¹²³ MEB, EARGED Araştırma Raporu, "**Endüstri Meslek Lisesi ve Teknik Lise Öğrencilerinin ÖSS Başarısındaki Düşüş Nedenleri**", ISBN:978-975-11-3070-9, MEB EARGED, 2008.

Söz konusu rapora göre okul ve bölüm tercihlerinde en çok etkili olanların sıralamasına bakıldığında, birinci sırada %42,7 oranla öğrencilerin kendilerinin, ikinci sırada %39,1 ile aile büyüklerinin yer aldığı görülmektedir. Arkadaşlarının, aynı okul mezunlarının ve öğretmenlerinin etkisiyle okullarını ve bölümlerini tercih edenlerin oranı ise oldukça düşük ve %5'tir. Yine aynı araştırma verilerine göre; öğrencilerin okul ve bölüm tercihlerinin en önemli sebeplerinin sıralamasına bakıldığında, birinci sırada %58,1 oranla hem meslek sahibi olmak hem de mesleklerinde bir yükseköğretim kurumuna devam etmek istemeleri, ikinci sırada ise %23,3 ile mesleki ortaöğretim mezunu olarak daha kolay iş bulacaklarını düşünmeleri yer almaktadır. Bu sonuca göre, öğrencilerin okullarını ve bölümlerini seçerken bir meslek sahibi olmaktan çok daha fazla meslekleriyle ilgili bir yükseköğretim kurumuna devam etmeyi düşündükleri anlaşılmaktadır.¹²⁴

Endüstri meslek liseleri ve teknik lise öğrencilerinin dört yıllık bir yükseköğretim kurumunu ne derecede kazanabileceklerine ilişkin öğrencilerle okul yöneticileri ve öğretmenlerinin ankete verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, dört yıllık bir yükseköğretim kurumunu endüstri meslek liseleri ve teknik lise öğrencilerinin %44,8'i "Az", %25,1'i "Çok", %11,1'i "Tamamen" düzeyinde kazanabileceğini düşünürken, %15,8'i ise "Hiç" kazanamayacağını düşünmektedir. Aynı konuda yönetici ve öğretmenlerin %54,3'ü "Az" düzeyinde öğrencilerin kazanabilme ihtimalleri olduğunu, %41,9'u ise kazanabilme ihtimallerinin "Hiç" olmadığını düşünmektedirler.

ÖSYM verileri incelendiğinde, uzun yıllardır tüm mesleki eğitim liselerinin ÖYS veya yeni adıyla LYS sınavlarında en düşük başarıya sahip oldukları görülür. Üniversiteye yerleşme oranlarında Mesleki Eğitim liseleri Fen, Anadolu ve genel liselerden daha sonra gelmektedir. 2016 yılı ÖSYM verileri de benzer bulguları içermektedir. Mesleki ve teknik eğitim liselerinin yükseköğretime giriş sınavlarında en düşük başarıya sahip oldukları görülmektedir.¹²⁵

4.2.2. Mesleki Eğitim Algısı

Mesleki ve teknik eğitimin kuruluş tarihi ve varoluş amacı dikkate alındığında Ülkemizin özelinde durum değerlendirmesi yapıldığında hakkettiği noktada bulunmadığı görülmektedir. Genel olarak yetkili tüm makamların yaşanan gerçeği doğru okumadığından hareketle toplumsal temelde işin önemiyetinin yeteri derece kavranmadığı görülmektedir.

¹²⁴ EARGED Araştırma Raporu, a.g.e., s.

¹²⁵ <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2016/LYS/LYSSayisalBilgiler19072016.pdf>
(Erişim Tarihi: 10.05.2017)

Yaşanan bu algı dezenformasyonu nedeniyle öğrenciler psikolojik olarak bu alana yönelmede sorun yaşamakta, yönelme mecburiyetinde kalanlar ise adapte sorunu yaşamaktadırlar.

Mesleki ve teknik eğitimin kuruluş amaçlarını tam olarak ifa edememeleri nedeniyle iş piyasası ihtiyaç duyduğu alanda nitelikli eleman sıkıntısı yaşamaktadır. Bu sebeple mesleki ve teknik eğitimde yürürlüğe konulacak politika ve uygulamalarda iş piyasasının yetkili mercilerinin katılımının sağlanması çok önem arz etmektedir. Son yıllarda mesleki ve teknik eğitimin özel sektörde daha fazla sahiplenip bu alana yatırım yapılması, ilgi alanla alakalı toplum genelinde çalışmalar yürütülmesi önemli gelişmelerdir. Mesleki ve teknik eğitimin gerçek anlamda paydaşları olan iş piyasası ve işverenlerin sisteme dahil edilmelerinin devlet politikası haline getirilerek teşvik edilmesi önemlidir.

Mesleki eğitim ile ilgili toplumdaki olumsuz algının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Mesleki eğitimde iş piyasası ve toplumun algıları birbirinden farklıdır. Arz ve talebin uyuşmamasının önemli sebeplerinden birisi de iş piyasasının şeffaf olmamasıdır. İşgücü piyasasının yeterince şeffaf olmaması nedeniyle çalışanlara sunduğu imkânlar konusunda öğrenciler ve aileler de yeterli bilgiye sahip değildir. Piyasa şeffaf olmadıkça arz ve talebin birbiri ile uyumlu olması mümkün olmamaktadır. Üretimin en önemli ve en değerli gelir getiren kısmı bilgi seviyesi en düşük olan kesim tarafından yapılmaya çalışılmaktadır. Mevcut mesleki eğitim yapısı ile bunun sağlanması mümkün değildir.¹²⁶

MÜSİAD'ın 2011 yılında gerçekleştirdiği 'Mesleki Eğitim Çalıştayı' öncesinde, mesleki eğitimin tarafları olan eğitimci, öğrenci ve iş dünyasının görüşlerini toparlayarak çalıştay katılımcıları ve kamuoyu ile paylaşmak amacıyla "Türkiye'de Mesleki Eğitime Bakış" başlıklı anket hazırlanmış ve uygulanmıştır.¹²⁷

Söz konusu çalışma verileri ile; iş piyasasının meslek eğitimi düşük statülü bir eğitim biçimi olarak algıladığı, mesleki eğitimin kalitesinin yükseltilmesiyle mesleki eğitime talebin kendiliğinden oluşacağı, ara elemanların çalışma şartları iyileştirilmesi durumunda mesleki eğitime talebin artacağı, belirli ve uzun soluklu bir mesleki eğitim politikasının oluşturulmadığı, ailelerin çocuklarını mesleki eğitime yanlış yönlendirdikleri, mesleki eğitim kurumlarındaki öğretim programlarının iş piyasasının ihtiyaçları ile örtüşmediği, toplumun bir meslek sahibi olmak için değil, sosyal statü ve prestij kazanmak için eğitimi tercih ettiği tespit edilmiştir.¹²⁸

---

¹²⁶ Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, "**Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu**" 2014, s.27.

¹²⁷ MÜSİAD, "**Mesleki Eğitimde Yeni Açılımlar Çalıştayı Türkiye'de Mesleki Eğitime Bakış Anketi Sonuçları**" 18-19 Şubat 2011.

¹²⁸ MÜSİAD, **a.g.e.**, s.16.

Bunun yanı sıra mesleki eğitimde öğretim programlarının hazırlanmasında yerel ihtiyaçların da dikkate alınması gerektiği, mesleki eğitimin altıncı sınıftan itibaren başlaması gerektiği, günümüz mesleki eğitim politikalarının ülkemizin sosyoekonomik yapısına uygun olmadığı, meslek liselerinde öğretim modüllerinin zenginleştirilmesi ve yeni mesleklerin tanımlarının yapılması gerektiği, meslek liselerinde eğitim almak isteyen öğrencilerin sınavla belirlenmesi gerektiği, mesleki eğitimde kültür derslerinin saatlerinin azaltılarak uygulamalı derslerin sürelerinin artırılması gerektiği, meslek liseleri ile diğer lise türleri arasında geçişlerin kolaylaştırılması gerektiği, meslek liselerinden meslek yüksekokullarının ilgili bölümlerine sınavsız geçiş hakkının devam ettirilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.¹²⁹

Yine aynı çalışma bulguları; meslek lisesi mezunlarının alanları ile ilgili mühendislik gibi uzmanlık gerektiren üst eğitim kurumlarını tercih etmeleri halinde ek puan almalarının uygun olacağı, ara eleman seçiminde meslek lisesi mezunlarının tercih edilmelerinin gerektiği, mevcut durumda ara elemanlar için mesleki eğitimin işletmeler tarafından yapıldığı, sektördeki uzmanların mesleki eğitim ile doğrudan ilişkilendirilmeleri gerektiği, mesleki eğitimde, toplumun düşük gelirli kesimlerine öncelik verilmesi gerektiği gibi önerileri içermektedir. Buna ek olarak, mesleki eğitimde kadınlara ve engellilere pozitif ayrımcılık uygulanması gerektiği, öğrenciler meslek seçiminde yeterli hizmet alamadıkları, meslek sahibi kadınların işlerinde erkeklere göre daha verimli olduğu belirtilmektedir. Mesleki eğitimde yabancı dile önem verilmesi gerektiği, mesleki eğitimin ihtiyaçlara cevap verecek esneklikte olmadığı, meslek lisesini özendirmek amacıyla burs verilme-sinin uygun olacağı, mesleki eğitim politikalarının geliştirilmesi esnasında işverenlerin görüşlerinin alınması gerektiği, yenilikçi hizmet içi eğitim alınması amacıyla işletmelerin uygulamalı eğitim programları düzenlemesi gerektiği ifade edilmiştir.¹³⁰

Mesleki eğitim kurumlarındaki öğrencilerin estetik ve sanatsal yeterliliklerden mahrum olarak mezun olduğu, bu yeterliliklerin geliştirilmesi amacıyla mesleki eğitim kurumlarına özgü edebiyat, şiir, müzik, görsel sanatlar ve spor gibi alanlarda daha zengin içerikli eğitim programlarını oluşturulması gerektiği raporun önemli bulgularındandır.¹³¹Yapılan çalışmalarda ülkemizde iş gücü arzı ile talebi arasında ciddi uyumsuzlukların mevcut olduğu, bunun nedeni olarak mesleki eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programlarının olduğu, bu programlarla yetiştirilen teknik iş gücü ile iş gücü piyasasının ihtiyaçları arasında nitelik ve nicelik yönünden bir uyum sağlanamadığı tespit edilmiştir.¹³²

¹²⁹ MÜSİAD, a.g.e., s.17,

¹³⁰ MÜSİAD, a.g.e., s.17,

¹³¹ MÜSİAD, “*Mesleki Eğitimde Yeni Açılımlar Çalıştayı*” Akademi, Genç MÜSİAD, Sayı 8, 2011.

¹³² Kıraç a.g.e., s.5.

Türkiye'deki iş gücü arzı (mesleki ve teknik eğitim kurumları) ile talebi (sanayi sektörü) arasındaki bu uyumsuzluğun yasal, yapısal, yönetsel, bölgesel, ekonomik ve sosyal özellikler gibi birçok nedeni vardır. Sorun, ağırlıklı olarak mesleki ve teknik eğitim sistemi ile işletme yapılarına uygun bir okul-işletme modelinin seçilememesi ile ilgili görünmektedir. Dolayısıyla sorunun aşılması için, küresel değişim ve gelişmelerin ışığında, mesleki ve teknik eğitim sistemi ile ülkemiz endüstrisine uygun sürdürülebilir bir okul-işletme diyalog sisteminin kurulması gerekir. Bu modelde, farklı alan ve endüstriler ile farklı mesleki ve teknik eğitim kademelerindeki değişik ihtiyaç, misyon ve özellikler dikkate alınmalıdır.¹³³ Bunun yanında, ülkemizdeki bölgesel gelişmişlik farklılıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla bunun sonucunda, mesleki ve teknik eğitim sistemi için belirli bir tek okul-işletme modeli yerine, farklı alan, düzey ve bölgesel ihtiyaçlara cevap verebilecek karma bir model, daha doğru gibi görünmektedir. Bunun için, az gelişmiş bölgelerde okula dayalı model; gelişmiş bölgelerde ise iş ve istihdam dayalı modelin uygulanabilirliği tartışılmalıdır.¹³⁴ Türkiye'nin nitelikli işgücü ve verimlilik karnesine bakıldığı zaman mesleki ve teknik eğitimdeki performansı gözler önüne serilmektedir. Türkiye verimlilik düzeyinde 1975-2002 yılları arasında geçen 37 yılda bulunduğu pozisyondan sadece bir kademe yükselbilmiştir. Nitelikli işgücü sıralamasında ise dünyada 37. sırada yer almaktadır. Nitelikli işgücü sıralamasında Doğu Avrupa ülkeleri ve Kolombiya gibi ülkeler Türkiye'nin üzerinde yer almaktadır.¹³⁵

Temel olarak özetlendiğinde yıllar itibariyle mesleki eğitimde uygulanan plan ve uygulamalarda başarı sağlanmadığı görülmektedir. Nitelik sorunu çözülememiş, mesleki eğitim modeli piyasa ile bütünleştirilememiş ve istihdamda amaçlanan hedeflere ulaşamamıştır.

4.2.3. Mesleki Eğitimin Teşvik Edilmesi

Ülkemiz genelinde mesleki ve teknik eğitime yönelik olumsuz bir algı olduğu gerçektir. Süreç içerisinde yıllarca ihmal edilen bu eğitim modeli normal olarak toplumsal temelde sahiplenmemiş buda nitelik sorununu beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda eğitim modelinin diğer alanlar ile rekabet edilebilirlik düzeyinin artırılarak başarı öğrenciye açık hale getirilmesi elzemdir. İş piyasasına model içerisinde çok daha yer vererek öğrencilerin gelecekte istihdam koşulları yaratılmalıdır. Buda doğal olarak aile ve öğrenci üzerinde olumlu etki yaparak mesleki eğitimin tercih

¹³³ Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, "*Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu*" 2014, s.27.

¹³⁴ Akpınar, B., "*Türk Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminde Okul-İşletme Diyalogunda Mevcut Durum ve Yeni Arayışlar*", International Conference on VET Teacher Training, 22- 23 January 2004, Ankara.

¹³⁵ Kıracı a.g.e., s.5

edilebilirliğini arttıracaktır. Bu çerçevede, sekiz anahtar yetkinliğin meslek okullarında bireylere kazandırılması gerekmektedir: Bu anahtar yetkinlikler:

1. Ana dilde iletişim,
2. Diğer bir dilde iletişim,
3. Matematiksel yetkinlik ve bilim ve teknolojide temel yetkinlikler,
4. Dijital yetkinlik (bilgi toplumu teknolojisinin kullanımı ve bilgi ve iletişim teknolojisinde temel yetkinlikler),
5. Öğrenmeyi öğrenme,
6. Toplumsal ve vatandaşlık yetkinliği,
7. İnisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliği,
8. Kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğidir.¹³⁶

İMEİGEP'te (İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı) mesleki teknik eğitimin finansmanına, kamu bütçesinden daha çok pay ayrılması gerektiği, özel sektörün, mesleki teknik eğitim alanında da okullaşma yoluyla hizmet vermesinin Teşvik Kanunu kapsamına alınabileceği belirtilmiştir. Ayrıca mesleki teknik eğitimden yararlanan işveren sendikaları, belediyeler, TOBB, KOSGEB, Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonları gibi kurum ve kuruluşlarının meslek ve teknik okullara maddi katkı sağlamaları gerektiği belirtilmiştir.¹³⁷

Mesleki eğitimi teşvik edici faktörleri aşağıdaki başlıklar altında toplamıştır:

- ✓ Sürekli eğitim
- ✓ Mesleki eğitim danışmanlığı
- ✓ Mezuniyet puanına göre işe alma
- ✓ Eğitim programlarında işyeri emniyet tedbirlerinin de yer alması
- ✓ İstihdamda öncelik
- ✓ İstihdamda diploma ve sertifika zorunluluğu
- ✓ Meslek liselerine giriş sınavı
- ✓ Alanda yükseköğrenimin teşviki
- ✓ İşsizlik sigortası fonundan destek
- ✓ Özel girişimcilik desteği
- ✓ Okul sigortası
- ✓ Tüm meslek okulu mezunlarına statü kazandırılması.

¹³⁶ Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, “**Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu**” 2014, s.27.

¹³⁷ Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, “**Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu**” 2014, s.31.

Mesleki ve teknik eğitimin toplumsal algısının değiştirilmesinde en temel etmenlerden birisi beşikten mezara kadar süren eğitim anlayışının yaygınlaşmasıdır. Bu doğrultuda atılan en önemli adımlardan birisi, Yüksek Planlama Kurulu tarafından 5.6.2009 tarihinde onaylanan Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi Eylem Planı'nda şunlar önerilmiştir.¹³⁸

- ✓ Eğitim kurumlarının fiziki altyapısı ile eğitici personel sayısının ve niteliğinin ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi,
- ✓ Öğretim programlarının değişen ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli güncellenmesi,
- ✓ Hayat boyu öğrenme kapsamında mesleki rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi,
- ✓ Mesleki yeterlilik sisteminin aktif hale getirilerek kalite güvence sisteminin kurulması,
- ✓ Öğretim programları arasındaki ve okuldan işe, işten okula geçişlerin kolaylaştırılması,
- ✓ İşgücünün niteliğinin rekabet edilebilir seviyeye ulaştırılması, öncelikleri ve bu önceliklere ilişkin eylem planı hazırlanmıştır.¹³⁹

4.2.4. Eğitim Programları ve Altyapı Sorunları

Mesleki eğitimde yaşanan en önemli sorunlardan biri de altyapının yetersizliği ve kullanılan teknolojinin çağın şartlarını yakalamadaki başarısızlığıdır. Ülkemizdeki orta ve yükseköğretim kademesindeki mesleki teknik eğitim kurumları gerek alt yapı gerekse de mesleki donanım olarak büyük sıkıntılarla mücadele etmektedir. Mesleki teknik eğitim pahalı bir eğitimidir. Bunun yanında mesleki eğitim kurumları teknolojinin durmak bilmeyen ilerlemesini takip etmekte zorlanmaktadır. Okullarda bulunan mevcut teknoloji çok eski ve yetersiz olduğundan işletme eğitiminin okullarda yapılması mümkün değildir. Yeterli altyapısı olan mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının imkânlarını, diğer mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları, sektör ve çevreyle ortak kullanmasına imkân veren etkili bir planlama bulunmamaktadır.¹⁴⁰

Eğitimde kalite güvence sistemi, bu konuda yükseköğretimde ve AB düzeyinde yürütülen çalışmalarla ilişkilendirilmeli, uygulamayı kolaylaştırıcı yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kamuoyunda eğitimde kalite güvence

¹³⁸ Yüksek Planlama Kurulu, “*Türkiye Hayat boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018*”, 13.05.2014, s.13

¹³⁹ Yüksek Planlama Kurulu, “*Türkiye Hayat boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018*”, 13.05.2014, s.13

¹⁴⁰ Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, “*Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu*” 2014, s.32.

uygulaması ve paydaşların sağlayabilecekleri katkılar konusunda farkındalık yaratılmalıdır.¹⁴¹ Meslekî yaygın eğitimde modüllü esasa dayalı sertifika programları uygulaması geliştirilerek yaygınlaştırılmasının gerektiği, modüllü program uygulamasının yaygınlaştırılmasıyla bireylerin ihtiyaçları olmayan bilgileri almak zorunda bırakılmaları veya bildiklerini tekrar etmek zorunda kalmaları önlenmek suretiyle yetişkin eğitimi programlarının etkinliğinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁴² Mesleki ve teknik eğitim; teorik ve pratik eğitimin bir arada gerçekleştiği, pratik eğitim ortamlarında günün koşullarına uygun makine, teçhizat, atölye ve laboratuvar malzemelerine ihtiyaç duyulan maliyeti yüksek bir eğitimidir. Ülkemizde mesleki ve teknik eğitimin temel sorunları arasında; mesleki ve teknik eğitim sunan okullarda yeterli düzeyde ve günün koşullarına cevap verecek nitelikte donanım bulunmaması, meslek dersi öğretmenlerinin yeterli sayıda ve kalitede hizmet içi eğitim alamaması, işletmelerde yapılan staj ve beceri eğitim etkinliklerinin amaca uygun içerikte olmaması, özel sektörün mesleki eğitim ve öğretime yeterince katkı sağlamaması sayılabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı tarafından yapılan 'Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim' çalıştayında mesleki ve teknik eğitimde çözüm amaçlı aşağıdaki öneriler sunulmuştur.¹⁴³

- ✓ Programların iş piyasasının ihtiyaçlarına uygun olması,
- ✓ Uluslararası denkliği olan mesleki eğitim programlarının hazırlanması,
- ✓ Programların esnek bir yapıya kavuşturulması,
- ✓ Yatay ve dikey geçişlere imkân tanınması,
- ✓ Öğretimde bilgi işlem teknolojilerinin ve bireysel öğretim yöntemlerinin kullanılması,
- ✓ Mesleki eğitim programlarının yerel ihtiyaçlara cevap verebilecek bir yapıya kavuşturulmasıdır.

2011 yılında düzenlenen Meslek Liselerinin Sorunları Çalıştayında meslek liselerinin sorunları tartışılmış, ulaşılan sonuçlardan birinin mesleki eğitimde fiziki yapı sorunları olduğu belirtilerek, bu sorunlar aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

- ✓ Mesleki eğitime Milli Eğitim bütçesinden daha fazla kaynağın ayrılması,
- ✓ Döner sermaye karlarından da fiziksel altyapıya katkı sağlanmasını,
- ✓ Genel liselerin meslek liselerine dönüştürülerek kapasitenin arttırılabileceği,

¹⁴¹ Kalkınma Bakanlığı, a.g.e. s.33.

¹⁴² Kalkınma Bakanlığı, a.g.e. s.33.

¹⁴³ Millî Eğitim Bakanlığı, EARGED, "Mesleki Eğitim Çalıştayı", 2011

✓ Arazileri kıymetli olan okullarının satılarak elde edilen kaynaklarla yeni meslek liselerin yapılabileceği ifade edilmiştir.

Meslek Liselerinin Sorunu Çalıştay'ında "Meslek Liselerinin Program ve Uygulama Sorunları" olduğu ifade edilerek bu sorunlara ilişkin aşağıdaki çözüm önerileri getirilmiştir:

✓ Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından belirlenen meslek standartları ile mevcut programlar arasında farklılıkların giderilmesi amacıyla müfredat güncellemesinin yapılması,

✓ Sınıfta her meslek için geçerli temel becerileri kazandıracak ders veya derslerin konulmasını,

✓ İlköğretimden başlanarak gerekli yönlendirmenin yapılması,

✓ Meslek liselerin genel kültür derslerinin ve müfredatlarının azaltılması ve istekli öğrencilere seçmeli ders olarak verilmesi imkânının sağlanması,

Günümüzde mesleki eğitim, sağlam bir akademik eğitim gerektirmektedir. Bilgi çağında mesleki eğitim ve akademik eğitim birlikte olmalıdır. Teknolojik işlerde akademik bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. İlköğretimde sınıf geçme politikasının orta öğretim ve mesleki eğitim sistemi üzerinde etkileri de incelenmelidir. Sistem, 'Okul Kurulu Kararı' ile birçok dersten başarısızlık olmasına rağmen öğrencilerin sınıf geçmesine olanak sağlamaktadır. Bu öğrencilerin seviyelerinin gerektiği bilgi düzeyine erişmelerine engel olmaktadır. Hazır bulunmuşluk düzeyleri yetersiz olan öğrenciler orta öğretimde de başarısız olmaktadır.¹⁴⁴

Yapılan araştırmalarda meslek liselerine ilginin neden azaldığı konusu detaylı olarak incelenmiş, yapısal sorunların bu nedenlerin başında gelenlerden birisi olduğu vurgulanmış, meslek liselerinin sorununun 1980'li yıllara kadar uzanan bir geçmişi olduğunu belirtmiştir. Talep azalmasının en önemli sebeplerinden birinin mesleki eğitimin statü ve itibar sorunu olduğunu ve bu sorunun küresel bir sorun olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁵ Genel olarak tüm ülkelerde akademik bilgi ve eğitim, mesleki ve teknik eğitimden daha çok itibar görmektedir. Ancak bu itibar sorunu ülkemizde daha yoğun yaşanmaktadır. Öğrenciler meslek okullarını en son tercih olarak değerlendirmektedirler. Mesleki sahibi olmak, kariyer geliştirmek ve başarılı olmak için üniversiteler tek adres olarak görülmekte, bu da üniversitelere olan talebi şişirmektedir.¹⁴⁶ Doğal olarak üniversitelerde yaşanan yığılmalar neticesinde eğitilmiş işgücü istihdamı tehirlenmek bu da eğitimsel kazanımda en düşük bulunan lisealtı eğitimlileri istihdamda öncülemedir.

¹⁴⁴ Kalkınma Bakanlığı, a.g.e., s.35.

¹⁴⁵ Necdet Kenar, "Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin Genel Değerlendirmesi (2010/ Nisan)", MESS Eğitim Vakfı.

¹⁴⁶ Kenar, a.g.e. s.7.

4.2.5. Modüler Eğitim ve Öğretim Programları

Modül bir öğrenme birimidir. Öğrencinin belirli yeterliği kazanması için, kendi içinde bütünlük gösteren ve belirli bir sistematik içinde düzenlenmiş öğretim yaşantılarından oluşur. Modüler öğretim öğrenci merkezli, bireyselleştirilmiş bir öğrenme öğretme yaklaşımıdır. Esnek yapısı ile yaşam boyu öğrenme ilkesine uygundur.¹⁴⁷

Bu minvalde modüler eğitim ve öğretim programlarının kullanılma düzeyi arttırılırsa;

✓ Eğitimde daha esnek bir yapı ortamı hazırlanarak öğrencinin katılımı kolaylaştırılır

✓ Spesifik temelde kabiliyetlerin inkişafına ortam hazırlanır

✓ Bilgiye erişimde alternatif yol sunulduğundan öğrenme kolaylaşır

Mesleki ve teknik eğitim modelinde daha Mesleki Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGEP-2005) kapsamında getirilen önerilerden yola çıkarak şunlar önerilebilir;

✓ İş piyasasının aradığı nitelik ve nicelikte işgücü yetiştirme olanakları arttırılmalı,

✓ Meslek eğitim modeli daha esnek hale getirilmelidir,

✓ Modüler eğitim ve öğretim programları iş piyasası gerçeklerine uygun olarak sürekli güncellenmeli, eğitim plan ve uygulamalarda piyasa dinamizmi iyi takip edilmelidir.

4.2.6. Mesleki Yönlendirmede Yaşanan Olumsuzluklar

Kişinin kendini gerçekleştirme, başarı ve motivasyonunda en belirleyici etken sevilmek yapılan iştir. Ülkemizde bilgi, donanım ve kabiliyetlerin değerlendirilmesi hususunda temel eksiklik genel kanaatlerle yürütülen mesleki rehberliktir. Bireye kendini tanıma olanağı yeterince verilemeyen ülkemizde mesleki yönlendirme hususunda da maalesef başarısızdır. Teorik uygulama da mesleki rehberlik ortaokuldan başlatılsa da gerçek anlamda bunun var olduğu söylenemez. Rehberlik vazifesinin psikolojik, sosyolojik ve diğer beşerî alanlar ile münasebeti dikkate alındığında okul ve sınıf mevcudiyetlerin kalabalık olması kişisel alakaya engel diğer bir örnektir. İlgililer eğer istekli varsa rehberlik yapabilmektedirler. Diğer yandan mesleki eğitim modeli içerisinde eğitim ve öğretime devam eden öğrencilere sınavsız geçiş hakkı tanınsa da genel olarak mesleki eğitim modeli içerisindeki bu uygulama rehberlik değil belki zorunluluktur. Meslek lisesi mezunlarının yıllarca genel

---

147

ortaöğretim öğrencileri lehine katsayı adaletsizliği ikinci sınıf muamelesi görmesi meslek liselerini model olarak yok olma aşamasına getirmiştir. Katsayı probleminin çözülmesiyle mesleki liselerine de diğer yükseköğretim alanlarına tercih hakkı verilmesi mesleki yönlendirmede olumlu bir gelişmedir. Öğrencilere kaliteli ve sürekli rehberlik hizmeti sunularak yapılan mesleki yönlendirme sonucunda model olarak daha iyi noktaya gelineceği kuşkusuzdur.

4.2.7. Reel Sektör İle Yaşanan Uyumsuzluklar

Yukarıda işgücünün yapısında belirtildiği üzere ülkemiz genç nüfusunun önemli bir oranda nitelikten yoksun olması reel sektörle işgücü piyasası uyumsuzluğunun temel sebebidir. Mesleki eğitim modeli içerisinde eğitim ve öğretimlerine devam edenlerin yanı sıra mezunlarında pratikte reel piyasa ve şartlarına ve üretim yöntemlerine olan yabancılıkları nedeniyle arz ve taleplerde uyumsuzluk yaşanmaktadır. İşgücü piyasasının ilgi ve koşullarına uygun eleman temini amacıyla mesleki eğitim modelinde çözüm arayışlarına yönelme çok ehemmiyetlidir. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının etkinliği, yetiştirdiği becerili ve teknik işgücünün, işgücü piyasasının talepleriyle nitelik ve nicelik yönünden uygunluğu ile orantılıdır. İşgücü piyasasının işgücü talebi ekonomik ve teknolojik gelişmelere göre değişmektedir. Bu nedenle işgücü piyasası işgücü talebinin sürekli ve düzenli olarak izlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde bu izlemenin yapılamadığı gözlenmektedir. Eğitim kurumları reel sektörü izlemediği gibi reel sektör de mesleki eğitim sisteminin yapılandırılmasında aktif olarak rol almamaktadır.¹⁴⁸ Bu uyumsuzluklar neticesinde kişisel ve sosyal refah kaybından başlamak üzere toplumsal barışa etki eden işsizlik, gelir dağılımının daha da bozulması, artan iktisadi gereksinimlere uygun eleman temini, ülke gelişim lokomotifini olan genç nüfusun amacına uygun olmayan merdiven altı işletmelerde istihdamı, düşük büyüme ve kalkınma rakamları görülmektedir. Reel sektörün bizzat konumunun kanuni vasıtalarla güçlendirilerek sisteme dahil edilmesinden başlanarak, piyasa ve okul birlikteliğinde teorik ve pratik eğitim aşamalarında yetki dağılımı yapılarak bu uyumsuzluk giderilebilir.

4.3. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.3.1. Mesleki Eğitim Kanunu'nun Değiştirilmesi

Ülkemizde 05/06/1986 yürürlük tarihi ve 3308 sayılı Kanun Numarası ile 19/06/1986 tarihinde yayımlanan "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu", 2001 yılında 4702 sayılı Kanun ile değiştirilerek "Mesleki Eğitim Kanunu" olarak yeniden adlandırılmıştır. Bu Kanun'un esas amacı çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda,

---

¹⁴⁸ Altay, Üstün a.g.e., s.27.

yükseköğretim kurumlarında ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektir.¹⁴⁹ Bu eğitim modelinin ülke siyasi, sosyoekonomik ve diğer tüm beşerî alanlarla olan münasebeti göz önüne alındığında mezkûr Kanunun bu eğitimin kapasite ve önemi konusunda yeteri kadar kapsayıcı olmadığı görülmektedir. Bu Kanun ile temellendirilen mesleki eğitim yeteri kadar Kanuna konu edinmemiştir. Esasında Kanun ile “Çıraklık” ve “İşletmelerdeki Meslek Eğitimi” konu edinmektir. Mesleki eğitimin pay ve paydaşları dikkate alındığında daha kapsayıcı bir kanun ile düzenlenmesi zorunluğu gerekmektedir.

Mesleki eğitim kurum ve kuruluşlarının kurulma şartlarından başlayarak, mesleki ve teknik eğitimde görevlendirilme şartları, mesleki eğitim kurumlarının oda ve meslek kuruluşları ile olan münasebetleri, mesleki eğitim kurum ve kuruluşlarının işletme ve reel piyasa ile olan ilişkileri başta olmak üzere mesleki eğitim tüm alan ve şubeleriyle aynı kanun numarası altında yeniden revize edilmelidir.

4.3.2. Öğretim Modülleri Sayısının Zenginleştirilmesi

Artan bilgi teknoloji hizmetleri, iletişim alanlarının çeşitlenmesine, bilgi ve bilgiye dayalı mal ve hizmetlerin çeşitlenmesine ve bu mal ve hizmetlerin üretim ve satış alanlarının yeniden belirlenmesine neden olmuştur. Amacı piyasa merkezine nitelikli işgücü temini olan mesleki eğitiminde piyasa şartlarına uyarlanması, güncel teknik bilgi ve kabiliyetlerin bu eğitimler esnasında verilmesi gerekliliğini daha arttırmıştır. Güncel gelişmelerin iyi takip edilerek öğretim modüllerinin bu anlayışa uygun olarak zenginleştirilmesi ehemmiyetlidir. Gelişen ve dönüşen piyasa yapısı gereği daha önce eğitim modeli içinde yer verilmeyen birçok meslek, alan ve dalın da bu modele katılımı zarurleşmiştir. İş piyasasının beklentileri ve ihtiyaçları dikkate alındığı zaman zenginleştirilmiş modüler eğitimin ülke yararına olacağı görülmektedir.¹⁵⁰

4.3.3. Kurumlar Arası Koordinasyon

Mesleki eğitim konumu, niteliği ve kurulma amacına binaen doğal olarak toplumsal temelde birçok kesimle ilgili bir meseledir. Bu eğitim uygulaması ile hedeflenen duruma erişmek için devletin yetkili kurum ve kuruluşlarının önderliğinde bir koordinasyon gerekliliği şarttır. Mesleki eğitim sadece bir devlet ve devlet kurumu meseli olmayıp bir bütün olarak toplumu ilgilendirir. Başta Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurumu olmak üzere Türkiye İş Kurumu, TÜİK, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Diğer Bakanlıklar ve Meslek Odaları bu eğitim yapısının tarafı olmuştur.

¹⁴⁹ Mesleki Eğitim Kanunu, Md. 1

¹⁵⁰ Altay, Üstün a.g.e., s.29.

Karar alma makamında bulunan yöneticiler mesleki ve teknik eğitimin çerçevelendirilen prosedürü içerisinde koordineli çalışmalı, herhangi bir uygulama projesi düşünülecekse istişareye açılmalıdır. Bu çerçevede;

✓ Devlet mekanizmasının tüm alanlarını ve özel kuruluşların yetkili birimleri mesleki eğitimin amaç, gaye ve hedefler hususunda bilgilendirmeli; destek amacıyla çeşitli mukaveleler imzalanmalıdır.

✓ İl Müdürleri daha fazla yetkilendirilmeli; yetkiden kaynaklı sonuca odaklı sorumluluk ilkesi gözetilmelidir.

✓ İş piyasasının çeşitli şubeleriyle iletişime geçmeli, iş piyasasını teorik eğitimin daha fazla içine çekerek; teorik eğitim pratik eğitim ile bu vesileyle güçlendirilmelidir.

✓ Mesleki eğitime dönük il ve ilçe yönetimlerince yerel yönetimlere daha fazla alan açılmalı, plan, proje ve maliyetlere destek aranmalıdır.

✓ Öğrenciler sanayi kesiminin bütün alanlarıyla iletişime geçirilmeli emek kazanç dengesinde öğrenciye harçlık verilebilme yolları oluşturularak teorik eğitim okul yılları içerisinde pratik eğitim ile zenginleştirilmelidir.

4.3.4. Yeni Projelerin Oluşturulması

Evvela proje ve programlar hususunda genel olarak bir bilinçlenme seferberliği başlatılmalı, bu alana özgü öğretmen ve öğrenci başlıklı teşvik verilmelidir. Proje ve programlar için ilgili tüm okul ve kurumlar bünyesinde öğrenci ve öğretmenlerden müteşekkil kurullar oluşturulmalı bu alanda görev alacaklar taltif edilmelidir.

Projeler için tahsis edilen ücretlerin kullanılması ile alakalı profesyonel destek alınarak fayda maksimum kılınmalıdır. Bu kaynakların nasıl harcanacağı ile teferruatlı açıklama getirilerek düzen sağlanmalıdır. Bu kapsamda;

✓ İl ve ilçe Müdürlükleri bünyesinde mesleki eğitimin bugünü ve geleceği ile alakalı projeler için komisyonlar tertip edilmeli; öneri ve katkıya açık iletişim kanalları oluşturulmalıdır. Tertip edilen tüm iş ve işlemlerde illerin nüfus projeksiyonu dikkate alınarak politika geliştirilmelidir. İstanbul için uygulanabilir bir öneri Anadolu'nun diğer herhangi küçük bir ili için rasyonel olmayabilir.

✓ Büyükşehirlerde Avrupa Birliği genelinde yapılan projelere yönelik çalışmalar yapılmalı, bu yönde okul ve kurumlar teşvik edilmeli

✓ MEGEP projesi daha fazla önemsenmeli bu proje sürekli ve birikimli bir metot ile güncel kılınmalıdır.

- ✓ Ülke içi ve ülke dışından konunun uzmanlarından profesyonel destek alınmalı, ulusal ve uluslararası tecrübelerden daha fazla yararlanılmalıdır.
- ✓ Yapılan proje ve çalışmalara ilişkin kamuoyu daha fazla bilgilendirilmeli, bu yönde gerek yerel gerek ulusal medya nezdinde girişimlerde bulunulmalı.
- ✓ Mesleki eğitimin tüm alanlarında ders araç ve gereçleri proje odaklı kullanıma daha fazla açılmalı, atölye ve laboratuvarlar daha iyi hale getirilmelidir.

4.3.5. Mesleki Eğitim Merkezleri

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanun'u uyarınca mesleki eğitimin okul alanı dışında, okul ile bağı kesilmiş kesimlere mesleki eğitim ile görevlendirilen bu kurumlar çok önemli bir görev ifa etmektedirler. Modern Lonca ve Ahilik sisteminin yansıması kabul edilen bu yapılar toplumsal yapıda çok önemli bir görev ifa etmektedirler. İlk ve ortaokul sürecini tamamlamış ve 15'inden gün almamış olan bütün kesimleri hayatın olağan akışı içerisinde istihdama teşvik etmek, meslek edinmelerini kolaylaştırmak ve gençlerin çağ yapısına uygun iş piyasasına hazırlamak bu modelde temel amaçtır. Bu amaca uygun olan basamaklandırılan eğitimi süreci sonrası çırak, kalfa ve ustalık sertifikalarıyla mesleki eğitim tamamlanır. Eğitimin pratik ve teorik kısmı ilgili genel ve yönetmeliklerde belirlenmiştir. Çıraklık eğitimiyle ilgili öneriler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- ✓ Lise veya daha üstü eğitim mezunu kimseler ile için eğitim süreleri daha da kısaltılmalı, eğitim plan ve uygulamalarda mezuniyet kriterine göre mesleki eğitim çıraklık modeli uygulanmalıdır.
- ✓ Bu yapıların daha cazip hale getirilmesi amacıyla okul ortamı yeniden planlanmalı, eğitimli ortaöğretim öğrencilerini kazanım amacıyla teşvik sunulmalıdır.
- ✓ Ortaöğretim mezunlarına çıraklık, kalfalık ve ustalık sürecinde daha kolaylaştırıcı yol izlenmelidir.
- ✓ Model temel olarak öğrenciyi mesleki anlamda daha nitelikli hale getirmeyi amaçladığından ilkokul, ortaokul ve lise müfredatında yeteri kadar görülen genel beşerî bilimler azaltılmalıdır.
- ✓ Piyasa yapısı içerisinde yeteri kadar denge denetim mekanizması işlemediğinden çıraklık modeli içerisinde dahil olmak isteyen kimselere izin konusunda amirleri tarafından zorluk çıkarılmaktadır. Bu husus ile alakalı genel bir koordinasyon merkezi teşkil edilmeli, bu modelde işçinin eğitime katılımının ehemmiyeti işverenlere anlatılmalıdır.
- ✓ Bu model içerisinde dinamik bir görünüm arz eden meslek eğitimleri sürekli yenilenmektedir. Bu merkezlerde iş piyasasının genel olarak tüm alanlarıyla

alakadar mesleki eğitim verildiğinden ehemmiyeti büyüktür. Kamuoyu oluşturmaya yönelik çalışmalar tertip edilmeli, bu merkezlerin görev icabı hususunda bilinç düzeyi arttırılmalıdır.

✓ Mesleki eğitim modeli içerisinde bu merkezlerce eğitimi verilen mesleklerin genel tanıtımı için stantlar düzenlenmeli, mahalle berberinden başlamak üzere hayatımızın her alanında olan çıraklık mezunlarına fahri temsilci sıfatı verilmelidir.

4.3.5.1. İlk ve Ortaokul Düzeyinde Mesleki Eğitim

Kişinin sosyal, kişisel gelişim aşamaları göz önüne alındığında temel olarak mesleki eğitimin çok erken yaşlarda başladığı söylenebilir. Gelişmiş Batı ülkeleri başta olmak üzere çağdaş güçlü ekonomilerin çoğunda mesleki eğitim modeli içerisinde çocuklar çok erken yaşlarda dahil edilmektedir. Ülkemiz bu sürecin tam tersine mesleki eğitim modeli liseden başlatmıştır. Genel anlamda ilk ve ortaokulda bütün mesleki alanlara yabancı yetişen genç nüfus ortaöğretim sürecinde mesleki alan belirlemede bocalamakta, bu da verimi en aza indirmektedir. Bu da öğrenciyi belirlediği mesleki alanı benimseme hususunda çıkmaza sokmaktadır.

Genel olarak özetlenirse eğitim ve öğretim bir bütündür. Kademelere ayrılan eğitim modelinde temel amaç ilgilinin gelişim evrelerine göre daha üst eğitim teknikleriyle eğitilmesidir. Birbirinden kopuk ve tamamen bağımsız eğitim anlayışında öğrenciler uyum sağlayamamaktadırlar. Mesleki anlamda bilinç düzeyi iyi, rehberliğe yetkin eğitilmiş ve donanımlı kişilerden faydalanarak ortaokul evresinde çocukların bilinç seviyesine uygun bilgilendirilmeler yapılmalıdır. Çocukların ilgi ve alakaları nispetinde okul ve aile işbirliğiyle yönlendirme yapılmalıdır. Mesleki eğitimin bu evresiyle alakalı şunlar önerilebilir;

1. Kesinlikle ortaokul yıllarında mesleki eğitim modelini tanıtıcı seminer ve kurslar tertip edilmeli hatta ailelerde bu eğitimlere dahil edilmelidir.

2. Bu modelin daha iyi anlaşılması için günü birlik okul gezileri yapılmalı, öğrencilere sistem bizzat pratikte tanıtılmalıdır.

3. Almanya ve diğer bazı ülkelerde uygulandığı gibi ortaokul yıllarında mesleki yönlendirmede tercih sunulmalıdır.

4. Bu alanlara yönelen öğrencilere teşvik sunulmalıdır.

4.3.6. İşletmelerde Mesleki Beceri Eğitimlerinin Verilmesi

Öğrencilerin bilgi ve becerilerini pratikte geliştirmek amacıyla 3308 sayılı Kanuna göre işletmelerin kapasiteleri dikkate alınarak beceri eğitimi yaptırımları zorunlu kılınmıştır. İşletmeler için belirlenen oranlar ilgili ilin yetkili kurullarının teklifi ve Bakanlık onayı yeniden belirlenebilir.

Amaçsal gaye ve düşünülen mana itibarıyla uygulamada aksaklıklar sonuç alınmasına engel teşkil etmektedir. Mesleki Eğitim Kanununun ilgili maddeleri uyarınca beceri eğitimi verecek işletmelerin eğitim plan ve uygulamalarına olan uygunluğu başta olmak üzere, eğitimde bulunacak nitelikli personelin vasıfları da sayılmıştır. Bakanlık tarafından belirlenen plan ve uygulamalara uygun verilecek eğitimlerde temel amaç öğrenciyi eğitim sistemi içerisinde piyasa ile buluşturarak mesleki anlamda becerilerini arttırmaktır. Fakat yetkili tüm birimler başta olmak üzere özellikle Millî Eğitim Bakanlığının sadece öğrenciyi devlet okul ve kurumlarına yönlendirme anlayışı nedeniyle arzulanan işletme içi beceri eğitimleri verilememektedir. Ayrıca sağlıklı bir işletme profili çıkarılmadığından yönlendirme yapılamamaktadır. Beceri eğitimlerinin bu yönünün daha iyi irdelenip çözüme ulaşılması adına öneriler sıralanabilir;

1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı başta olmak üzere Maliye Bakanlığının ilgili birimlerinde katkısı temel alınarak sağlıklı işletme profili düzenlenmeli ve plan uygun yönlendirmeler yapılmalı,

2. Belirlenen işletme yeterlilik oranları katı olmamalı beceri eğitimi alacak öğrencileri yönlendirme amacıyla komisyonlar teşkil edilerek bu yeterlilik oranlarının alt ve üst limitinde şirketsel yeterlilik belirleme yetkisi bu komisyonlara verilmelidir. Belirlenen oranlar üzerinde yönlendirme gerçekleştirildiğinden birçok işveren işçi sayısını maksimum alt limite kadar taşıyarak beceri eğitimi zorunluluğundan kurtulmaktadır.

3. Avrupa'nın ve ABD'de uygulandığı biçimde bu işletmelerde denetim yetkisi meslek odalarına devredilmeli, koordinasyon ilgili Bakanlıkça yapılmalıdır.

4. Beceri eğitimi alınmasını teşvik edici düzenlemeler yapılmalı, eğitim alma daha cazip hale getirilmelidir.

4.3.7. İstihdam İmkânlarının Geliştirilmesi

Ülkemizde halihazıra en önemli sorun gençlerin niteliklerine uygun iş alanlarına yönlendirilmeleridir. Mesleki ve teknik eğitimin herhangi bir alanından mezun öğrenciler yeterince rehberlik edilmediğinden istihdama katılamamaktadırlar. Temel amacı istihdama yönelik nitelikli eleman temini olan bu model sonuca gidememektedir. Yapılan kamuoyu araştırmalarında bu eğitim modeli içerisinde mezun olanların %50'ye yakın oranda alanlarıyla alakasız birimlerde çalıştırılmaları amaçsal yönden bir zaafın olduğunu göstermektedir.¹⁵¹ Nitelikli eleman temini ve iş piyasa yapısı gereklerine uygun yetişecek genç neslin nicelikçe yeterli nitelikçe donanımlı olması için okul sıralarından başlayarak istihdama yönlendirilmeleri temin edilmeli; bu amaç ve gaye için gerekli görülürse iş piyasasının tüm alanlarında altyapı tesis edilmelidir. Yaşanan aksaklıklara çözüm amacıyla aşağıdaki öneriler sıralanabilir;

1. Meslek lisesi mevzusu sadece devletin değil tüm toplumundur. Bu minvalde çalışmalar yapılmalıdır.

2. Mesleki eğitim mezunlarına devletin ve özel sektörün yetkili organlarınca istihdamda öncelik sağlanmalıdır.

Genel olarak belirtilen başlıklar haricinde şu önerilerde sunulabilir;

✓ Genel eğitimin bütün kademelerinde daha örgütlü bir rehberlik sistemi geliştirilmeli ayrıca mesleki yönlendirme ve meslek tanıtımlarına ilişkin çalışmalar düzenlenmelidir.

✓ Mesleki eğitimin genel amacı ve kuruluş felsefesi toplumun tüm katmanlarına gerektiği anlatılmalı, mesleki eğitime yönelik bilinç artırılmalıdır.

✓ Mesleki eğitimin tüm alanlarında bir şekilde aktif olarak görev yapan eğitimcilere de eğitim verilmeli, kendilerini geliştirme hususunda Bakanlıkça gerekli seminer ve kurs programları düzenlenmelidir.

✓ Mesleki eğitimde gelişmiş ülke ekonomilerine entegre adım atılmalı, uygulanan sistemsel değişimler incelenmelidir. Mesleki eğitim istihdam modelleri özellikle irdelenmelidir.

✓ Mesleki eğitim modelinin kalite ve sürdürülebilirliği artırılmalı gerekirse toplumsal alanda ilgili, ilişkili tüm kurum ve kuruluşların amaçsal birlikteliği sağlanmalıdır.

¹⁵¹ MÜSİAD, "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim-Sorunlar ve Önerileri Araştırma Raporu", Haziran 2008, S.33

4.4. SONUÇ

Ülkemizde işsizlik problemi en önemli sosyal sorun olarak gündemdeki yerini muhafaza etmektedir. Gerek özel sektör nezdinde gerekse devletin teşvikiyle yapılan istihdama yönelik çalışmalar ne yazık ki planlandığı gibi sonuçlanamamaktadır. Ülkemizin nüfusunun yarısını oluşturan genç nüfusun istihdam olanaklarına kavuşturulmasına yönelik çalışmalar daha önemli hale gelmektedir.

Gençlerin eğitim sürelerinin uzaması ile birlikte genç nüfusun işgücüne katılım oranı yıllar itibariyle azalmaktadır. Türkiye işgücü piyasasındaki genç istihdamı oranları da yüksek seyretmemekte ve yıllar itibariyle de düşüş göstermektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de ciddi bir genç işsizliği sorunu yaşamaktadır. Köyden kente göç eden nüfusun genç, dinamik yaş grubu içinde yer alması, eğitim seviyesinin düşük olması ve kentsel sektörün talep ettiği bilgi ve beceriden yoksunluk genç işsizliği oranlarını arttırmaktadır. Özellikle küreselleşme ile birlikte günümüz ekonomisindeki işletmeler bilgi ve teknoloji kullanımına yönelirken, fiziksel ve geleneksel işlerinde azalmasına sebep olmaktadır. Bu eğilim sürecinde eğitim ve mesleki bilgi ve beceriden yoksun genç nüfusun istihdamı da zorlaşmaktadır.¹⁵²

Ülkemiz bütün alanlarda olduğu gibi son yıllarda eğitime çok nemli yatırımlar yapmış eğitimde fırsat eşitliği için çok ciddi kaynaklar kullanılmıştır. Zorunlu eğitimin sekiz yıldan on iki yıla çıkarılması ortaöğretimde okullaşma hususunda ciddi adımların atılması önemli gelişmelerdir. Mesleki eğitime yönelen öğrenci oranlarının genel ortaöğretim içinde %50’lerin üstüne çıkması, meslek lisesi öğrencilerine aleyhine olan katsayı eşitsizliğinin kaldırılmış olması istihdam şartlarının oluşturulması açısından önemli gelişmelerdir. Genç nüfusun nicelik yönünü uygun nitelik yönünden de iş piyasası gereklerine göre yetiştirilmesi istihdam yaratmada önemli bir faktör olarak önümüzde durmaktadır. İş piyasası gereklerini karşılayamayan birçok mezun eğitilmiş işsiz nüfusun olduğu görülmektedir. Türkiye’de işsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılmasına yönelik önlemlerin alınması planlı dönemle başlamış, ancak bu önlemler plan metinlerinde yer almaktan ileri gidememiştir. Kalkınma planlarında işsizliğin çözümlenmesi ekonomik büyümenin bir sonucu olarak görülmüş, ancak yeterli büyüme sağlanamayınca bu sorun daha fazla artmıştır. İşsizlik sorunun ekonomik büyümeyle çözülemeyeceğinin anlaşılması ile birlikte özellikle son yıllarda beşerî

---

¹⁵² Muslu, a.g.e., s.83.

sermaye ve eğitim politikalarına daha fazla yer verilmeye başlanmış ve aktif işgücü piyasası politika ve projeleri uygulanmaya başlanmıştır.

1980'lerde küreselleşme ile beraber hızla değişen teknoloji, bilgi ekonomisi ve artan uluslararası rekabet diğer alanlarda olduğu gibi işgücü piyasalarını etkilemiş ve işgücü piyasasında eğitilmiş, becerili, genç işgücüne gereksinim artmıştır. Bu süreç, genç işsizliği ile mücadelede aktif işgücü piyasası politikalarının önemini artırmıştır. Özellikle son yıllarda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde artan eğitilmiş genç işsizliği ile birlikte gençlere yönelik eğitim modelleri önemli bir politika aracı olarak kabul edilmiş ve işgücü piyasası politikalarının ana hedeflerinden biri olarak eğitilmiş nüfus olarak belirlenmiştir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde gençlere yönelik doğru politika ve program üretilmesi ve uygulanması için gençlerin işgücü piyasasında yüz yüze geldiği sorunları doğru bir şekilde anlamak daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü geniş bir informal ekonomiye sahip ve işsizlik yardımlarının çok fazla olmadığı gelişmekte olan ülkelerde gençlerin çoğunluğu işsiz kalma lüksüne sahip değillerdir. Gençlere genellikle işsizlik için devletin bazı finansal destekler sağladığı gelişmiş ülkelerdeki durumdan farklı olarak gelişmekte olan ülkelerin çoğunda gençler, aktif olarak iş ararken genellikle iş aramayı finanse eden aileler olmaktadır. Ama ailelerin büyük çoğunluğu bu sorumluluğu üstlenmek için finansal kaynaklara sahip değillerdir. Böyle olunca da düzenli ve ücretli istihdamın yokluğunda gençlerin çoğunluğu ya informal sektördeki işlerde çalışmayı kabul edecekler ya da işsizliğin sebep olduğu ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlarla karşı karşıya geleceklerdir. Bu yüzden özellikle gelişmekte olan ülkelerde genç işsizliği ve istihdamı sorununa ciddi bir şekilde eğilip gençlere yönelik istihdam politikalarının doğru bir şekilde planlanması ve uygulanması önemlidir.¹⁵³ Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye işgücü piyasasında da gençlerin durumunun sorunlu olduğu görülmektedir. Türkiye'de toplam ülke nüfusunun önemli bir kısmını 15–24 yaş arası gençler oluşturmakta ve genç nüfusun büyüklüğü bu konunun önemini gözler önüne sermektedir. Gençlerin eğitim sürelerinin uzaması ile birlikte genç nüfusun işgücüne katılım oranı yıllar itibarıyla azalmaktadır. Türkiye işgücü piyasasındaki genç istihdamı oranları da yüksek seyretmemekte ve yıllar itibarıyla da düşüş göstermektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de ciddi bir genç işsizliği sorunu yaşamaktadır. Köyden kente göç eden nüfusun genç, dinamik yaş grubu içinde yer alması, eğitim seviyesinin düşük olması ve kentsel sektörün talep ettiği bilgi ve beceriden yoksunluk genç işsizliği oranlarını arttırmaktadır.

---

¹⁵³ R. Selçuk Şirin, "Yol Ayrımındaki Türkiye", Doğan Kitap, 2015, S.13

Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliğinin önündeki en önemli engellerin başında istihdam ve işsizlik gelmektedir. Genç dinamik bir nüfusa sahip olan ülkemiz için bu hem iyi bir fırsat hem de zor bir süreçtir. Türkiye'nin genç bir nüfusa sahip olması, bir yandan çalışma çağındaki nüfusu arttırırken, diğer yandan işgücüne katılan nüfusun da fazlalaşmasına neden olmaktadır. İşgücünün eğitim düzeyinin ve verimliliğinin düşük, işsizlik oranının yüksek olması, kayıt dışı ve enformel istihdamın varlığı, çocuk istihdamı gibi sorunlar istihdam politikası olarak aşılması gereken engelleri oluşturmaktadır.

Beşerî sermaye ve eğitim politikalarının bireyin toplumsal hayata girmeye başladığı dönemden itibaren ileride ekonomik kalkınmaya ne derece etkili olduğu yapılmış olan uygulamalarda görülmektedir. Ülkemizde en önemli sorun insana olan yatırımın eksikliği ve eğitime verilen önemin azlığıdır. Ülkemizde işgücünün büyük bir bölümünün kırsal (verimi düşük) bölgelerde olması sebebiyle beşerî sermaye ve eğitim yatırımlarını bir kat daha önem kazandırmaktadır. Kırsal kesimdeki genç nüfusun kentte yaşayan genç nüfusa göre bölgesel olarak daha zor şartlarda yaşamakta ve aynı imkânlardan yararlanamamaktadır. Bu haksız rekabet ortamında kalan gençlerin topluma kazandırılıp istihdam edilmesinde devletimize görevler düşmektedir. Uzun vadeli büyüme ve iktisadi gelişme konusunda yapılması gerekenlerin başında sosyal ve kültürel alanda eksikliklerin giderilmesi, bölgesel yatırımların yapılması, beşerî gelişme ve sosyal dayanışmanın sağlanması devlet tarafından teşvik politikaların oluşturularak o bölgedeki gençlerimizin en iyi şekilde toplumsal hayata hazırlanması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Birleşmiş Milletler Gelişim Programında bu açıkça belirtilmektedir. Beşerî sermaye ve gelir dağılımı ilişkisi de önemlidir. Eğitim, sağlık gibi konularda bölgesel yatırımların eşit düzeyde yapılması bireyin gelişiminde önemli bir etkene sahiptir. Örneğin eğitim yatırımlarının artması beraberinde teknolojik gelişimi de beraberinde getireceğinden makro anlamda bir farklılık ve gelişim ortaya koyacaktır. Bu da devletimizin önemle üzerinde durması gereken başlıca konulardandır.

Beşerî sermayenin önündeki engellerden birisi de ücrettir. Beşerî sermayenin üretime katılabilmesi için kişinin birçok yönden memnun edilmesi gerekir. Çalışan kişiyi memnun etmenin en önemli yolu da hak ettiği ücreti ödemektir. Beşerî sermayenin verimli olabilmesi üretime katkıda bulunabilmesi için bu yönden tatmin edilmesi gerekmektedir. Beşerî sermaye ile birlikte kişinin gelişimini ve sonrasında toplumsal gelişimi etkileyen en önemli unsur eğitimidir. Eğitim aileden başlayıp insan hayatı boyunca devam eden uzun bir süreçtir. Okul öncesi eğitim ne kadar önemli ise ilkokuldan başlayan ve üniversite boyunca devam eden eğitim sistemi de o derece önemlidir. Avrupa Birliği ülkelerinde baktığımızda eğitimin ekonomiye etkisi birebir

görülmektedir. (Tablo-8, Tablo-9, Tablo-10) Türkiye’de eğitim sisteminin de buna uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Maalesef ülkemizde eğitim sistemimiz doğru işlememektedir. İşgücüne uygun, piyasanın istediği nitelikte eğitilmiş işgücü yetiştirilmemektedir. Bunun da en büyük nedeni eğitim sistemimizdeki çarpıklık ve kalite düşüklüğüdür. İlkokuldan başlayan ezberci düzen üniversiteye kadar devam etmektedir. Bunun sonrasında gençlerimiz işgücü piyasasına hazırlıksız, eğitimsiz ve verimsiz olarak gelmektedir.

Avrupa Birliği’nin ortak bir eğitim politikası olmamasına rağmen benzer eğitim sisteminin olması desteklenmektedir. Avrupa birliği ülkelerinde eğitim sistemine bakıldığında zorunlu eğitimin minimum 8–9 yıl olduğu görülmektedir. Mesleki eğitim ve mesleğe yönlendirme eğitim politikaları içinde yer almaktadır. Mesleki teknik eğitim programları hazırlanarak işgücü piyasasına uyumlu çalışmalar yapılmaktadır.

Ülkemizde zorunlu eğitim yeni 8 yılı çıkartılsa da henüz eğitim alanında çok eksiklik bulunmaktadır. Mesleki eğitime gereken önem verilmediğinden meslek eğitimi alan gençlerimiz üniversitede kapılarında diploma almayı beklemektedir. Gelişmiş Avrupa ülkelerine baktığımızda örneğin Almanya da uygulanan sistemde (dual eğitim) teorik eğitim meslek okulunda, uygulama iş yerinde yapılmaktadır. Ülkemizde zorunlu eğitim sonrası mesleğe yönelik eğitimler artırılmalı, kişinin yeteneğine uygun olarak mesleki teknik eğitimler alınmalıdır. Devletimize burada çok önemli görevler düşmektedir.

Bölgelerimizde farklı olan yaşam koşulları ve imkânlar neticesinde orta eğitimden sonra danışman ve rehber hocalar eşliğinde aile bireylerinin de görüşleri alınarak mesleki yetenekler tespit edilip, mesleki teknik eğitim alınması konusunda çalışmalar başlatılmalıdır. Ülkemizde eğitim alanında gerçekçi politikaların yapılması önemlidir. Eğitime ayrılan bütçeden kişi başına düşen eğitim harcamalarının artırılması gerekmektedir. Eğitimin kalitesi artırılmalı; yetkin bir eğitmen yetiştirilmesi ve okullarda verilen eğitimin modern dünyaya uyumlu, teknolojik gelişmelerden uzak olmayan bir eğitim olması yönünde gereken yatırımların yapılması öncelikli politikaların başında gelmeli.

Bugün yüksek eğitim almış nüfusun en büyük sorunu da istihdamdır. İstihdamın önündeki en büyük engelde eğitimidir. Üniversite mezunu olmuş ve halen işsiz birçok gencimiz bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde eğitim artarken işsizlik azalırken ülkemizde bu tersine işlemektedir. Üniversite mezunu diplomalı birçok gencimiz iş bulamamaktan yakınmaktadır. Bunun en önemli sebebi ilkokuldan başlayan eğitim sistemimizin bozukluğudur. Sadece üniversite mezunu olsun diye birçok gencimiz lise dahil en aktif olan yaşlarında kuru bir eğitim almakta, iş piyasasına uygun ihtiyaçları doğrultusunda eğitim almadıklarından dolayı üniversite sonrasında iş bulmada sıkıntı

yaşamaktadırlar. Bu yüzden ki mesleki eğitim hem kişinin gelişiminde hem de toplumun kalkınmasında önemli bir araçtır.

Avrupa Birliğinde eğitim okul öncesinde başlamakta ve eğitim ülkenin tüm bölgelerine tam anlamıyla ulaştırılmaktadır. Ülkemizde ise sistem yerleştirmeden uygulandığından aksaklıklar yaşanmakta ve verimlilik sağlanamamaktadır. Ülkelerin ekonomik büyüme oranları, gelir dağılımı, kişi başına düşen gelir hepsi eğitim hizmetini etkilemektedir. Ülkemizde eğitime yapılan yatırımlar gelişmiş Avrupa ülkelerine baktığımızda yetersiz kalmaktadır. Avrupa'da temel eğitim sonrasında bireylere seçme olanağı, iş olanağıyla birlikte sunulmaktadır. Lise eğitimi sonunda yeteneği ve tercihi yönünde danışmanlar tarafından mesleki eğitimine veya üniversiteye yönlendirilmektedir. Ülkemizde mesleki eğitim seçme imkânı olmasına karşın iş yaşamında faydasına görememektedir. Çünkü mesleki eğitim ve reel sektör arasında uyumlu bir çalışma programı bu zamana kadar yürütülmemiştir. Avrupa öğrenci mesleki eğitim ve iş piyasası bu alanda uyumlu çalışmakta olduğundan Avrupa'da Türkiye'ye göre eğitimli işsiz bulma oranı çok düşüktür. Ülkemizin geleceği, kalkınmamıza yön verecek işgücüne nitelikli katılımı sağlayacak şekilde eğitimin iyileştirilmesine bağlıdır. Günümüzde eğitimin yeniden yapılandırılması, istihdam ve işsizlik sorunları sadece gelişmekte olan ülkelerin sorunları değildir. 21.yüzyıla bilgili insanın ve bilginin, ekonominin en önemli girdilerinden birisi olacak şekilde girilmektedir. Bilim, bilgi üretimi, teknoloji ve eğitim yolu ile elde edilen insan kaynağı, artık temel üretim girdileridir. Gelecek yüzyılda insan gücü profili; optimali yakalayabilen, değişen ekonomik ve teknolojik gelişmelere ve bunların yol açtığı değişime uyum sağlayabilen, sürekli kendisi yenileyebilen becerikli insan profili olacaktır. Bu niteliklere sahip insan kaynaklarının yetiştirilmesi ve iş başında eğitimi politikaları ülkemizin öncelikli politika hedefleri arasında olmalıdır.¹⁵⁴ Bu süreçte mesleki eğitim modellerinin yeniden yapılandırılması, iş dünyasının da beklentileri ile uyumlu hale getirilerek mesleki eğitime ağırlık verilmesi ve meslek insanlarının yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Mesleki eğitimin günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi, güncel yaşamla özdeşleştirilmesi için pek çok yönünün yeniden ele alınıp şekillenmesi gerekmektedir. Artan ekonomik dinamizm, Ülkenin küresel ve bölgesel misyonuna münasip yeni yer arayışı, değişen iktisadi, mali, yönetim algısına münasip nitelikli genç neslin yetiştirilme zorunluluğu, istikrarlı ve sürdürülebilir büyüme ve kalkınma amacı gibi nedenlerle mesleki eğitime önem verilmelidir. Mesleki eğitim veren okullardan vasıfsız bir sürü öğrenci mezun olmakta ve iş bulma konusunda çok sıkıntı çekilmektedir. Bu öğrenciler iş bulabilseler bile bugünkü teknolojiye uyum

---

¹⁵⁴ James Robinson ve Daron Acemoğlu, "*Ulusların Düşüşü*", Doğan Kitap, 2015, s.79

sağlayamamaktadırlar. Bu anlamda istihdam ve eğitim arasında olması gereken enteraktif yapının Türkiye’de henüz tam olarak sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikte işgücü yetiştirilememesi mesleki eğitimin önemli bir sorunu olarak gözükmektedir.¹⁵⁵ Bu sorun ve buna bağlı olarak gençlerin sorunları arttıkça konu daha da önemli bir hale gelmektedir. Öyle ki zamanla özellikle büyük şehirlerde sosyal barışı tehdit eder duruma gelebilecek bir sorun olarak durmaktadır. Bu soruna çözümse, araştırmaların da gösterdiği üzere, okul ile çalışma dünyasını uyumlu bir şekilde birleştiren mesleki eğitimden ve kurumlar arası iş birliğinden geçmektedir.¹⁵⁶ Bunun çözümü ile birlikte, eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin daha net olması sağlanmış olmaktadır. Bu anlamda mesleki eğitim ile istihdam arasındaki ilişki en açık biçimde istihdamın insan gücüne ilişkin talepleri ile eğitim arzını belirlemesi, mesleki eğitim arzının da istihdamın niteliğini ve türlerini etkilemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

İstihdam, eğitim politikalarının belirlenmesinde önemli bir etki yaparken, eğitim de istihdamın nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesinde önemli rol oynamakta, böylece istihdam ve eğitim arasında sürekli ve birbirlerine katkı sağlayıcı bir ilişki olması zorunluluğu bulunmaktadır. Öte yandan eğitim, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli nitelikte ve sayıda insan gücü yetiştirebilme süreci olarak da ifade edilmektedir. Esas olarak insanların zihinsel ve bedensel becerileri elde etmesi eğitimle mümkün olduğuna göre, insanın geleceğini belirleyen çizgidir eğitim. Dolayısıyla insanoğlunun hem bugününü hem de yarınını şekillendirecektir. Bu kadar geniş ve etkili bir kavramın insanın ve onun mücadele edeceği bütün alanların üzerinde önemli etkileri olacaktır. Eğitimin hem iş piyasası hem de onu oluşturan bireyler üzerinde önemli etkileri vardır. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ile insan gücünün üretime olan katkısının artırılması, ekonomiye doğrudan sağladığı katkıyı ortaya koyar. Yine eğitim, davranışlar, değerler ve görüşler üzerine etkide bulunarak da kişilerin yenilikleri benimsemelerini yeni üretim teknikleri ve yöntemlerinden yararlanmalarını sağlayarak ekonomik kalkınmaya dolaylı katkı sağlamaktadır.¹⁵⁷ Almanya mesleki eğitim modeli ayaklı fakat bütünsel yapısıyla istihdamda örnek modeldir.

Avrupa genelinde genç işsiz oranlarının yüksekliğine karşın Almanya’da sürecin tam tersi şekilde gelişmesi buna en önemli kanıttır. Bu modelin yapılanmasına

---

¹⁵⁵ Kayır vd., a.g.e., s. 65.

¹⁵⁶ Mehmet Külahçı, “Mesleki-Teknik Eğitim ve Yetişmiş İnsangücünün İstihdamı”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1983, Cilt: 16, Sayı: 2, s. 197-198.

¹⁵⁷ Deniz Gülbeyen, “Eğitimin Etkinliği ve Türkiye’de Öğretim ve Ekonomik Gelişim Ölçüleri Arasındaki İlişkiler”, Ankara, MPM Yayınları No: 450, 1991, s. 12.

paralel aynı şekilde uygulayan Avusturya gibi ülkelerde de işsizlik göstergelerinde aynı sonuçlar görülmektedir.

Pratik ve teorik eğitim müfredatının amaçsal gayeye uygun şekilde okul ve piyasada kurulduğu bu sistemde eğitim daha çok pratikte verilmektedir. Devletin ilgili ve ilişkili tüm kurumları sistem içerisinde bulunmakla beraber sistemin piyasa ayağını temsilen çeşitli ticari, sanayi meslek odaları temsilcileri temsilen bulunmaktadır.

Odalar bünyelerindeki Mesleki Eğitim Komisyonları ve Sınav Komisyonları ile mesleki eğitim sürecinde aşağıdakilerden sorumludur;¹⁵⁸

- ✓ Bu model içerisinde eğitim verecek işletmeleri belirlemek; işletme yeterliliklerine karar vermek,
- ✓ Eğitimin tüm süreçlerinde denetimde bulunmak. Sadece işletme denetimi değil aynı zamanda işletmede personelin yeterlik denetimini yapmak,
- ✓ Mesleki eğitim alan tüm öğrencilere rehberlikte bulunma,
- ✓ Eğitimden sonra öğrenci sınav vs. tüm aşamaları yapmak, takip etmek, arşivlemek,
- ✓ Mesleki eğitim modeli içerisinde işletme ve öğrenci arasında yapılan mukavelelere aracılık etmek. Bu mukavele örneklerini arşivlemek.

Görüldüğü gibi iki ayaklı tertip edilen bu modelde iş piyasası olabildiğince aktif statüde temsilen yer almaktadır. Eğitimin yapısal sürecinden, donatım, finansal vs. diğer tüm alanlarında bu kuruluşlar etkindir. Denge ve denetim mekanizmasının iyi kurgulanarak sistemin toplumla bütünleştirme çabaları amacı ulaştığından öğrencilerin iş piyasası aktörleri ile münasebeti artmış, istihdam olanakları da aynı ölçüde gelişmiştir. İş dünyasını temsilen yetkili bu kuruluşlar işgücü bizzat kendi amaç ve gayelerine muvafık yetiştirme olanağına sahip olduklarından çekirdekten bu süreci önemsiyorlar. Temel belirleyici iş piyasası olduğundan sistem daha çok sahipleniyor.

Almanya mesleki eğitim modelinde görüldüğü üzere mesleki eğitimde sadece devlet yoktur. Konunun bizzat iş dünyasınca sahiplenmesi ve bu sistemde temel oyun kurucu olmaları en önemli farktır. Planlama ve uygulama başta olmak üzere denge ve denetim aşamalarının tümünde yer alan bu meslek kuruluşları sistemin temel dinamiği ve aynı zamanda yürütücüleridir. Ülkenin ekonomik kalkınmada ve beşerî sermayenin niteliğine ilişkin girişimler bizzat toplumsal tabanda amaçsal ortaklaşma sağlanarak sürdürülmektedir.

Mesleki eğitim modelinde öğrenciye bizzat yerinde pratik eğitimle nitelik kazandırıldığından işverenlerin sistemde bulunmaları zorunluluktur. Bundan dolayı işverenleri temsilen meslek odalarının plan ve uygulamada bulunmaları

---

¹⁵⁸ Altay, Üstün a.g.e., s.41

ehemmiyetlidir. Teknik bilginin sürekli değişip yaygınlaşması, bilgi iletişim kaynaklarının çeşitlenmesi, yeni teknolojik gelişme alanlarının büyüüp boy atması mesleki eğitim modelini daha da önemli bir noktaya taşımaktadır. Bundan dolayı bu modelde uygulanacak tüm değişim ve dönüşüm politikalarına en taraf kesim olan iş piyasasının dahil edilerek konumlandırılması gerekmektedir.

Ülkemiz için mesleki eğitim modelinde zamanla dual sisteme evrileceğini düşünmekle beraber meslek odalarının yasal ve hukuki yapılarında da bu modelin gereklerine göre değişime gitmek önemlidir.¹⁵⁹

Tüm bu gelişmelere binaen mesleki eğitim modelinde uygulanabilirliği test edilmiş modellerden hareketle meslek odalarının süreç içerisinde doğal olarak daha da aktif konuma gelecekleri görülmektedir. Bu kapsamda sistemsel açıdan gelecekte muhtemel yeniden yapılandırmada kanuni altyapının eksiksiz kurulması önem arz etmektedir. Nitelikli istihdam koşullarının yaratılabilir bir düzlemde hareketle mesleki eğitim sistemin ana (ara) işgücü temininde yeniden ele alınması gerekmektedir.

---

¹⁵⁹ Altay, Üstün a.g.e., s.42

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

CAÏLLAUD, Fadila, **“Gender Gap in Education, Educational Policies and the Dynamics of in Income Distrubtion”**, 2003, p.1-18.

GÜLTEKİN, Selahattin, **“Dünyada ve Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitim: Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitimin Sorunları”**, İktisadî Araştırmalar Vakfı, İstanbul 2004, s. 36.

KARAKUCAK, Oğuz. **“Avrupa Topluluğunda ve Türkiye’de Meslekî Eğitim”**, İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Ankara, 1992, s. 70-71.

KAYIR, Ömer, **“İş Dünyasının Mesleki Eğitime Bakışı”**, İTO Yayınları, İstanbul 2006, s. 64.

KELO, Maria vd. **“Introduction”, in EURODATA – Student Mobility in European Higher Education**, Editörler Maria Kelo, Ulrich Teichler, Bernd Wächter, Bonn, Lemmens Verlags- & Mediengesells chaft mbH, 2006, s. 3.

KORKMAZ, Adem **“Eğitim ve Ekonomi Arasındaki İlişkiler”**, Ankara 2006, s.96

NOGAY, Sami, **“Türkiye’de Mesleki Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri”**, Ay Yayınları, Ankara, 2006, s.112,

ROBİNSON,James ve ACEMOĞLU Daron, **“Ulusların Düşüşü”**, Doğan Kitap, 2015, s.79.

ŞİRİN, R. Selçuk, **“Yol Ayrımındaki Türkiye”**, Doğan Kitap, 2015, S.13.

Teichler, U. ve Bürger, S., **“Student enrolments and graduation trends in the OECD area: what can we learn from international statistics? In Higher Education to 2030: Vol. 1: Demography. ”**, 2008, p.13

MAKALELER

AKSOY, Naciye, "Türkiye Kamu Eğitiminde Gizli Ticarileşme: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşleyiş Biçimleri ve Eğitimi Ticarileştirme İşlevleri", **Eğitim Bilim Toplum**, Cilt 9, Sayı. 35, 2011, s.14.

AYKAÇ, Necdet, **“Milli Eğitim Dergisi”**, 2002, Sayı: 155-156, s. 3.

BALAY, Refik, “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 37, Sayı 2, 2004, s.62.

UÇAR, Canan, "Mesleki ve Teknik Eğitim Dünyadaki ve Türkiye'deki Konumu", **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, Mayıs 2013, Cilt:2, Sayı:2, Makale No:28

- GÜNAY, Durmuş ve GÜNAY, Aslı, "Dünya'da ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler", **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 2016, Cilt:1, 17-28, s.18.
- HOŞGÜRÜR, Vural ve GEZGİN, Gamze, "Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 2, s. 1-10.
- KENAR, Necdet, "Türkiye'de ve Dünyada Mesleki Eğitimin Ekonomik Gelişmedeki Önemi", **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Kasım 2009, Sayı:35, 33-46, s.33.
- MEB. "2001 Yılı Başında Millî Eğitim", AÇEM ve 4 Akşam Sanat Okulu Matbaası, 2000, s.297.
- MEB, "Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı". Ankara, 2014
- MÜTEVELLİOĞLU, Mustafa, vd., "İşsizlik, Üniversiteli Gençlik ve Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları", **C. Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2010, Cilt: 11, Sayı:1.
- ÖZAYDIN, Mehmet Merve, "Genç İşsizlikle Mücadelede Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Rolü ve Önemi" **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, 2013-2, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:2
- ŞAHİN, İsmail ve FINDIK, Tayfun, "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", TSA, Sayı: 3, Aralık 2008, s. 65-66.
- TAGRAF, Hasan, Küreselleşme Süreci ve Çok Uluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, cilt 3, sayı 2, 2002, s. 35-36.
- İŞKUR, Eğitim ve İstihdam", **İstihdamda 3İ Dergisi**, 2013, s.26.
- UYANIK, Yücel, "Türkiye'de Eğitim – İş Piyasası İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", **KAMU-İŞ İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, 2000, Cilt: 5, Sayı: 4, s. 2.
- YÖRÜK, Sinan vd."Bilgi Toplumu ve Türkiye'de Mesleki Eğitim", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2002, Cilt: 12, Sayı: 2, s. 304.

TEZLER

- AKKUTAY, Emine Aybike, Küreselleşen Yükseköğretim Pazarı ve Türkiye, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, s.7., **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)** .
- GÜR, Ali, "Rekabet Gücünün Arttırılmasında Nitelikli İşgücü ve Mesleki Eğitim" Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2011, s.142 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KARANFİL, Şule, "Türkiye'de Eğitimli İşsizler: Nedenleri ve Sonuçları", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Şubat 2010, s.43 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

MUSLU, Alper, "Türkiye'de Mesleki Eğitim Mezunu Nüfusun İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri" Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, 2010, s.65. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÖKSÜZ, Nazan, "Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı ve İŞKUR'un Üstlenebileceği Roller", Ankara, 2007, s.3 **(Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi).**

SELVİTOPU, Abdullah, "Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Stratejileri: Süreç Yaklaşımı Çerçevesinde Nitel Bir İnceleme", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2016, s.29, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

YAĞMUR, Ayten, "İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayi" Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya-2009, s.57, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

YURTKURAN, Süleyman, Türkiye'de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Ağustos-2015, s.12, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

RAPORLAR

ALTAY Feyzullah ve ÜSTÜN Nazlı, **"Mesleki Eğitim Sistemi Araştırma Raporu"** 2011, s.2.

Eğitim Bir-Sen, **"Eğitime Bakış İzleme ve Değerlendirme Raporu"**, Eğitim Bir-Sen Yayınları, Eylül 2016, 96-121, s.98.

T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, **"Türkiye İşgücü Piyasası Sorunları ve Çözüm Önerileri Araştırma Raporu"**, 2011, s.4.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, **"Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırması Çalışma Grubu Raporu"**, Ankara, 2014

KAYA, Y. Kemal, **"Eğitim Sektörü Raporu"**, DPT, Ankara, 1992, s. 145.

MEB, Teftiş Kurulu, **"Türk Milli Eğitim Sistemi İçerisinde Ortaöğretim Kademesi"**, Ankara, Kasım 2010

MÜSİAD, **"Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim-Sorunlar ve Önerileri Araştırma Raporu"**, Haziran 2008, S.33.

SETA, **"Türkiye'de İstihdam Durumu: Genel Eğilimler"** Mayıs 2010, Sayı:21

TÜBİTAK, **"Eğitim ve İnsan Kaynakları Çözüm Raporu"** (25.03.2017)

TÜSİAD, **"Türkiye ve Dünyada Yüksek Öğretim, Bilim ve Teknoloji"**, TÜSİAD Yayın No: T/94, 6-167, İstanbul, 1994,

ÖZDEMİR, Esin, "**Alman Mesleki Eğitim Sistemi ve Türkiye Karşılaştırması**" AB Uyum ve Müzakere Müdürlüğü, 2011, s.47.

TİSK, "**Türkiye İşgücü Piyasası Bülteni**", Ekim 2016, Sayı:39, s.3.

TİSK, "**Türkiye'de ve Dünya'da Meslekî Eğitim Raporu**", İnceleme Yayınları, Ankara 1997, s.3.

Türkiye İş Kurumu, "**2016 İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporu**", 2016, s.40.

Yüksek Planlama Kurulu, "**Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018**", Ankara, 7 Mayıs.

İNTERNET KAYNAKLARI

Dünya Bankası: <http://siteresources.worldbank.org> (Erişim Tarihi:21.12.2016).

Eurostat: <http://ec.europa.eu> (Erişim Tarihi:15.12.2016.)

Ekonomi Bakanlığı: <http://www.ekonomi.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 02.03.2017)

Kalkınma Bakanlığı: <http://www.kalkinma.gov.tr>, (Erişim Tarihi:13.01.2017)

Maliye Bakanlığı: <http://www.maliye.gov.tr> (Erişim Tarihi:07.10.2016)

MEB: <https://sgb.meb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27.04.2016)

ÖSYM: <http://www.osym.gov.tr/TR,6547/arastirma-yayin-ve-istatistikler.html>

TÜİK: <https://biruni.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi:03.02.2017).

YÖK: <http://www.yok.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:12.11.2016)

YÖK Ulusal Tez Merkezi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

KONFERANSLARDA SUNULAN TEBLİĞLER

DOĞAN, Hıfzı, "Mesleki ve Teknik Eğitimin Endüstri ile İlişkileri", **MEB, Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretim ile Sanayi İlişkileri Sempozyumu**", 19-20 Kasım 1975, Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları Etüt ve Programlama Dairesi Yayınları No: 129, s. 80.

ERYILDIRIM, Deniz, "Türkiye'nin İşsizlik Sorununa Bir Çözüm Önerisi: Mesleki Eğitim", **Ulusal İktisat Kongresi**, İzmir, 20-22 Şubat 2008

EJOVOC, "**Uluslararası Meslek Yüksekokulları Sempozyumu**", Umyos 2015.

CARNOY, Martin, "Globalization, Educational Trends and Open Society", **in OSI Education Conference 2005**: "Education and Open Society: A Critical Look at New Perspectives and Demands", p.3-4.

SALMAN, Cevat vd. "Mesleki Eğitim Sorunları ve Yeni Model Arayışları," **1. İnşaat Mühendisleri Eğitimi Sempozyumu**, Antalya, 6-7 Kasım 2009, s. 315-318.

ÖZDİL, İlhan, “Teknoloji Yoğun Bir Çağda Mesleki Teknik Eğitimin Yönetimi ve Profesyonel Kadro”, *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, Ankara, 24-28 Eylül 1990, s. 289-297.

ÖZGEÇMİŞ

Mazhar YALÇIN 15.12.1984 yılında Ağrı/Tutak'ta doğdu. İlköğrenimini Tutak YİBO'da, ortaöğrenimini Artvin Yusufeli Kılıçkaya Lisesinde tamamladı. Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü mezunu Mazhar YALÇIN 2007 yılından bu yana Millî Eğitim Bakanlığı taşra teşkilatında çeşitli kademelerde görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.